

REMEKÍRÓK KÉPES KÖNYVTÁRA

**SZERKESZTI
RADÓ ANTAL**

BYRON

DON JUAN

**FORDITOTTA
ÁBRÁNYI EMIL**

**BUDAPEST
LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)
CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA
AZ ATHENAEUM RÉSZVÉNYTÁRSULAT
BELEEGYEZÉSÉVEL.**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

ELSŐ RÉSZ

BEVEZETÉS.

Don Juant, a híres spanyol nőcsábító névrokonát és sok tekintetben követőjét (több idealizmussal fölruházva és modernebb köntösben) Byron énekek hosszú során át akarta végig vezetni a világon. Huszonnégy énekre szabta verses regényét és az volt a terve, hogy Juánt - Angliából kiragadva - Németországba, majd Franciaországba viszi, ahol a forradalmárok doktor Guillotine ügyes gépén fejét veszik. Legutoljára - hogy a tréfa teljes legyen - az alvilágba vitte volna, ahová előde is lekerült. Ez volt a terve, de a halál közbe kontárkodott. Tizenhat énekét készített el Byron 1818-tól 1824-ig. Akkor Görögországba ment, hogy a török iga ellen fellázadt görögökért harcoljon. Elvetette tollat, de a kardot nem sokáig forgathatta. Nem harc, - mocsárláz ölte meg Missolonghiban, éppen husvét szombatján, mikor a föltámadást kezdték hirdetni a föltámadó szabadság földjén. *Don Juan* tizenhat éneke így is többet ér, mint sok teljesen bevégzett eposz. Monumentális mű, mely magasan kiemelkedik az idők árjából és mint goth stylben emelt remek építmény: a fenség és a kellem, a komorság és a kecses cifrázatok, a csillogó színek és a groteszk figurák keveréke.

Don Juan satirikus korrajz, de valamennyi - még ezután következő - kor számára készült, annyi benne az élet-igazság. Erős, hatalmas, mint a római klasszikusok satyrai, de szebb és vonzóbb azoknál, mert a modern költészet pompás színeivel van elárasztva. Juvenál rajza Hugo Viktor ecsetével kifestve. Széles és változatos, komoly és víg, bájos és borzalmas, mint az élet maga. Reflexiók, képek, leírások pazar-gazdagon követik egymást. Minden emberi szenvedély megnyilatkozik benne a legmagasztosabbtól a legaljasabbig. Szerelem és diplomácia, hűség és kaczérság, kalózok és miniszterek, szultánok és udvari költők, hadvezérek és diadalmas dandyk sűrögnek előttünk tarka rajokban. Viharos tengerek és eszeveszett háborúk megdöböntő sorozatát kapjuk. A cselekvény folytonosan csapong, de a szétfutó részleteket a styl eredetisége, felülmúlhatatlan virtuóztatása tartja össze; egységessé teszi az a csodálatos hang, melyben Rousseau érzelmessége Voltaire ironiájával párosul. Van benne éppen annyi költészet, mint *Childe Harold*-ban, de fölötte áll Haroldnak élethűség, változatosság és humor tekintetében. Aki olvassa, érzi, hogy Shakespere óta nem volt nagyobb költője Angliának, helyesebben: az emberiségnek; senkisémm gyűjtött annyi életigazságot, senkisémm nyúlt mélyebben és biztosabb fogással az emberi természet rejtekeibe. Igaz ugyan, hogy Byron életbölcssége a saját alanyiságán szűrődik keresztül és abban a félig komor, félig tündöklő színvegyületben, mely egyéniségéből árad, az általános igazság nem mindenütt domborodik ki oly plasztikusan, mint a britt óriásnál, aki egy - idők és emberek fölött álló - istenség magas elfogulatlanságával mérlegel; de ami benne hiánynak látszik, még az is erényné lesz: a szubjektív költő erényévé, aki annál érdekesebb és lebilincselőbb, mennél közvetlenebbül tükrözi önmagát és önmagában a világot.

Harmincz éves korában fogott bele Byron *Don Juan* írásába. Ez a kor másoknál is a tapasztalások gyarapodását jelenti, de Byron - génuszából, helyzetéből és életmódjából kifolyólag - százszor annyit átélt, százszor annyit tapasztalt, mint mások. Harmincz éves koráig átélte a legnagyobb dicsőséget és a legnagyobb megaláztatást, amiben ember valaha részesült. Az érzések mily változatossága, az ellentétes benyomások mily roppant tömege tárul elének, ha élettörténetére csak futó pillantást vetünk is!

Nemes és gyöngédségre hajló kedélyét már gyermekkorában megmérgezi az elvált szülők viszálykodása; ránehezedik a könnyelmű apa léhasága és a túlszenvedélyes anyának örültségig fokozódó féktelensége, mely egyik pillanatban szerelmes csókokkal borítja, másik pillanatban kalapácscsal, fejszével dobálja meg fiát, sőt - ami jobban fáj minden ütleknél - csúfolja sántasága miatt, elferdült lábát veti szemére, mely a rosszul nevelt, szenvedélyes, hiú

gyermeket úgy is végtelenül bántotta és forrása volt annak a melanchóliának, melytől a »szatírlábú Apolló« soha szabadulni nem birt.

Hét éves korában beleszeret egy 14 éves leányba (*Duff Mariba*) és epedve bolyong Skócia bércei közt. 15 éves korában tartósabb és nagyobb szerelemre gyúlad pár évvel idősebb rokona, *Chaworth* kisasszony iránt, aki a szerelmes diákot természetesen nem veszi komolyan és férjhez megy egy *Musters* nevű derék gentlemanhez. Byron keserve határtalan, de bánata egyúttal megnyitja poétai erét és a szívtelenhez egy pár szép verset ír. Első zsengeit *Hours of Idleness* (»Henyeség órái«) címen 19 éves korában bocsátja közre, még a cambridgei kollégium porát sem rázva le saruiról. A versek többnyire gyöngék, bár egyes darabjai a későbbi nagy költőre vallanak, de a versekhez írt bevezetés az önérzetes szenvedésnek oly kihívó hangján van írva, oly gögös szerénységgel emlegeti, hogy társadalmi állásánál fogva más kötelességek várván rá, e kísérlete valószínűleg első és utolsó, hogy a demokrata kritikusok dühbe jönnek és kiméletlenül megtépik, különösen a liberálisok rettegett irodalmi közlönye, az *Edinburgh Review*, mely nevetségessé teszi a kiskorú lord szárnypróbálgatását.

1809-ben nagykorú lesz és 21 éves korában elfoglalja helyét a lordok házában; az illusztris testület - nem sejtve, mily génusz lépett közéjük - lenézőleg fogadja; ugyanakkor jelen meg *Angol költők és skót kritikusok* című verses pamfletje is, mely páratlan gorombasággal első sorban az edinburgi szemle íróit páholja, de amellet nagyokat csíp vagy üt az akkori angol irodalom összes elismert tekintélyein és ellenségévé teszi valamennyit.

Nagybátyja halála megszerzi részére a Byronok ősi fészket, a newsteadi apátság kolostorából átalakított kastélyszerű házat, rengeteg folyosóival és nagy termeivel, ahol vagy melynél kotol egymagában, vagy pajtásaival dőzsöl bachans szilajsággal. Eladósodva bár, de nagyobb összeg készpénzhez jutva, évekig tartó külföldi útra indul 1809 június havában, *Hobhouse*-zal, aki fidus Achatese volt koporsója zártáig. Lissabonon, Sevillán, Maltán, Albánián keresztül Athénbe megy, ahol hónapokig mereng a romba dőlt görög világ örök szép omladékain; kalandos exkurziókat tesz Konstantinápolyig; fölmege a Parnassusra és nagy bravourral usza át a Hellespontot; kirándulásai közben megírja *Childe Harold* I. és II. énekét.

Két évi távollét után, 1811-ben visszatér Angliába, eltemeti édes anyját és Londonba költözik, hogy a falusi bacchanáliákat világvárosias tivornyával cserélje föl. 1812-ben, február 27-én megtartja szűzbeszédét a lordok házában, közepes hatással, de ugyanakkor megjelen *Childe Harold* két éneke és Anglia másnap a 24 éves lord-poéta lábai előtt hever. Feltáru előtte minden ajtó, bálványa lesz a londoni társaságnak, térdig gázol dicsőségben, babérban. Még azok is hódolattal, engesztelődve közelednek, a kik érezték az »*English Bards and Scotch Reviewers*« epés marását. (Ezek közé tartozott *Scott Walter* és *Moore Tamás*, a nagy ír költő, kivált az utóbbi, a ki ettől kezdve hűséges barátja lett.)

Huszonhét éves korában házasságra lép *Millbanke* Annával, dúsgazdag család egyetlen leányával, részint őszinte érdeklődésből, részint számításból, rongált anyagi viszonyaira való tekintettel. Tűz és víz lépett itt házasságra; lobogó lángú, féktelen poétai szeszély párosult hűvös, pedáns rendszeretettel, korlátolt felfogással. Byron képtelen legyőzni magát, felesége képtelen megérteni férjét és egy év leteltével a házasság felbomlik. Nem Byron bontja fel, hanem az asszony. Alig szüli meg leányát, mindent összepakol (a gyermeket is) s a gyanútlan férjet váratlanul a faképnél hagyja. Gyöngéd levélben tudatja vele, hogy többé ebben az életben nem kívánja látni, és orvosokat küld hozzá: vizsgálnák meg, vajjon helyén van-e az esze? Ugyanakkor Anglián kannibáli böszültség vesz erőt; ugyanaz a társadalom, mely bálványként emelte vállaira, most úzóbe veszi és kirugja, mint egy »rühös kutyát« s gúnycacajjal hajítja utána összedöntött családi oltárának omladékait. Aki egy álerkölcében megvadult nemzet rút hálátlanságáról és gonosz kegyetlenségéről hű képet akar nyerni, olvassa végig Macaulaynak Byronról írt remek tanulmányát. E bevezetés rövid kerete nem

engedi meg, hogy a válás okaival foglalkozzunk és igyekezzünk bizonyítani, hogy Byron dicsőséget, becsületét, mindazt, ami egy férfiú előtt szent és drága: oktalan dühvel, túlzott felháborodással áldozta fel a britt közvélemény. Csak egyre mutatunk rá, mint tárgyunkhoz tartozóra: kétségtelen, hogy a britt társadalomnak csúf eljárása nélkül »Don Juan«, ha létrejött volna is, nem a mai formájában jött volna létre, azaz: kimaradt volna belőle sok durva és cinikus rész, kimaradt volna sok olyan, amilyenre csak egy vérig sértett, bosszút lihegő, dúlt kedély ragadtathatja magát. Byron nemes idealizmusa *Don Juanban* is megnyilatkozik, sőt itt talán - éppen az ellentét erejénél fogva - sokkal fényesebb részletekben, mint bármely más költői munkájában, de mindenütt eszébe jut a szenvedett sérelem, mindenütt érzi a »művelt társadalom« kétszínűségét és illemmel álcázott brutalitását, mindenütt triumfáló ellenségeit látja, akik hatalmukat és népszerűségüket szolgálalkúságnak vagy képmutatásnak köszönhetik; csömörétől és bosszuvágyától hajtva, kegyetlen gyönyörűséget abban talál, hogy saját magával együtt minduntalan gúny tárgyává tegye hazáját, honfitársait, az egész emberiséget. Bocsánatot nem kap más, csak a görög hajadon, akihez - magányos szigetén - a külvilág romlottsága nem férközhetett és aki meghal nagy, igaz szerelmében (*Hajdé*); nem kap más, csak az ártatlan gyermekleányka, akit Juán az Izmaila ostrománál elesett hősök tetemei közül szabadít ki (*Leila*); nem kap más, csak az őserdők remetéje, aki fut a civilizált emberek inváziója elől és fiait szabad embereknek neveli a vadon üde magányában (*Boon tábornok*); nem kap más, csak a mélabús, fenséges kedélyű, főrangú árvalány, aki a saját nemes érzületébe zárkozva, idegenül és elérhetetlen magasból nézi a mesterkelt, kapaszkodó, érdekes tömeg lármás bohózatát (*Raby Róra*). Mily felséges részei ezek Don Juannak!

Angliából való kiűldöztetése után Flandrián át Svájcba, onnan Velenczébe menekült. Itt, a lagúnák titokszerű városában, ahol élvezet, mámor, művészet, szerelmeskedés, vígság és melancholia édesbús összhangba foly, itt kezdte írni »Don Juan«-t 1818-ban, 30 éves korában, »letarolt szívvel, fehéredő hajjal, tapasztalások roppant tömegével«. Kezdetben, úgy látszik, csak az lebegett előtte, hogy - mintegy a maga mulatságául - néhány száz pajkos stanzát írjon az olasz *Pulci* modorában. E fajta műve, »*Beppo*« (1817-ben jelent meg) nagy tetszést aratott és a sikert tapasztalva, most ezen a nyomon akart haladni; de hovatovább mind jobban érezte, hogy »Don Juan« költői működésének csúcspontjává lesz; érezte, hogy »Don Juan«-ban ő teremti meg a »XIX-ik század eposzát, mely épp oly jó a mi korunknak, mint amily jó volt az Iliász a Homér korának«.

1819 január 25-én írja kiadójának, *Murray*-nek, aki az első ének kéziratával szemben aggályoskodott: »Nyomassa ki egészen, kivéve természetesen a *Castlereaghra* vonatkozó sorokat, mert most - távol lévén - nem szállhatnék vele szembe. Egyebekben pedig tiltakozom. Ha van a dolognak költői értéke, meg fog állani; ha nincs, bukni fog; a többi üres szóbeszéd. Ily esetekben csak az unalmasság öl. *Ami a képmutatók lármáját illeti, azt mindig megvettem, megvetem most is.* Ha ön ezt a prűderiát jogosnak találja, akkor ki kell hogy hagyja Ariosto, Lafontaine, Shakespere, Beaumont, Fletcher, Massinger, Ford és a II. Károly korabeli írók felét; ki kell hogy hagyjon *valamit* a legtöbb íróból, akik Pope előtt írtak és akiket olvasni érdemes, sőt magából Popeból is nagyon sokat.«

1819 febr. 1-én. - »Ha jóakaróim azzal állanának elő, hogy a költemény rossz, szívesen megnyugodnám; de éppen az ellenkezőt állítják és morálról beszélnek; ez az első eset, hogy e szót olyan emberektől hallom, akik nem hunczutok, s akik nem érdekből emlegetik. Én amellet maradok, *hogy ennél morálisabb költeményt nem is írtak*, de ha valaki nem találja meg benne a morált, az az ő hibája, nem az enyém.«

Don Juan két első éneke 1819 július havában jelent meg Londonban, *névtelenül*, de hatalmas erejéből, megragadó irányából rögtön kiérették, hogy más nem írhatta, csak lord Byron. A hatás minden irányban rendkívüli volt, méltó e rendkívüli műhöz. És az ellentétes vélemények

folyton-folyvást megújultak a további énekek sorozatos megjelenésekor, egészen a költő haláláig. (Ekkor az ócsárlók kezdtek elnémulni és a magasztalók kerekedtek fölül.) Az angol sajtó egy része őszinte - vagy tettetett - megbotránkozásában kigyót-békát kiáltott rá és a szerzőt Anglia szégyenének nevezte, akin gonoszság dolgában csak a Sátán tehet túl, ha ugyan ily elvetemültség egyáltalán fokozható. - A tory-újságok versenyezve rontottak neki, egyik pokrócz-gorombán, a másik krokodilkönnyeket ejtve a fölött, hogy Anglia legkiválóbb költője ily ocsmányságok megaranyozására használja föl ragyogó tehetségét. Mert azt legádázabb ellenségei sem tagadhatták, hogy a *Don Juan* költői tartalma fényes és elragadó; hogy az »erkölcstelenségnek ezt az Odysseáját« (Watkins jellemzése) a költészet fensége lengi körül. Beismerték, hogy a »költő génusza sehol sem nyilvánult nagyszerűbben« és valamelyik havi vagy negyedhavi szemle írója így kiáltott föl: »Don Juan egyben dicsősége és gyalázata irodalmunknak. (It is at once the glory and disgrace of our literature.) A fajtalan szatyr kecske-lába szörnyeteg-módon párosul benne a génusz angyszárnnyával.« - William Hazlitt rímbe szedett Tristram Shandy-nek csúfolta. Néróhoz is hasonlították, aki lantot penget az égő Róma fölött. Don Juan lángba borít minden erkölcsöt és kárpótlásul »egy kis harmóniát« nyújt.

De valószínűleg jobban és hívebben kifejezte a közhangulatot az az elmés úr, aki 1821-ben »*John Bull*« névaláírással Lord Byronhoz intézett nyílt levelében ezt írta: »Ez az egyetlen igaz mű, amit ön alkotott; és ez élni fog még akkor is, mikor már valamennyi munkája - *Childe Harolddal* együtt - régen kikopott a világból. *Don Juant* úgy nézem, mint az ön legjobb művét; kétségkívül a legszellemesebb, a legőszintébb, a legérdekesebb és a legköltőibb, s valamennyi ember úgy gondolkozik mint én, ámbár nem elég bátrak bevallani. Tíz stanzája többet ér, mint az egész *Manfred*, noha *Manfred* is szép költemény a maga nemében. Valóban ideám se volt arról, hogy ön mily pompás, ügyes fiú, míg el nem olvastam a *Don Juánt*. Szerény véleményem szerint a mai literatúra műveiből kevés fog megérni akárcsak ötven évet is. De a Don Juan igen, mert természetesség van benne, mert irálya könnyed, mert teljesen az életet tükrözi.«

A névtelen író bírálata és jövődölése teljesen bevált, mert íme, *Don Juan* - 68 évvel Byron halála és a XVI-ik ének megjelente után - virágzó egészségben él a XIX-ik század végén; hümora, fensége, ragyogó színpompája elsőseget követel a »fin de siècle« írói és írócskái közt is. Mint minden öröknek alkotott mű, a halhatatlanság frissességét, ifjúságát sugározza. Hol vannak a *Wordsworthok*, a *Southeyk* és mindazok, akiket a kortársak irígysége vagy elfogultsága Byron rovására magasztalt, sőt Byron fölé helyezett? Még *Scott Walter* is mily halvány, színehagyott, elavult. *Moore* keleti koloritjából mennyit elrabolt az idő. Ellenben *Don Juan* megmaradt épnek, erősnek; rajza, elmélkedése beleillik a mi korunkba is; igazságára nem cáfol rá a mi korunk sem. Hatása még ma is érezhető a világirodalomban, egykor pedig dominálta Európa legkiválóbb költői egyéniségeit. *Anyegin* egyenes leszármazása Don Juannak. *Puskin* az orosz regényhősben mintegy a Don Juan férfikorát ecsetelte. *Heinében* e hatás nyomai nyilvánvalók, sőt hullámverése *Arany* Jánosig elhatolt. A töredéknek maradt »*Bolond Istók*« első énekében Arany kedélyét az a hangulat rezdíti meg, mely Byron *Don Juánján* végig vonul. *Don Juan* megmaradt és meg fog maradni örökké az újkori poézis egyik remekének, homlokán *Goethe* mondatával: »Don Juan ist ein grenzenlos geniales Werk.« (»Don Juan végtelenül genialis mű.«)

Ami az annak idején fölhozott vádakot illeti, azokat az idő már régen valódi értékükre szálította le. Igaz, hogy irodalmi és politikai ellenségeit kiméletlenül, sőt kegyetlenül ostromozta e műben, de érdemeltek-e jobb bánásmódot? Csak a kölcsönt fizette vissza kamatostul. Igaz, hogy *Southeyt*, a poéta laureatust, nyúzta, mint Apolló Marsyast, de nem *Southey* volt-e a kihívó? A »*Vision of Judgment*« provokáló előszavában nem *Southey* tört-e pálcat Byron fölött egy renegát szigorával és egy hivatalos poéta pöffeszkedésével? Nem *Southey*, III-ik

György dicsőítője, mondta-e alávalónak Byront, a szabadság dicsőítőjét? Igaz, hogy *Castle-reagh* lordról az »Ajánlás«-ban és *Don Juan* sok más részében iszonyú stanzákat röpített világgá, de nem mondták-e mások is (»higgadtabb« fők Byronnál) a »bigott torysmus« e miniszterét, Irland elnyomóját és a legkontárabb szónokot, aki valaha Anglia miniszterelnöki székében ült, a Waterloo után beállott európai reakció egyik legaljasabb eszközének? Igaz, hogy III. és IV. Györgyről illoyális, csúfondáros módon beszélt, de a Györgyök uralkodása nem volt-e botrányos? Igaz, hogy az angol társadalomra egy társzekérre való gúnyt és gorombaságot zúdított, kivált a második rész utolsó énekeiben (Juant csak azért vitte kedves angoljai közé, hogy ezzel a vitriollal nyakon öntesse őket), de nem volt-e jogos a visszatörlés és némi túlzás ellenére nem volt-e találó a satirikus kép?

Az *erkölcstelenség* vádjára ő maga megfelelt és védelme teljesen igaz. Lerántani a leplet, egy álszent társadalomról, mely a külső tisztesség formái közt óvatosan vétkezik; törvényt ül a meggondolatlan bűnös fölött és titkon - sokkal ügyesebben - maga is megszegi a törvényt; erényt, önmegtartóztatást prédikál és suttyomban elfogad minden kínálkozó gyönyört: lerántani a leplet ilyen társadalomról talán »durvaság«, talán »paraszt tempó«, talán - »rossz-akarat«, de semmiesetre sem erkölcstelenség. *A valódi erényből Byron sohasem üzött csúfot, a valódi ártatlanság, a valódi hősiesség, az emberben rejlő szép tulajdonok előtt mindig tisztelettel hajolt meg. Ennek ellenkezőjét Don Juanból senki sem mutathatja ki.*

Mikor Byron Görögországban befejezte életét és halála híre Angliába érkezett, *Scott Walter* nekrológot írt, melyben költő-társát nagy lélekkel magasztalta és jellemét mély értelemmel fejtegette. Ebben fordul elő:

»Lord Byron hibái nem rosszszívűségből eredtek, - mert a természet nem követett el akkora szabálytalanságot, hogy ily rendkívüli tehetséget tökéletlen erkölcsi érzékkel párosított volna, - sem abból, mintha nem tudta volna csodálni az erényt. *Gyöngédebb, fogékonyabb szíve nem volt senkinek; senkinek se volt gyorsabb és nyiltabb keze ott, ahol inségen kellett segíteni; és nem volt soha lélek, mely lelkesebben csodált volna nemes akciókat, föltéve, hogy meg volt győződve a szereplők önzéstelenségéről.* Jóbarát, vagy vonzalommal, tiszta szándékkal közeledők intéseire gyakran nagy súlyt fektetett, de csak kevesen vállalkoztak ily kényes feladatra. Kifogásokat nehezen tűrt és a gáncs megerősítette hibáiban; úgy hogy gyakran hasonlított a daliás, tüzes csataménhez: belerohant a kardba, mely megsebezte. Magán-életének legkínosabb válságában e türelmetlen ingerlékenység oly fokra hágott, hogy a spanyol czirkuszok nemes vérű áldozatához volt hasonló, mely nagyobb dühbe jön a korláton kívül álló hitvány tömeg hurrogatásaira, mint a méltóbb és - úgyszólván - legitimált ellenfél lándsadőféseire. Szóval: legtöbb hibája éppen abból a haragos vágyból eredt, hogy *megdacolja gáncsolóit*; hogy - mint Dryden despotája - megmutassa hatalmát.«

Találóbbr és szebb jellemzést Byronról nem igen mondtak. Minden szavát aláírhatjuk, mert ez az igazság.

Ezzel a teljes magyar *Don Juant* átadom irodalmunknak és olvasó közönségünknek, azzal a kéréssel, hogy fogyatkozásait némileg mentse ki előttük a vállalkozás nehézsége, és azzal az óhajjal: bár találának benne annyi élvezetet, amennyit e munka énnekem okozott.

Húsz esztendő fekszik a fordítás első kezdetei és befejezése közt.

Lassan, nagyobb időközökben készült, mert sohasem ültem hozzá közönnyel; sohasem közeledtem hozzá másképp, mint a kedv és hangulat legjavával. És most, mikor a munkának végére jutottam, szinte nehezen esik megválnom tőle, mint egy bizalmas, kedves ismerőstől, aki ragyogó szellemével sokszor gyönyörködtetett, bölcs humorával sokszor megvigasztalt.

Á. E.

AJÁNLÁS.

1.

Költő vagy, Bob, még pedig udvari,¹
E fajta költők híres minta-képe.
Torykhoz álltál - no de sok mai
Poéta tért a kormány kebelébe.
Dalos Júdásom, hogy vagy? Jól-e, mi?
S a »tópart« éhes és telt gyomru népe?²
Remek kis fészek! Úgy főst, szó mi szó,
Mint »pástétomban két tuczat rigó«.³

2.

»Pástétom nyílik és mind dalra kel«
(Jó új hasonlat itt e régi nóta)
»Királyt elbájol ily tál eledel,«
Regenset⁴ szintén. - (Kedves táp az óda.)
Lám, lám, Colrids is szárnyal égre fel,⁵
Kalappal mint a sólyom, amióta
Bölcselmet fejt ki. (Bámul a tömeg!)
De megfejtését vajj' ki fejt meg?

3.

Bob, szemtelen vagy! Azzá tön a vad
Dühösködés. Rosszúl agyarkodál.
Kitúrtál volna minden madarat
Hogy más rigóé ne legyen a tál.
De az a sors, mely röpülő halat
Mindíg elér, ha túl-magasra száll,
S födéltre pottyan és vergődik ott Bob:
Az sujtott téged! Szuflád elfogyott Bob!

4.

Hát Wordsworth rengeteg »Kirándulás«-a!⁶
(Ötszáz lap kvartban!) Meggyőz, kitünőbben

¹ Ez a hatalmas költemény csak Byron halála után jelent meg. Southey Róbertnek volt dedikálva. Bob a Róbert kicsinyítése. Byron renegátnak tartotta Southeyt, mert radikális elveit megtagadva, átment az uralkodó torypárthoz és mint poéta laureatus hivatalosan dicsőítette az udvart és a tory-minisztériumot.

² Vonatkozás a »lake«-ista költőkre, akik Keswick és Grasmere tájékán egy jókora kiterjedésű tó (lake) partján tanyáztak.

³ Vonatkozás egy angol dajkarímre, mely elmondja, hogy a király ebédjén egyszer pástétomot tálaltak fel; a pástétomban rigók voltak és mikor a tészta födelét felnyitották, a madarak elkezdtek énekelni.

⁴ The prince regent: a későbbi IV. György, aki szervilis költőkre szintén örömmel hallgatott.

⁵ Coleridge (Kolrids) egyetemi tanár volt, akit megilletett a tudor-kalap. Hosszabb tanulmányt írt, melyben a képzelőtehetséget fejtegette, de sokkal homályosabban, semhogy a közönség megérthette volna.

⁶ »The Excursion«, annak idején Wordsworth egyik legünnepeltebb költeménye, melyről a 3-ik énekhez írt jegyzet bővebben megemlékezik. Southey, Wordsworth és Coleridge ellen irányozza Byron legsúlyosabb lövegeit véges-végig Don Juan-ja egész folyamán.

Mindennél, hogy az új rendszernek mása
Nincs is talán. Eszünk ámulva döbben.
Ez is poézis (ő megmagyarázza,
S lehet hogy az - őrijtó nyári hőben).
Egy emelettel megtoldhatja tornyát
Bábelnek az, ki érti e czikornyát.

5.

Tisztelt urak! Elzárván magatok'
Jobb társaságok érintésitől,
Egymásba szinte átolvadtatok.
Csak egymást bujva és dicsérve föl,
Azt vélitek, hogy valamennyi jog
S minden borostyán számotokra nő.
Mily szűk kör ez! Óhajtanám valóban:
Lubiczkolnátok tengerben, ne tóban.

6.

Én nem tennék így, - nem vihetne rája
Önösség túlzó hiusága sem,
S Pál-fordulástok összes glóriája.
(Mert nem csupán pénz volt az ok, hiszem.)
Van kegydíjad, - ily véget ér e »pálya«? -
S vámhivatalban ül Wordsworth! -⁷ Hiszen
Bitang nép vagytok, ámde mégis költők,
Parnasszon Múzsát joggal üdvözöltök.

7.

Borúljon a merész homlokra - tán
Kevéske szégyenpírra is - babér:
Lombját, gyümölcsét nem irigylem! Ám
A hír szabad. Közös mező e tér,
Nem a ti bér-jószágotok csupán.
Kit géniuszt hajt, rajta célhoz ér.
Rogers, Scott, Campbell, Moore, elétek vágnak
Ösvényein a halhatatlanságnak.⁸

8.

Múzsám gyalog jár és nem versenyez
Pegázustokkal. Sors adjon tinéktek
Nagyobb tökélyt (mert most hiányzik ez)
S mindazt a hírt, melyért irígyen égtek!
De irjátok föl: - költő egyse lesz
Törpébb azért, mert más költőt dicsér meg.
És a panasz, mely a jelen kort szidja,
Jövendők tapsát még nem biztosítja.

9.

A ki babért jövőnek tartogat
(Mely ily lomót nagy ritkán húz elő)

⁷ Southey poeta laureatus lett, Wordsworth jövedelmező sinecurát kapott valamelyik vámhivatalban.

⁸ Azok a költők, akiket Byron nagyrabecsült s akikkel a magánéletben is baráti lábon állott.

Az e növényből nem kapott sokat,
S a vád nyilával csak magára lő.
Dicső kivétel egy-egy tán akad,
Idők árjából napként fölkelő.
De hogy hová jut e fölebbezők
Nagy része - Isten tudja csak, meg ők!

10.

Ha Milton egykor, csúful megtiporva,
A »bosszuló időt« fölhívta, hát
Boszút is állt az és a mai korba'
Fenséggé tette neve hangzatát.
De ő hazug dalt nem költött; a porba
Le nem hasalt s nem adta el magát.
Apát nem gáncsolt, hogy fiút dicsérjen:
A zsarnokot sírig gyűlölte, mélyen!«⁹

11.

Vagy azt hiszed, ha most támadna fel
A »vén vak ember«, Sámuel gyanánt,
Hogy trónokat jövendölésivel
Megrázzon újra -; s lelne újra lányt
Kinek nincs szíve,¹⁰ sujtaná ezer
Csapás, kór, inség, minden a mi bánt:
Hiszed, hogy ő szultán-imádó volna?
Hogy szörny-született Castlereaghnak dalolna?¹¹

12.

Halvérü, síma, álnok nyafogó!¹²
Erin vérében pacskolt ifju kézzel,
Hogy Angliában, mint tanult bakó,
Nagyobbat merjen. (Mert mindent merészel!)
Legaljasabb szerszáma nép-rugó
Gógös tyrannak, éppen annyi észszel,
Hogy föltehet *más-készítette* jármot,
S itathat mérget, mint első pohárnok.

13.

Orációja oly szó-keverék,
Oly legitím pancs, torz ész-ficzamat,
Hogy talp-nyalója sem dicsérte még,
S az ellenfél - minden nép - nem kaczag,

⁹ Milton, mint Cromwell híve és erős meggyőződésű republikánus, I. Károly halálára szavazott. Mikor a restauráció a lefejezett király fiát emelte trónra, nem sietett meghódolni az új hatalom előtt s teljesen elhagyatva, inséggel küzdve halt meg.

¹⁰ Miltonnak három leánya volt. A két idősebb szívtelenül bánt vele. Könyveit tudta nélkül eladogatták s ahol csak lehetett, álnokul megrövidítették a szegény világtalan aggot, akit Hayley e pontban Lear királyhoz hasonlít.

¹¹ Castlereagh. (Ejtsd: Kesztelri.) Anglia gyűlölt miniszterelnöke. Lásd az előszót.

¹² A 12., 13., 14., 15. és 16-ik versszakokban Castlereagh-t ostromozza, aki politikai pályáját Írlandban kezdte. Hideg vévéről épp oly nevezetes volt, mint rossz szónoklatairól.

Mert alszik tőle. Ixion-kerék,
Mely szikrát - egy kis baklövést - sem ad.
Berreg, forog, példázva hogy milyen
A végtelen mozgás és gyöttelelem.¹³

14.

Kontár még ocsmány szakmájában is!
Toldoz, ragaszt, pepecsgél, tákol és
A mesterek számára némi kis
Munkát mindig hagy: összeesküvés
Kongresszus, börtön, bot, cenzúra, friss
Hóhérkodás vár rájuk; ha kevés
Az uj bilincs, ócskákat fold ki szépen
S ég-föld utálja jutalom fejében.

15.

Herélt, rongy lelke csak kettőt szeret:
A lánczot, a mit önmagán visel
S a mit másokra buzgón ráveret,
Vélvén, hogy férfi épp úgy hordja el.
Golyhó Eutrop!¹⁴ Ész, jog, becsület,
Szabadság díszét nem foghatja fel.
Rettenthetetlen - mert a jég nem érez;
Oly hitvány, hogy erénye is bűnné lesz.

16.

Hová bolyongjak, hogy jármát ne *lássam*?
(*Érezni* nem fogom!) Nagy Róma lelke
Támadt imént föl szép Itáliában,
De rálehel e státus-dög s leverte.
Ah! láncza sír dühében, bánatában,
S jajgat felém sebzett Erin keserve!
Még mindig vannak rabszolgák, királyok,
Hadsergek - és Bob ír rossz verset rájuk!

17.

Fogadd e kis dalt, koszorús nagyom!
Ha túl-őszinte és nyers íze van,
Zokon ne vedd: a whig-színt nem hagyom,¹⁵
S politikám naiv még. (Komolyan!)
Köpenyt forgatni ma divat s nagyon
Nehéz maradni *egy* hiten; olyan
Nehéz, hogy szinte abszurdnak találom,
Igy van-e, tórym, ultra-Júliánom?¹⁶

¹³ Ixion - bűnhődés fejében - örökké forgó kerékhez volt feszítve az alvilágban.

¹⁴ Eutrop, Arcadius bizanci császár mindenható eunuchja és minisztere.

¹⁵ Fox és a whig-klub annak idején kék és világos-barna uniformist fogadtak el.

¹⁶ »Nem Landor barátunk hősére, az áruló Julián grófra célzok itt, hanem Gibbon hősére, az úgynevezett aposztatára....« - *Byron*.

ELSŐ ÉNEK.

1.

Nincs hőszám! Ó ez meglepő hiány,
A hol havonkint egy-egy új terem,
A mig kísül, hogy nem valódi ám,
Bár trombitált sok hírlap éktelen.
No hát ezekhez nincs közöm; Juán,
Ismert barátunk, járjon ő velem;
A színpadon mind láttuk mély iszonynyal,
Mint súlyed el - kicsit korán, bizonynyal.

2.

Vernon, Wolf, Hawk, How s Cumberland, a hentes,¹⁷
Princz Ferdinand s mind a dicsők, csodáltak:
Egyik se volt jó, rossz beszédűl mentes,
S mint Wellington most, korcsma-czégül álltak;
Egymás után, mint Banquo sarji, rendes
Menetben, ó Hír, nagy nyomodba' szálltak;
Frankhon Napóleont s Dumouriert
Mutatta föl, - olvasd a Couriert.

3.

Barnave, Brissot, Condorcet, Mirabeau,
Marat és Danton, Clootz és Lafayette:
Mind francziák s nevük hangzása jó.
A híresek közt foglalhat helyet
Továbbá Lannes, Marceau, Desaix, Moreau,
Hoche és Joubert, sok fényes hadi tett
Csillagjai, harczokban kitünők -
De nem valók az én nótámba ők.

4.

Nelson volt egykor brittek Marsa. Kár
Hogy másfelől fúj most a hír szele.
Trafalgár, rólad nem szól senki már,
A sírba tettek, ott pihensz vele.
A hadseregre hull minden sugár.
Szegény hajós-nép sáppad is bele!
Főképp a Herczeg¹⁸ bomlik érte... És
How, Nelson sorsa: hűtlen feledés!

¹⁷ Vernon, Wolfe, Hawke stb. a XVIII-ik században élt britt tábornokok és admirálok nevei. *Wolfe* Quebecknél harczolt s győzve halt meg 1759-ben. *Hawke* tengernagy semmivé tette a francia hajórajt Brestnél, ugyanabban az évben. *Vernon* tábornok 1757-ben bevette Porto Bellot. - *Princz Ferdinánd* a Hét éves háborúból ismeretes braunschweigi herczeg.

¹⁸ A britt trónörökös, utóbb IV. György, aki az angol tradíciók és szokások ellenére a sorkatonaságot becézte. A következő nevek Anglia híres admiráljaira vonatkoznak.

5.

Hős Agamemnont sok kemény vitéz¹⁹
Előzte meg s azóta élt elég,
Hozzá hasonló. Ám poéta-kéz
Babért nem fonván homlokukra, rég
Feledve vannak. S most?... Kissebbítés
Nincs szándokomban (nincs, tanúm az ég!)
De méltó hőst manapság hol talállok?
Ezért - ismétlem - Don Juánhoz szálllok.

6.

»*In medias res*« ugrik sok poéta,²⁰
(Horác szavától ugranak bele).
S a hős csak később mondja el, kis séta
Után, mi történt azelőtt vele;
Ebéd végével, mikoron szemét a
Kedvesre szegzi, ábránddal tele,
Kertben, csarnokban, vagy barlang hűsében,
A mit használnak árnyas korcsmaképen.

7.

Ez a divat. De én nem így csinálom:
A kezdetén, ott kezdem! Vakmerés,
Sőt bűn előttem, Péterem vagy Pálom,
Ha pontatlan vagy s görbe útra mész.
Én hát a rendet most is híven állom,
(Bár emiatt félórám kárba vész)
S Juán apjáról szólok eleintén.
Az édes anyját bemutatjuk szintén.

8.

Szevillában jött hősünk a világra.
Pompás narancsa s szép delnői vannak.
»Ki nem volt itt, az szépet sose láta.«
Igy szól a mondás és én állok annak;
Szebb város nincs széles Hispániába',
Cadizt kivéve, adj hitelt szavamnak.
Ott éltenek Juán szülői, hol
Guadalquivir gyorsan zuhogva foly.

9.

Apját Jozénak hívták. Persze Don.
Hibátlanul nőtt a családi fája,
Mór és zsidó-galyaktól szabadon.
Hispán urak leg-góthabb daliája.
Szebben nem ült föl lóra grand, tudom,
S hidalgó nincs - esküt tehetni rája -

¹⁹ Czélzás Horácra: »Vixere fortes ante Agamemnona.«

²⁰ Semper ad eventum festinat et in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit -

Horácius, de arte poetica 148 etc.

Ki szebben száll le. Ő nemzette hősöm,
A ki viszont - de itt később időzöm.

10.

Híres tanult hölgy volt az anyja, telve
Roppant tudással. Összegyűlt fejében
A nagy világ minden keresztény nyelve.
Eszéhez méltó nem volt más, csak éppen
A virtusa. Élénk vitára kelve:
Bölcsét legyúrt!... S a legszelídebb képen
Irigység ült, látván magasztos lényét,
Erénye báját és elméje fényét.

11.

A feje, ó az káptalan! Betéve
Szavalta Lópét, tudta Calderont;
Ha egy színész bensült vón szerepébe,
Ő súg vala s mindent fülébe mond.
Homályt borítva Feinagl nevére.²¹
Rendszer mit ér? E fej mindent leront.
Olyan memóriát még ő se színez,
Mint a milyennel bírt e donna Ínez.

12.

Matézés volt a kedvencz tudománya,
És főerénye a nagylelkűség.
Ha élczelt (néha tette) Attikára
Gondolt az ember. És - irgalmas ég -
A fenségesnek mily sűrű homálya
Lengett komoly szavában! Soha még
Ilyen csodát!... Selyem, muszlin, meg karton
Ruhákban járt, és... De megyek már! Pardon!

13.

Diák és hellen képzettsége volt,
- A Pater noster és az Alfabett -
A fransz regényt kedvelte. (Csak ha szólt
E finom nyelven: botlott, tévedett.)
De legkevésbé tudta a spanyolt,
Mert sokszor azt, a mit nyelvére vett,
Lélek sem érti. Szfinx jött Szfinx után.²²
Vagy így akarta megszépíteni tán?

²¹ Feinagl, német professzor Bádénból, aki 1812-ben London előkelő szalonjaiban vendégszerepelt s magas állású hölgyek pártfogását élvezve, fölolvasásokat tartott a Mnemotechnikáról, az emlékező tehetség bámulatos fejleszthetéről.

²² Donna Inez rajzában Byron kétségkívül neje jelleméből is fölhasznált egyes vonásokat. Általában Don Jozé és Inez házaselete, válópöre a saját házaseletére és válására vetnek világot. »Lady Byronnak« - (írja B. egyik levelében) - »voltak jó ötletei, de örökké küzdött a kifejezéssel. Levelei mindig rejtélyesek, néha teljesen érthetetlenek voltak. Mindenben úgynevezett princípiumokat és szilárd nézeteket, életszabályokat tartott szem előtt, matematikailag csoportosítva.« Házassága fölbontásában inkább passzív szerepet játszott és mások működtek helyette. De tény, hogy Byront az ő tudtával vették körül fizetett kémek s az ő tudtával történt, hogy asztala fiókjait felfeszegették,

14.

Az angol s héber nyelvet is szerette,
S azt állította: e kettő rokon.
Bő érveit a szentírásból vette,
(Ha tetszik, nézz utána, mily jogon,)
Egy megjegyzését én előttem tette,
És ezt idézni van talán okom:
»Csodálatos!... E héber szóval: *lenni*,
Egyértelmű a britt - pokolra menni!«

15.

A legtöbb nő csacsog, - de ő ha nézett:
Homíliákat prédikált szeme.
Önfékező bölcs aktusokra készebb,
Mint Szír Romilly, jog védszelleme,
Államjavító, - kit már rejt enyészet,
Elpusztítván önönmagát... Ime,
Újabb adat, hogy minden hű por.
(A bíróság kimondta: elmekór.)

16.

Szabjuk rövidre: mozgó számítás,
Sétára kelt Edgeworth-regény vala,
A nevelésnek élő könyve, más
Nők mintaképe, erkölcs védőfala;
Megtettesült dicső erény, tudás;
Összhangos, mint az angyalok dala.
Csöpp gyarlóságot sem foghatni rája.
Hibátlan - ah csupán ez a hibája!

17.

Tökéletes volt... Több! Páratlan! Oly
Remek, ki képes versenyezni szenttel.
Látván, hogy itt kárt nem tesz a pokol,
Őrző angyalja penzióba ment el.
Perczekre mindent pontosan tagol,
Az óra sem jár ily szabályos renddel.

leveleit átkutatták, hogy a válópörhöz kellő anyagot szerezzenek s orvosokat konzultáltak az iránt: vajjon ne jelentsék-e ki forma szerint, hogy Byron megbolondult? (L. a 27-ik versszakot.) - A 15-ik strófában említett Sir Samuel *Romilly* híres ügyvéd és parlamenti tag volt, aki Byron válópörében tevékenyen működött, rendkívül ellenséges indulattal a költő iránt. 1818-ban neje halála annyira kétségbeejtette, hogy a 60 éves ember önkezeléssel oltotta ki életét. Erre vonatkozólag írta Byron 1819-ben: »A boszú órája ütni fog, ha én nem is érném meg. - Romillyt legalább, aki leggonoszabb kínzóim közé tartozott, láttam elpusztulni. Mikor ez az ember mindent elkövetett, hogy egy családot ágastul, virágostul, gyökerestül kiirtson, mikor szétrombolta házi isteneimet: gondolta-e vajjon, hogy alig három év múlva egy természetes esemény, egy súlyos, de előre látható és közönséges családi gyász holttestét a keresztútra dobja vagy nevét örültségi bizonyítvánnyal bélyegzi meg? Megfontolta-e, meggondolta-e akkor, mit érezhettem én, mikor oda kényszerített, hogy hitvest, magzatot, nővért, nevet, becsületet és hazát, mindent feláldozzak törvényei oltárán! stb.«

Egy van csupán, hozzá közel csak az jár:
Bűvös »kenőcsöd«, páratlan Makassár!²³

18.

Tökéletes volt. Ah de földünk hátán
Tökéletesnek lenni mitsem ér!
Évát is akkor csókolgatta Ádám,
Mikor bezárult az édeni tér,
Hol szűz nyugalmat rontott meg a sátán.
(De addig! Szunnyadt mellükben a vér!
Jozé is ott járt - Éva hű fia -
A hol tilos volt almát rágnia.

19.

Kedélyes és könnyelmű volt felette,
Könyvet, tudóst kerülgetett biz ő!
Járt-kelt, vigadt, a mint tartotta kedve,
S nem bánta: otthon duzzog-é a nő?
A nagy világ, mely mindig lelkesedve
Botránczik s pletykát pletykára sző:
Már *két* maitressről súgott erre-arra.
Egy is elég a házi pörpatvarra!

20.

Erényét Ínez tündökölve hordta,
De rátartó volt, büszke módfelett.
Aztán közönyt csak szent, nem oldalborda
Viselhet békén; s bár ő szentje lett
Minden morálnak, *nő volt* és gyakorta
Valónak vette, a mi képzelet.
Ilyenkor persze élt az alkalommal
S kapott a Don leczkét, szidást halommal.

21.

Mert szörnyen könnyű rajta kapni azt,
Ki sokszor vét és sohasem vigyáz.
A legbölcsebb is néha sült paraszt
Ilyen dolgokban s felsülése gyász.
Ilyenkor »főbe verheted« a gázt
Egy »legyezővel«.²⁴ - Sok nő, mintha száz
Bottal püfölne, úgy hozzád keni.
S miért? Nem tudjuk. Ez az isteni!

22.

Mért is megy férjhez tudós hajadon
Oly emberhez, ki felnőtt, mint a gomba,

²³ Célzás a még ma is minden fodrász-üzletben használt olajra, mely Byron idejében óriási reklámok közt kezdte meg pályafutását. Akkori tégelyein a következő felírás pompázott: »*Description des Vertus incomparables de l'huile de Macassar.*« (A Macassar-olaj páratlan erényeinek leírása.)

²⁴ E kézre mondom, ha most hozzáférnék ahhoz a gazficzkóhoz, a felesége legyezőjével verném agyba-főbe.

Oly urfihoz, kinek bár címe »Don«,
Minden tanult, okos beszédre bamba;
Hogy áll ez ügy, bővebben nem tudom,
Nős nem vagyok, csak úgy élek magamba',
De szólj magad, tudósnő férje, - kész
Választ hamar - nem vagy papucsvitéz?

23.

Czivódtak. Mért? Nem tudják oda künt.
De mind kutatják, ámbátor e pör
Nem tartozik ránk. Egy perczig se szünt
A suttogás. Sok némbert láz gyötör.
Kíváncsiság, utállak, mint a bűnt!
S ha »közbelépni« énnem gyönyör,
Az más egészen: házi gond hijával
Öröm bajlódnom a mások bajával.

24.

Fölléptem itt is nyájasan... de meddő
Iparkodás volt, - még így sose jártam;
Ugy gondolom, megőrült mind a kettő,
Mert soha őket otthon nem találtam,
Ámbár a portás megvallotta feddő
Szavamra később... No de már kiálltam
A legjavát is, mert a kis Juan
Egy tele rocskát zúditott le rám.

25.

Göndörhajú, mihaszna kis kölök,
Kész garabonczás már szopós korába.
Csak abban voltak egygyek a szülők,
Hogy kényeztették mind a ketten. Kába
Házass felek! Ha gondos nevelők:
A kényes urfit küldik iskolába,
Vagy otthon adnak skutikát neki,
A bűnt belőle így kergetve ki.

26.

Jozé s Ínez boldogtalan családi
Frigyük bilincsét túrve hordozák.
Szeretnék egymást hülve-halva látni!
De bár belől viszályok férge rág,
Világnak száját nincs alkalma tátni,
Oly szép a látszat, bölcs a formáság.
Míg egyszer aztán kilobog vadúl
Az elnyomott láng s mindent összedúl.

27.

Ínez sok doktort, gyógyszerészt hivat,
És bizonyítja, hogy *bolond* a férje.
Később a'szondja, hogy csak *fenevad*,
Mert érthető a tisztelt don beszédje;
De azt nem mondja, hogy mily ok miatt

Lépett föl így; - rejtély az ügy miértje, -
Csak annyit vall be, hogy szent kötelesség
Sarkalta rá... többit gondolni tessék.

28.

Hibáiról bő naplót vezetett,
Feltörögette sok, sok levelét,
És mindezekből adatot szedett.
Pártján Sevilla, uraság, cseléd,
(S jó nagymamája!) Minden csúnya tett
Hivőre lel. Röpítik szerte szét.
Ügyvéd, bíró lesz valamennyi. Tombol,
Mély gyűlöletből, tréfás unalomból.

29.

És e nemes hölgy, asszonyok virága,
Férje keservét oly derülten hordta,
Mint Sparta hölgye, a ki halva látta
Dicső urát s búját nem panaszkolta,
Elzárta némán és büszkén magába.
A legvadabb vád nyelvét föl nem oldta.
Nyugalma szent, míg férje lázban ég...
»Ah!« - kiabálják - »mily nagylelkűség!«

30.

Okos fogás e jámbor türelem,
Ha bennünket mar, üldöz a világ.
S nagylelkűséget mutogatni nem
Hálátlan üzlet, hogyha összevág
A czéljaiddal. Hisz jól bánsz velem,
A kit - szegényt - húz, megtép minden ág!
Csúf szenvedély a mérges bosszu - ám
Ha *más* üt fejbe, nem az *én* hibám!

31.

S ha régi dolgot verne föl viszályunk,
Hazudva hozzá még egypár vadat:
Nem rajtunk múlik! Hisz mi félre állunk.
Ez hagyomány, okmányszerű adat.
Aztán mi annál fényesebbre válunk,
Minél több szennybe mártod magadat.
A tudományra szintén van hatása:
Holt skandalum pompás a bonczolásra.

32.

Békíteni kezdtek a barátok, aztán
A rokonok, s az ügy rosszabbra vált.
(Nagyon bajos, ily alkalomnak adtán
Eldöntünk, hogy többet melyik árt,
Barát: gyanús; rokon: még gonoszabb tán.)
A dühös ügyvéd válást perorált,
De pöre díját alig szedte még:
Halál befogta Don Jozé szemét.

33.

Meghalt, de sajna, rosszkor! Mert a mint
Jogász uraktól megtudhattam én
(Bár óvatos, zagyva beszédü mind)
Kétségkívül fen-forgott a remény
Egy fényes pörhöz, a milyen nem int
Minden bokorban. E csapás kemény!
Ó publikum, ritkán ér némi jó,
S most elveszett e szép szenzáció!

34.

De ah! kimúlt! S porával eltemették
Az ügyvéd hasznát és a nép dühét.
Házát eladták, szolgálait kitették,
S a mint suttogják városszerte, két
Kitartott hölgyét mindjárt kegybe vették:
Egy pap s egy héber...! Megkérdém e hét
Folytán az orvost, hogy mi ölte meg:
Haj! lassu láz, harmadnapos hideg.

35.

S mégis - derék, jó ember volt a Don.
Beszélhetek: jó ismerőse voltam.
Egyéb hibáit hát nem bolygatom.
De tán nincs is több. Mindet fölsoroltam.
Ha szenvedélye felforrt és vakon
Tévelygett néha, hévségtől bomoltan,
Ha nem volt Numa, - ne ítélj el lelkét:
Epéje sok volt és rosszúl nevelték.

36.

Törj pálczát, vagy jószágod mentse ki,
Most egyre megy már. Meghalt. Ámde tény:
Kegyetlen nap volt s fájhatott neki,
Mikor megállott szétdúlt tűzhelyén
S a házi oltár roskadt tömegi
Szemébe tüntek. Fájt ez, érzem én.
Csak pör s halál, e kettő közt vala
Szabad választás, - inkább meghala.

37.

Juán egyetlen örökös maradt,
Rászáll sok terhe s minden birtoka;
Jó hosszú gyámság s gondos kéz alatt
Kétségkívül virulni fog. Maga
Inez a gyám, - ő majd vet és arat
Mert senkinek sincs ehhez több joga;
Az a fiú, ki anyja mellett nő fel,
Különb másoknál s híres lesz idővel.

38.

Mint asszonyok, sőt özvegyek tökélye,
Mintát akar faragni a fiából,

Hogy fényt derítsen ősi címérére
(Ő aragon', Jozé Castíliából);
S hogy kész lovagként a csaták terére
Ronthasson majd, ha síkra száll a tábor:
Tanúl nyargalni, vívni, állni vártát,
Megmászni sánczot és esetleg - zárdát.

39.

De a mit Ínez legfőként ohajt,
S a mit nem győz csodálni a tanár,
Kit sorskegy e nemes fészekbe hajt,
Az a morálnak kultuszában áll!
Juán sok könyvét ő vizsgálja, - rajt'
Ki nem fog senki, hogyha czenzeál.
A tantárgyakba minden branche bevéve,
A természethistóriát kivéve.

40.

A nyelveket, kivált a holtakat,
A tudományok legmeddőbb fajtát,
Művészetet - mely sem gyönyört nem ad,
Sem hasznot nem hajt, csak unalmat ad -
Mind megtanúlja. Tud roppant sokat,
De rossz könyvekből egy betűt se lát,
Kivált olyanból - hó! ez kész veszély -
Mely a fogamzás titkáról beszél.

41.

A klasszikus kor némi bajt okoz.
Csiklandós tárgy az istenek szerelme.
Volt köztük bájos, szép, erős, okos,
De nem volt rajtuk semmiféle kelme.
Az Ilias s Odyssea jogos
Nagy époszok, - de a professzor-elme
Kétségbe'sik s vért izzad, míg czitálja,
Mert donna Ínez a mythost utálja.

42.

Ovíd a kéjencz bujaság maga,
Anakreon még gonoszabb dalár,
Catullnak nincs egy tisztos versszaka,
És nem ajánlám hő Sapphót se, bár
Longin szerint a fönséges csak a',
A mit e hölgy ódás dalokba zár;
De Virgil tiszta... egyre borítom
Csak fátylamat: hol föllép - Corydon.

43.

Lucretius istentelen pogány,
Nehéz táplálék fiatal gyomornak;
Én Juvenalban sem találok ám
Dicséretet, bár e nyilas komornak
Szándéka szép, mert gúnyhalálra szán

Minden gonoszt, s jól oda mond a kornak.
S mód van-e benne, hogy megtúrd, kiállld,
Ha tiszta vagy, az ocsmány Martiált?

44.

Juán belőle mustrált kiadást kap,
Gondos kezek kitörlik a felit,
Mindazt, mi durvább, illemsértőbb, tágabb
Értelmű benne; ám mert tisztelik
E lantosát a klasszikus világnak,
S szívüknek fáj, hogy szerteszét szelik:
A mit kihagynak, appendixbe kapják,
S in extenzó a könyv végére csapják.²⁵

45.

A durva rész ott áll előtted sorban,
Szétszórva eddig, most egy rendbe hozva;
Várják, tömör s csinnal kötött csokorban
Az ifjakat, kik majd e drága kosztra
Mohón rohannak, míg - későbbi korban -
Lesz újra kéz, mely őket széjjel osztja,
Hogy soraik ne csábítsák erényed,
Mint kerti szobrok, - bár a' mind szerényebb.

46.

Az imakönyv is (százados, családi),
Sajátszerű rajzokkal volt tele,
Mint azt sok ódon imakönyvbe látni:
Szép csókolózók s legalább fele
Szűz meztelen. Akadt-e fiu, lány, ki
Imádkozott belőle vagy vele,
Én nem tudom - de az tény, hogy magának
Megtartja Ínez s mást ad magzatának.

47.

Juán előtt a »Szentek életrajza«,
Hallgat misét és prédikációt
S szegénynek már terhére sincs e hajsza,
Kap Szent Jeromtól annyi rácziót!...
De mint lehetsz a vallás véde, pajzsa,
Ég hogy térít meg egy gaz nárcziót:
Szent Ágoston legszebben festi. Bánod
Hogy úgy nem éltél, - szinte megkivánod!²⁶

²⁵ »Faktum!« írja Byron. »Van vagy volt egy kiadás, melyben Martial sikamlós epigrammái a könyv végén egytől egyig csoportosítvák.«

²⁶ »Lásd sz. Ágoston vallomásait. I. könyv, 7. fejezet. Abból, amit a maga ifjúságáról ír, tisztára kiderül, hogy tökéletes semmirekellő volt. Kerülte az iskolát, mint a dögvészt, csak a színházat és a murit szerette, ellopott apjától mindent, ami keze ügyébe került, s dőlt belőle a hazugság, hogy a korbácsot hátára ne mérjék.« - *Byron*.

48.

Ez is tilos könyv kis Juánra nézt, -
S nagyon helyes, hogy így tesz a mamája,
Ha általán e záros nevelést
Helyesnek tartod... Perczig sincs magára.
Komorna mind vén, nem hoz egy se vészt,
S ujat ha vesz, mind monstruózus pára.
Míg férje élt, sem fogadott csak rútat, -
Szép hölgyeim, ajánlom ezt az utat!

49.

És nőtt Juán jóságban, bájban, egyre;
Hat évvel friss, mint reggel a sugár;
Aztán mikor belép a tizenegybe,
Szép férfit ígér csinos arcza már.
Testben kifejlik, bifláz lelkesedve,
És rá biztonnal mennyek üdve vár!
Fél nap templomban, fél napon körösz túl
Tanára, anyja s gyóntatója közt ül.

50.

Hat évvel, mondom, pompás fiu volt,
Tizenkét évvel szép, de csöndesebb;
Gyerekkorában nem könnyen hajolt,
De megpuhult most!... Óvatos kezek
Szarvát letörték; eltünt, a mi folt,
Már legalább a látszat egyre szebb;
Boldog mamája büszkén említi,
Hogy mily szelíd, jó s okos a kicsi.

51.

E pontban én kételkedő valék
S vagyok ma is tán, - ámde hallgatók,
Ismertem atyját, s volt időm elég
Az emberismét megtanulni; - sok
S rút volna mégis, a fiút ma még
Ebből itélni; ah! rossz házások
Voltak szülői... ámde én utálom
A locs-fecset... még tréfából se állom.

52.

Nem mondok, kérem, semmit... semmit én...
Csak azt az egygyet: - a magam javára -
Ha vón fiam, a kit nevelni kén,
(A minthogy egy sincs, isteneknek hála!)
Tudós Ínezhez nem ereszteném,
Hogy ott kérődzze katechismust nála.
Nem, - nem - soha! Kollégiumba adnám!
A bölcsesség szintén csak ott ragadt rám.

53.

Mert ott tanúlsz, - nem henczegek, de ettem
Sok tudományt... no, nem beszélek rólok,

Se a »görögről«, a mit elfeledtem,
Csak annyit mondok, hogy - de mitse szólok.
Az bizonyos, hogy ott valami lettem,
Mindegy akármi, - ettől elhajólok;
Nős sose voltam, de ha nem csalódom:
Fiad ha van, neveld másféle módon.

54.

Tizenhat éves lett Juán, - nyulánk,
Virgoncz legény, termetre szép, sudár,
Apródszerű, habár nem oly nyalánk.
Egész világ felnőttnek nézi már
Anyján kívül... ezt marja csak fulánk
És fojtja düh (a mit magába zár)
Ha hall ilyesmit, mert előtte vétek
A koraérés, pokoli csalétek.

55.

A hű barátnők nagy, díszes körében,
Kiket kegyes, jó voltukért szivel,
Volt *Júlia*; ha szépnek mondod, éppen
Semmit se mondtál; azt a báj, mivel
Bővelkedik, úgy kapta úri szépem,
Mint rózsza pírját, zöld színét level,
Tenger savát, vagy tegezét Cupid...
(Ez a hasonlat régi és stupid).

56.

Sötét szemében a tüzes Kelet
Mór származásnak árulója volt.
(Hispaniában mindenekfelett
Bűn, vagy ha nem, hát némi részbe' folt.)
Mikor futott a szétvert mór sereg,
Granada rom s Boabdil könnye folyt,
Egy rész maradt, hogy a sarat megállja.
Ezek között volt donnánk ősmamája.

57.

És egy hidalgó vette nőül őt,
Csúful bemártván háza czímerét,
A fát, mely eddig tiszta földbe' nőtt!
Boszús szemekkel nézik a herét
A büszke ősök... a nagyok, dicsők,
Kik megbecsülve a család körét,
Nőül csupán cousinét meg tanteot vettek,
Bár unokáik megpenészesedtek.

58.

A vegyítés erőt hozott a fajba,
Korcs lett a vér, de megjavult a hús.
A korhadt törzs friss, életüde galyba
Szökkent megint és termelése dús;
Lány nem pupos, fiú nincs gégebajba';

De az a hír - kiírom, bármi bús -
Hogy donnánk tisztelt nagymamája sokkal
Több örököst szült, mint megfér a joggal.

59.

Ha úgy van is, - mindegyre jobb a vér,
Erősödik sarj sarjadék után,
Mig egy fiúban sorja véget ér
Ki egy leányt hagy. Eltalálja tán
Az olvasó, hogy e fehér-személy
Nem más, mint Júlia, a kecses madám;
Huszonkét éves volt a szende nő,
Szűztiszta, bájos és Istenhívő.

60.

Szeme (imádom a szép szemeket)
Nagy és sötét... míg hallgatott, szelid,
De hogyha szólt, mély tüsszel remegett
A büszkeség s a szerelem fel itt, -
Láng járja át e kettős remeket,
Vágy s mégsem az, a melylyel eltelik;
Inkább az érzés küzd valami ellen,
A mit nemessé finomít a szellem.

61.

Fényes haja kigyózáva hullt a márvány
Homlokra le, hol ragyogott a lélek.
Szemöldje íves, mint a szép szivárvány.
Arczán tavasz van, csupa ifju élet.
Olykor a szín áttetsző pírra válván,
Hogy erein villám fut át, azt véled.
Kedves valóban, bájra túltett százon,
És karcsu is, - a hízott nőktől fázom.

62.

Egy ötven éves férjjel csöndesen
S több éve él. Ötven! Szép summa év ez,
Sőt nagyon is szép. És én azt hiszem:
Jobb egy ilyen hely'tt két - huszonöt éves,
Kivált ott, hol forrón süt ránk a menny!
Erényes hölgy tömérdek van, de téves
Föltenni róluk, hogy van büszke dáma,
A kit nem vonz az évek kissebb száma!

63.

Mély bú fog el, ha erre gondolok.
S az indecens nap, mindezt ő okozza,
Mert pörkölő lángjával közre fog,
Forral, hevít, testünket tűzbe hozza!
Bőjt és fohász haszontalan dolog,
Gyarló a hús s a lelket bűnbe húzza.
Azért van annyi frigytoró kaland ott,
Hol forró klíma süti a halandót.

64.

Boldog vagy, Észak! Ott biborban ül
Erkölc, erény s orrot fagyaszt a dér,
Melytől a bűn vaczogva menekül...
(A friss havon szent Antal észre tér.)²⁷
Ott a bíróság nagy csapatba gyűl,
Itél s megszabja, hogy a nő mit ér,
S a frigytoró csinos summát fizet,²⁸
Mert vehető a bűnös élvezet.

65.

Alfonsó volt a tisztelt férj neve.
Láttán a bájos donnában nem éledt
Se gyűlölet, se vonzalom heve,
Bár még elég csinos volt. Csendes élet
Folyt a felek közt (bölc közöny mive)
Egymás hibáit elnézték; de félek:
Alfonsban olykor vad féltés riad,
Bár nem mutatja, - a világ miatt.

66.

És donna Ínez - nem tudom, miért -
E Júliát kegyelte hön, noha
Természetük más-más irányba tért,
S könyvet nem írt szép Júliánk soha.
Többen susogják (pletyka kit nem ért?
Hisz a világ oly álnok, mostoha!)
Hogy Ínez tette (így sziszeg a vád)
Édessé Alfons bús legény-korát.

67.

S most, hogy ne hulljon régi kapcsuk össze,
Mely szüziessé finomult azóta,
Kell, hogy kegyében hitvesét füröszsze;
E taktikával hirnevét megóttá;
Beczézi Júlját és dicséri, közbe,
Alfons urat, izléseért; e mód a
Botrány fulánkját bár nem tépte ki,
Megnyeste úgy, hogy békét hágy neki.

68.

Azt nem tudom, szép Júliánk a dolgot
Igy látta-e, vagy biztosabb adat
Itélte el szemében a hidalgót, -
Egy áll: nem is szól s egy jelt sem mutat;
Nem tudta tán, ki fent szivére gyilkot?
Avagy csöppet sem bántja e tudat?

²⁷ »Közelebbi adatokat a forró vér lehűtésére Buttler Alban »Szentek élete« című könyve tartalmaz.«
- Byron.

²⁸ Angol szokás.

Én véleményt nem mondhatok felette,
Oly illemes volt minden szava, tette.

69.

Juánra, mint csinos kamaszra, édes
Hő csókokat szórt; - tiszta, mint sugár
Az ily gyönyör, a míg a nő husz éves,
S Juánka csak tizenháromba jár;
De mosolyom nincs, vagy fölötte kétes,
Hogy három évvel korosabb e pár...
Roppant sokat tesz három kurta év,
Főképen ott, hol forraló a hév.

70.

Akármi tette, mintha kicserélték
Vón mind a kettőt... lesütött szemek,
Halk köszönés... a hölgyben több a mérték
S a pillantásban mély zavar remeg.
Hogy donnánk tudta a dolog »miértjét«,
Én gondolom. Juán nem érti meg.
Ahogy fogalmunk sincs arról, ha tán
Tavat se láttunk: mi az óceán?

71.

De bár hideg: gyöngéd maradt a nő.
Vékony kezét halkán remegve vont
Kezéből el... de rajta már a hő
Finom nyomás, bár oly szelíd, oly anda,
Hogy képzeletnek tartja félig ő.
De soha bűvszer annyi bájt nem onta,
Nem volt erősb, - nem maguk a szirének,
Mint e nyomás, a Don Juán szívének.

72.

Mosolylya nincs már. Pillantása bágyadt.
De csábosabb, ingerlőbb e ború!
Ugy tetszik: bűnös, ámde édes vágyat
Hord szíve mélyén s titkos, szomorú
Gyönyörrel vet szép gyötrőjének ágyat.
Az ártatlanság, bármilyen korú,
Kész maga is hazudni, hálót vetni,
S a szerelem korán tanul tettetni.

73.

De bárhogyszinlel, épp a bús homály
Árulja el, mint a fekete ég
A zivatart. Hangot sem ejt a száj,
De a borús szem lángot szór. Derék
Kis tettető! Nevet, ha szíve fáj,
Sír és borong, ha láthatárja kék.
Harag, közöny, gúny, sőt a durva gög:
Álczái mind, de elkésik velök.

74.

Majd jött a sóhaj mély, heves foka,
Lopták mohón egymás tekintetét;
Kigyúlt az arcz, bár semmi indoka,
Együtt: remegtek, - távol: oly setét
A föld nekik...! Ifjú szivek joga
Igy játszani, míg nyerve nincs a tét.
Csak arról győz meg, hogy milyen ijesztő
Zavarba jön a szerelem, ha kezdő.

75.

Veszélyben volt szegény hölgyünk szive.
Érzé, hogy enged. Megfogadja hát,
Hogy a morálnak szigorú hive,
Oszlopa lesz, így majd nem éri vád!
Valóban nagy volt buzduló heve,
Lefőzte volna bőszt Tarquint magát.
Szűz Máriához könyörög erőért,
Mivel legjobban nők dolgához ő ért.

76.

Megesküdött: Juánt nem látja többé,
És másnap... anyját látogatni ment;
Az ajtó nyílt... nem az ifjú jött bé;
Úgy van! Bizonyynal óvja már a szent!
Szívébe mégis némi bú szökött bé...
Hah! újra nyílik... most Juán jövend,
Ez ő! ez ő!... - Nem!... Félek, hogy az' este
A Szűz Anyát imával nem kereste.

77.

Úgy véli majd, hogy egy erényes asszony
A csábbal inkább szemtől-szembe néz,
S csak gyáva fut, ha van, kit elriaszson!
Oszd' férfi részről hogy' fenýítse vész?
Nincs rá eset, hogy több kegyet kioszson,
A mennyit illem rendel és az ész.
Igaz, - van vígabb, tréfásabb nem egy,
De az eféle testvér-számba megy.

78.

S még akkor is, ha tán véletlenül
- Ki állna jót? az ördög oly csalárd! -
Rájönne, hogy nagyon kopog »belül«,
S ebben vagy abban kedvet is talált:
Van mód kitérni a veszély elől,
S maradni hű; erkölcsös és szilárd:
Nem kell hajolni rossz ajánlatokra!
Próbálni tessék! Úgy megyünk csak sokra.

79.

Aztán van érzés...! Csupa égi fény,
Eszményi, fínom... fordítottja »annak«!

Mint angyalok képzelhetik, s a vén
Szüzek, kik úgy is biztosítva vannak!
Plátói láng ez!... »Éppen mint enyém!«
Búg Júlia, csúcsán az üdvrohamnak.
Volnék Juán, ki mennyei varázsként
Fűszerzi álmát, - én se venném másként.

80.

Ily tiszta hajlam roszt nem vezet,
S ifjak között van példa rá tömérdek;
Elsőbb szabad csókolni a kezét,
Aztán az ajkat; ehhez én nem értek,
De úgy hallám, hogy ennyi élvezet
Végpontja annak, a mit így kimértek;
A ki tovább mén, az bűnös nagyon, -
Majd sor jön erre, - addig elhagyom.

81.

Szeretni hát, de a határokon túl
Nem menve, ím, e cél felé evez;
Tapasztalás fut még az ifju Dontúl,
Egy kis gyakorlat nagy javára lesz...
Mily üdv, ha majd a pásztoróra kondúl,
S ő, kit magasztos, szent erény övez,
Eszményi hévvel magyaráz erősen, -
Mit, nem tudom, - talán nem tudta ő sem.

82.

Belé törődvén finom szándokába,
És tiszta lelkét áttekintve jól,
Meg is győződve a felől magába',
Hogy 'rénye szirt, mely soha nem hajol:
E perctől kezdve valamennyi kába
Kontrólt meg óvszert messze-messze tol!
Vajh állott-é a szörnyű feladatnak?
Hirt erről az alábbi versek adnak.

83.

Veszélytelen' s könnyűnek látta tervét.
És azután egy ily tizenhat éves
Fiúval ok botrányra honnan telnék?
S ha rágalmaznák mégis, az az édes
Tudat, hogy jót akart, enyhíti lelkét.
A tiszta szív oly víggá, könnyüvé tesz!
Keresztény hívek egymást főzték, nyúzták,
S hitték: így tett vón maga szent Euszták.

84.

S ha ezalatt talán meghalna férje -
Agyán e gyász-kép álmodt összerontón
Czikázik át... Nincs mód, hogy ezt megérje,
(Itt fölsohajt) »Inkább a vérem ontom!«
Föltéve mégis, hogy prédába kérje

A zord halál, - de csak föltéve, mondom,
Inter nos (vagyis »*entre nous*«, neki:
Eszméit ő franszúl fejezte ki)

85.

Föltéve hát azt, hogy végsőt lehele ő, -
Nos, akkorára kész ember Juán,
S egy dús özvegyhez mindenképen illő.
Sőt hogyha még hét évig várna, tán
Nem vón baj az sem... És aközbe' kellő
Mély tisztelettel csüggne Júlián,
(Igy fest tovább) mivel szerelme módja
Oly tiszta lenne, mint szeráf álmodja

86.

De most forduljunk Don Juán fele.
Szegény kis ember! Nem volt ideája:
Hová jutott, mi történik vele?
Heves levén, mint Naso Medeája,
Zavart önt minden új látvány bele.
Dehogy képzelné, hogy az, a mi várja,
Kedves dologgá válik rendszerint,
Melyből talán az üdvök üdve int.

87.

Merengve, némán, lassan, izgatottan
Járt-kelt az erdőn, - bolygott nappal, este;
Nem ösmert kintül úzve, hajtva, ottan
Mint minden mély bú, a magányt kereste.
Magányra én is mindig sokat adtam,
Az egyedüllét roppant kellemes, de
Értsük meg egymást: a magány alatt
Hárem van értve, nem remete-lak.

88.

»Ó szerelem! E rengeteg vadonban,
Hol a gyönyörrel biztosság vegyül,
Itt tündökölsz te legbájlóbb valódban,
Itt boldogítasz, áldó istenül!«²⁹
E vers-sorok jól csengenek valóban,
S jó volna mind, a második nekül.
»Hol a gyönyörrel a biztosság páros«:
Ez a kitétel némileg homályos.

89.

Úgy vélem én, azt érti itt a bárd,
- S szint' erre vall a tiszta, józan ész -
A mit mindenki korrektnek talált,
Vagy fog találni: - csókjaidban és
Ebédedben ha megzavarnak, árt!
De lépj háttérbe, bájos »vegyülés«.

²⁹ Idézet Campbell »Wyoming Gertrud« című költői elbeszéléséből.

Hallgatva rólad, egy jó szót adok
A »biztosságnak«: hordjon lakatot!

90.

Juán barangolt a patak nyomán,
Kimondhatatlan eszméken kotolva.
Majd elterült a zöld gyep bársonyán,
Hol tölgy susog, vad ágát messze tolva.
Itt szok' teremni sok vers és román.
Mind olvasom, bár annyi mint a polyva,
Ha tudniillik jó a nyelvezet,
S nem, mint Wordsworthnál, egy kissé veszett.

91.

Juán (nem Wordsworth) így merült saját
Áradt lelkébe, míg megemberelvén
Felgyúlt szívét, legyőzte a baját
Úgy félig-meddig, lassan elterelvén
Eszméit arról, a mi át meg át
Nyilazta keblét... A magasba kelvén
E föld porából, átsiklott a lába
A Colrids-féle³⁰ metaphysikába.

92.

Eltöprengett magán s a földtekén,
Az »emberen« s a csillagok raján
És hogy mindez mikor lett és mikén';
Földinduláson, háborúk baján,
Hold térfogatja hány mértföldre mén,
Gyors léghajók különböző faján,
S a tudomány sokféle nemein; -
Legvégül aztán... Júlia szemein.

93.

Efajta eszmék a szilaj, daczos
Határtalan tudvágyat bizonyítják,
A mit sok ember a világra hoz,
Sok nem tanul meg, ámbátor tanítják;
Juánka is nagyon csodálatos
Korán kutatta a mindenség nyitját.
Bölcsészet bántja, az nem hagyja veszteg;
De van még egy ok -: mert már érni kezdett.

94.

Vizsgál virágot, lombot, levelet,
És hall a légből hívó hangokat.
Lát nympha-tánczot a pázsit felett
S leszállni égből istennőt sokat.
Jár révedezve s bölcsen elfeled
Időbeosztást, míglen megakad

³⁰ Coleridge.

Szeme az órán és világos lészen,
Hogy egy ebédet elsétált egészen.

95.

Időnként könyvét olvasgatja majd,
Boscant vagy Garcilassot.³¹ - Mint a szél,
Mely könyve lapján gyorsan átsohajt,
S azt fölzilálja: sejtő szenvedély
Úgy rázza lelkét... Titkos bűve rajt'
Tapad a könyvnek, átaljárja kéj,
Mint hogyha megvón babonával verve,
Miről ma is tud sok vén dajka nyelve.

96.

Im így eped, tünődik, andalog
Órákon át, nem tudva, hogy mi bántja.
Költői ábránd, föllengző dalok
Le nem kötik... mást rajzol egyre vágya:
Kebel havát, min mézzé lesz a csók,
Forró szívet, mely érte ég, imádva,
És - több efélét. Már el is felejtem
Mit mindent... Később majd utamba ejtem.

97.

E hosszú séták s hő ábrándo­zások
El nem kerülték Júliánk szemét.
Jól látta, hogy Juán hevült meg fázott.
De bölcs Ínez mit sem vesz észre még,
- Ez az, mit én mondhatlanul csodálok, -
Nem kér­di, gyötri nyűgös gyermekét.
Talán nem látta, nem kívánta látni,
Vagy, bölcs levén, nem bírta kitalálni?

98.

Ez furcsán hangzik, mégis úgy van ám.
Vegyünk egy férjet, kinek a babája
Megfordul néha idegen tanyán,
Hol csuffá lesz egynémelyik szabálya
A tíz parancsnak. (Nem jut most a szám
Eszembe és rosszúl idézni fájna)
Nos hát: e férj, ha vad féltésbe szédül,
Mily szörnyen téved, megtudjuk - ne­jétül.

99.

Valódi férj örökké félt s gyanakszik,
De szüntelen hamis nyomon csahol.
Vadúl szemmel tart holmi jámbor vaksit,
Míg gaz barátját földicséri jól,
Dédelgeti s együtt csap véle lakzit.
Hányszor történt ez, le nem írja toll...!

³¹ Garcilasso, a XVI-ik században spanyol szonett-költő.

Ha ördög elvitt nőt és jó barátot,
Csak akkor bámul, hogy semmit se látott.

100.

Ah! a szülő is, mint a föld vakondja,
Sokszor csak oly vak! Hályog ül talán
Hiúz szemén? Mindenki tudja, mondja,
Hogy kedvest tart az úrfi és a lány,
Ő mit se tud; - míg végre porba ontja
Jó hírnevét botránnyal a silány.
A mama bús lesz és a papa vad -:
Hogy' nemzhetett ily czéda fattyakat!!

101.

De én Ínezt oly gondosnak tudom,
S éles szemét is oly jól ismerem,
Hogy magamat perczig se ámitom:
Fiát *akarva* hagyta el! Merem
Kimondani! Talán az ifju Don
Javára vélte, betetőzni fen-
Költ nevelését? Vagy tán azt akarja:
Hadd lássa Alfons, hogy a neje csalja?

102.

Szép enyhe nap volt, - és virúlt a nyár;
A nyár veszélyes évszakot jelent.
A tavasz is, ha végét járja már.
Mondják, a forró nap cselekszi fent...
De bármikép van, hányja-vesse bár
Okát a bölcs, - előttem annyi szent:
Van hónap, hol a természet mulat.
Nőt május ígéz, márczius nyulat.

103.

Szép nyári nap volt, - júniusnak épen
Hatodika. Pontosnak lenni jó.
Énnálam év s nap föl van írva szépen,
Mert minden dátum egy-egy stáció,
Hol kimerülve a futás hevében
Lovat cserél s úgy ront tovább Clió,
Taposva népen, státusokra hágva,
S évszám-csoportnál mást nem hagyva hátra.

104.

Nos, júniusnak hatodika volt.
Alkonyra járt, - fél hét állott az órán -
S Júlia ott ült, hol lugasba folyt
A rózsza és lomb, szebbe, mint a Kórán
Lombágya, melyről Mohamed dalolt,
Vagy Moore Tamás, ki dala édes árán
Elnyerte köztünk az első helyét, -
Soká diszítse a babér fejét!

105.

Ott űlt, de nem magában. Tudja ég
Mikép tévedtek e lugasba le!
Ámbár ha tudnám, isten ucsce, még
Akkor se szólnék bamba-mód bele...
Bármint esett, tény - és ez itt elég -
Hogy Don Juánunk szemben űlt vele.
Ha két ily arcz egymásra néz, szemet
Behúnyni bölcs vón, - ám sehogy se megy.

106.

Mily szép vala! Mámorba fult szive
Orczáin égett s hitte: büntelen még.
Ó szerelem csodálatos büve!
Erőst leversz s hőssé teszed a gyengét.
Megcsal, megejt lángod csalárd heve
Mindent, a bölcset épp úgy, mint a zsenget.
Ő hitt magában, hitte, hogy nem enged,
S a föld alatta már inogva rengett.

107.

Önerejét, Juánnak ifjuságát,
Hiú félelmét fontolóra vévén,
Megfogta már a hűség pálmaágát.
Majd elmerengett férje ötven évén...
Ezt fájlalom, mert éles kard se vág át
Illúziót úgy, mint ez eszme, lévén
Gonosz dolog Ámor előtt a nagy szám,
Mit legfőlebb pénzben szeret a nagysám.

108.

»*Ötvenszer* mondtam!« Hogyha hallod ezt,
A pörpatvart biztosra foghatod.
A vad poéta deklamálni kezd,
Ha *ötven* rímet összekaphatott.
Ötven zsvány egész megyét ijeszt
Öt X-el már nem játszunk hódítót.
De áll az is, hogy a világ botor,
S igen sokat tesz *ötven* Louisd'or.

109.

Erényt, szerelmet, hűséget fogad
Don Alfonsónak donna Júlia,
S idézi mind a fenn-hatalmakat,
Hogy esküjének sose lesz hija,
S egy vágya sincs, mi nem tisztán fakad...
Mig erre gondolt - ó Uram fia -
Egyik kacsója kebléről lekúszott
S véletlenül - Juán kezére csúszott.

110.

Hozzá értette öntudatlanúl
Juán kezéhez, mely fürtös hajával

Szelíden játszik. Édes lángra gyúl,
Merengve küzd csodálatos bajával.
Nagy baklövés Inezettől, *ezt* a túl-
Heves fiút elhagyni - Júliával!
Mért nem maradt jó zár alatt a Don?
Az *én* anyám, az így tett vón, tudom!

111.

S a mint tartotta kis Juán kezét,
Megnyomta lágyan, mintha kérte volna:
»Szorítsd te is!« De nem nyomkodta szét
A virtust ezzel. Nyomban vére folya,
Ha érezné, hogy átkos módra vét
Szűz Plátó ellen! Jajjal leomolna,
Mint a ki rút varasbékára lépett,
Ha áthágná a korrekt, tiszta szépet.

112.

Én nem tudom, hogy mit gondolt Juán,
De azt, a mit tett, megtennök mi mind:
Csókkal köszönt két forró ajka.... ám
Rögtön megáll... zavarja üdve... kint
Gyötrelmet érez, hogy sértette tán!
A szív, ha ifju, gyáva egy kicsint...!
Pirúl a nő, de nem neheztel. Szólna,
Ah szólna is - - ha egy csöpp hangja volna.

113.

Lement a nap, - feljött a sárga hold.
Hej! ez ravasz, alattomos legény!
Igaztalan, bolond czimet koholt
Ki legelőször szűznek mondta; én
Azt állitom, még nyári nap se volt
Fél annyi rossz tanúja e tekén,
A mennyit ő lát három óra folytán, -
Hanem azért ártatlanul mosolyg ám.

114.

E félhomály mély csöndje oly veszélyes.
Megnyitja a tuláradó szívet,
De mindent, a mi bennünk bölcs, eszélyes
Önuralom, lassankint számkivet.
Báj és szelídség ömlik szerte kéjes
Varázsszal. Áthat fűt, fát és követ
S bennünket is. Mély epedést szül bennünk,
Mely nyugalom bár, még se hágy pihennünk.

115.

S Júlia ott ült, félig átölelve,
Félig taszítva Don Juánt magától,
Ki reszketett, immár helyét se lelve;
Ő hitte még; hogy nincs veszély... a gát oly
Könnyű leendett, védelemre kelve,

Meg hát a helyzet is szép volt, a vádtól
Mentt drága percz, meg - Isten tudja, meg mi!
Már magam is elkezdek ám szepegni.

116.

Ó! Plátó! Plátó! Képzeltő tanod
Erkölcstelenség titkos útja! Hadd
Kimondanom, bár kínos hallanod:
A sok naiv hölgyecskét és urat
Bukásba, bűnbe jobban bé-vonod,
Mint száz regény s egész poéta-had!
Nem vagy te más fél-csajda, nyegle főnél,
S legjobb esetben nem jobb - keritőnél!

117.

És hölgyünk hangja most sohajba fült
S okos beszédre képtelen vala.
A könny szeméből zápormódra hullt.
Ah félek, dől már a morál fala!
De hát ki bölcs, ha szíve lángra gyúlt?
Még búsúl, mint az önvád angyala,
Még küzd, még suttog (szánja tán az ég is)
»Nem! Nem teszem meg!« - És megtette mégis.

118.

Beszélik: Xerxes drága díjt szabott
Annak, ki néki uj gyönyört kerít;
A perzsa felség, meglehet, kapott,
De azt hiszem, sok pénzt utána rítt;
Én, szende bárd, szelet ki nem csapok,
Beérem egy kis szerelemmel itt,
Uj gyönyörökre én nem reszketek,
Elég a régi, - csak maradna meg!

119.

Ó kéj! Nincs nálad édesebb a földön,
Ámbár miattad pályázunk pokolba.
Minden tavasszal fogadom: felöltöm
A 'rény mezét s leszek szilárd, mogorva
A csáb iránt...! De azt hiszed, betöltöm
Nagy esküm'? Egy percz - s ki vagyok sodorva!
Pironkodom, szégyenbe, buba fúlok,
És azt hiszem, majd télre megjavúlok.

120.

Itt szűz Múzsám liczencziát veszen -
Kérlek, ne félj, még szüzebb olvasó,
Mert eztán finom, illemes leszen
S mert e szabadság csak költői! Ó
Egy kis szabálytalanság, kedvesem,
Egy kis kitérés... többről nincs ma szó.
Érzem, hogy ez bűn s illendőnek tartom,
Hogy azt mondjam Aristotelnek: Pardon!

121.

S önt, olvasóm, fölkeri most poémám,
Hogy ama gyászos nyári éjszakátúl
(De hogyha nincs ez, elfogyott a témám,
Nincs éposz s hírem kuncsoroghat hátúl)
Juánt és hölgyét szemmel tartva némán:
Ugorjék egygyet s képzelje magát túl
Pár hónapon. - November volt. - S a nap?
Nem emlékszem. Ám ez későbbi lap.

122.

Édes dolog, hallgatni holdas éjjel
Kék Ádrián a gondolás dalát,
A mint a csöndet lágyan űzi széjjel,
S a távolon reszketve szárnyal át;
Édes dolog, bámulni méla kéjjel
Az esti csillag bágyadt sugarát,
Hallgatni lomb közt búgdosó szelet,
Szivárványt nézni, mély habok felett.

123.

Édes, ha halljuk, otthonunkba térve,
A mint a hű eb messziről ugat;
Ha van, ki jöttünk' hön óhajtvá, kérve,
Kigyúlt szemekkel, nyájasan fogad;
Édes, ha fölver a madár zenéje
S halk vízesés nyugalmas álmot ad,
Ha méhe döng, lány víg kacajra kél,
S a gyermekajk először gögicsél...

124.

Édes, szüretkor a megért gerezd,
A hosszu, dús fürt bíboros patakja...
Édes ledobnunk a világi feszt,
Menhelyt ha ad falunknak enyhe lakja;
Fösvénynek édes nyúzni a perest,
Édes, ha pénzét garmadába rakja,
Bosszú is édes - legkivált a nőnek,
Zsákmány a hadnak, hozomány a vőnek.

125.

Édes, ha nénink dús örökbe vévén,
Szegényt a sír váratlan eltakarja,
Vagy a halál egy bácsi hetven évén
Csellel kifog s a háznak ifju sarja
Kezét a rég várt birtokokra tévén,
Tisztázni őket terv szerint akarja,
Bár annyi váltót írt alá előre,
Hogy Júda még sokáig él belőle.

126.

Édes nagyon minden babér, ha véren
Ha tintán nyertük. Édes: régi pört

Lezární jól. Édes dolognak vélem,
Ha pajtást, a ki unalommal ölt,
El-el riasztunk. Édes inni, kérem,
Palaczkból ó-bort s hordóbúl a sört.
Szép vagy diák-kor, zsönge ifju létünk;
És édes az, a kit csupán mi védünk.

127.

De édesebb, szebb, mint akármi más:
Első szerelmünk! Ez magában áll,
Mint Ádám emlékében a bukás.
Letépve a tudás gyümölcse már,
S nem lelsz olyan kéjt, bármi mélyre áss,
A mi e bűvös vétekhez talál.
Felséges, mint az ég tiltott tüze,
A mit Prométh rabolt a földre le.

128.

Az ember furcsa állat s furcsa módon
Tud visszaélni képességivel.
Legizzóbb vágya: újat tenni ódon
Dolgok helyére, - itt nagyot mivel;
Kísérletet tesz élön és halotton,
S minden tehetség jó piacra lel;
Ha az igazság nyakadon maradna:
Légy szemfényvesztő s számithatsz garasra.

129.

A sok találmány mily halmazban áll!
(Nagy géniusz s üres zsebek jele)
Ez guillotine-t, az friss orrot csinál,
Csontot tör ez s ujat rak az bele;
Congrev-rakéta öldökölve száll,
De a »beoltás« bölcs ellenszere;
A régi himlőt száműzték a bőrből,
S ujat szereztek a derék ökörből.

130.

Czipót csinálnak hitvány burgonyából,
Galván a holtat rázza, mint bolondot,
Az ember-mentés még messzebbre lábol:
Lelket fú abba, kire kampeszt mondott
S lehozza ingyért az egek honából;
E század gépet garmadával ontott.
Az »apró« himlő, mondtam már, kidőlt,
Most a »galáns« jön, mely még többet ölt.

131.

Amérikából jött, mondják, a »nagy«,
Vagyis »galáns«. No most tán visszatér.
Túlságosan sok ott az emberagy,
Jó lesz, ha kissé megtisztúl a tér.
Ritkítsa harcz, éhség, nyavalya, vagy

Mit tudom én! Tanulják meg, mit ér
Műveltnek lenni s többet melyik árt:
A lágy fekély-e vagy az indurált?

132.

E század a találmányok kora;
Testet megölni s lelket menteni
Csak most tudunk; hallottad, mekkora
Csodát művelt sir Davy, a zseni?
Lámpájával most bizton kotor a
Munkás szemet... a sarkig menve ki
S Tombuktut járva, üdvöztünk mindig,
Waterloo plane föl az égbe indít.

133.

Az ember ah! rejtélyes tünemény,
A legnagyobb ész, az se fogja föl;
Csak az kár, hogy e szublimis tekén
A kéj sokszor bűn és a bűn gyönyör!
Kevés agy sejt, egykor mire mén,
De minden út kifáraszt és gyötör,
Rohanva hír, rang, szerelem után,
S ha célhoz értél, meghalsz, - s azután...

134.

Aztán?... A többi ön se mondja meg.
Jó éjt tehát. - Folytassuk a mesét:
November volt, mikor már zord a regg.
A bérce felölvén télies mezét,
Kék köpenyén ott a fehér süveg.
Az izgatott ár csapdos szerte-szét,
S minden hullámot bőszültté uszit.
Fakúl a nap és ötkor búcsuzik.

135.

Koromsötét volt, mint a bakter mondja.
Hold nincs sehol, - szem csillagot se lát.
Egyhangu nótát fújt a szél dorombja,
S víg tűz köré gyúlt sok derék család.
E fényre oszlik lelkem terhe, gondja,
A nyári ég hat ily varázsszal át;
Tűz, cricket, pezsgő, ráksaláta, meg
Kis pletykaság... ez az, mit szeretek.

136.

Éjfél ütött. - Ágyában Júlia.
Aludt bizonynyal... hát egyszerre kint
Bősz zaj riad... üvöltés, hahota,
Melytől halott is talpra állna mind,
Ha már nem történt volna ily csoda,
Mint meg van írva hely s idő szerint...
Az ajtó zárva... ámde gyors zöreje
S ijedt szó hangzik: »Úrnőm! Nyissa fel!

137.

»Az istenért! Hamar! Lenn van az úr,
S vele a város minden gazza tán...!
Ó gyászos óra! jaj! szívembe szúr!
Én jól vigyáztam!... Nem az én hibám...!
Csinálja gyorsan... ah torkomba fúl
A szó...! Hamar... egy percze van csupán...
Itt vannak már... tán még elküldheti,
Hiszen az ablak nem magas *neki!*«

138.

Beront a Don... megáll az ágy előtt, -
Sok jó barát és fáklyás nép vele;
Nagy része nős! Boszút lihegve jött
Mindannyia s örömmel is tele,
Hogy kizavarja álmából a nőt,
Ki férj-homlokra szarvat tűzdele!
Efféle példa úgy ragad! Ha *egy*
Meg nem lakol, hah! mind utána megy!

139.

Én nem tudom, mily gyanu kelt szívében.
Mi furta benn a tisztos Don fejét,
De oly lovagtól, mint ő, semmiképpen
Nem illett, így támadni meg nejét, -
Be sem jelentve a vizitjét szépen,
Kitenni vizsga szemnek fekhelyét,
Csődíteni embert, inasok hadát,
Hogy bizonyítsa öngyalázatát.

140.

Szegény hölgy! Mintha álomból riadna,
(Hogy nem aludt, szóval sem állítám)
Ásít, sikolt, sír, szörnyen megriadva.
Antónia, a pompás szobalány
Az ágyneműt nagy gyorsan félre csapta,
Hogy ott feküdtét lássa mind a hány.
Mutatni vágyott, - nem tudom miért,
Hogy úrnőjével töltötte az éjt.

141.

És úgy feküdtek, mint két szende pára,
Kik félve rémtől s férfitől még jobban.
Hogy elriaszszák (mert ketten nyakára
Hágnak bizonynyal) édes bizalomban
Simulnak össze, míg a férj magára
Hagyott nejéhez gyöngéden betoppan
S vagy századikszor reczitálja fel:
»Cziczám! Először én távoztam el«

142.

Hölgyünk végtére szavakat talál.
»Mi ez!?« - sikoltja - »magyarázza meg!

Tán esze ment? Inkább a csúf halál
Vett volna nőül, mint e szörnyeteg!
Éjfél-időn botrányt csinálni jár?
Mi bírja rá? Ittas? Bolond? Beteg?
Engem merészel gyanusítani? Fel hát!
Kutassanak!« - S a Don szól: Kezdjük el hát!

143.

S kerestek, dúltak össze-vissza ott
Szekrényt, fiókot, ládát, vizsga hévvel,
Leltek harisnyát, inget, papucsot,
Fésűt, kefét és mindenféle névvel
Jelölt műtárgyat, mikről én tudok,
S mikkel megőrzik bájukat sok évvel
Biró delnők is... függöny, deszka, szőnyeg
Sebet kap sorra... szurdalják e szörnyek.

144.

Az ágy alatt kotorva, megragadtak -
Mindegy akármit, - nem a mit kerestek;
Egy' ablakot nyit... hátha ráakadnak
A nyomra lenn... de arra h'jába lestek;
Aztán bután egymásra pislogattak,
S felsültükön némán kétségbeestek.
E bamba nép dehogy jött volna rá:
Az ágyba nézni, nem az ágy alá!

145.

A míg kutattak, hölgyünk drága nyelve
Pergett erősen: »Rajta! Rajta hát!
A kánpohár legyen színültig telve!
Szépen fizetsz! Ezért levék arád!
Ezért viseltem, mérgemet lenyelve,
A hosszú jármot! Ó mint tép a vád!
De most leszórom... válni kész a gazság,
Ha még a földön van jog és igazság!

146.

»Úgy, úgy uram! E perctől nem vagy férjem.
- Ámbár e cím előbb sem illetett -
Szégyeld magad! Kellett hogy ezt megérjem?
Igy megcsufolni hatvan évedet!
Illő-e, mondd, hogy gyanu hozzád férjen,
S nőd jó hírét ok nélkül tönkre tedd?
Hálátlan, barbár, - ó alávaló,
Föl merted tenni, hogy hölgyed csaló?

147.

»Ezért mondtam le nagylelkűleg én
Nemünk jogáról s lett a gyóntatóm
Oly rút süket pap és oly szörnyű vén,
Hogy más ilyet nem tűrne meg, tudom!
S nem feddhetett meg soha a szegény,

Olyan szűz voltam! Hogy csak ámitom
S hogy tán uram sincs, hányszor mondta nékem!
Jaj lesz neked, ha megrontod hűségem!

148.

»Ezért nem vettem senkit lovagúl,
Ámbár esengett sok szép ifju dalja?
És házamat nem léptem soha túl,
Csak ha misére, bikaviadalra
S színházba mentem? Durván, sőt vadúl
Sok széptevőt ezért fakaszték jajra?
O' Reilly gróf, a hősök büszke hőse,
Ezért beszéli, hogy nem győzött ő se'?

149.

»A hő zenész, a talián Cazáni,
Hat hónapig nem énekelt hiába?
S nem mondta honfitársa, Corniáni:
Erényes nő egész Hispániába
Magam vagyok? S nem jött-e kornyikálni
Britt és orosz? Gróf Stroganoff, a kába,
Nem lett-e örült? Hát lord »Theaforral«?
Magát megölte szerelemből (borral).

150.

»Nem fetrengett-e két püspök előttem?
Don Núnez és Icharnak hercege?
S hű nőddel így bánsz? Hát e' sorsra lettem?
Dühös bolond, holdkóros vagy-e te?
Csodálom, hogy még itt állok veretlen!
Az alkalom jó... rajta! üss ide!
Ó ritka hős! Tartásod mily remek,
Méltó valóban, hogy lefessenek!

151.

»Ezért kellett hát gyorsan útra kelned
Halaszthatatlan, sürgős ügy miatt,
Prókátoroddal, kit meg kéne verned,
Mert jégre vitt! Pirulva áll a vad
Sátán amott, - szégyelli most a vermet,
A melybe hullt... hah! ő még piszkosabb
Tenáladnál is, - lázító a tette,
Mert rút pénzsomj, nem vonzalom vezette!

152.

»Csak írjon össze mindent, - rajta hát!
A jegyzőkönyvet elkészítse jól;
Hisz' pompásan megtetted a szobát! -
Uram, ha tetszik, ott a tinta, toll,
Jegyezzen, írjon, nincs előtte gát, -
Ingyen ne huzzon drága pénzt sehol!
De lányom ingben... azt a többit küldd el!«
»»Jaj!««, csuklott Tóni, »»hogyan nyelné a föld el!««

153.

»Nézd, ott a szekrény, ott a kanapék,
Ott van az asztal... ott a kamarám,
Amott a pamlag, ott a hintaszék,
S a kályha... abban fog guggolni tán!
Aludni vágyom... hagyj szunyadni még,
S végezd a munkát lárma nélkül... ám
A rejtett kincset hogyha föl kutatnád,
Roppant' szeretném, hogyha megmutatnád.

154.

»És most, uram! Ha már ilyen pimasz
Gyanúval illet s ily zavart okoz:
Tudassa kérem, hogy ki légyen az,
Kit így keres? Előkelő? Okos?
Mi a neve? Nem valami kamasz?
Remélem, karcsú, mint az új fokos?
Mert biztosítlak, hogy e tett után
Gyanút, ok nélkül, nem fogsz vetni rám.

155.

»Nem hatvanas tán? Ily kor mit se vét,
Nem vív tusát s nem gyújtja ily veszett
Féltékenységre *ifju* férj szivét!...
(Antónia! Egy jó pohár vizet!)
Ah! meggyalázza őseim nevét
E gyáva köny, mely pillámon rezeg...
Anyám mikor szült, hitte-é szegény,
Hogy egy hóhér rabjává leszek én!?

156.

»Antóniára vagy féltékeny? Okkal!
Mellettem alvék, láttad két szemeddel,
Mikor rám törtél e bámész gazokkal!
No csak kutass, - feljogosítlak, hidd el,
De máskor szólj, vagy legalább - s ezt joggal
Megvárom tőled - régi illemeddel
Kopogj az ajtón s várj sorodra, hadd
Fogadjunk díszben ennyi hős urat.

157.

»Nincs több szavam! Tudod már: szívemet
Mi nyomta. Menj!... A mit mondtam, kevés,
De láthatod, hogy bár búban remeg,
A jellemes nő hallgat s túrni kész.
Eljő a nap, hogy önvád kapja meg
Zsarnok szived' s késő bánatba vész!
Félek, hogy akkor kínok kínja mar!
Antónia! A zsebkendőm hamar!«

158.

Elhallgatott s lelankadt vánkosára;
Könnyén keresztül szikrázott szeme,

Mint záporban a villám; sűrű árja
Omló hajának lágyan fedte be
- Mint fátyol - arcát; bűvös fényű válla,
Bár mindenütt éjfűrt takarja le,
Előragyog... szétvált az ajkak íve
S lélekzeténél hangosabb a szíve.

159.

A Don zavarral mélázott a falra,
Antónia dühödten járt le-fel,
Sértő pillantást vetve jobbra-balra,
S urát gyilkolva bős szemeivel;
Mindenki bús; csak egy vidám: a kajla
Ölyvszemü ügyvéd; ez derült, mivel
Patáliát végezni pör szokott,
S csak pör legyen, nem bánj' az indokot.

160.

Áll hunyorogva, duzzadt vizsla orral,
A szobalány léptit vigyázva, lesve;
Látszik, hogy ő még gyanut egyre forral;
Nem sokat ad hirnévre, becsületre;
És nem törődik bájjal, ifju korral,
Csak pöre díját dúsan megvehesse;
A tagadásnak sem hisz, csak ha vannak
Hamis tanúk, kik pompásan tagadnak.

161.

De a szegény Don szemlesütve állt,
S bolond alak volt, meg kell vallanom;
A keresés mily szégyenére vált!
Tüvé tett mindent s íme, semmi nyom;
Egy szép menyecskét ok nélkül blamált,
Lármát ütött, botrányt csinált vakon,
S vagy félóráig, mint a jégeső,
Paskolta, verte vén fejét a nő.

162.

Bocsánatot kezdett dadogni, de
Válasz helyett csukló sirást kapott
S mutatkozik a nagy szivgörcs jele:
Nyögés, vonaglás; - vészes állapot,
Mely úri hölgyek biztos fegyvere.
Don Alfonsó nem hívatott papot,
Csak Jóbra gondolt és Jób hitvesére,
S a sógorokra - és higgadt a vére.

163.

Már szólni készült... ekkor közbe vág
Keleplő nyelvvel bölcs Antónia,
S torkába fojtja hebegő szavát:
»Menjen ki, kérem, mert halál fia
Különben urnőm!« Egy »istennyilát«

Dörmög a don, de el kell állnia
Immár a szótól... búsan szétlővel
Egy-két pillantást s tétován megy el.

164.

Az úri népség távozik vele.
Végső az ügyvéd, ki habozva áll
A küszöbön, mignem - dühvel tele -
Kitolja Tóni; - búsan retirál,
Leverve töpreng, hogy az ő fele
Ily gyöngé lény s hogy ily gyarlóra vál
E jól kezdett ügy; míg ezen merengett,
Becsapták úgy az ajtót, szinte rengett.

165.

Alig csukták be, hát - ó szörnyű szégyen!
Ó bűn! s ti nők! Hogy is lehetne még
Jó híretek, ha cselekedtek így,
Föltéve, hogy nem vak a föld s az ég?
Nincs drágább, mint a jó név, - óvd irigyen!
De csak tovább, mert furcsa lesz a vég'.
Jelentem búsan, hogy... kiugrott nyomba'
Juán az ágyból, - félig összenyomva.

166.

Az ágyba dugták; - meg nem irhatom
Miképen történt és hol rejtezett;
Karcsú legényke s ruganyos nagyon:
Begöngyölgették a finom kezek;
De csöppet sem sajnállak, ifju Don,
Ily pár alatt hogy majd beléd veszett
A drága szusz; így halni jobb ezerszer,
Mint borba fúlni a gödény Clarence-el.³²

167.

És nem sajnállak, - mert ki mondta néked,
Hogy elkövesd, a mit megtilt a törvény,
S melyért az ég is meg fog verni téged?
No, mondhatom, korán benyelt az örvény!
De ah! tizenhat évvel sosem éget
A kis »biró« úgy, mint partjára érvén
A hatvan évnek, mikor ott megállunk,
S az ördöggel végszámadást csinálunk!

168.

Nem reflektálok hőszám helyzetére.
Föl van jegyezve, lásd a bibliát:
Dávid királynak, sűrűdvén a vére,
Az orvos nem port, lövetet se ad,
De szép nőt rendel s íme többet ér e'

³² Clarence, királyi herceg, III. Richárd öccse, akit saját kívánságára (mert a halálnemek közt választott) malvázi borba fullasztottak.

Minden receptnél; vén Dávid baját
Meggyógyította. - Itt másképp hatott,
Mert Dávid élt s Juán félig halott.

169.

Mi a teendő?... Alfons visszatér,
Mihelyt szétoszlik a jött-ment csapat...
Antóniában hűledez a vér,
Mentő furfangja végkép elapadt...
Most mit tegyen, most!? Tünni kezd az éj,
Pár óra múltán földerül a nap...
Döbbenve áll; - Júlia mit se szól,
Elkékült ajka Juán ajkára forr.

170.

Csókolja hosszan és a szerte rengett
Bomlott hajat lassan simítja hátra;
Szerelmük oly nagy, hogy még most sem enged,
Felejt remegni s nem néz semmi gátra;
De Tónikával a világ kerengett:
»Nincs most idő ily teketóriákra!«
Suttogja böszén... »Jőjön, szép baba,
Egy, kettő, három, be a dutyiba!«

171.

»Máskor cziczázzunk, kedves lovagom!
- Ki lázithatta így föl az urat? -
Mi lesz velünk?! Reszket minden tagom!
Megy rögtön innét! Ni, ni, még marad!
Most súgni-búgni! (tüstént megrakom!)
Ha nem megy, itt a mord halál arat!
Ön életét, én helyemet veszítem,
S mindent az urnóm! E tascsóért itten!

172.

»Még érteném, ha délczeg, csábitó
Gavallér volna (csak hamar sietve!)
Vagy harmincz éves...! De ilyen dedó!
Ilyesmiben hogy telhetik a kedve?
(Lépj be, Szír) már hallom jönni, - ó
Most tudsz loholni, morgó, lassu medve!
Csak reggelig maradjon rejtve, úgy -
(De hallod, lelkem, aztán ne alúgy'!)«

173.

Alfons belép most - csak magában ám -
S a hű cziczus szóárja megszakad;
Parancsot ad, hogy távozzék a lány,
Mit ez fölöttébb kelletlen' fogad,
De nem segíthet a dolgok során,
Ha marad is, jó abból nem fakad;
Pukedlit vág, megnézi őket lopva,
Koppant a gyertyán és kimegy csoszogva.

174.

A Don kissé várt, - oszt' belé fogott
A kérlelésbe... nincs se vége-hossza:
Ő tudja, hogy lőtt rémletes bakot,
S e durva, dőre tett levét megiszsa,
De voltak (ó jaj!) kénytető okok,
- Nem mondja, hogy mik -; és így össze-vissza.
A mit beszél, szerintem zagyva. Más,
Szakértő-nyelven: gallimathiás.

175.

A másik hallgat, ámbár könnyü vón
A replikázás. Asszonynak, ha tudja,
Hogy férje is járt görbe úton,
Feljebb áll rögtön s visszavág a rudja.
Zavarba ejt és feleletre von,
Ha mindjárt súlyos vádjait hazudja.
Vágj vissza csak jól, más se kell; - ha ő
Egygyel hibáztat, *négygyel* állj elő.

176.

És Júliának nyílt elég oka;
Nem volt titok Alfons s Inez szerelme;
Vagy marta tán önvétkének foga?
Az sem lehet, hogy hallgatásba verje,
Tudjuk, hogy ő egy védbeszéd maga;
Ha most szavát hallatni még se merte:
Juánért történt - így fejtem meg én ezt -
Tudván, hogy ő mily nagyra tartja Ínezt.

177.

És volna még egy, szintén fontos ok:
Juánt a Don szóval sem említette.
Mutatta bár, hogy vad féltés mozog
Szívében, azt nem mondta, hogy *ki* tette
Ily féktelenné, bár az átkozott
Rejtett gyanakvás így még jobban ette...
Inezről szólni annyi volna hát,
Mint nyomra vinni Alfonsó papát.

178.

Ilyenkor egy szó, egy célzás elég;
Hallgatni legjobb; - s ott van a *tapintat*,
(Silány, modern szó, arczom szinte ég
Mikor leírom!) mely művészi csint ad
A nő nyelvének s annak, a mi kék,
(A tények színe) zöld, sőt sárga színt ad.
Oly bájosan hazudtok, drága villik!
Szép arczotokhoz szinte oda illik.

179.

Pirúlnak és mi mindent elhiszünk.
Én legalább el! Választ várni meddő,

S így téve, csak magunk ellen teszünk,
Mert szóba fojt, ha egyszer megeredt ő.
Aztán sohajt (mi méllázók leszünk),
Szemét leszegzi s könnye hull vagy kettő,
A mit mi lassan, némán letörülünk.
Aztán, - nos aztán, - - vacsorához ülünk.

180.

Végzé a Don s bocsánatért esengett.
A hölgy adott is, meg nem is; kiköt
Több súlyos pontot, mikből le nem enged,
Kivált egy pontot...! (Alfons úr nyögött.)
Ott állt nagy búsan s vágyepesztve tengett
Mint Ádám, vesztett édenfal mögött.
Valamit esdett... jogosan, a kőbe!
Ekkor bebotlik, hó! egy pár czipőbe.

181.

Egy pár czipő! No és? Nem nagy dolog
Ha női lábra szabták... ám (tagadni
Ohajtanám) ezek (jaj! elfulok)
Hím-nem' czipők! Meglátni s megragadni
Percz műve volt... (kábult fejem forog,
Fogam vaczog, vérem kezd összefagyni)
Vizsgálja előbb, milyen a szabása,
Aztán felordít s a dühösség rázza...

182.

Rohan kardjáért, gyorsan, mint a vész,
S a donna tüstént a kabinba fut.
»El, el! Juán! az istenért, ne kés'!
Fuss! ott az ajtó... nyitva még az út, -
A járást arra ismered... ne nézz
Ily tétován... már hallom döngni rút
Goromba léptét! ah! siess, szívem!
Még nem virad... üres az utca lenn.«

183.

Helyes tanács volt, nem tagadható,
Kár, hogy megkésett... Régi, régi gyász!
Ez már aféle megszokott adó,
A mit híven szed a tapasztalás.
Juán fölpattan, - egy pillantat... ó
S már künn terem... de Zevs végzése más;
Alfons megint jön... a kezében szablya
S halált üvölt - tehát Juán lecsapja.

184.

Kemény ütés volt... mécs kilobbanék;
»Rablók! Segítség!« - »Tűz van!« sikított
A két szegény nő; - ám a szolganép
Nem jó segíteni... Meggyomrozva ott
Alfons fogadja: bosszut áll ma még!

Juánból dől a legvadabb szitok;
Bár ifju még, de a sarat megállja,
S a martyrság éppen nem ideálja.

185.

Alfons szablyája földön hencsereg,
S ököltre mennek, mert (milyen szerencse!)
Juán a kardot nem pillantja meg.
A mily dühödt, nincs nemtő odafent se'
Ki meggátolja, hogy a bűsz gyerek
Lebökje Alfons, - nincs mód, hogy kimentse
Rongy életét! Egyszerre férj és kedves!
Kettős özvegység! Gondolj erre - hitves!

186.

Alfons Juánba' szörnyen megragad.
Juán gyömszli, hogy magát kitépje,
S már vér (az orrból) pirosan szakad!
A küzdelem kezd lankadozni végre;
Juán most, hasba, még egy boxot ad,
És talpra áll, - de ott marad kezébe'
Egy szál ruhája... Józsefként siet ki.
Egyéb rokonság nincs közöttük semmi.

187.

Jön a cselédség végre, mind a hány,
S a gyertyafény komor látványra száll:
Ájult az úrnő, görcsökben a lány,
Alfons lihegve, tántorogva áll;
Sok tépett folt a szoba padlatán,
Vércsöppek itt-ott... (csupa borzadály!)
Juán lenyargalt, a kaput kirugta,
Megugrott rajta és kívül becsukta.

188.

Itt véget ér e kantó. - Mondjam-é el:
Juán az utcán mint inalt, futott?
S fedvén bűnét a rút, orgazda éjjel,
Egész puczéron haza hogy' jutott?
A botrányt másnap mint hordozta széjjel
A locska hír, mely mindent megtudott,
S miképen kezdett válópert a Don:
Angol lapok leírták szabadon.

189.

A pör lefolytát hogyha tudni vágyod,
Ha érdekelne vád- és védbeszéd,
A sok tanú, a tanuvallomások,
A történt dolgok s közbeszótt mesék:
Könyvtárosoknál bőven megtalálod.
Van kiadás több s mind gyönyörűség!

Legjobbat *Gurney*³³ gyorsíró adott,
Ki Madridba e célból baktatott.

190.

De donna Ínez, hogy a rút gyalázat
Nyelvét kitepje, melyhez foghatót a
Spanyol történet nem mutat sok század,
Vagy legalább is a vandálok óta:
Előbb ajánl viaszgyertyát vagy százat
A Szűz Anyának (híven meg is adta)
Aztán fiát, bölcs nénikék szavára,
Cadixba küldi, hol vár rá a gálya.

191.

A terve az, hogy szárazon, vizen
Nagy Európát végig beutazza,
Frank- és Olaszont meg különösen,
Hogy megjavult erkölcsössel térjen vissza.
(A legtöbb ember most is így teszen.)
Zárdába küldték Júliát; panassza
Szivszaggató; de hogy mily búban él,
Legjobb bizonyosság arra e levél:

192.

»Elhagysz!... Többé nem járunk egy uton.
Ez jó... helyes... mégis fájdalmat ad!
Ifjú szived többé nem bírhatom.
Bűnhödnöm kell - s bűnhödném újra, ládd!
Nagyon szerettem! Ezt tudtam s tudom.
Máshoz nem értek! Ó ne véld tehát
A foltot itt e kis papíron *annak* -
Bár szemem ég, a könnyek messze vannak.

193.

»Szerettelek! Szeretlek! E miatt
Lett semmivé rang, név s önbecsülésem.
De nem nagy ár, ha tűnt óráimat,
Ha üdvöm álmát újra felidézem.
Nem áldom én vétkes birásodat,
Én en-magam legszigorúbban nézem...
Csak írok, mert nyugalmam oda van.
Nem kérek semmit, nincs vádló szavam.

194.

»A férfi éltét nem szerelme teszi,
A nő világa szerelemből áll.
A férfi megy, sok pálya vonja, nézi,
Tanít, kardot köt, vagy tengerre száll,
Hír, gög, haszon még céljait tetézi,
S nincs, ki ezekben vigaszt nem talál.

³³ William Gurney, a leghíresebb angol parlamenti gyorsíró.

A nő számára nincsen más, csak egy:
Szeret megint és újra tönkre megy!

195.

Vígadni fogsz, szerencse fog karon,
Ragyogni fog rád sok szép női szem.
Napom lejárt. Míg föltáruul sirom,
Csak rejtett kín, csak szégyen jár velem.
Ezt még viselném, ah de hogy' birom
Legyőzni lángod, égő szerelem!
Isten veled - bocsáss meg - - ó szeress - -
De nem! E szó itt most már mit keres?

196.

Ah gyöngé volt és most is gyöngé még
Szegény szivem. De majd erőre kap!
Vérem zajong, bár lelkem törve rég.
Vihar multával így gördül a hab.
A női szív nem tud feledni. Ég,
S egy kép ragyog rá folyvást, mint a nap,
Úgy reng a tű s úgy áll a jég-sarok,
A hogy lelkemmel hozzád szárnyalok.

197.

»Itt a pecsét... de az idő halad,
S a búcsuzó még mindig tétlen áll.
Legyen meg! Hajtsd föl méreg-poharad.
Maróbb kint lelked már úgy sem talál.
A bú ha ölne, volnék föld alatt,
De hozzá sírót nem bánt a halál.
Viselni kell a válás bánatát,
Szeretni, élni - - áldást kérni rád!«

198.

Aranyszegélyezett kis papírra írta
Vékony, finom s uj csókatollal ezt;
Kis keze a pecsétet alig bírta,
Úgy remegett; de bár a kínt kereszt
Gyötrő, sulyos, egy könnycseppjét se sírta;
Piros viaszra fehér nyomót ereszt,
Rajt' napraforgó, gyöngéden kivésve, -
»Elle vous suit partout«³⁴ a jelgége.

199.

Ez volt Juán első kalandja; tán
Lesz folytatás is, hogyha kegybe vesz
S néz a közönség bátorítva rám;
Most majd bevárjuk, hogy mit szól ehez;
Bár nem sovárgok mázos bók után,
És ha leszidnak, tönkre az se tesz,

³⁴ Byronnak magának volt ily vésetű pecsétnyomója.

Ha volna mégis egy kevés hatás:
Jövőre tán meglesz a ráadás.

200.

Poémám eposz s kétszer hatra megy
A könyvek száma; mindenikbe lészen
Harcz, szerelem, orkán elegy-belegy,
Gályák s királyok névsora, - egészen
Uj típusok, - és epizód nem egy,
De három is; sőt prospectusba tészem
Magát a poklot, mint Virgil s Homer.
Gáncsolni akkor, meglátom, ki mer?!

201.

Aristotéles régi, bölcs nyomát
Követjük itt, rendezvén e »colonn«-t, -
A fenségesnek Vade Mecum-át,
Melytől sok ember lesz költő - s bolond.
A próza-költő blank jambust imád,
De Múzsám rímet bőven s kedvvel ont,
Mert jó kovács a szerszámát becsüli.
»Csodák« dolgában sem fogok be'súlni.

202.

Egy kis különbség van csak köztem és
Éposz-csináló eldődím között
S az én javamra szolgál e kevés.
(Van ám erényem több s különbözőbb,
Később tűnik ki, alkalom ha lész)
Ő náluk annyi a mesés »beszött«,
Hogy majd kidőlsz, míg végig gázolod.
Ez itt azonban mind igaz dolog.

203.

S ha kételkednél, hát hivatkozom
Históriára, tényre, hagyományra;
Tanúm a sajtó, mely ('sz tudod) bizon
Sosem hazud; a dalmű és a dráma
Mind hű bizonyosság, hogyha felhozom;
De a mi több, mint a tanúk nagy száma:
Szememmel láttam s még egy regement
Szevillai, a mint Juán - lement.

204.

Ha prózáig sülyednék valaha,
Költők számára kézi-könyvet írnék,
Melynél különbet nem láttak soha;
E könyvbe annyi bölcs szabályt leszűrnék,
Hogy azzal minden eddigit - noha
Van már tömérdek - porba, sárba gyűrnék.
És címe vón: »A flaskóról, Longínus«,
Vagy: »Minden költő kis király, plus-mínus.«

205.

Tartsd nagyra Milont, Drydent, Pope-ot, ám³⁵
Southey, Col'ridget, Wordsworth-ot ne vedd be;
Az első szájas renegát, silány,
Wordsworth fajankó, Col'ridge mákonyt szed be;
Crabbe szeszélyes, mint a hiu lány,
Campbellt, bár szikkadt, gyakran vedd kezébe;
Ne csenj Rogertől; bámuld szende báját
S ne udvarold meg Moore Tamás múzsáját.

206.

Meg ne kívánd Sothebynek se riska
Pegazusát, sem semmiét; hamis
Tanú ne légy, mint némely »kék harisnya«
(Egy díszpéldányt ismertem magam is).
Szóval: csak azt edd, a mit a tarisznya
Eléd kínál; úgy használd a mi kis
Tálentomod van, a hogy én kimérem!
Ez a valódi, bölcs kritika, kérem!

207.

Ki tartja azt, hogy a jelen poéma
Erkölcstelen? Ha van, ezennel intem:
Míg nincs sirásra ok, maradjon néma
És menjen át még egyszer újra minden
Egyes szakon (ha meg nem ejti tréma).
Hogy tévedett, akkor belátja menten;
Egyébíránt leszállít egy szakasz
A helyre is, hol sül-fő mind a gaz.

208.

S ha volna mégis, a ki így se lát,
Bangó, ki balgán önvesztébe fut,
Szavamnak nem hisz, sőt hitelt nem ad
Saját szemének s kiabálja rút
Oktondi képpel: »Nincs morálja!« - hát

³⁵ Byron következetesen a Milton-iskolához tartozott és a XVIII-ik század híres költőit, Popet, Drydent stb. dicsőítette egész életében.

A saját korabeli költők közül csak Moore Tamást, Rogers-t, Scott Waltert és Campbellt kedvelte, ellenben az úgynevezett *Lake-istákat*, akiknek élén *Wordsworth*, *Southey* és *Coleridge* állottak, és akik romantiko-naturalisztikus irányokat követve, a XVIII-ik század elegáns, korrekt költőivel irodalmi ellentétben voltak, élete utolsó perczéig kíméletlenül gúnyolta. A kölcsönnel természetesen ezek sem maradtak adósok. Személyes ellenszenv, politikai nézetkülönbség nagyban hozzájárult ahhoz, hogy egymást gyűlöljék. Byron merész radikalizmusa egyfelől, másfelől bámulatos tökélye a formában, mely a XVIII-ik század klasszikus angol költőéhez való vonzalmát érthetővé teszi (ámbar épp oly szenvedélyes túlzással magasztalta ezeket, mint gúnyolta amazokat), össze nem férő ellentétben állott a Lake-isták jámbor loyálismusával, akik forma tekintetében is sokszor a naturalisztikus tárgyak pongyolaságát képviselték. A heves és kíméletlen küzdelemből Byron vitte el a pálmát. De az utókor nyugodtan elismerheti - anélkül, hogy Byron kolosszális nagyságát csorbítaná az ellentábor érdemét is. Wordsworth nagy tehetsége mindenkor díszé marad Anglia költészetének. Egy verse elegendő volna, hogy neve mindörökké fennmaradjon: a »*Seven are we*« (Heten vagyunk), mely nálunk *Szász* Károly remek fordításában vált népszerűvé.

Annak, ha pap, azt mondom: Ön hazud!
Ha kapitány, vagy műtész metél föl:
»Hazudtok szintén - ám csak tévedésből.«

209.

A publikum föl fog karolni, sejtem,
És elfogadja époszom morálját,
Melylyel sok édest és vigat kevertem
(Fogzó kicsinyt babával így kínálják),
És a babér, melyért pályázni mertem,
Rám hinti végre szent, magasztos árnyát.
Hogy a siker bizton beüssön, én
A »Brit Revue«-t - bevallom, - megkeném.³⁶

210.

Az összeget levélben küldtem el,
S meg is köszönték posta fordulóval.
Most hát, remélem, megdicsér s emel;
De hogyha csak játékot űz a szóval,
S megszegve azt, engem gyalázni mer,
Múzsámra lődöz kövel és golyóval,
És méz helyett epéből áll a trakta:
Ugy csak a'szondom - pénzem' zsebre rakta.

211.

Ez a legújabb szent szövetség lészen
Főtámaszom, - ez mellettem ha ví',
A többi »Szemlét« fitymálom, lenézem,
Akár ha egy, két vagy három havi.
Egyébként náluk nem pazaltam pé'zem,
Hallván, hogy ott nincs mit vásárlani;
Levág Edinburgh és Quarterly öl,
Ha úgy nem tánczolsz, a hogy' ő fütyöl.³⁷

212.

»Non ego hoc ferrem calida juvena
Consule Planco«, mondom énekével
Horácziusnak, - és annyit jelent a',
Hogy ezelőtt hat vagy hét drága évvel
(Mikor még tőled messze jártam, Brenta!)
Rögtön kész voltam verekedni hévvel,
És nem tűrt bántást bimbózó korom, -
György, harmadik, trónolt még akkoron.

213.

De hajam ősz most, harminczas koromban,
(Ugyan milyen lesz, majd ha negyven lések?)

³⁶ A »British Review«-re vonatkozott Byronnak ez a tréfája. A »Review«, Byron roppant gaudiumára, komolyan vette a dolgot s a költőt gyalázatos rágalmazónak nevezte, követelvén az állítás bebizonyítását. Byron aztán egy humoros bocsánatkéréssel megszeliidítette a toporzékolót.

³⁷ Az Edinburgh- és Quarterly Review, akkoriban Anglia leghatalmasabb kritikai szemléi. Byron örökös hadilábon állott velük.

Csak benned bízom ó paróka!..) Romban
Hever szívem s korai bús enyészet
Úl elfecsérlett nyaramon; karomban
Nem duzzad ér, hogy mással szembe nézzek;
Elköltve éltem, tőke és kamat,
S győzhetlennek nem tartom magamat!

214.

Soha - soha - rám nem hull soha már
Harmat gyanánt a szívnek frissesége,
Mely mindig s mindűt új gyönyört talál,
Bár merre lendül, mint a röpke méhe
Dús mézet szíva száz virágra száll...!
A méz, ne hidd, nincs a virág ölébe'!
Nem benne volt, de benned a csoda,
Mely abból ah! ily édet alkota.

215.

Soha - soha - ó szívem, soha már,
Sosem lehetsz világom, mindenségem!
Lángzó nap egykor, most megtört sugár, -
Üdvöm se átkom nem lehetsz már nékem!
Illúziómat elsodrá az ár,
S te érzéketlen, jéghideg vagy régen;
Csöpp józan ész űlt most helyedre le.
Ég tudja, nálam szállást hogy lele!

216.

Leáldozott szerelmem fényes napja!
Szűz, - asszony, - özvegy, - ah! hiába ég
Csillagszemed... én nem vagyok már rabja!
Volt életemmel véglen fölhagyék.
Lejátszva már a hóbort színdarabja,
A claret is fejembe megy, nagy ég!
Számomra nincs más, csak az aggkor kéje:
Szikár fukarság kapzsi szenvedélye.

217.

A nagyravágyás volt bálványom; szétdűlt,
Széttört a mámor s a keserv oltárán;
E kettős árnytól létem elsötétült,
Miattuk még sok gyötrő leczke vár rám!
Most, mint az ércz fej, mely szólott s leszédült,
Úgy szólok én is: »Hajh! lejárt az órá!«³⁸
Az ifjuság kincs, - én elvesztegettem:
A szívet lázban, az agyat rimekben.

³⁸ Bacon nevű szerzetes a legenda szerint érczből fejet csinált, mely teljesen kész állapotában jósolni tudott volna. De nem kérdeztetvén meg kellő időben, az érczfej e szavakkal: »*tempus est, tempus fuit*« lezuhant állványáról és darabokra tört.

218.

Mi a dicsőség? - tollal karmolászni,
S beírni sebtén ívpapírokat,
Küzdő inakkal oly bércz-csúcsra mászni,
Mely jéggel, fagygyal és köddel fogad.
Ezért dalol bárd, hős rohan csatázni,
Ez szül orátort és tudóst, sokat,
S mi éli túl, ha már a teste por?
Egy név, egy rossz kép s egy ocsmány szobor.

219.

Reményünk füst! Egyiptom fáraója,
Cheops, épített óriási gúlát,
Hogy emlékét örök időkbe rójja,
S megvédje testét, a királyi hullát;
De jó egy régész s végig bontja-bújja
Ős fekhelyét, - mindent motozva dúl át.
Nekem követ ne állíts semmikor se'.
Kisült: Cheopsból nincs egy ujjnyi por se'.

220.

Mint a valódi bölcsesség barátja,
Gyakran sohajtom, mélán félre ülve:
Minden halandó sírba dől, - levágja
Kaszás halál s rög lesz a hús, kihűlve;
Éltél sokat s jól s ifjuságod szárnya
Ha visszatérne, újra elröpülne...
Köszönd hát, sors hogy rosszabbat nem ad,
Számlálj garast s olvasd a bibliát.

221.

De mostan, kedves olvasó! s te még
Kedvesb vevő! a bárd - már mint hogy én -
Alázatos bucsút vesz, - áldjon ég!
Egy kézszorítás, - és utjára mén.
Még látsz, hahogy inyed szerint valék,
Ha nem, nos úgy bezárom e szerény
Kísérletet, - tovább ne húzd igám',
Ó bár így tenne némely kollegám!

222.

»Kis könyv, eredj, rengő utadra szállj át
Hús rejtekemből, - habra dob kezem.
Ha léteged jó, megfutván a pályát,
A nagy világ majd rád lel s fölveszen.«³⁹
Míg van, ki érti Wordsworthunk dagályát
S olvas Southeyt, - hogy pálma vár, hiszem!
A fönti négy sort Southeyből idézem:
Az istenért! nekem nincs benne részem!

³⁹ Idézet Southey »*Pilgrimage to Waterloo*« (»Zarándoklás Waterloohoz«) című művéből.

MÁSODIK ÉNEK.

1.

Ó ti, kik nemes ifjakat képeztek,
Német, spanyol, britt, fransz, - hollandusok:
Virgácsotok sose maradjon veszteg!
Kék folt nyomában jó erkölcs buzog.
A methodus Juánon rajta vesztett.
Nevelte bár bölcs anyja és a sok
Híres tanár - mégis mi lett belőle?
Annál feszengőbb, vásottabb lett tőle.

2.

Járt volna csak nyilvános iskolába,
Kivált minálunk északon, - e mótely
Nem kapja meg. Ott józan lesz a kába,
Mert hűti penzum és százféle tétel.
Lehet, másképp van szép Hispániába',
De csak szabályt erősít a kivétel.
Ilyen suhancz! Alig tizenhat éves,
S már asszonyt csábit... ó mi szörnyüség!

3.

Igy botránkoznak a praeceptorok,
De én kevésbbé. Vessük fontra bár.
Mamája folyvást számok közt forog,
A nevelője tisztán vén számár;
Asszonyka szép (idáig a dolog
Nem is lyukad, ha ez nincs) s férje már
Vén, lomha úr, ki zsarnokolja őt;
Végy ehhez még alkalmat és időt.

4.

Úgy, úgy! E gömb föld meg nem áll, csak gördül,
S mi gördülünk, - aprók-nagyok, - vele;
Élünk, halunk, - részegszünk bor s gyönyörtül,
Adózunk híven, sorsunk víg szele
Hozzád-tüled hajt... hátunk mélyre görbül
A trón előtt; - gyógyszerrel töm tele
A doktor - és fucscs! Egy kis pára, kéj,
Gög, hírszomj, játék - aztán örök éj.

5.

Mondtam: Cadixba küldeték Juán.
Pompás városka, jól emlékezem;
Mig Péru föl nem lázadt, hajdanán
A gyarmat-árú itt volt székhelyen.
Van benne annyi gyönyörű leány
Vagyis szép asszony...! Máshol nem terem
Felényi...! Már járásuk bűvöl...! Ó
Mit irjak? Nincs hozzájuk fogható!

6.

Hasonlatot tudnék felhozni százat:
Arab mén, karcsu szarvas, leopárd,
Gazella -! Mind rossz!... Hát még a ruházat:
Szoknyácska, fátyol...! E témán a bárd
Nyargalhat estig...! Láb, bokácska...! Lázad
A féktelen vér (félek, még megárt!)
De több hasonlat nem jut most eszembe,
Istennek hála! (Szedj hát, Múza, rendbe -

7.

Igen, szűz Múza! Kell, hát kell!) - a fátyol
A mit kibont kaczer kéz, míg a szem
Egyet lobog, hogy gyors villantatától
A szív alél, arcz sáppad...! Szerelem
Fényes hona! Előbb a Miatyánkából
Esem ki, semmint elfelejthetem
Csipkéd varázsát...! Szem csak ebben csillog!
Igy még csupán Velence fátyla villog!

8.

Gyerünk tovább. - Cadixba megy Juánka.
Inez kívánja: onnan útra keljen;
Cadixban hagyni nem volt szándokába,
Miért? ő tudja; erről ő feleljen.
Utazni küldik, ki a nagy világba,
Hogy a hajón tisztúljon, üdvre leljen
Mint egy noéi bárkán s mennevei
Galamb gyanánt szálljon belőle ki.

9.

Juán málházni most parancsot ad,
Aztán az útra kap pénzt s jó tanácsot,
Mert négy tavaszt fog, *kell* utazni át;
Fáj válni s Ínez szomorúnak látszott,
De hisz csak így, így menti meg fiát!
Arczán e hit magasztos fénye játszott.
Több bank-utalványt is kezébe tett,
S (a mit nem olvas) egy bölcs levelet.

10.

Időtöltésül, míg fia messze jár,
Saját költségén iskolát nyitott,
- Vasárnapit! Sok lurkó, kis betyár,
Métás gyerek, mórest tanulhat ott;
Vasárnap sujt a mogyorófa-szár,
S kátéra fognak négy éves dedót.
Fiánál nagy sikert mutatva fel,
Mostan buzogva új sarjat nevel.

11.

Juán az induló gályára lépett.
Fütyült a szél, a tengert űzve, hajtva;

Hamis öböl, - gyötri a matróz-népet,
Én jól tudom, gyakran bolyongtam rajta;
Folyvást zajog s habbal locsolva képed
Végül kicsáváz minden vészre, bajra.
Ott állt Juán, a part felé tekintve,
Első - talán utolsó búcsut intve.

12.

Ah! mondhatom, nehéz látvány, mikor
Távolba vész a föld, melyen születünk.
Szívünk sajog, szemünk könnymedre forr,
Kivált ha még az élet új előttünk!
Fehér a britt part, mint a krétapor,
A többi kékes, mint a menny fölöttünk,
Ha nézzük őket bús távolba veszve,
S a tengeren tovább-tovább evezve...!

13.

Állott Juán, borongva, a földélen;
Hajó recseg, szél bűgva énekel,
A város már csak egy folt ott a szélen,
Melytől a gálya mind messzebbre kel.
Vesztett a hány-kór s nincs gyógyszerje, kérem,
Csak egy: a beefsteak - ezt higyjétek el.
Nevetsz, uram? De megpróbálni jobb ám,
Én tettem ezt s dicsőn ütött ki próbám.

14.

A gálya végén állt Juán, levertere,
Nézzvén: spanyol hazája mint enyészik...
Az első válás kinnal van keverve,
Ezt népek is, kik harczba mennek, érzik.
Szorongó sejtés, bánat méla terhe
Omlik le ránk... szívünk remegve vérzik.
Utált helyekről fussunk bár borongva,
Még visszanézünk a tűnő toronyra.

15.

De sok kedvestől vált meg Don Juán,
Anyját hagyott el s édes szeretőt,
S így mélaság több joggal nyomta tán,
Mint mást, ha élt is kétszer több időt.
Sohaj száll néha oly barát után,
Ki bántott, sértett; - hát a drága főt
Hogyne siratnók...! Könnyünk megered
Mig zordabb bútól jéggé nem mered.

16.

És sírt Juán, mint Babylonnak csergő
Vizénél egykor a fogoly zsidók.
Sirnék talán, - de múzsám nem pityergő,
S hogy ily bú ölne, arra nem tudok
Egy árva példát...! Rajta, ó ti pergő

Víg, könnyü ifjak, kéj-utazzatok,
Kerüljön bár e vers - nem venném sokba -
Bélés gyanánt bőrs ládáitokba!

17.

És sírt Juan, sohajtott és merengett,
Mig sós könnyűje hullott sós habokra.
»Kedvesnek kedvest«! (Olvasóm megenged,
Hogy e citátot írom e lapokra.
Dán Gertrud mondja, szűz virágit enged
Szívvel halott Ophéliára dobva.)
Sírt s állapotját fontolóra vévén:
Megjobbulásnak állt immár a révén.

18.

»Spanyol hazám, ég áldjon!« így kiáltott,
»Talán nem látlak többé, drága hon,
Sorvadva, számkivetve sírba szállok,
Sovárgó vágygyal csüggve partidon!
Guadalquivir! legyen futásod áldott!
»Anyám, ég áldjon! És te, angyalom,
Szép Júliám -!« (kivette levelét itt
Gyorsan, mohón s olvasta véges végig.

19.

»S ha elfeledném... egyszer... nagy sokára...
De nem! Soha! Ah, képzelhetlen ez!
E tengerből előbb lesz lenge pára
És a szilárd föld vízként rengedez,
Semmint szivemből képednek sugára
Habár egy percze - ó drágám - kivesz!
Nincs gyógyír, nincs, az én nagy bánatomra -«
(A gálya tánczol s felfordúl a gyomra.)

20.

Előbb az ég - (forog már minden étek)
»Ó Júliám! e bú halálra mar...!
(Battista, Pedró, holláh! gaz cselédek,
Hej! tartsatok... egy korty rumot hamar!)
Ó Júliám...! (mennykő csapjon belétek!)
Imádott lény...! (hogy tánczol e czudar,
Hitvány hajó!)... fejem' ne érje vád...!«
(Csuklása itt elfojtja végszavát.)

21.

Érezte most mart keble azt a súlyt,
- Vagy gyomra tán - mely minden szer daczára
Ránk ül keményen, hogyha porba hullt
Nyiló szerelmünk, - rút csalás az ára
Barátságunknak, vagy sirdomb borúlt
Szeretteinkre s lelkünk koldus, árva!
Szólt volna többet s tán százszorta szebben,
De járt a tenger, mindig dühösebben.

22.

Ámor szeszélyes; - harczra szállni kész
A lázzal, amit ő maga szitott,
De keh s hurutnál nagy hatalma vész,
És fájós nyaktól még mindig futott;
Nemes bajokkal bátran szembe néz,
De náthán még kifogni nem tudott.
Prüsszögve, fújva mily sóhajt ereszszen?
S bár vak, nem áll jól néki a veres szem.

23.

De émelygés borzasztóbb mindezeknél,
Vagy némi rágás - ott a szív alatt;
A szerelem, mely hő vért látni nem fél,
Meleg fedőtől döbben és szalad;
Uralma vész a purgáló szereknél
És hányás közben élte megszakad;
Juán szerelme mindennél nagyobb volt,
Daczolt gyomrával, míg a tenger tombolt.

24.

A gálya - »Trinidáda« a neve -
Livornónak tart, a hol a Monkáda
Spanyol család már nagy-nagy ideje
Letelepült; rokon viszonyban álla
Juán velök; ajánló levele
Van e családhoz, a mit utazása
Reggjén kapott spanyol barátitól,
Hogy majd azoknál felhasználja jól.

25.

Kisérete három inasbul állt
S egy nevelőből: páter Pedrillóból,
Ki több holt s élő nyelven diskurált,
De most nyögött és kifogyott a szóból.
A mint a függ-ágy jobbra-balra szállt,
Fejgörcse mind' nőtt; és a mint a kóbor
Hullám belocscsant ajtórepedésen,
Párnája lucskos s ő bús lett egészen.

26.

Félt, nem hiába; mert megnőtt a szél
És éjfél táján szélvész lett belőle.
Hajós embernek játék ily veszély,
De szárazföldi kissé szurkol tőle;
A tengerész külön faj! Jött az éj
S kezdték behúzni a vitorlát. Dőre,
Ki meg nem látja, hogy az égen vész ül,
Mely egypár árboczot elvinni készül.

27.

Egy óra tájt a dúló fergeteg⁴⁰
Szörnyen lecsapta a hajót a vízre.
Farán azonnal hosszú lék repedt,
Kapocs kigörbül, - szétmegy ízről-ízre
Minden gerenda; szinte meggebedt;
S alig kél talpra, hát - Isten segítse -
Kormányá eltört; most serényen, fattyúk;
Négy láb a víz már... gyorsan a szivattyút.

28.

Hozzá lát rögtön egy derék csoport,
Más része mindent, a mi lenn hever,
Portékát, meg mit, a födéltre hord.
De a lyukig még nem juthattak el.
No végre czélnál! Végre! Hajh de zord
A helyzet folyvást, így is félni kell:
Ömlött a víz keményen mindenütt,
Bár a nyílásba inget, ágyneműt,

29.

Kabátot tömtek; mindennek daczára
Vivhattak volna szakadó körömmel,
Menthetlenül alámerül a gálya,
Ha e szivattyúk nincsenek; örömmel
Ajánlom őket; a matrózi pálya
Minden barátját bátran kürtölöm fel:
Óránként szívtak ötven tonnát! Nyomban
Rendelj belőlük Mann urnál, Londonban.

30.

Csappant a baj, hogy tovatűnt az éj,
Hitték: be lesz már tömhető a rés
S hajójuk mentve, három lábnyi mély
Vizük van ámbár s egypár kézi és
Egy láncz-szivattyú mind' jár. Búg a szél
S alkony felé orkánná nő a vész...
Ágyúk leválnak... egy irtóztató
Vad bömbölés - s feldöntve a hajó.

31.

Feküdt féloldalt és száguldva lejt
Az átcsapó ár mozdulatlan testén:
Kép, amit ember nem könnyen felejt,
Mert fejben tartja, főleg jó keresztény,
Csatát, tüzet s mindazt, hol bajra lelt,

⁴⁰ A hajótörés leírása megtörtént események tarka keveréke. Byron többféle útleírásból s gályák naplóiból merítette anyagát. Ellenségei e miatt a plagium vádjával illették, mely ellen Moore Tamás és a »Times« védtek a megtámadott költőt. Maga Byron kiadójához, Murray-hez intézett levelében így nyilatkozik e tárgyban: »Ami a hajótörés leírása miatt emelt vádat illeti, azt hiszem, már évekket ezelőtt mondtam önnek és Hobhousenak, hogy minden, ami abban előfordul, utolsó részletig megtörtént, persze nem egy, de többféle hajótörés alkalmával.«

Hol szív vagy nyak tört a sokféle mesgyén,
Mások' megfúltát hosszan elbeszéli
Buvár s uszó, ki a vihart tuléli.

32.

Leválták gyorsan az árboczokat.
Elsőbben a tat-árbocz omlik el,
Aztán a fő, a mester dől, szakad.
De a hajó tuskó gyanánt hever.
Az orom-árbocz s a mi még akad,
Utána hull; könnyebbszik a teher
(Mindent csak akkor áldozunk, ha minden
Remény oda) s feláll a gálya menten.

33.

Képzelné könnyű, hogy sokan ijedve,
Aggódva nézték e borzalmakat.
Szegény utas! Ott hagyni nincsen kedve
A pecsenyét s hozzávaló fogat.
A tengerész is, a ki meg van edzve,
Ilyenkor tombol, durván kurjogat,
Grogot kíván, ha már pusztulni köll,
S rumot hordókból hörpingeti föl.

34.

Meg nem nyugtatja semmi úgy a lelket,
Mint rum s igaz hit; hát itt is bevál.
Egyik rabol, más zsoltárt énekelget;
Diskantot szél fujt s a mély hangu ár
A bassust bögte; minden kórt kikerget
Fanyar gyomrokból félsz meg borzadály;
Fohász, nyögés, szitok rettentő karban
Vegyült, kerengett a dühös viharban.

35.

Nagyobb baj is lett volna még, ha bátor
Juánunk - méltón érett férfi-korra -
A szesz-kamrához nem fut s ajtajától
Egy pár pisztolylyal el nem úzi sorra
A lázongó rajt; és vizes halálból
Inkább instálnak, semminthogy pokolra
Tűz küldje őket; - hátrál mind, habár
Holt-részezen szebb volna a halál.

36.

»Adj több grogot! Egy óra múlva vége
Mindennek!« - hörgik. - Szól Juánka: »Nem!
Tudom, számunkra nincs már menedék, de
Haljunk meg férfiakként, tisztesen,
Ne mint a barmok!« - És helyét megvédte,
S korábban halni nem mert senkisé.
A jó Pedrilló, tisztos nevelője,
A' sem kapott egy korty rumocskát tőle.

37.

Szegény öreg, kocsonyaként remegve
Hangos panaszban gyakorolta száját,
Mebánta vétkit s szent esküt rebegve
Fogadta föl: eztán a földi pályát
Javúlva futja s többé nem lesz kedve
(Csak most megéljen) klasszikus zárdáját
Elhagyni... Ó imádott Salamanka!
Nem lesz belőle többször Sancho Panka!

38.

Másnap, virradtkor, új remény derengett;
Szélvész elült; úszott a sebzett gálya;
Tátongó lyukkal, árbocz nélkül lengett;
Part nincs sehol, csak víz, csak víz dagálya!
S e népség, mely végóráján merengett,
Megint erőt kap a szivattyúzásra;
Keményebb része működik nagy tűzzel,
A satnyább része meg vitorlát tűz fel.

39.

És elejét' a fölpeczkelt vitorla
Tett, lendített is; ámde ott a lék;
Nincs egy vég vásznuk; árbocz mind kiszórva;
Igy nincs kilátás jót várhatni még!
De jobb: harcolni végsőig, daczolva!
A meghalásra van idő elég; -
S ámbár csak egyszer patkolunk el, itt
Lyon öblében rossz vón egy kicsit.

40.

Szél s hab idáig korbácsolta őket;
Most a hajót hajszoalta másfele;
Kormányrúd nélkül hányódtak, vetődtek,
És nem dőlhetek pihenőre le
Azóta még; nincs haszna evezőnek,
Se' pót-árbocznak... mit nyernek vele?
Úszott a roncs még lassan, bár nem éppen
Mint kis rucza kerek tó közepében.

41.

A szél kevésbé megcsitúlt talán,
De a hajónak így is, úgy is vége;
Mit sem segíthet zúzott oldalán;
Meg szűk az étel, - és a szikkadt gége
Vizet ha kap, korántsem itczeszám;
Hiába néznek ködlő messzeségbe
Nagy távcsövekkel -: nincs hajó, se part,
Nem látnak mást, csak tengert, éjt, vihart.

42.

Ujúl a vész, mely már ellohogott;
A hát- s előrészt hullámok lepik;

De bár a népség tudja ezt: nyugodt,
Sőt egynéhány bátran viselkedik,
Miglen kiáll minden szivattyujok;
A víz kegyétől függnek már, - pedig
Nem jobb ez mint az emberé, midőn
Polgárcsatán öl, dúlong rémitőn.

43.

Jön a hajó-ács végül és jelenti
A kapitánynak könnyekkel szemében,
Hogy a hajót meg többé mi se' menti;
Sokat hányódott teljes életében,
S ha most a szem harmatját bőven önti,
Nem gyávaság munkálkodik szegényben;
Nőt s gyermeket hagyott el és e két
Dolog furdalja haldoklók szívét.

44.

S most a hajó fejjel merülni kezdett;
Vad zűrzavar; egy rész imára gyújt,
Kétségbe'setten hányja a keresztet
S gyertyát ígér szentjének, hogyha nyujt
Segélyt e bajban - nem tartjuk meg eztet
Szokás szerint; más rész sietve nyúlt
A csolnakokhoz; sok meg áldást kódul,
S vad káromlást kap bódult Pedrillótul.

45.

Sok begubózza ágyában magát;
Sok díszruhát ölt, mintha vásár volna;
Sok csikorítja szörnyen a fogát,
És születését bőgve káromolja.
Sok kapkodó a mentés csolnakát
Ragadja meg s nagy-gyorsan vízre tolja,
Tudván, hogy bárka tengeren megél,
Ha sok habot nem fröcscsent rá a szél.

46.

Legfőbb baj az, hogy csúful megapadt
A proviántjuk és most nincs elég,
Pedig nagy útra indul a csapat;
S olyan az ember, hogy koplalva még
Meghalni sem szeret; - e sunda, vad
Vihar szétdúlta élelmük felét; -
Egy kis sajkába ügygyel-bajjal gyűrtek:
Bödön vaját s két láda kétszersültet.

47.

A nagy dereglyén több volt rakható;
Pár font kenyér, átázva jobbadán,
Bor, hat palaczkkal és vagy egy akó
Vizük vala; sőt marhahús után
Szintén benéztek a kamrákba; jó

Disznó-karajra is szert tettek; ám
Früstökre sem sok, a mi így kerül;
Volt rumjok is, úgy hét-nyolcz pint körül.

48.

Két csolnakot a szélvész kezdetén
Elvitt az orkán. A dereglye dolga
Szintén siralmas; két rongyos, szegény
Asztalterítő libben, mint vitorla
Evedzőrúdon, a mit egy legény
Dobott alá - s ez még szerencse volt - a
Végpillanatban. Két kis bárka és
Több száz utas - bizony kevés, kevés!

49.

Alkonyra járt; a naptalan, setét
Nap elsuhant; mint titkos, sűrű fátyol,
Mely eltakarja vad gyűlöletét
Az ellenségnek, a ki vést kovácsol:
Az éj nekik úgy száll le; - árnya szét-
Terpeszkedik s a sáppadt arcra rá foly
Hol nincs remény...! Tizenkét napja már
Iszony a társuk s most itt a halál.

50.

Tutajt csináltak. Szomorú remény,
A hol ilyen nagy, rettentő a baj.
Torz gondolat, a min kacagni kén',
Ha itt nem volna hangosabb a jaj;
Ámbár e rumtól részeg nép szemén
Szilaj kedv gyúlad s szakgatott kacaj
Őrjöng az ajkon, félig skeptikus,
Félig vonagló, epileptikus.

51.

Kilenczedfélkor rúd, gerenda, meg
Hágcsó s a többi, hull a vízbe le;
Utolsó harczát küzdi a tömeg,
De hasztalan... siker nem jár vele.
Az égen egy-két bús csillag remeg,
Bárkák indulnak, népséggel tele.
A gálya billent, majd orrára dült,
S egy nagy bukfenczczel végkép elmerült.

52.

Bősz istenhozzád zajdult fel az égre;
Czenk ordított, rítt, - bátor szótlan állt;
Sokan üvöltve ugráltak a mélybe,
Korábban érni a fagyos halált;
S a mérges tenger, mint pokol örvénye,
Beszopta, nyelte mind, a kit talált,
Hasonlón ahhoz, ki torkon ragadt
Halálra való ellent fojtogat.

53.

Egy általános, rémitő rivaj,
Zajgóbb, vesztebb, mint a tenger vésze,
Mennydörgő morgás - aztán semmi zaj,
Csak a habok részvétlen gördülése
És szél-suham... s még egy-egy szörnyű jaj
Imitt-amott, vad loccsanást kísérve,
Fuldokló hörgés, a leget megrázva,
Erős uszók végső viaskodása.

54.

A mentő bárkák, mint mondám, elébb
Indultanak már, - s bennök kuncsorogva
Úl egy raj ember; szabadulni még
Kevesb remény van, mert a vész morogva
Szárnyal fölöttük... partot semmikép
Nem érnek így; s bár számuk szűkre fogva,
Sok e kevés is: - harmincz a dereglyén,
Sajkán kilencz volt, bolygássá eredvén.

55.

A többi megfúlt! Kétszáz árva lélek!
S ah! mily sors vár a katolikusokra?
Pár hétig sülnék a pokolban, - félek -
Mig megpörköltén égi csarnokokba
Egy mise árán béjutnak szegények?
Mert hol van ember, ki a pénzt kidobja,
Mig bizonyosság nincsen a halálra?
Három kemény frank egy-egy mise ára.

56.

A nagy bárkában volt Juán s helyet
Vén Pedrillónak is csinált; a mester
S a kis tanítvány mintha szerepet
Cseréltek volna -: *ez* csüggedni restel
S bátran tekint szét; *az* nyög és szepeg
S locsolja könnyét, földre görnyedt testtel.
Battista eltünt (neve kurtán Títa)
Torkára forrt a hörbölt aqua víta.

57.

Szerette volna Pedrót, inasát,
Megmenteni, de - ördögadta népe! -
Ez is leszopta s oly rútul magát,
Hogy a ladik hely'tt a tengerbe lépe;
Boros fejének víz lett sírja hát...!
Ott vergődött a bárka közelébe',
De nem volt mentség, mert dagadt az ár
És a dereglye túl volt tömve már.

58.

Egy kis vén mopszli, - apjának kutyája
És épp ez okból vonzódott a véd'tlen

Silány állathoz; ily tárgy becsben áll a
Fiúk előtt - vonított a fedélen;
Érezte nyilván (finom orru pára
Ily cseppnyi dög): a gálya tönkre mégyen.
Juán felkapta s a bárkába lökte,
Aztán utána ő maga szökött be.

59.

Pénzét sem hagyta, azt is elhelyezte
A maga és a Pedrilló zsebében.
Szegény öreg, busítván kora veszte,
Se lát, se hall; nem tudja semmiképpen
Mit tesznek véle; újra s újra kezdte
Nyögéseit. Juán bízott, hogy épen
Kikászolódik s fut még földi pályát, -
Ezért nem hagyta mesterét s kutyáját.

60.

Oly szörnyű hab járt, hogy a szél nem fogta
Hullám tövében a vitorla-rongyot,
De tépte, hogyha felsiklott a fokra;
S mégsem vonták be, bár a szél sikongott
Őrült düvel és folyvást becsapott a
Tajtékos ár, mely nékik gyászdalt zsongott;
Dolgoztak folyvást, merték a vizet; -
A szomszéd sajka feldőlt s elveszett.

61.

El az, kilencz emberrel; még a bárka
Fönn lebegett; az árbocz egy lapát,
Vitorlaképen tűzdelék rudjára
Két összeférczelt kendő czafatát.
Bár a veszély nőtt, mint a tenger árja,
Bár a dereglyén bős hullám csap át:
Siratták híven a kilencz merültet, -
Ugyszintén a vaját s a kétszersültet.

62.

Rőt izzón kelt a nap; biztos jele
Tartós viharnek, melytől keblük retteg.
Bevárni, míg az orkán vad szele
Elcsillapúl, -: minden, amit tehettek
Korog a népség elgyengült bele;
Rumot s bort ittak pár kanállal s ettek
Ázott kenyérkét nagy szomoruan.
Ruhájuk sincs, - s merő rongy, a mi van.

63.

Harminczan voltak, úgy összezsufolva,
Hogy moczcanni is alig lehetett.
Egy része ült, meredten, zsugorodva,
- Így osztották be a kevés helyet -
Más része elnyúlt s ott feküdt vaczogva

Hideglelősként fázott, remegett.
Betöltve minden legkisebbke zug,
S csupán az égbolt, nincs más paplanuk.

64.

A legjobb életfentartási szer
Az élni-vágyás, - minden orvos tudja.
A páciens, kit sem barát, se' per,
Sem asszony nem bánt, - testét a puruttya
Kór marja bárhogy: ha remélni mer,
Fellábadoz s a pályát vígan futja.
Mord csüggedés kurtítja életünket
S betegségünkben gyorsan sírba tüntet.

65.

A tőkepénzes életének hossza
Nyultabb mint másé, állítják sokan,
Azért tán, hogy az örököszt kinozza.
De tény: olyiknak örök élte van.
És Izrael leginkább páczba hozza
Szegény zsebünket, - éreztem magam;
Ifjoncként tőlük sok pénzecskét szedtem,
De hajh! később nehéz volt megfizetnem.

66.

Épp így van az, ki a habokra kél:
Az életnek szerelme élteti.
Eltűr minden bajt s a komor veszély
Borzalmit állja, szirtként megveti.
A tengerész mind ily nyomorban él
Noétól kezdve, bárkáját a ki
Csodálatos rej-rajjal rakta meg,
Miképp az Argót kóbor hellenek.

67.

De hát az ember húsevő, - s napjába'
Vagy egy tál ételt mindig megkiván;
Zsákmányra les, mint tigris, mint a czápa;
Nedv-szürcsölésből, mint hernyó a fán
Biz' meg nem él; - így van teremtvé, h'jába! -
Ámbár legyűri a növényt is, ám
A munkás-ember - így van mindenütt -
Inkább emészti a marhát s ürüt.

68.

Hát így érzett a bárka népe szintén.
A fürgeteg szélcsöndre változott
Három nap mulva s rájuk eleintén
Erőt fejlesztő, lágy szendert hozott;
Szunyadva rengtek kékes hab gerinczén,
Alvó teknőczként ringatództak ott;
De ébredezvén, dühvel a falásra
Adták maguk, nem nézve semmi másra.

69.

Könnyű belátni, hogy mi lett a vége:
Hir-hamva sincs már ételnek, se bornak!
Fütyöltek minden bölcs ellenvetésre,
Már most ugyan mit esznek-isznak holnap?
De abban bíztak, hogy szél támad és e
Szelecske szárnyán partot ér a csolnak.
Pedig kiméltni jobb lett vón - lapát
Csak egy levén - az elemózsinát.

70.

Negyedszer virradt s nem mozzant az ár,
Halkabb a víz, mint szunnyadó gyerek.
Ötödször virradt, - s szellő most se jár,
Tenger szelíd... a mennybolt kék, kerek.
Lapátjuk egy van (kettő volna bár)
S éhségük úgy nő, hogy szavuk hereg...
Nincs hátra más: Juánka mopsz-ebét
Metélik föl s abból kerül ebéd.

71.

Hatod napon már fogytán bőre, hája.
Juán először bőjtölést fogad
- A drága mopsz apjának volt kutyája -
De éhe nő s gyomrában úgy ugat,
Hogy koplalását már tovább nem állja
S nehéz szívvel bár, kegy gyanánt fogad
Egy lábiczát, amit Pedril felez,
Ki béhabzsolja s még egy lábra les.

72.

Már hét nap elmúlt, - és a napsugár
Pörköelve tűz le s a halott vizen
Váz-raj tanyázik; minden veszve már,
Ha késnek a fuvalmak; - és a szem
Vadúl tekint... veszettül körbe jár;
Víz, bor, kenyér, hús... nincs már semmi sem;
Bár egy se' szól, e marczangló szemek
Bősz kannibál-sovárgást rejtenek.

73.

S megkezdzi egy... társának odasúg,
Az közli mással, - s így tovább megy, karba'.
A suttogás már fenyegetve zúg,
Vad elszántság int a rekedt zsivajba'.
Mind egyetért és egyik sem hazug,
Bevallja mind, hogy éppen ezt akarja;
Hús kell nekik...! Egy halni fog!.. De ki?
Sorshúzás döntsön...! Sors szemelje ki!

74.

De még előbb maradvány-talpakat
És egynehány bőrkucsmát rágnak el;

Aztán szemük egymáson fenn-akadt,
De nincs, ki mellét késnek tárja fel.
Sors döntse hát...! S már a papír szakad,
S milyen papír! - Múzsámnak sírni kell! -
Szép Júliának kézírása volt,
A mit e nép - más híjján - elrabolt.

75.

Rém-hallgatásban szétnyesik, kiosztják,
S a fene éhség perczre csillapúl,
Mely mint Prométh falánk keselyje, ott rág
Belükben és húst követel vadúl.
E szörnyü végzést egyetértve hozták,
Itt most az ős-természet maga dúl,
Mely félre-állást nem hágy senkinek -;
S a húzás árát Pedrill' adta meg!

76.

Egyet kívánt csak: messék föl erét.
A gyors sebész megtette nyomban azt.
Oly szeliden vérzett el a derék,
Alig hallottak egy nyögést, panaszt.
Mint jó keresztyén járta meg körét
S bezárta szentelt nyugalomban azt.
A krucifixot hévvel csókolá,
Aztán nyakát tartotta kés alá.

77.

Fényes jutalmúl a serény sebész
Választhatott, - de mindent ott hagyta,
Mert mint legszomjasb, inkább arra kész,
Hogy a nyitott ér bő levét igya;
Felvagdalák; - és a mihaszna rész
Tengerbe hull, mint béle és agya,
A mit két czápa rögtön elkapott;
A többiből tort a hajó csapott.

78.

Csak hárman, négyen nem kértek belőle,
Kik nem lihegtek húsrá ily vadúl,
Meg Don Juán, kit már kuttyája bőre
Kétségbe ejtett; most keserve túl
Csap gátjain; étvágya teng s a póre
Tagok láttára mély undorba fúl;
Bár zord a kényszer és az éh ölö,
Versenyt hogy' ennék mesterébül ő?!

79.

Tartózkodása megmentője lett,
Mert rémitő volt az utóhatás;
Az ember-hús most tébolylyal fizet;
Hangzott üvöltő, bős káromkodás;
Tajtéklő szájjal ittak sós vizet,

Görcs húzta őket, rázta szörnyű láz,
Sírtak, ugattak, bőgtek, rémes jajjal,
S meghaltak végre, ördögi kacajjal.

80.

E gyász-esettől számuk megfogyott,
S hogy ők mikép *lefogytak*, tudva van!
Egy részük rom már, zsibbadt és fagyott
- Szerencsésebbek, mint azok sokan,
Kik a nyomort ép észszel nézik ott -
Más új sorshúzást tervel; hasztalan
Az ádáz példa: mily kínnal fizettek
Holt társaik, kik Pedrillóból ettek.

81.

És most az al-kormányost szemelék ki
Poczakja folytán; ámde megmenekvék;
Pro primo, mert e sors nem tetszett néki,
Másodszor: mert egy bizonyos betegség
Ártván husának, nem lett kora végi;
Felhagytak avval, hogy nyakát lemessék;
Egy kis ajándék, a' mentette ki,
Mit több cadixi hölgy adott neki.

82.

Szegény Pedrillból van még némi hús,
De gyéren járják; borzad némelyik,
Mások, legyőzvé a vad ápitus
Komor dühét, csak apránként nyelik, -
Juánt kivéve, a ki egyre bús,
S ónt rágicsál, meg egy botnak nyelit;
Végre leütnek egypár madarat,
Aztán a holttest békében marad.

83.

Ha Pedrill sorsát undoknak találnád,
Gondolj Ugolinóra, ki düvel
Mardossa ellensége koponyáját,
A mint jeles beszédjét végzi el.
Ha a pokolban ellensége máját:
A tengeren barátját falja fel
Ember foga, ha nincs miből megélni;
Biz ez sem szörnyűbb, mint Alighiéri.

84.

És még az' éjjel bő zápor szakadt.
Epedtek érte, mint perzselt ugar,
Hordván a lángzó napsugarakat;
Csak hogyha tikkadt, forró ég takar,
Ha tört hajón a hullám vet, ragad,
Ha pusztán bolygva, megbénul a kar,
S hallod a távol karaván dalát:
A víz mi drága, akkor érted át!

85.

Esik zuhogva; de hiába hull,
Mig egy rongyot nem tartanak alája,
És ezt használják spongyás butykosúl;
A mint a hús árt szívja föl magába,
Szájukba gyúrik; s ámbár szomjas úr
Egy pint sört százszor ízesbnek találna,
Ők azt hiszik, hogy eddig még nem ittak,
S ivásnak kéjét most, most ismerik csak.

86.

Kisebzett ajkuk uj gyönyörre éledt,
Nyelték a záport, mint nektárt, mohón;
A duzzadt nyelv torkukban feketéllett;
Igy nézhetett ki, súlvén a kohón,
A »Gazdag ember«, a ki ördögé lett,
S hiába kért Lázártól - égi hon
Virányin ült ez - egy csöpp harmatot.
Kedves, jámbor hit, annyit mondhatok.

87.

E rém-csoportban két bús apa senyvedt,
Egy-egy fiúval; egyikük szilaj
S erősbnek látszott; mindent hidegen vett,
De hamarabb megölte ezt a baj;
S a nemző látván, hogy fia kiszenvedt,
Megnézte és nem jött ajkára jaj...
Szólt: »Ég akarta! mit tehessek én?«
S merülni látván, hallgatott szegény.

88.

A másik gyengébb alkotásu volt,
Alakja fínom s oly szelíd a képe.
E kedves gyermek még soká daczolt
És türve nézett balsorsa elébe
Ritkán beszélt s mosolygott, hogyha szólt,
Mintegy a bút, mely atyja keblét tépte,
Enyhíteni vágyván, sejtve, tudva bár,
Hogy válniok kell nemsokára már.

89.

Szemét az apja el nem vette róla;
Mellette ült, a tajtékot törölve
Sápadt ajkáról, némán ráhajolva;
S hogy jött a zápor, szomjukat megölve,
S az üveges szem uj fénynyel ragyogva
Csapongott szét a zord halotti körbe':
Haló fiának egy-két üde csöppet
Ajkára hint - ám az nem eszmél többet.

90.

Meghalt az ifju; - holttestét az apja
Ölébe vévén, bámult rá merőn,

S látván, hogy immár minden része fagyva
S a drága szív egy dobbanást se' tőn:
Hallgatva őrzé, míg a tenger habja,
A durva hullám síri ágya lőn;
Aztán leomlott, görcsösen remegve...
Csak az mutatta, hogy van élet benne.

91.

Szétszórt felhőkön gyönyörű szivárvány
Ragyog fel most, a tengert átölelve,
Alapzatával kék habokra állván;
Alatta minden tündébb színre kelve,
Leng, mint a zászló, mind szélesbre válván,
A hó leget kibontott szárnyával szelve;
Majd megszűkül s mint ajzott ív remeg,
Aztán nem látják a fáradt szemek.

92.

Elváltozott a menny kaméleonja,
Nap s lenge párák könnyű gyermeke;
Bölcsője skarlát, születik biborba',
Aranyból a keresztelő meze;
Tündöklő, mint török kék-sátor holdja;
Egy színbe mindet úgy foglalja be
Mint a keményen megpüfölt szem (sokszor
Az ember minden keztyű nélkül boxol).

93.

Jó jelnek vették a hajótöröttek
És annak venni hasznos; ilyenül
Tűnt fel már hajdan a latin s görögnek;
Előnyös hit, ha zord kétségbe dől
A csüggedő nép; - és azok, kik nyögnek
E rossz bárkán most, kétségen kívül
A biztatásra bőven rászorultak -:
E szép ív láttán új reményre gyúltak.

94.

S egy szépséges, fehér madár kerengett
Mellettük untalan; nagysága, tolla
Mint egy galambé (eltévedve lengett
Bizonyynal erre) s közelébb hatolva
Majd le-leszállt, majd újra tova rengett,
S bár látta jól, hogy ülnek a hajóba',
Ott röpdösött, a míg leszállt az éj;
Még jobb jel arra, hogy nincs több veszély.

95.

De nagy szerencse, a derék madár
Hogy elröpült és ott meg nem pihent;
Ugy gondolom, esett vón benne kár,
Több, mintha gubbaszt egy toronyba', fent;
Noé galambja, a' lett volna bár,

Mely bárkájából hirnök-útra ment:
Ó ezek itt lecsapták volna lesből,
S megették vón' ágastúl, mindenestül.

96.

Szél fútt megint, mikor pitymallni kezdett,
De csak szelíden; csillagok ragyogtak
S haladt a bárka; oly mámorba vesztek,
Hogy nincs fogalmuk, merre kóborognak.
Néhánynak rémlik: part felé eveznek!
Mások leverten halk »nem!«-et susognak;
Egy' hab-morajt hall, más meg ágyu-zajt,
De a zugó fül minden hangja csalt.

97.

Hajnal felé elhalt a ringa szél;
Az ő-r-szem ekkor nagy rivajba tört:
Part! Part, a mit lát, gyenge fényinél
A napnak, vagy ne lásson földi kört
Többé soha...! Mind szemdörzsölve kél
És úgy tetszik, hogy látnak egy öbölt.
Part volt valóban: széles sziklafal,
Tisztán kitűnik a setét vonal.

98.

S most némelyiknek könnye megszakad,
Másnak reményét kétség nyúgzi le;
Csak néz merőn s a távol partokat
Hült pillantása bambán fogja be;
Egypárnak ajkán hő fohász dagad
(Rég fordult ott meg Istennek neve)
Három még szunnyad a dereglye-aljba,
Ébreszgetik, - de mindahárom halva.

99.

A tenger síkján, egy nappal korábban,
Teknőcz szunyókált; a derék falat
Mellé furódván, halk-csobogva, lágyan,
Szépen kimerték; - s pompás étket ad
Egy napra nékik, sőt szívós husában
Hatalmas táp volt: bátorságukat
Edzette meg; - mert úgy vélik, hogy ezt
A jó Istentől kapták egyenest.

100.

Magas, szirtgazdag fensík volt a part.
Sok bércz nyúlik föl komoran, merészen
A mint a bárka gyorsan arra tart,
Sodróba jutván; hol, mely földi részen
Járnak, hová vetette a zavart
Szél a hajót, sütik nagy fejtörésben;
Egyik aszondja: magas Aetna ez,
Más Rhódust, Cyprust, Candiát nevez.

101.

A szél-korbácsolt áram vitte őket
Tovább, tovább a drága part fele,
- Ily elcsigázott, sáppadt szenvedőket
Nem szállított Cháron ladikja se'. -
Az étellel már csak négyen vesződtek,
Hármuk halott; dobnák a vízbe le,
De a karokban nincs erő, - habár
Ott leskedik az éhes czápa-pár.

102.

Fagy, hév, veszett szomj, éhség, íme ládd
Elrágta őket!... Úgy arcukra ült,
Hogy a szülő nem ismerné fiát
Ily váz-alakban!... Nappal összesült
Pörzs forróságtól, dermedt éjen át,
Míg e néhányig sorra mind kidült.
De legtöbbjét halálba az kergette,
Hogy Pedril húsát tengervízzel ette.

103.

A mint a parthoz gyorsan közeledtek,
S eléjük tárult lankás, dombos éke:
Erdők illatja imbolygott felettek,
Arcukra szállt a zöld fű frissesége.
Gyúladt szemükre hűvös ernyőt tettek
A fák, a halmok...! Eltűnt, elmúlt végre
Forró, sivár ég, mély, setét, örök
Tenger látványa...! Ó mi szép a rög!

104.

A part kietlen, ember-nyom nekül,
És menydörgő, tajtékos ár szegi;
De földre vágyván végzetlenül,
Mennek vakon, hanyatt-homlok neki;
Előttük éles szikla-zátany ül,
Mely a dagályt szörnyen pezsegteti.
Mindegy...! Előre...! És a mint rohannak:
A bárka feldől - s mind a vízbe' vannak.

105.

De kis Juan honn a Guadalquivirbe'
Sokszor lubiczolt, hullámit hasitván;
Ifjonczi kedvvel uszdogált a girbe,
Sebes folyamban; - s hozzá mérve hitvány
Akárhány úszó, emlegettebb hírbe': -
Átúsztá vón a Hellespontot is tán,
Mint egykoron (három kurucz legény)
Leander, mister Ekenhead, meg én.⁴¹

⁴¹ Ugyanakkor, amikor Byron (1810-ben), Ekenhead kapitány is átúsztá a Hellespontot a »Salsette« nevezetű fregattról.

106.

Most is, petyhüdt bár, minden izma gyenge,
Küzdő inakkal fekszik a habokra,
Hogy míg a tájra alkony fátyla lengne,
Kivergődhessék a megváltó fokra.
A sunyi czápa ott járt éhesen, de
Egyik bajtársát kerítette fogra.
A másik kettő úszni nem tudott; -
És így a partra csakis ő jutott.

107.

Ő sem jutott vón, hogyha a lapát
Végzetszerűleg nem jut a kezébe,
Éppen mikor alélt testén csap át
A hullám s már-már gyűri le a mélybe;
A mint eléri, megragadja hát,
És görcsösen csimpajkodik beléje,
És úszva, kúszva, a vizet taposva,
Kábult fejét végtére partra hozza.

108.

Bevágja körmét a homokba mélyen,
Hogy a dagadt hab visszaáradása,
A mint beéri, ordító dühében
Ne rántsa vissza örvénylő halálba;
Elnyúlva fekszik süppedő fővényen,
Előtte éppen egy barlang nyílása;
Kinlódva érzi megnyert életét,
S hogy a jövő remény nekül setét.

109.

Inogva, lassan feltápáskodott,
De visszaroskadt vérző térdire;
Bágyadt kezére támaszkodva, ott
Bús pillantást vet a tengerre le,
Fürkészve társit. Ám nem láthatott
Senkit közülök; csak torzult feje
Tünik föl egynek, a ki meghalt éhen,
S most itt rohad, e vad sziklák tövében.

110.

S ezt látva, szédül és alázuhan,
És a homok kering, forog vele:
Nyomott agyából lélek elsuhan;
Ájulva dől fél-oldalára le;
Kinyújtott karja a lapátra van
Feszítve még... Gyöngéded termete,
Halványult arcza: fonnyadt líliom.
Nincs porhüvely szebb, nincs, Isten bi'on!

111.

Meddig nyögözte zsibbadt tetsz-halál,
Nem tudta; fekszik és se hall, se lát.

A változó percz, mely fölötte száll,
Hiába hozza éjjét, nappalát,
Csak dermedt vért, pangó agyat talál;
Majd lassanként uj élet hatja át
- Kemény tusában a vesztes halállal -
S minden tagjába kínos kéjjel szárnyal.

112.

Szemhéjja nyílik s elzárul megint,
Habozva küzd még ábrándképivel;
Ugy rémlik: ott van a bárkába' kint
S e gondolatra kétség fogja el,
Halált kívánja inkább, mint e kint.
Majd öntudatja új erőre kel
S homályosan lát - megnyervén a harczot -
Tizenhétéves bájos női arcot.

113.

Fölé hajolt egészen s piczi szája
Lélegzetét mintegy esengte tőle;
Meleg, gyors karja, ifjúsága bája
Kiűzte végkép a halált belőle;
Forró lehe balzsamként lenge rája
S fagyott erét felolvasztotta hője;
Szelíded gonddal addig dédeli,
Míg gyenge sóhaj válaszol neki.

114.

Erősítőt csepegtet ajkaira,
S köpenyt borít a jóformán csupaszra;
Csüngő fejét szép, hófehér kara
Emelgeti; és üde, fényes arcza
Lágy párna lesz, hol sáppadt homloka
Szendén pihen; nedves haját facsarja,
És ott áll, minden érverésnek őre,
Mely sóhajt csal az ifjúból s - belőle.

115.

Aztán bevitték a barlangba szépen,
A bájos hölgy s kísérő szobalánya
- Annál idősebb kisé és szemében
Kevesb a fenség s vaskosabb aránya
Van természetnek -; s a barlang ürében,
Hol sohasem tündöklött nap világa,
Láng gyúl azonnal és a röpke tűz
Láttatja: mily szép és sudár a szűz.

116.

Arany göböcskék csüngtek homlokára,
Csillogva barnás, gyűrűs hajzatán;
Hosszabb növése rengve hullott hátra
Gazdag fonatban; és ámbár a lány
Magas növésű, csaknem a bokára

Hull e fonat; komoly pillantatán
Uralkodás ül, - fenség a szemöldön,
Aképp tekint, mint a ki úr e földön.

117.

A haja barna, de a két szeme
Setét, mint a pokol; mélyen lenyúló
Pillája szintén, - és a fekete
Árnyék, a mit vet, elmét összedúló;
Éjfüggönyéből ha tekintete
Kiröppen, gyors nyíl ahhoz képest múló
Könnyű sebet vág; - kígyó, mely bogozva
Hever, mérgével így csapódik hosszba.

118.

Fehér a homlok s alacsony; orczája
Pirosló, mint a rózsás alkonyat.
Rövid felső ajk... édes ajkak bája!
Látása mámort és gyötrelmet ad.
Méltó volt, szobrász hogy kőből kivájja.
(Szemfényvesztő nép, vékonypénzü had,
Én láttam asszonyt hús-vérből, ki mellett
Kő-ideálon csak kaczagnom kellett.

119.

Okát adom, ha túlzottnak találod,
Okkal gyakorlom csak a gúny hatalmát:
Volt egy ír dáma - mult időkbe szállok -
Kinek hű másban pompás keble halmát
Nem láttam még, bár mintát gyakran állott;
Ha rút Idő e nőn is rontva hajt át,
Oly arcot dül szét, melynél bájosabbat
Ész nem gondolhat, véső nem faraghat.)

120.

A barlang hölgye épp ily szép, remek;
Ruhája más, mint a spanyol ruha;
Bár egyszerűbb, nem gyász-szín festi meg,
Mert a spanyol nő házon k'ül soha
Tarkát nem ölt... de húzva híz szemet
Kis mantillájuk és a basquina
A mint lebegve fogja őket át,
Arczuknak pajkos méltóságot ad.

121.

Egészen más volt hölgyünk viseletje;
Tarkálló színű a finom szövet;
Fürtös haján, mely arcját hízelegve
Csókolja, láthatsz gyöngyöt, ék-követ
S aranyt is bőven; azzal van beszélve
A fátyla is; hord csillogó övet,
Gyűrűt sokat; de - s ez finomnak fáj ám -
Hárisnya nincs czipellős lábacsáján!

122.

Hasonló volt a másik nő ruhája,
Csakhogy silányabb kelméből szövék;
Szerény ezüst fonódott a hajába;
Egész alakján kevesebb az ék;
Formára egy, de vaskosabb a fátyla;
Tartása nyílt, de nincs benn' büszkeség;
Sűrűbb, de kurtább a haja; szeme
- Fürgebb, de apróbb - szintén fekete.

123.

E két leány ápolta és becézte
Juánt, jól tartva étellel, ruhával;
S ezernyi apró gyöngédség tetézte
Figyelmüket. (Ó asszony! mindez rád vall!)

Főztek számára húslevest ebédre.
Czikk, melylyel költő foglalkozni áttal,
Homérosz óta nincs jobb táp pedig:
Achilles ezzel vendégeskedik.

124.

Kik ők, elmondom, hogy ne tartsd e nőket
Átöltözött herczeg-kisasszonyoknak.
Utálom a legújabb rímelőket,
Kik jó pénzért rejtélyeskedni szoknak.
Azoknak tartsd, a kiknek látod őket,
A mint előtted nyájasan mozognak.
Az szobalány s ez úrhölgy, a leánya
Egy öreg úrnak, ki a tengert járja.

125.

Atyus, mint ifju, nagy halász vala,
És most is az még némü-némiképpen,
De többje van már, nemcsak sós hala;
Jól működik sokféle üzletében,
Bátor nem tisztos egy s más ipara.
Kalózkodás s egy kis dugáru szépen
Hoz a konyhára, - s végül egy kerek
Milljó piaszter együtt szendereg.

126.

Halász volt hát - ámbár embert halászott
Mint Péter apostol, - s járván a vizet:
Kereskedő hajókra gyakran mászott
S több alkalommal tett rájuk kezet.
Szántván a tengert, nőtt kövér kalász ott,
S mert a török mint a köles fizet:
Ellátta jól a rab-vásárokat,
Nyervén mellette sokszor és sokat.

127.

Görög volt ő, - és egyik szigetén
A Cykladoknak (keskeny, vad sziget)

Építettett egy házat, hol a vén
Rögzött kalóz kényére élhetett.
Ég tudja, mennyit ölt s rabolt, de tény,
Hogy rossz csont volt ő-kelme módfelett.
Hanem a háza pompás ház vala,
Metszett, aranyzott, festett a fala.

128.

Egyetlen lányát Hajdének nevezték,
Harmincz határban legdúsabb leány,
Azonkívül oly bájos, oly remek-szép,
Hogy elsilányul minden hozomány
Mosolya mellett; mint apró nevendék
Már nővé serdült; hemzsegett nyomán
Az udvarló nép, - és ő rendre adta
A kosaracsát, várván derekabbra.

129.

És naplementkor elbolyongva járván,
A sziklás parton Don Juánra lelt,
A mint szegény agyonkoplalva, árván,
Lelketlenül, félholtan ott hevert;
Megdöbbent persze, pórének találván,
De borzalmát részvét legyőzte, mert
Illőnek vélte elhelyezni a
Szép idegent, ki tán halál fia!

130.

De a papához nem lett vón tanácsos
Szállítani; ez annyi lenne mint
Egérkét vinni a falánk cziczához,
Vagy tetsz-halottnak ágyat vetni kint
A temetőben; - jó arab zshiványhoz,
Ki vendégét tovább ereszti mind,
Ő nem hasonlít; gonddal dédelgetné
Beteg Juánt, aztán kótyára vetné.

131.

Legjobbnek vélték, mindent latra téve
(Szüzek bizalmát a komorna bírja),
Bevinni a sötét barlang ürébe.
S szemét fölnyitván, a részvétnek írja
Megkészszerződött hölgyeink szívébe'.
Irgalmuk oly nagy, hogy a mennyet víjja
És kapuját félig megnyitja már -
(Szent Pál szerint: a vámpénz ebből áll.)

132.

Raktak tüzet, nem éppen a javából,
A part hosszában szerte heverő
Oda vetődött mindenféle fából;
Itt egy tört deszka, ott egy evező,
Meg egy árbocsrúd, régi sudarából

Mankóvá aszva; rossz anyag, de bő;
Istennek hála, annyi itt a rom,
Tüzelhetnének hússzor is, tudom.

133.

Finom prémekből volt megvetve ágya.
Hajdó od'adta nyusztját fekhelyül,
Hogy édesen nyugodjék teste lágya,
Ha majd fölébred; - és ezen-felyül
Egy-egy szoknyácskát tettének alája;
És felfogadták, hogy mihelyt derül
Az új korány, hoznak tojást, czipót,
Kávét, halat, - és mindenféle jót.

134

Magára hagyták és Juan aludt
Akár a bunda, - vagy mint a halott,
Ki alszik és tán (biztost itt ki tud?
Isten csupán) egykor fölébred. Ott
Szunnyad szegény; kábult fejébe rút
Álom se száll, mely sokszor a valót,
A régi kint ujultan lopja vissza,
Míg a nyiló szem könnyét sűrűn iszsza.

135.

Aludt hát mélyen, álom nélkül alva;
De távozóban a leányka még
Rá visszanéz; úgy tetszik, hangját hallja,
Habozva áll s a barlang küszöbét
Egy perczig őrzi; - mintha most sohajja
Felszállana... kiejtené nevét!...
Eszébe sem jut a bohó leánynak,
Hogy hisz be sincs mutatva még Juánnak.

136.

Mélázva tért meg a szülői lakba,
S a hallgatást Zoé lelkére köt'te.
Hej! tudja ez jól, hogy mit ért alatta,
Egy vagy két évvel több lévén mögötte.
Nagy sor a nőnél, ha tapasztalatra
Használta föl, - s Zoé ezt cselekedte.
Minden jót s hasznost megtanult, a mit
Vén mesterünk, a természet tanít.

137.

A virradat Juankát alva lelte
Barlangja mélyén; semmi sem zavarja:
Sem a meleg nap enyhe fényü kelte
Sem a közelben játszó ér morajja.
Aludhatott agyon-törődött lelke,
De volt is mit pihenni! Ennyi bajba'

Ember még nem volt! Ah! miket megéle!
Még nagyapám könyvében sincs eféle!⁴²

138.

De bezzeg Hajdó hánykolódott ágyán.
Fel-felriadt és jobbra-balra fekve
Hajótörésről volt rém-álma, hágván
Part mentiben sok szép halott gyerekre.
Zoét hívatta kora hajnal táján,
- Ki duzzogott, ásítva, szédelegve, -
S fölverte sorra apja vén cselédit,
Kik esküdöztek: e szeszélyt nem értik!

139.

De Hajdó fölkel s fölkeltette mindet.
Hivatkozott a fényes napra, mely
Elbűvöli fogékony kebleinket,
Mikor leszáll s még inkább hogyha kel.
S szebbet nem is lát a mohó tekintet:
Nap kél, hegy ködlik, versenyt énekel
Ezer madár s lehull az éj, mint háló-
Kabát, a mit férj hord s egyéb - szolgáló.

140.

Ó szép! Dicső szép a nap kelte! Gyakran
Valék tanúja...! Csakhogy lássam ezt,
A multkor is virradtig fennmaradtam.
De így, babám, korán elvész a test!
Hogy zseb s gyomor maradjon rombolatlan:
Hajnalba' kelj, feküdj ha jó az est,
S ha nyolczvan évvel rád csap a halál,
Irasd kövedre: Négykor fenn valál.

141.

Hajdénk a szűz hajnallal állott szembe',
S az ő orcája frissebb, pirosabb.
Láz festi vérét, mely gyorsan kerengve
Szökő futással szívből arcra csap
S szétterjed ott, - mint bérczekből eredve
Alant tóvá lesz gyors esésü hab,
S Vörös-tengerként reng körülkörös.
(Ámbár a tenger csöppet sem »vörös«.)⁴³

⁴² A költő nagyapja, John Byron commodore, 1740-46-ban expedíciót vezényelt a föld körül, mely a pattagón partoknál nagy viszontagsággal küzdött. John Byron leírta úti élményeit és 1768-ban közzétette.

⁴³ »Az európai« - mondja Niebuhr (»Arábia leírása 417. lap«) »rendesen Vörös-tengernek nevezi az arab tengeröbölt. Én nem találtam vörösebbnek mint a Fekete-tengert vagy az Égei-tengert (a török fehér tengernek nevezi) vagy egyáltalán a világ egyéb tengereit. Némely tudós szerint e tenger fenekén bizonyos vöröslő moszat tenyészik, - de nem valószínű, hogy ettől kapná nevezetét, mert e vöröslő moszat csak igen gyéren fordul elő. Sokkal valószínűbb ama tudósok nézete, akik azt vélik, hogy az arab tengeröböl Edom vagy Idumaea tartománytól kapta nevét; mert Edom tartomány az arab tengeröböl északi határát alkotta és Edom zsidóul *vöröset* jelent.

142.

Könnyű járással, szirtről szirtre hágva
Lejtett a szűz a hűs barlang felé;
Csókolta hűn Phoebus kelő sugára
És Auróra lágyan ölelé,
Aképp nézvén rá, mint édes hugára;
E tévedésbe esnénk mind belé
Igy látva őket; - bár a földi nővér
Sokkal különb, mert nem híg köd, de hő vér.

143.

Félénken bár, de gyorsan bélebegve
A barlang száján, látja Don Juánt
Szopós gyerekként halkan szenderegve.
Szent meghatottság nyugzi a leányt,
Hosszan megáll... majd lábhegyen tipegve
Hozzá suhan... aggódó keze ránt
A takarón... gyengéden bébanyolja,
S pihegtét szívja, némán ráhajolva.

144.

Úgy állt fölötté, mint őrangyal a
Haló fölött, kit üdvre vár az ég.
Az ifju szunnyadt; - oly nyugodt vala,
Mint künn a csöndes, napsütötte lég.
De zümmög már a forró víz dala:
Zoé tojást főz; s a mi eleség
Van a kosárban, önti ki a lány,
Hogy jó früstökben ne legyen hiány.

145.

Ő tudja jól, hogy enni kell a leg-
Dicsőbbnek is s hogy egy hajótörött
Veszettül éhes. S mert nem érzeleg:
Ásít s megérzi, mily csipős a köd
Az óceánon. Gyorsan főzi meg
A reggelit. Theát adott-e, hőt,
Nem t'om, de volt méz, hal, meg marczipán,
Bor, kávé, - s díjok szerelem csupán!

146.

Zoé Juánt már költögette volna,
Kávé, tojás jól megkészítve lévén,
De gyorsan mozdul Hajdékis kacsója,
Ujját, jelt adva, szép ajkára tévén;
Zoé megérti s menten félre tolja
Romlandó főztjét, most már frisset vévén
Kávé- s tojásból, mert tiltják neki,
Hogy a fiút álmából verje ki.

147.

Ott fekszik; arczán kóros pír remeg,
Mint távol bérczek hófödött fokán

Az alkony pírja; s még ott fekszenek
A kín redői sáppadt homlokán,
Rajt' vézna, keskeny, elfonnyadt erek;
A hollófürtök hófehér nyakán
Még nedvesen, kuszán csapzódnak össze,
Barlang gőzében, sós árban fürösztve.

148.

És ott pihent, míg nézett rá a szűz.
Csitult, mint kisdéd, édes anyja mellén,
El-lankadott, mint szélcsöndben a fűz,
Alvó, mint tenger, szellő sem lehelvén.
Szép, mint a rózsza, mit fejére tűz
A hajadon; szelíd, mint fészke pelyhén
Csupaszka hattyú; szóval szép pulya,
Bajában kissé bár megsárgula.

149.

Fölébredt, néz és azután megint
Tovább szunnyadna, de a női kép
Álmát elűzi, bár a hosszú kint
Csak hosszú alvás gyógyítná. A szép,
A női arc: élet balzsamjakint
Hatott rá mindig, úgy most, mint előbb.
A templomokban, még ott sem imádott
Vén szenteket, míg egy Madonnát látott.

150.

Felkönyökölt, úgy nézett a leányra,
Ki szólni kezdvén félénk-csöndesen:
Elsáppadott, majd bíborszínre vála.
Juán figyelt, - de legkivált a szem
Beszélt neki, ámbár a szűz szavába'
Nyelv-vétség nem volt egy mákszemnyi sem,
És minden szó a legszebb uj görög:
»Egyék s ne szóljon!« ekkép könyörög.

151.

Juán mindebből egy kukkot se' ért,
Görög nem lévén; ámde volt füle
S e csengő hang oly bájjal csicserélt,
Oly kedvesen, mint dalló fülmile.
Nincs egyszerűbb s szebb! Nem tudjuk, miért,
Szemünk, ily hangra, könnyel lesz tele.
E hangból - bája ellenállhatatlan -
Mintegy trónusról száll alá a dallam.

152.

Bámult Juán, mint a ki orgonát
Hall ébredezve és úgy véli még
Hogy járja álmok tündöklő honát,
A míg a bakter, vagy más szörnyűség,
Korán kelő inas kopp-koppja ád

Gyilkos döfést a szép varázsnak. Ég,
Mily rút zshivaj!... Csak nappal alszom kéjjel,
Mert szebb a csillag és az asszony éjjel!

153.

Juánt szintég kiverde álmibúl
Vagy alvásából vagy mondd bárminek,
A rémes étvágy, mely gyomrába' dúl;
S ezenkívül Zoénak főztje meg-
Csiklandja orrát irgalmatlanúl;
A tűz, a mit Zoé élesztgetett,
Sütvén az ételt, szintén hat rá; - kedve
Rettentőn megnőtt egy marhaszeletre.

154.

De a baromnak vannak szűkiben
E szigetecskék; kecske-, birkabőr
S item hús járja; csak nagy ünnepen
Pirúl a nyárson egy-egy dísz-ökör;
Alig jár marha a kopár gyepen; -
Mindenfelé kő; csak kicsinyke kör
Mutat virágzást és ezek során
E kis sziget legjobb talajju tán.

155.

A marha, mondom, ritka, - s azt hiszem:
Minotaúr regéje, az, a mit
A finnyás erkölcs rossz néven veszen,
Mert a királyné arczulatja itt
Tehén-lárvát hord - csak jelképesen
Értelmezendő, hogy (rút gyanu, csitt!)
Hogy Pasifé marhát tenyésztett nagyba',
Krétának népét harczossá faragva.

156.

Jól tudjuk mind, hogy Albionnak népe
Marhát eszik; - itt volna még a sör,
De mint ital, reflexióm körébe
Nem tartozik, így ezt mellőzni köll -;
És tudjuk, hogy harcz a gyönyörúsége
Mely kissé drága, mint minden gyönyör.
Épp így tett Kréta, - ily kedvelt volt nála
A harcz s a beefsteak... Pasifének hála!

157.

Gyerünk tovább. - Juán könnyökre dőlt,
S gusztálgatott néhány tárgyat, milyent
- Mióta a dereglyén megcsömölt -
Még álmában se' látott, annyi szent.
Száján az éghez forró hála költ,
Az ételeknek aztán neki ment,
- Dúlván az éhség elgyötört gyomrába' -
Akár csak egy pap, vagy holló, vagy czápa.

158.

Evett mohón és Hajdé tömte volna,
Mert nagy gyönyörrel szemlélgette, hogy
A holtnak gondolt mily gyorsan pakolja
Magát tele s már minden étke fogy;
De, mint idősb, jól tudja a komorna:
Ha így folytatja, menten összerogy; -
Eféle gyomrot csak parány-adagban
Szabad táplálni, másképen kicsattan.

159.

És ennélfogva értésére adta,
Nem lágy szavakkal, hanem inkább tettel,
Hogy a derék úr, a kinek miatta
Úrnője a kakassal ébredett fel,
Igényt nem tarthat több ízes falatra;
Még egy adag - és nyomban itt reped fel!
Elkapta tőle szigorún a tálat,
Mondván: már többet egy ló sem zabálhat.

160.

Aztán - Juánom pőrén szabadult ám,
Csak egy rongy nadrág borította testét -
Munkához láttak és vigan begyujtván
A nyűtt czondrával, uj mundérba tették!
Töröknek, avvagy (mert papucs, meg turbán
S tör elmaradt) görögnek öltöztették.
Friss, tiszta inget adtak rá legott
S egypár hatalmas, széles bugyogót.

161.

Szép Hajdé mostan gyors szavakra kelt,
De kis Juán nem ért egy árva szót,
Ámbár a szűzre oly mohón figyelt,
Hogy ez sokáig mitsem gyanított.
Látván, hogy ily hű hallgatóra lelt,
Folyton beszélt, megállni sem tudott,
Míg meg nem győzte egy kis pauza,
Hogy görögül kukkot sem ért biz a'.

162.

Most integet... mozdúlnak a karok,
Nevet s beszél két ragyogó szemével,
S olvassa (mást még nem is olvasott)
A sáppadt ifju szép vonásit hévvel,
És látja, hogy remek válasz van ott;
Egy pillantás száz hosszú szóval ér fel;
Nézésiben szavak egész világa,
És benne mind, a mi szívének drága.

163.

Leczkét adott Juánnak szeme, ujja,
És egyes szókat ismételtetett.

Juán a nyelvet szorgosan tanulja,
De legtöbb szót két nagy szemből szedett.
(Az astronóm is könyvét gyéren bujja,
Pillantást inkább csillagokra vet.)
Hamar bevágta görög alfabetát,
Mert minden szót Hajdé szeméből vett át.

164.

Az idegen nyelv tanulása édes,
Ha nő tanítja; persze fődolog
Hogy ne legyen a mester kora - kétes.
(Enyémé nem volt!) Bájjal mosolyog
Ha jól felelsz s még szebben, hogyha - vétesz.
Hő kézzorítás, egy-egy szende csók
Jön közbe olykor...! A mi keveset
Tanultam, a' mind ily módon esett.

165.

Tudn'illik egy kis görögöt, spanyolt
Meg törököt; olaszt a sutba csaptam,
Szép mestereknek mert itt híjja volt;
Az angol nyelvben kissé elmaradtam,
Csak szent ígét olvastam hosszú sort;
Barrow-t, Tillotson-t bújom szakadatlan
Meg Blairt is, - mind a próza mestere.
Költőiket gyomrom nem vette be.⁴⁴

166.

A britt szépekről nincs mit mondanom.
Dívatvilág, tőled be távol estem!
Hej! voltam én is ünnepelt majom
S a passió sokszor kinozta testem.
Eltűnt... no eltűnt, - gyönyöröm, bajom,
S a sok bolond is, a kiket tegeztem.
Barát, ellenség, asszony, férfi: multak
Tűnt álmai...! Örökre éjbe hulltak!

167.

Térjünk Juánhoz vissza. Jól haladt
Az új görögben, - sok szót megtanult,
De egy nagy érzés, mely az ég alatt
A leghatalmasb s mindent lángra gyújt
- Apácza sincs, ki tőle ment marad -
Tűzes villámként a szívébe sujt.
Fülig szerelmes - ó ne mondd, hogy kába,
Te sem volnál jobb! - szép protektorába.

168.

Nap nap után, hajnalban - túlkorán
Juánra nézt, ki örömet aludt -

⁴⁴ Jeles angol prózaírók a XVII-ik században, főleg egyházi szónoklatokban és teológiai művekben kiválóak. Blair egyik nagyobb esztétikai munkáját Kis János magyarra fordította.

Megnézni kedves madarát, a lány
Hű figyelemmel a barlangba fut,
És finom ujjá babrálgat haján,
De föl nem költi a fáradt fiút.
Arczára és ajkára úgy lehel
Mint halk zefír, mely rózsán surran el.

169.

Juán mindennap frissebb és üdébb,
Szinét és izmát már-már visszkapja.
És ez helyén van, mert a tiszta, ép
Meleg vér minden szerelem alapja.
Mint lángra lőpor és olaj, akép
Hat tunyaság s egészség kettős napja
A szerelemre. Vénus elhagy menten,
Ha Céres s Bacchus nem szolgál ki, szentem!

170.

Vénus megtölti szívedet (ha szívvel
Karöltve jár, a szerelem be más!)
Céres meg egy tál főtt laskára hí fel
(Hogy jól szeress, tápban hiányt ne láss)
Bacchus borral tart; nagy csodákat mível
Az osztriga, - úgy szintén a tojás;
Habár *ezekről* nem tudom, ki adja:
Pán, Neptun, vagy Zevsz, az Olympos atyja?

171.

Juán, ébredve, csupa jót talál:
Fürdőt, friss ételt s két pompás szemet,
Melytől fogékony szíve lángban áll;
A szobalány is úgyszólván remek;
De mindez főntebb el volt mondva már,
S az ismétlés rongálná könyvemet.
Csak annyit még: Juán fürödvén, vissza-
Siet Hajdéhoz és kávéját iszsza.

172.

Két ifju lény s oly ártatlan a lányka!
A fürdőzésen nem akadt fel ő.
Juánt - úgy hitte - Isten neki szánta.
Álmában látta, onnan jött elő.
Szeretni fogja, hálás lesz iránta,
Ki lelkét, szívét boldogítani jó.
Valódi kéj csak osztott üdvben ég.
A boldogság ikernek születék.

173.

Néz rá szelíden, mélységgel tele,
Megreszket keze érintésitől;
Gyönyör neki, hogy ott lehet vele,
Mikor fölébred és álomra dől.
Igy élni mindig tán sok volna. De

A válástól fél!... Ő találta föl,
S a part jogán övé e drága kincs.
Első, utolsó - több szerelme nincs!

174.

Igy mult el egy hó, - és Juán babája
Nap nap után hozzá lelátogat, -
És úgy vigyáz: nem jött lélek se' rája,
A sziklaúr magában kit fogad.
Tengerre száll végtére a papája,
Hogy szemmel tartson dús fregátokat.
Kergetve űz - nem holmi szép Iót.
Nem! Inkább három kincses, telt hajót.

175.

És most szabad lőn, mert anyátlan lévén
Ahányszor atyja a habokra szállt:
Szabad volt, mint egy férjes asszony, tévén
Mindazt, miben gyönyört, kedvet talált.
Még bátyja sincs, örködni ifju évén!
Nő, szabadabb, tükörnél még nem állt.
Keresztyén nőről van szó persze, kit
Rút ellenőrzés csak ritkán szorít.

176.

Tovább marad most és többet csacsog.
S Juán hellénül annyit már tanult
Hogy egy kis sétát proponálhatott.
Mióta árván e szigetre hullt,
Tört, harmatos virágként fekvé ott,
Alig járkált még. Egymáshoz simult
A vándorló pár... s nézegették csendben,
Hogy' száll a nap le, épp a holddal szemben.

177.

Vad, hullámvert táj; - szikla égre törve
Mereszti ormát; - széles, hosszú part
Sivár homokból; - buczkák, szirtek örve
Köröskörül; - vendégszeretve kart
A vándoroknak egy-egy kis öbölke
Kinál csupán; dühöngő habmorajt
Hallhatsz itt folyvást; csak ha hév a nyár,
Akkor terül el, mint halk tó, az ár.

178.

A part szegélyén locsogott a hab,
Tajtéka, mint a pezsgő gyöngyözése,
Mikor a kristály-serlegből kicsap.
Lélek harmatja! Szívek olvadt méze!
Az ó bornál mi sincs hatalmasabb!
Papolj uram, nem hallgatok rád mégse'.
Ma járja bor, lány, minden a mi jó,
Csak holnap szóda s prédikáció!

179.

Kell, hogy leszopja bölcs ember magát;
Az ittasság az élet koronája;
Bor, szerelem, dicsőség, pénz -: ez ád
Reményt a szívnek, hogy baját kiállja;
Vedd el a szőlő illatos savát,
S ah! mily kopár lesz földi léted fája;
Csak rajta, rúgj be, - és reggel ha főd
Erősen fájna, tégy következőt:

180.

Inasnak csengess, hozzon gyors-inalva
Szódás vizet meg egy pint bort; - keverjed
S kapsz oly italt, mit Xerxes is nyakalna;
Mert nem üdítőbb jégbe hűtött serbeth,
Legelső korty víz forró sivatagba',
Burgund hó nedve fárasztó szerelmek,
Hosszú gyaloglás, harcz után heverve,
Mint savanyú bor, szódával keverve!

181.

A part - a partról kezdtem szólni, nemde?
Az, az, tudom már! - nos tehát, a part
Nyugodt volt, mint az ég. - Homokján szende
Habocska játszott, alig verve zajt;
Ugrált a delfin, a vizet freccsentve;
Csönd volt, a mit csak a sirály zavart,
Fel-fel sikoltván; apró kört forogva
Ütődött szirthez a hullámok fodra.

182.

Bolyongtak hosszan... Hajdé édes apja
Mint már meséltem, a hajókat úzi;
Nincs anyja, bátyja, - senkinek se rabja,
Tanácsadója csak Zoé, e szűz, ki
Tesz-vesz serényen, holmit rendbe rakja,
Hoz langy vizet, haját csomóba fűzi,
Mindent, a mit kell, úrnőjére ad,
S kér néha egy-egy elviselt ruhát.

183.

És szétterült az alkony hűvös árnya.
Leszállt a nap, kéklő halom megett,
Mely ráhajolt a csendes láthatárra,
S ölelni látszék földet és eget.
Pihent a tenger mozdulatlan árja,
Némán borongtak a szirtes hegyek.
Egy csillag állt csak a rózsás egen,
S úgy tündökölt ott, mint egy égi szem.

184.

Bolyongtak hosszan, kéz kézben nyugodva,
Szines csigák, fénylő kavicsra hágva,

Lépegve lágyan a szilárd homokra.
Itt-ott rejtekjét mély barlang kínálta,
S e cseppköves, vad, téres csarnokokba
- Vihartól törve, orkántól kivájva -
Pihenni tértek, egymást átölelve
S az alkony édes bájával betelve.

185.

Fölnéztek a pirosuló égre, hol
Mint rózsatenger, áradt szét a fény.
Nézték a hús árt, halk hulláimból
Hogy' száll a hold föl, égi mesgyején
Tovább lebegve. Hab mélán dudol,
Szellő suttogva vándor-útra mén.
Egymásra néztek és szemük kigyúlt,
S két szomjas ajk egyszerre csókba fúlt.

186.

Mély, hosszú csók... az ifjuság, a báj,
A szerelem hő csókja; benne forr
Mindhárom, mint góczpontban a sugár;
Nem szül ily csókot csak az ifju kor,
Ha minden ér szabad kényünkre áll,
A tomboló vér mint tűzláva foly
S minden csók egy szív-rengés...! Hosszusága
Adhat mértéket, hogy a csók mi drága.

187.

A hosszúságban tartósságot értek.
Ég tudja, meddig tartott az övék,
De azt tudom, hogy ők semmitse' mértek
És szájukat mérték nekül tevék
Egymásra folyton... Semmitsem beszéltek,
De szem szemet szív, ajk az ajk hevét.
Mint rajzó méhek csüngtek össze, - és
Bimbó-szívükből forrt számukra méz.

188.

Magukra voltak, de nem oly magányban,
Mint zárt szobán félénk szerelmesek.
Mélázó égbolt, rengő óceánban
Füldő csillagfény... tűnő szürkület,
Szótlán homok... barlang, rejtelmes árnyban
Némán borongó -: ez volt a keret.
Egymást karolták, mintha más nem élne
Csak ők és létük véget sosem érne.

189.

Kíváncsi szem- s fülektől mitse' féltek,
Az éjszakát sem rettegték riadtan;
Bár tördelt szókat csak halkan cseréltek,
Bűbajos nyelv volt minden gondolatban;
Mindazt, a mit fellángolt szenvedélyek

Tanítanak, elmondták egy sohajban;
Az ékesszólás csak benned terem:
Lányszív-alkotta első szerelem!

190.

Hajdé nem eskvék, esküt sem kívánt
S nem kétkedett; sosem hallotta ő,
Hogy eskü, gyűrű jegyzi el a lányt
S ily zálog nélkül elbukott a nő;
Oly ártatlan volt, hogy semmitse' bánt;
Röpült hivéhez, mint a szerető
Madár társához; s hűtlen, csalfa végről
Semmitse' tudván, nem beszélt hűségéről.

191.

Hón szeretett s kapott igaz szerelmet,
Imádott és imádta Don Juán.
Jó, hogy öröknek alkották a lelket,
Mert lelkük is elégett volna tán.
Érzékeik időnként leszereltek,
S jött uj roham a pihenő után.
Juán szívé a Hajdé szíve jól
S mindegyre érzi: Itt ver, vagy sehol!

192.

Oly ifju, szép és elhagyott e pár
S olyan szerelmes! Ah nem fogja fel
Az ész ilyenkor, hogy mily rosszba' jár,
Hogy a futó percz oly tettet művel,
A mit Öröklét sem hoz helyre már.
Sőt ott alant örökké súlni kell
Nehány szép perczért! Mert pokolra szállsz,
Ha másnak bút vagy örömet csinálsz!

193.

Ó jaj nekik! Oly elhagyatva voltak
S oly kedvesek...! Mert a mióta Ádám
S szép kedvese Édenből elpakoltak,
Nem kárhozott el durva földünk hátán
Szebb, bájosabb pár. Hajdé ájtatosnak
Lévén nevelve, tudta, mi a sátán
S a purgatórjum, - mért hogy elfeledte,
Éppen a válság kellő közepette!

194.

Egymásra néznek és szemük mesés
Fényt tündököl a rezgő holdsugárban;
Juán nyakát Hajdé hó-karja és
Juáné Hajdét fűzi át, hajában
Elrejtve félig; édes gyűgyögés
Dadog az ajkak boldog sóhajában...
Antik csoport, remek szobrászi mív:
Félmeztelen, szép, görög és naív.

195.

S mikor a mámor tűnő erejét
Juán legyőzi és álmra dől:
Hajdé nem alszik. Ifjának fejét
Gyöngéd-szilárdan keble tartja föl.
A mély eget, a Boldogság helyét
Elnézi hosszan, - majd azt, a mitől
Feszül a szíve s a mi üdvöt ad:
Alvó Juán sáppadt ábrázatát.

196.

Örül a gyermek, hogyha fénybe néz,
Szopós, szíván a tápláló anyát,
Kevély arab, vendégét óvni kész,
Buzgó hívő, szentséget hogyha lát,
Zsákmány fölött a harcos tengerész,
Zsobraák, csörgetvén gyűjtött aranyát; -
De minden jónál százszor kedvesebb:
Virrasztanod szendergő kedvesed.

197.

Ott fekszik, alva, - nincs egy hangja sem,
Egész valója most csak benned él;
Olyan szelíd, oly néma s védtelen,
Mitssem tud arról, hogy látása kéj;
A mit tett, gondolt, el van zárva benn',
Takarja mind örök rejtélyü mély';
Ott fekszik, - vele szépsége, hibája,
Merő halott, de rajt' az élet bája.

198.

Igy őrzi Hajdé szunnyadó hívét, -
S a szerelem, éj, tenger e magánya
Ah! egyesülten vívja meg szívét.
Hullám-szült ifja ott van véle, nála,
Szirtjét a vad part védve tárja szét,
Szerelmük fészke biztos üdv tanyája.
Sok csillag néz rá és egyik se látott
Kigyúlt arczánál tisztább boldogságot.

199.

Asszony szerelme! Tudjuk mind, mily édes,
De jól vigyázz: méreggel van keverve!
Kis koczka csak... ennek körébe bé tesz
Mindent, de mindent s csak a mult keserve
Marad számára, ez ha semmivé lesz!
Boszúja tigris, bős ugrásra kelve,
Gyors, biztos, ádáz -: szívedet találja!
Maró kín hajtja, hogy marjon halálra.

200.

S méltán! Mert férfi férfival gyakorta
Igaztalan; - de nővel mindig az;

Tűrő szívében a szegény nő hordja
Tört álma kínját, melyre nincs vigasz,
A míg keblére tűzi egy mogorva
Lovag vagy egy tömött erszényű gaz.
Otromba férj, udvarló hűtlensége,
Öltözködik, gyón, szoptat - s azzal vége!

201.

Az udvarlót csíp, ez meg templomoz,
Az főz, seperget, ez kívül mulat,
Az megszökik, de minden régi rossz
Utána megy s jó híren is tul ad;
Mert természetlen helyzetük gonosz
Terhét könnyíteni nem jó fordulat;
Közös sors üldöz gazdagot, szegényt; -
Sok démont játszik s arról ír *regényt*.⁴⁵

202.

Természetnek volt Hajdó gyermeke,
Minderről nem tud; oly földön fakadt, hol
Háromszoros fényt szór a nap heve
S a csók is épp oly lángoló lesz attól;
Azt érzi csak, hogy élte, mindene
Az, kit szeret... és nem tud semmit abból
Mit más mond vagy tesz; - semmitől se fél,
Egész világa egy szív, - abban él!

203.

S ó ez a lázas, e verő szív mennyi
Gondunkba' van! De minden dobbanása
Oly édes... nem tudsz ellenére tenni!
A bölcs ész sem, mely folyvást magyarázza
Okos tanát s mind' el akarja venni
Kedvünket, - sőt a »kisbíró« tanácsa
Sem használ, bár mind finom és remek; -
Hogy Castlereagh még nem vámolta meg!⁴⁶

204.

Sorsuk betelt, - frigyük megkötve már
A csöndes parton; nászi fáklya volt
Az égen rezgő szép csillag-sugár,
Tanú a tenger, ágy a szikla-bolt,
Pap a magány... s a kedves ifju pár
Eskü nekül örökre egybe forrt!

⁴⁵ Lady Caroline Lamb szenvedélyes szerelmével üldözte a költőt, aki végre is meglehetősen kíméletesen szakított vele. A büszkeségében sértett nő - az angol arisztokráciának egyik legkülönösebb alakja - »*Glenarvon*« című regényt adott ki, melyben rikító színekkel festette a költővel folytatott viszonyát.

⁴⁶ A híres Londonderry lord, Anglia reakzionárius miniszterelnöke, akit Byron főleg az írek elnyomása miatt hevesen gyűlölt. Castlereagh öngyilkossá lett, de még halála után sem békült ki vele a költő s átkozta emlékét.

Oly boldogok... egymásban angyalt látnak,
S éden-szine van az egész világnak.

205.

Ó szerelem! Nagy Caesar széptevőd,
Urad Titus, Antónius rabod,
Horác, Catull, csupán tanonczid ők,
Ovíd tanárod s Sapphó nő-papod;
(Ugorhattok sírjába, szeretők!
Áll még a szirt, megvannak a habok.)
Ó szerelem, te rossznak istennője!
S ördögnek téged mégse' mond a dőre!

206.

Szent házasságot kétesse teszed,
S nem tiszteled nagyságok homlokát:
Caesar, Pompéjus, híres Mahomed,
Kliónak mind hatalmas dolgot ad;
Pályájukon külömböző a tett,
Hasonlót földünk többé sose' lát,
De három pontban egy végzetre leltek:
Mind hős, mind győző s mind - szarvat viseltek.

207.

Csinálsz bölcselmet; - ott van Epikúr
S Aristippos; elméletük a test
Dicsőítése s irgalmatlanúl
Könnyű átvinni a praxisba ezt.
Csak óvna is meg Sátán karmitúl,
E jeligét választónok egyenest:
»Egyél, igyál, szeress, a többi sár!«
Mondotta hajdan bölcs Sardanapál.

208.

De Júlia! Hát végkép elfeledte?
És ily hamar feledte Don Juán?
Nem mondhatok mást, csak hogy ez felette
Csiklandós kérdés; ily dolgokban ám
A hold hibás, mert újabb ingerekre
Minden biztonnyal ő csábít csupán;
Ha hold uram nem volna, egy fikarczot
Se hatnának ránk újabb női arcok.

209.

A csélcapságot gyomromból utálok,
Borzadva nézem azt a férfiút,
Kinek hűsége függ egy czérnaszálon,
Ki hogyha nőt lát, már utána fut;
Az én szerelmem nem híg gőz, nem álom,
S mégis mult éjjel egy lány arcza - rút
Beismerés! - az álczás vigalomban
Szilárd hűségem feldöntötte nyomban.

210.

De mellém jött a filozófia:

»Gondolj a szent lánczokra!« súgva intett.

»Teszem!« kiálték. »Annak nincs hja;

De mily fogak...! Teremtőm! Mily tekintet!

Csak azt szeretném tudni, hogy ki a',

Asszony, leány? Nincs ebbe' semmi bűn-tett!«

»Maradj!« rivalt a hellen bölcsesség,

Hordván Velence maskarás mezét.

211.

»Maradj!«! És én maradtam. - Vissza hát!

Az ingatagság nem más: hódolat

A szebb előtt, kit szépség, ifjuság

Dúsabban ékit; s ha kebledre hat

A szép szobor, egy kő varázsa át-

Reng szíveden s imádatig ragad:

Tetszés, mely benned élő testre támad,

Magasb neme az »Eszmény« kultuszának.

212.

Csodás érzéke a bájosnak ez,

Mely bennünk mindent tágit és emel;

Plátói érzés, - bűvös, nagy, nemes,

Égből suhan le s aether szűri el.

E nélkül élni nem vón érdemes.

Szóval, szemünk tulajdonsága, mely

Néhány gyengébb érzéssel párosúlva

Észlelgeti, hogy testünk izzó gyúrma.

213.

De kellemetlen, kínos vágy ez itt!

Mert hogyha mindig ugyanazt a Sáron

Rózsáját látnók hölgyünkben, a kit

Kezdetben láttunk: nem vón annyi károm

Szívben, tallérban! (Mert ha valakit

Hévvvel szeretsz, bírnod *kell* mindenáron!)

Ha mindétig csak egy nő tetszenék,

Májunk, szivünk mily tiszta vón, nagy ég!

214.

Szivünk a mennynek egy parányka része

S azzal rokon: - van napja, éjjele,

Borítja felhő, csattan szörnyü vésze

Sötét haraggal, romlással tele;

De mérge tűnik, halkul dörrenése,

Majd záporát szelíden önti le...

Igy harmatozza halkan, csöndesen

Könyekké vált szivünk-vérét a szem.

215.

A máj kórháza gyülemelő epének,

De működését ritkán végzi jól;

Helyet ha ád az első szenvedélynek,
A többi mind utána bandukol
S csomóba függ ott, mint kövér szemétnek
Kigyó-tojása -: düh, féltés, komor
Gyűlölség, bosszú, mind onnan gyűrűz' föl
Mint földingások a központi tűzből.

216.

Most bonczolást a költő abba' hagy,
Kétszáz meg egypár stanza immár készen, -
A kétszer hatra tervezett, avagy
Huszonnégy ének szintén ennyi leszzen;
Idáig jutván, egyelőre nagy
S mély meghajlással tollamat letészem;
Hajdét s Juankát elhagyom; - kegyedbe
Az elhagyott párt, jó közönség, vedd be!

HARMADIK ÉNEK.

1.

Üdv Múzsá! et cetera. - Ott hagytam el,
Hogy Don Juan szunnyadt édesdeden.
Ringatta egy szép és boldog kebel
S őrizte hűn két könnyől tiszta szem.
E szív úgy eltölt forró üdvivel...
A méregről nem volt fogalma sem
A mit beszívott; - ah! nem sejti még,
Hogy meg van rontva s átok lesz a vég.

2.

Ó szerelem! Miért hogy e világon
Szerettetnünk oly végzetszerű baj?
Szép lugasod mért nyugszik cziprus-ágon
S legjobb tolmácsod mért hogy egy sohaj?
Ha édes illat reszket a virágon,
Melledre tűzöd, míg sorvad s kihál;
Épp így a lény, kit szeretünk s ki híven
Hozzánk simúl, elvész a férfi-szíven.

3.

Elsőbb lovagját szereti a nő,
Aztán magát a lángoló szerelmet.
Szokása lesz... nem nélkülözhető,
Mint keztyűje, a mit cserél, el-el vet'.
Próbáld, ha tetszik, - jó a próbakő! -
Gyönyört előbb csupán egy úrba' lelhet,
Utóbb előnyt a többes számnak ad,
S ha női is ez, nem sírja el magát.

4.

Ki a hibás? A nő- vagy férfi-nem?
Én nem tudom, de tény, hogy úri dáma
(Ha csak nem gyónik s áldoz szüntelen)
Idők multával kissé megkivánja
Az udvarlást, ámbátor kebliben
Tisztán lobog első szerelme lángja!
Sok nő, aszongyák, nem kezd senkivel.
Jó! De ha kezd, nem egygyel végzi el.

5.

Hej! szomorú!... Én fájlalom halálig,
Mert bűnjelünk, felnyúló, mint a hegy,
Hogy házasság és szerelem közt váltig
Foly a czivódás, bár mamájuk egy.
A szerelem szent házasságra válik,
Épp mint a bor, eczetbe át ha megy.
Az istenek nektárja, fűszere
Csaviczka lesz, savós lével tele.

6.

Farkas-szemét néz a jelen s jövő,
Szimpáthia nincs köztük... ó be kár!
Csaljuk magunkat, míg végtére jó
A zord való... de ah! megkésve jár.
Nincs hátra más: bomolj meg, bamba fő!
A régi tárgy nevét elvedli már,
S a szenvedély, mely udvarlót kitüntet,
Férjben csúfság lesz mit nevetség büntet.

7.

Pirúl, ha látják, hogy nagyon szeret,
Na, néha meg tüzéből is kifogy
(De persze ritkán) s jégcsappá mered.
Egyet bámulni untalan ki fog?
Bár arra tesznek esküt a felek,
Hogy »mind a sírig« lángjuk égni fog...
Bús gondolat! A hitvest sírba tennünk
S komorna népnek gyászruhákat vennünk!

8.

A szerelem valódi szenvedélye
S a háziasság, mégsem egy valóban;
Regényt színig töm udvarlók vetélye,
De házasok kevésbbé vannak szóban;
Nem érdekes törvényes ágyak kéje
S nem bűn, ha egy férj néha lángra lobban;
Ha Lórrival Petrarka összekel
S ír több szonettet, rútol veszszek el!

9.

Tragédiának vége a halál,
Házasság végzi a komédiát,
És túl ezen költő uram se száll,
Burkolt jövődöt jámbor hit vesz át.
Attól remeg, hogy rajza nem talál
S majd rajta áll e kettős túlvilág
Kegyetlen bosszút...! Hívják a papot,
Nem írva hölgy s halálról több lapot.

10.

Nem ismerek csak két kobozverőt,
Ki ég s pokolról s házasságrul írt:
Dantét, meg Milont; - és szegények, ők
A házasságban nem találtak írt;
Nem t'om, heveség, túlzás, némi gög
Okozta, hogy üdv-lelni egy se' bírt -:
De hogy Beatrix s szende Éva nem
Hú hitves-arczkép: ez kétségtelen.⁴⁷

⁴⁷ »Dante Alighieri nejét a pokolban »la fiera moglie«-nak nevezi. - Milont, a »Paradicsom« költőjét, felesége házasságuk első havában a faképnél hagyta. Vajjon ha ő nem teszi, mit tett volna Milton?«
- Byron.

11.

Mondják sokan: remek Beatricse
Az istenészet szent jelképe csak;
Én azt hiszem, - bár ennek nincs becse -
Hogy álmodják ezt a tudós urak;
S a míg tisztán nem bizonyítja be
Egyik vagy másik, - rögz' hitem marad,
Hogy Dante absztrakt, zord fantáziája
A betűszámánt perszonifikálja.

12.

Juánt és Hajdét pap nem adta össze,
Övék a bűn, - én tisztán állok ám!
Szűz olvasó, nyakamba hát ne kösse
E nagy hibát, ha görcsöt kapna tán;
Inkább e könyvet dobja messze, messze,
Ha minden áron szent frigyét kíván.
Ne várja végét, - rémletesbe csap
A szerelem, ha nincs mellette pap.

13.

De ők nem érzik; üdvöt ad nekik
Az ártatlan vágy nyílt gyakorlata;
Mind jobban bódul a leányka, míg
Végkép felejt, hogy a kis tata
Parancsol itten; - mert hozzá szokik
Szívünk a jóhoz s oly keserves a
Böjt, míg van étvágy...! Keblén tartja már
Juánt, míg apja kincset »szedni« jár.

14.

E pénz-szerzést ne tartsd irtóztatónak.
Cserélj nevet, - gondold, hogy ő keme
Pénzügyminiszter: s már csupán - *adóztat!*
De vén barátunk tisztessé jelleme
Nem enged ily magas ambícióknak.
Szerényebb célú néz fürkésző szeme.
Pályája szűk, bár bő hasznót terem:
Mint víz ügyésze jár a tengeren.

15.

Hab, szél, meg egy pár jobb fogás reménye
Sokáig tartja távol a jelest, -
De nem volt teljes fáradsága bére,
Mert egy hajó elsúlyodt egyenest;
A többi, hála istennek, beérte;
Rablánczon állnak, sorjában, vegyest
Az utasok; szám ékít minden gallért;
Egy-egy megér, testvérek közt, száz tallért.

16.

Egy részét küldi Matapan fokárúl
Üzletbaráti: a hős Majnotáknak,

Más részt Tunisnak drága pénzen árul. -
Egyet kivéve, kit a vízbe vágnak
(Mert vén nagyon), mind a piacra járul;
Dúsabb urakkal egyelőre várnak
Váltság fejében; a silányabb része
Megy Tripolisba, felsőbb rendelésre.

17.

A portékát épp így sorozza be,
Elosztva gonddal ár s piac szerint.
Kivétel némely drága pipere,
Úr-asszonyok több kedvelt cikke, mint
Csipkék, fogvájók, selymek szövete,
Gitár, castagnette - alicanti mind -:
Ily tárgyakat ajándékol lop a
Legszebb leánynak a legjobb apa.

18.

Négylábuakból egy majmot, makit,
Két papagályt és egypár angora
Macskát szemelt ki; és hajóra vitt
Egy borz-kutyát is; - elpatkolt ura
(Lord X) Ithaka partjain; de itt
Részvét mosolygott a kis daxlira.
Hogy náthát s csúzt ne kapjanak: menőbe'
Bedugja mindet egy nagy tekenőbe.

19.

Igy minden dolgát bölesen rendbe hozva,
S kalózeit czirkára küldve ki,
Rongált hajóját hogy megtatarozza:
Utját a drága otthonnak veszi,
Vendéglátásnak hol nincs vége-hossza.
De mert a part itt élesen nyesi
A tengert s számos szikla áll ki zordúl:
Ő a sziget túloldalára fordul.

20.

Gyorsan kiköt s azonnal partra lép;
Őrház, quarantaine itt utját nem állja,
Nem kéri számon sok kíváncsi kép:
Hol volt, miben járt, meddig nyúlt a pálya?
Parancsot ad s a sürgő szolganép
Hajóját sebtén partra ránczигálja;
Szedik ki buzgón a sok holmit: ágyút,
Hordót, pénz-zacskót s mindenféle árút.

21.

Egy dombra ér, a honnan látja már
A kedves otthon tündöklő falát,
És ott megáll. - Ha ember messze jár
S megtér, szíven mily érzés nyílna át!
Szeretti közt nem dúlt-e kór, halál?

Csügged... remél... mindent ujúlva lát,
Az éveket érzelme átugorja,
S jelenné lesz a régmúlt búcsu-óra.

22.

Ha visszatérnek, megfutván a pályát,
Férjek s papák, bejárva ungot-berket,
Borús sejtelmek szívüket megszállják,
Kivált ha nők ékítik honn a telket...!
(Én bízom bennük, - ámde ők utálják
A hízélgést... így hát én sem hízlegek.)
Asszony, ha férje távol jár, merész lesz,
S kulcsárunkkal kisasszony szökni kész lesz.

23.

Ulysses sorsa nem sok férjnek áll,
Ily üdv kevés van; mert nem minden asszony
Borxad a csóktól, mit más ajk kínál
S ül félre búsan, hogy férjet sirasson;
Hitves, vagyon egy-egy pajtásra száll,
S ha visszatér, emlékkő s több kisasszony
Üdvözli, - persze más a hölgyek apja; -
Kutyája is jól nadrágon harapja.

24.

Nőtlen ha volt, arája okvetetlen
Egy vén zsobráknak felesége lett;
De annál jobb, mert hajba kapnak ketten
Előbb-utóbb és akkor kezdheted
Az udvarlást előlről -: e szerepben
Cavalier servente a neved;
Addig faragj bús ódákat. Miről?
No hát a Némber lengeségiről!

25.

És ó urak, kik ily szűz köteléket
Bogoztatok már - értem a jeles,
Tisztos viszonyt férjes nők és legények
Csoportja közt (nincs más tartós csak ez,
Ebben találhatsz még igaz hűséget,
Valódi hymen, bár nem rendszeres):
Soká ne tessék elmaradni, kérem!
Négy szarvat kaptok egy nap', még megérem!

26.

Lambró, a vízi ügynök, tengeren
Ki jártasabb mint itt a szárazon,
Örül kéménye füstjének, de nem
Elemzi, hogy mért? Nem mereng azon,
- A lélektanról nincs fogalma sem -
Hogy mért nem ül rá bánat, borzalom...
Lányát szerette, kedves volt szívének,
S épp úgy nem tudta, mint Plátó, a »mért«-et.

27.

Forró napfényben csillogott a ház,
Kertjének fái dús árnyat vetettek,
Felhangzott hozzá távol csaholás,
Zsongó morajja omló csörgeteknek;
Az erdő szélén lassan bakaláz
Egy-egy alak; - virágok, fák rezegnek
Futó szellőben; - s tarkán keveredve
Lát ember-rajt, ragyogva mint a lepke.

28.

A mint a rajhoz közelebb mene,
Csodálkozván, miért e henye gyűlés,
Egyszer csak hall - nem mennyei zene
Volt az, hanem pogány, vad hegedülés;
Csak áll s nem bírja elképzelni e
Rivaj okát... miért e víg vegyülés?
Síp is visong, hallik dörejje dobnak,
S nők, férfiak botrányosan vihognak

29.

Sietve, kettős lépéssel halad,
S a lármás térhez hozzá érkezik.
Széthárít lopvást ingó ágakat,
Benéz és látja: ünnep van biz itt...
Cseléde tánczol, majd belé szakad,
Forog, mint dervis, - majd büszkén feszit;
Sok nép kiáll, formálván hosszú lánczot,
Ropják veszettül a pyrrhusi tánczot.

30.

Arrább, csomóban, lányok lejtene,
(Elől, a legszebb, keszkenőjét rázza)
Sorjában, mint felfűzött gyöngyszemek,
Hullámanak; - mind jelesül bokázza:
Hattyú-nyakon koromfürt ling-lebeg,
A legcsufabb tíz költőt hozna lázba;
Dalolt az első és a többi lány
Karban topogva lejt a dal nyomán.

31.

Amott keresztbe font lábakkal ült
Ételt pofázva egy szűkebb csoport;
Piláf előttük s több rendbéli sűlt;
Isznak chiósi meg számósi bort;
Eléjük serbeth korsó-szám került,
S méz nedvü szőlő, mit roskadva hord
A dús gerezd; narancs, granát, fige
Mintegy rázatlan hullt ölükbe le.

32.

Kis gyermekek virággal ékitik
Fehér kos szarvát s körülötte járnak;

Komoly fejét meghajtja a kicsik
Előtt szelíden fejdélme a nyájnak;
A csepp kacsók forgatják és viszik
Mint gyenge bárányt; rossz kedve se támad,
Csak féltréfásan homlokát leszegzi,
De nyomban hátrál s egyiket se' pedzi.

33.

Szép jelmezük, az arczok antik bája,
A nagy szemek, a szende angyal-orczák,
A lengő fürtök, mozgásuk varázsa,
Tekintetük, mely maga a menyország -
Művész sem alkot remekebbet! Látva
E szent csoportot s elgondolva sorsát,
A filozóf szemlélő szíve sajdúl:
Nem lesznek védve ők sem földi bajtúl!

34.

Amarrább ágált egy bohóka törpe,
Öreg pipások hallgató körében;
Kincsről mesélt, - elátkozott gödörbe'
Nyugvó aranyról, mely kísétál szépen,
Varázsigevel zárát összetörve;
Boszorkányokról, kik ragasztják lépen
A jámbor embert s férjeikből gyakran
Barmot csinálnak (nem is oly hallatlan!).

35.

Volt mindenféle rangos élvezet,
Miben szív s elme gyönyörét leli,
Bor, táncz, zene s több más szemenszedett
Mulatság, - mind szép és illemteli;
De Lambró zordon pillantást vetett
Minderre; - mérgét szótlanúl nyeli;
Rettegve sejtí: e pazar, zseb-rontó
Czéczők után dagadt lesz minden kontó!

36.

Ah! mi az ember? Mennyi vésznek, bajnak
Van még a boldog is kitéve! Szédül
Szegény fejem...! Vas korban egy arany nap;
Sardanapál sem kap többet a léttől!
Szirén a kéj...! Mohó ölükbe csálnak,
Mulatnak véled és megnyúznak végül...!
Olyan volt itt Lambró fogadtatása,
Mint hogyha víz hull eleven parázsra.

37.

Szóban fukar, - nem ejtett soha még
Fölösleges szót; hogy meglepje lányát
(Meglepni mást karddal szok' a derék)
Futárt nem küldött, - s most sem bántja nyáját;
Nem ugrik egy sem, mint tán illenék,

Mert ismeretlen lépi meg tanyáját;
Áll s néz soká, de persze nem mulat.
Töpreng: mi lappang e vígság alatt?

38.

Nem tudta, hogy (mily undok hazudás!)
Holt hírért költék (ilyen emberek
Sosem halnak ki!); - elborult a ház,
Siratta híven asszony és gyerek;
De pár hét multán szünni kezd a gyász,
Szép Hajdé könnye többé nem pereg;
Fájdalma színét rózsás arcza veszti
S a háztartást saját számlára kezdi.

39.

Ezért mulatnak tánczolva, dalolva,
Ezért van ünnep völgyön és hegyen.
Duhajkodik, iszik, henyél a szolga,
S fohászkodik, hogy mindig így legyen!
Korább' azon kutyául ment a dolga,
Hajdé alatt bezzeg másképp megyen...
Ő nem törődik semmiféle renddel,
Mert minden órát kedvesének szentel.

40.

Azt hinnéd, hogy veszett haragra gyúl
Ezek láttára - s felfortyanni volt ok
Valóban -; hogy szeges korbács' nyúl
S szétver közöttük; hogy bezárat boldog-
Boldogtalant... kinoztat, üt vadúl,
Mig megpuhúlnak e pimasz rikoltók;
Hogy ránczba szedvén sok bitang legényét,
Kitölti rajtuk fejedelmi kényét.

41.

Ments Isten! Oly finom volt, hogy soha
Műveltebb úr még torkot nem nyesett!
Tetőtül talpig gentleman; - noha
Haragvó, rajta észre nem veszed;
Nincs udvaronc, sőt nincs asszony se', ha
Még oly csalárd is, a ki ügyesebb
A tettetésben; hogyha nem lett volna
Zsivány, a high life csak felőle szólna.

42.

Lassan haladt az első asztalig,
S karon csipett egy hangos czimborát,
Mosolygott hozzá... jaj! de hogy! Alig
Jelenthetett jót... Megkérdezte: hát
E díszes kör mi oknál fogva víg?
A részeg ficzkó, mert tisztán se' lát,
S mert gyöngy a kedve, rá se néz, hanem
Tölt egy pohár finom bort íziben.

43.

S a füle botját sem mozdítva meg,
Bachans pofával, hetykén válaszol,
Kezébe nyomván a tölt serleget:
»Ha torkod száraz, kend meg véle jól!«
Szomszédja hergi: »Meghótt az öreg
S leánya most az úr itt!« - »Ne te! hol?«
Rikkan belé a harmadik - »biz' itt nem!
Az úrfi tán, mer' ő parancsol itten!«

44.

Uj szolgál volt mind, - hogy kivel beszélget,
Nem tudja egy se'; megnyúlt Lambró arcza,
És pillantása hirtelen setét lett,
De jól vigyáz, hogy sebzett lelke harcza
Ne törne ki; ölt újra nyájas képet,
- Már el van fedve gondosan kudarcza -
S nyugodtan kérdi, hogy ki és mifajta
A házi úr, ki ily csufot tett rajta.

45.

»Ki és miféle?« - szólt a ficzkó - »abban
Ne hozzám fordulj... én nem ismerem,
Ördög vigye...! Csak azt t'om, hogy e kappan
Hatalmas s ennél jobb bor nem terem
Sehol; - de hogyha több kell, pontosabban
Megmondja majd - ajánlani merem -
Szomszédom itt; e' majd nyomra vezet,
Mer' karatyolni ennek élvezet!«

46.

Mondtam, hogy Lambró féket tőn magára,
S valóban nincsen fínom franczia
- Pedig Frankhon az etiquette hazája -
Kiben több vón az elegancia;
Bántották sarját, gúny véresre rágtá
Szívét, hallotta meghurczolni a
Legszentebbet s eltúrte, hogy rugdalják
E hunczfutok, míg sült birkáit falják.

47.

Kinél minden szó százakat sodor
Tusába, vészbe, - int s rohanva száll
Kényét fogadni, bármilyen botor,
Egy falka népség, várja bár halál -:
Ily embereknél a szelíd modor
Elöttem rejtély. Egy azonban áll:
Ki önmagát bölcsen fékezni tudja,
Annak való csupán a kormány rudja.

48.

Elvértve ő is fellobbant s kitört,
De hogyha mérge ölni, zúzni kész:

Csöndes, nyugodt, fagyasztó arcot ölt,
Mint a boa, gyűrűzve heverész;
Nem ütleget, ha egyszer szóra költ,
Ha mérge hangos, elmúlt már a vész.
De hallgatása rettentő volt; ökle
Nem sujt csak egyszer, ám elég örökre!

49.

Többet nem kérdez és lopózva megy
Házába immár, titkos ajtaján;
Nem várta senki és nincs köztük egy,
Ki ráismerne, se fiú, se lány; -
Hogy volt-e még komor szívébe' kegy
Hajd é iránt? én nem tudom; talán!
De tény, hogy ő, ki feltámadt, a gyász
E módján bámult, lévén új s csodás.

50.

Ha a halott nép feltámadna mind
(Mitől Isten ments!) vagy csak a fele,
Avagy csupán egy kisebb része, mint
Például egy férj vagy e férj neje:
Okoztak bár egymásnak szörnyű kint,
Most jobban fájna mindegyik' feje,
S a köny, mely ráfolyt a kedves halottra,
Ömölne szintén a feltámadottra!

51.

Házába lép... nem régi fészke már!
E gondolatnál nincs keserveesebb!
Sivárabb, mint fagyával a halál.
Nincs próba gyötrőbb, - fájóbb lelki seb!
A kedves tűzhely mint sír dombja áll,
Parázsa elhűlt, - mindent hamu lep,
Reményünk üszkin vastag, néma por, -
E kint nem érzi a garszóni kor!

52.

Házába lép... többé nem otthona!
Mert szívek nélkül nincs otthon; - belép
S szelíd üdvözlét nem köszönti a
Holt küszöbön...! Itt élt!... A béke szép,
De ritka napját a harczok fia
Itt élte át...! Gondját itt üzte szét
A bájos lány, ártatlanúl csacsogva,
Az egyetlen, kihez nem bűn csatolta.

53.

Sajátszerű volt a természete.
Külső szelíd... a szív vad és heves;
Mértéket tartó; vágya, étele,
Mulatkozása mérsékelt, keves;
Érezni: asszony; túrni: szirt; tele

Öldöklő daczczal s némelykor kegyes.
Igázott honját lázadón szerette,
S meddő düh rabból rabtartóvá tette.

54.

A hatalom s kincsszerzés rögzött szomja,
A zord pályán megkövesült kebel,
Mely csak szeszélyből hajlik irgalomra, -
A vészben vénült, baj-sújtotta mell,
A tenger, - véres látványok halomja,
A bős kalózok, kikkel útra kel:
Oly rémmé tették, kit sok ember átkoz, -
Barátnak jó, de ismerősnek átkos.

55.

Megvillant benne egy-egy hős sugár
A régi Hellasz bajnok szelleméből,
Mely vitte ősit a végetlen ár
Hullámain Kolchis felé; - nem épül
Biz ő a békén és kalandra jár;
Babért nem nyujthat rab hazája ékül;
Egész világra bőszen fente kését,
Hogy megboszúlja honja sülyedését.

56.

A hellén égbolt anda kelleme,
A jón finomság mintegy öntudatlan'
Hatotta át; - volt élvező szeme
A szép iránt; - volt szebb izlés a lakban
A mit emelt; - gyönyört lelt a zene
Lágy zengzetében s a kristály-patakban
Mely háza táján vígan locsogott; -
Virágot ápolt, ha nyugodhatott.

57.

De mindaz, a mi benne szeretet,
Összpontosúlt imádott gyermekében,
A bős tettek s látványok közepett
Nemesb érzésit ez tartotta ébren;
Az egyedüli, kit tisztán szeret;
Elvesztve lányát, ez hiányzik éppen,
Hogy kiapadjon ember-indulatja,
S mint Polifémet, oly vak düh ragadja.

58.

A kölyke-fosztott anyatigris láza
Pásztorra, nyájra irtózat-teli;
Szörnyű a tenger, orkánnal tusázva,
A mint a gályát forgácsná veri;
De a heves düh önnön harsogása
Alatt enyész', lobban bágyadva ki;
Nem a harag, mely mélyen s szótlánúl
Sértett apák kemény szívébe' dúl

59.

Sajnos dolog, ámbár nem ritkaság,
Hogy a szülőt megbántja a gyerek.
Vén törzsökünkből nyílt kedves ág,
Énünk' kis mása szebb alakba', - meg
Jobb kor visszfénye! Épp' mikor levág
Bús aggkorunk s vizünk lassan csereg,
Akkor hagy el, - de jó kompániában:
Vesénkben kő ül és köszvény a lábban!

60.

De mégis kedves a család no (főleg
Ha délután nem lármáznak pogányúl)
Szép a mama, a mint a csecsemőnek
Ád cziczikét (ha bele nem soványul); -
Az aprók este a padkán kötődnek
(Állhatna mind oltárokon szeráfúl).
A mama s lányi úgy illenek öszve,
Mint tallér, kis huszasokkal körözve.

61.

Lambró besurrant észrevétlenül
A titkos ajtón, alkonyattájt éppen; -
Hajdé Juánnal a csarnokban ül,
Ott tündökölnék szépségük diszében;
Parancsra váró szolgák kétfelül,
Ivorral bélelt asztal a középén,
Arany s ezüst tálakkal tömve, rakva,
Gyöngyház és kláris a legaljasabbja.

62.

Vagy száz fogás ételből állt a lakma:
Sáfrányleves, báránysült, marczipán,
Dús választék kövér, izes halakba',
Egy szóval minden, mit szem-száj kíván,
Művészileg páczolva, főve, rakva;
Jobbat nem ett még egy inyencz se' tán:
Ital gyanánt narancs s granát leve,
Hogy jobb legyen, héjjából szűrve le.

63.

Ott állott mind, kristály-edénybe gyűjtve;
Aztán gyümölcs s nyalánság jött a sorba,
Végtére Mokka illatos nedűje,
Remek porcellán-ibrikekben forrva,
S átlátszó, apró csészécskébe szűrve,
Arany tálczácskán gondosan kihordva,
Hogy meg ne süsse hozzá nyúlók markát;
A kávé sáfrány s szegfűvel kavarták.

64.

Köröskörül, a falakat takarva,
Láthatsz lecsüngő bársony szőnyeget,

Selyem-virággal ékesen kivarrva,
Arany-czafranggal mind dúsan szegett;
A felső végén - ennek kék a rajza -
Láthatsz pirosló perzsa betűket;
Jeles mondások, dísz adók e laknak,
Miket költők s bölcseik faragnak.

65.

E falra írt komoly betűk (Kelet
Gyakor' szokása) szívre akkép hatnak,
Mint koponyák a víg asztal felett,
A melynél Memphis ifjai mulatnak,
Vagy a Belshazzart rémitő jelek,
Balhírnöki közelgő iszonyatnak.
Papolhat bármi komoran az ész,
Erkölcstanárnak jobb a dőzsölés.

66.

Szépség, ki vért köp élte tavaszán,
Lángész, a kit borocska tönkre tesz,
A gazfi, mint *eklektikus* (Az ám!
E czim sok mai elvkufárt fedez)
Vagy polgármester, kit halálra szán
A gyors guta: mind példa, rémletes.
Hogy éjszakázás, bor, sok szerelem
Meg dáridó, egyképp halált terem.

67.

A láb alatt, puhán terjedve szét,
Szőnyeg vonúl: pirosló tafota;
A téres csarnok három negyedét
A kerevet foglalja el; csoda
Butorzat ez; trónszékre illenék
Magasra puffadt skárlát vánkosa;
Közepjén egy nap, színaranyból szöve, -
Sugárzik, mint az égbolt delelője.

68.

Ezüst, porcellán ott halmozva volt,
Márvány meg kristály s más finom szerek, -
Mesés pokróczok - egy parányi folt
Szívünket marná! - zerge, mór gyerek,
Törpék, cziczák: egész sűrű csoport,
(Úgy élnek épp, mint a ministerek:
Tányérnyalásból) Ennyit heti vásár
Sem lát soha, sőt semmiféle császár.

69.

Tükrök csillognak, - s állnak hosszú sorral
Dísz-asztalok; nagy részök csont vagy ében,
Körül futtatva gyöngyház és ivorral,
Arany s ezüsttel mindenféleképpen;
Meg vannak rakva ételekkel, borral;

Torták, gyümölcsök, serbeth, hűtve jégben,
Itt minden órán enyhülést kínálnak,
És bárki jő, szabad kényére állnak.

70.

Hadd irjam itt le Hajdé viseletjét:
Mellénye kettős; egyik halványsárga;
Kékesbe játszó patyolatka keblét
Puhán fedi; égő pirosba mártva
Másik zselikje s gyöngyök kerítették
Borsó nagyságban; hajló derekára
Övül szintjátészó barakán tapad,
Mint hold körül habos felhőcsapat.

71.

Arany-perecz csatolja hó-karát;⁴⁸
Lakatja nincs bár, híven rásimúl
A finom ércz s szilárdan fogja át;
Tágulva terjeng, majd összébb nyomúl;
Mintegy csodálva bűvös alkatát
S mintegy e kart örök tanyájaúl
Szemelve ki: nem bír megválni tőle,
Alélva hull a bársonysíma bőrre.

72.

Rangját hirdetve, aranyos keret⁴⁹
Övedzi a bokát is; ékiti
Tizenkét gyűrű mindakét kezét;
Haját ragyogva száz ékkő fedi;
Fátylát egy sor gyöngy, melynél ékeőbb
Se drágább nincsen, kebléhez köti;
A legszebb lábat bugyogó takarja,
Török formáju, - dús selyemből varrva.

73.

Mint hajnalfényben hegyi zuhatag,
Úgy reng alá a haj fürtös dagálya,
S elfödnék talpig hízelegve, csak
Omolhatnának szabadabban rája;
Emészti őket hasztalan harag,
Hogy a konty-háló útjokat elállja,
S a hányszor egy-egy szellőcske csapong át,
A selymes gátat berzenkedve bontják.⁵⁰

⁴⁸ A karkötők és karikák viselete honos a móroknál. *Hajdé* anyja mór leány volt Fezből s *Hajdé* az ottani viselet szerint öltözködött.

⁴⁹ A boka fölött levő arany keret a Bey családjá nő-tagjainak főnnhatóságát jelenti.

⁵⁰ »Ez nem túlzás. Ismertem négy ilyen dús hajzatú nőt. Három angol volt, a negyedik keleti szépség. Hajuk oly hosszú és oly tömött, hogy kibontva csaknem egész testüket elfödte s fölöslegessé tett úgyszólván minden ruhát. Barna haja csak egynek volt s a keletié volt tán a legvilágosabb.« - *Byron*.

74.

Lehelletétől illatosb a lég,
Sugárzó fényt hint tündöklő szeme,
Mely nyílt és bájos, mint a tiszta ég,
Hol angyalt sejt az ember szelleme.
A legmagasztosb földi kötelék
Sem méltó rája; ily szép volt Psyche
Szüzességében; ennyi édes bájnak
Térden hódolni nem bálvány-imádat.

75.

Szemöld és pilla feketére föstve;
Merő szokás s itt célja nincs; a szem
Oly szénfekete rojtval van körözve,
Hogy a silány máz halvány, színtelen -
E pompa mellett; mindenik körömke
Hennával átvont; ám e színre sem
Volt szükség; szebbé semmit sem tehet,
Mert már köröm rózsásabb nem lehet.

76.

A henna túl-élénkké volt keverve,
Hogy hófehér bőrt még szebbé tegyen.
Fölösleges gond! Nem tündöklőbb, kelve,
Az ifju nap, a mint havas hegyen
Csillan tova; - szent áhitattal telve
Joggal hihetnéd: álomkép legyen!
Nem én mondom, de Shakspere zseni-szája:
»Bolond az, ki a liljomot pingálja.«

77.

Juánon shawl, aranynyal hímezett,
És barakán, a finomság maga;
Rajt' minden ék-kő át meg át rezeg,
Mint a tejút sok apró csillaga;
A szépen font, redős turbán felett,
Zománcz forgóban (benn' Haidée haja)
Tündöklő félhold izzó fénye játszott, -
Sugara folyvást reszketett, czikázott.

78.

Mulattatásúl a suite áll elő:
Törpék, heréltek, fürge tánczosok
S egy dalnok úr; teljessé tette ő
Az új udvar diszét; van híre sok,
És büszke rá a gondos rímelő.
Nem ront el semmit, hogyha dalba fog;
Gúnyvers vagy óda egyaránt kijár
A rendelőnek - és szabott az ár.

79.

Jelent dicsőit, multakat gyaláz,
A régi rendet így forgatja fel.

Konzervatív lett, megfontolt s alász,
Egy jó ebéd - s akár nymbus se' kell!
Pár év előtt a forradalmi láz
Sok bajba verte; most mást énekel:
Szultán s pasáról szól a vers azóta,
Akár egy Crashaw s Southey-féle nóta.

80.

Sok változást megért már s ingott-lengett
Mint a delejtű, - ámde sarkcsillagja
Helyben nem állt, sőt forgott és kerengett;
Kibújt a bajból, hódolatját rakva
Urak lábához, aztán újra zengett;
S mert ríme bő (kivált ha jól van lakva):
Hazug bombasztot oly páthoszszaal ágyúz
Akár csak egy poéta laureátus.

81.

De szellem - hogyha lakhatik ily beste
Szélkakasokban - benne volt; sovár
Mint minden költő, hogy hír emlegesse;
A legnagyobb is tapsra, bókra vár.
De hó! megálljunk! Elcsapongtam messze!
Mi volt a tárgy? Igen...! A szende pár
A ház... az ünnep... a ruhák... a mánor...
S hogy e szigetkén mily nagy úr lett Ámor.

82.

Költőjük, ámbár teste-lelke gyáva,
Mulatságos, víg ficzkó volt, kivált
Pohárcocintó férfiak sorába';
Egy-egy beszéddel gyakrabban kiállt,
Főleg ha jócskán bort szedett magába;
S bár egy se' érti, mind éljent kiált,
Minden szavát tetszés-moraj kíséri,
S nem tudja egy se', hogy miért dicséri.

83.

De mostanság, magasb körökbe jutva,
És liberális eszmékkal tele,
S magát e ponton biztosságban tudva,
Mert itt mindenki meghitt embere, -
(A lázadás is békén ül a sutba'
Tehát veszélyben sem forog feje):
Helyesnek véli, hogy másképp daloljon,
S mint egykor, ifjan, oly merészen szóljon.

84.

Arab, török, frank földön járt sokat,
S a nemzetekről tudja, hogy hiúk.
Ismerve jól a néposztályokat,
Ha ő dicsér, mindenkinek kijut,
S jutalmúl jó szó s egy kis pénz akad.

Bókot, hizelgést nyélbe ütni tud,
Mert elve az - jól alkalmazza itt -
»Rómában adjunk büszke rómaid«.

85.

Időre, helyre gondosan tekinget,
És »nemzetit« zöng számító dala.
Elfűjja szépen a *God save the king*-et
S utána mindjárt jó a »*Ça ira!*«
Most isteníti szent eszményeinket,
Majd meg leszáll a sült prózaira.
Pindár ha verselt a lófuttatásról,
Ő is bizon dalolhat egyről-másról.

86.

Víg francziák közt chansont énekelne,
Brittániában verset, hat szakaszban,
Hispaniában szép románczot verne,
A németek közt, fölleges magasban,
Nagy Goethének Pegázán járna-kele,
(Madame Stael írt róla hosszasabban)
Dantét majmolná Róma talaján,
Görög hazában így dalolna tán:

1.

Görög sziget, hellen haza,
Hol Sappho lángolt s énekelt!
Hol béke, harcz babért hozza,
Hol Phöbus egykor égre kelt!
Most is virúl örök nyarad,
De más, napodnál, nem maradt.

2.

Homéros és Anakreon,
Szerelmi dal, hős énekek,
Más földre szálltak és e hon,
Mely szülte őket, zord, siket.
Bár messze hat visszhangjuk el,
Itt rájuk ah! ki sem figyel.

3.

A hegység Marathonra néz
S tengerre méléz Marathon.
Ott lelkem a jövőbe vész
Sugván: Szabad lesz még honom!
Mert *perzsa* sírt taposva, ott
El nem hiszem, hogy rab vagyok!

4.

Kevély király űlt a fokon,
Mely elnéz Salamis felett.
Ezer hajó a habokon
S csatára gyűjtött nemzetek.

Számlálja reggel, arcza gög,
De nap leszáll - s hol vannak ők?

5.

Hol vannak ők? S hol vagy, hazám?
A néma part nem ünnepel...
Viszhang se' kél hősök dalán,
Nem dobban itt már hős kebel!
S felséges lantod' dicstelen
Ujjakkal ah! most én verem!

6.

Bár rab-bilincsnek nyúge nyom,
S rabok lesik kobzom dalát,
Szégyenpír támad arczomon
Honom sorsára legalább!
Költőnek itt más mi marad?
Népért pirúl - hazát sirat..!

7.

Köny, pír csupán... nem volna más?
Vért, éltet adtak őseid!
Föld! Hadd legyen feltámadás!
Add vissza Spárta hőseit!
A háromszázból hármat adj
És Thermopyle újra nagy!

8.

Mit! Egy se' szól? Mind hallgatag?
Nem! Kél a holtak szózata,
Mint távol omló zúgatag:
»Egy kezdje meg, - s szállunk oda!
Csak egy, kinek még vére van!«
De épp az élő szóotalan!

9.

Hiába! Verj más húrokat!
Tölts serleget, Samos bora!
A mozlimek harcoljanak,
Mienk a nedv hő mámora!
Halld! Czenk dalom mily tapsra lel:
Hány Bacchanál ujjong, felel...!

10.

A fegyvertáncz ma is divat,
De a *Phalanx* fenáll-e még?
Ó mért feledtük, honfiak,
Leczkénk e szebb, dicsőbb felét!
Kadmos, betűid állanak,
De mit! Rabok használjanak?!

11.

Samos borával tölts kehelyt!
E tárgy komor, hadd, kérlek, ezt!

Anákreon szebb szókat ejt,
Szolgált ez is - *Polykratest!*
Akkor ha egy tyrann akadt,
Az itt, hazánk törzsén fakadt.

12.

Ős Cherzonézosz zsarnoka
Szabadság legjobb híve volt;
E zsarnok - Miltiád maga!
Ó végzet, áldd meg ezt a kort
S adj néki több ily zsarnokot,
Legyünk bilincsen - boldogok!

13.

Samos borával tölts kehelyt!
Ah! Súlyi bérczén s Parga szép
Partján a hír még sarjra lelt,
Mely dór anyától születék!
Talán a mag, mely ott kihajt,
Méltó leszen honára majd.

14.

Franktól ne várd, hogy fölsegél,
Vesd meg kufár fejdelmüket!
Nincs számotokra más segély,
Csak kardotok s en-szívetek!
Latin csel, ozmán hatalom,
Rést ütne bátor pajzstokon.

15.

Samos borával tölts kehelyt!
Hús árnyban ott sok tiszta szűz
Gyors tánczra kél, lebegve lejt,
Sötét szemük nézése tűz...
De látva őket, sírni kell,
Emlőjük is - rabot növel!

16.

Tégy Súnium párkányira
Hol én sírok csak s a habok
Zúgó, viszonzó moraja,
Ott, hattyuként, dallal halok...!
Lelkem rabok közt nem marad -
Vágd földhöz azt a poharat!

87.

Eképp dalolt, dalolhatott, vagy kellett
Vón dallnia; és verse tűrhető;
Nem Orpheus bár, de korához illett,
S a dal még rosszabb is lehetne. Bő
Folyásu ríme szenvedélyt lehellett,
S poéta akkor gyujt csupán, ha ő
Szintén lobog; de minden hangot fúj a
Hazug czenk s tarkább, mint festékes' újja.

88.

A gondolatra egy csöpp tinta hull
Harmat gyanánt s e csepptől - ó csoda! -
Milljó fej eszmél, milljó szív kigyúl!
Végy rongypapírt, néhány szót írj oda,
S e kis czafat tán ezredekbe nyúl!
Ó mily silány az ember alkata,
Ha egy lap, nem több mint ez itt ni, ládd,
Tovább él, mint te s minden unokád.

89.

Már csontod is por, - szántják sírodat,
Hírmondó sincs fajodból, sőt a néped
Sem létezik már - nem több, mint adat
Vén krónikákban; - és egy sárga, tépett
MS, vagy egy kő, mely - a mint kutat
Closet-ásáskor a kapa - kilépett
A napvilágra: újra élteti
Kopott neved és nimbuszszal fedí.

90.

A bölcsek tudták, hogy mi a dicsőség,
S nevettek rajta -: füst, por, semmi, szó!
Nem név teszi a tettek büszke hőjét
Nagygyá, hanem az életrajz-író.
Hiressé Hómer tette Trója őst,
Mint Hoyl a whistet! - Nagy országnyíró
Volt Marlborough, de fedné bús homály, ha
Nem mentené meg hírét Cox irálya.

91.

Költők fejedelme Milton, - »isteni,«
A mint nevezzük, bár kissé nehézkes;
Függetlenül élt - fenséges zseni,
Tudós, szelíd, hű, - nem korhely, nem étkes;
De Johnson jó, essay-t ad róla ki
S kisül utólag, hogy mindenbe' vétkes:
Tanári verték, - vad férj, rossz atya,
Kit e miatt a hű nő ott hagyta.

92.

S mulattat mindez -: Shakspeare mint vadorzó,
Bacon lord, pénzt ki hűtlenül kezel,
Titus, nagy Caesar, mint korhelytoborzó
Ifjonczi korban. Currie jegyzi fel
Burns számos csinjét és a' sem utolsó,
Mít Cromwell tön; - minderről írni kell,
Mert nem szabad mellőzni lényegest.
De tény, hogy ők nem köszönik meg ezt.

93.

Nem Southey minden moralista, nem
Mindenki díszlik Pantisokracziával, -⁵¹
Sem Wordsworth, a ki czondrás versiben
Pajtáskodik a démokracziával;
Sem Coleridge, mikor még tolla nem
Jár jegyben a haute arisztokracziával
A Morning Postban; Southeyval csatangol
S elvesznek egy pár masamódot (Bathból).

94.

Ily névcsoport tapad rád, árva kor!
Ilyen bandák állják el az utat!
Loyális giz-gaz, renegát-szigor
Trágyázza száraz életrajzukat.
Wordsworth új könyve egy betű-bokor,
Guttenberg óta a legvastagabb;
Híg, lomha vers, »Kirándulás« a címe,
Nekem csömör sok lába, semmi ríme.

95.

E könyvében roppant gátat emel
A maga és a mások esze közt.
De Wordsworth et Comp. (itt nem sorlom el
Csak Southcote Jankát, ezt a méh-dühöst)
E században még senkinek se kell,
Mélységüket agyunk fölfogni röst.
Agg szüzességük új szülötti szintég
Csak vízfejek, - bár Istennek tekinték.⁵²

96.

De hadd folytassam. Meg kell vallanom,
Van egy hibám: csapongok szerte szét;
Faképnél hősöm több ízben hagyom,
És monológgal rontom a mesét;
De dolgokat ha elhalasztgatom,
Csak úgy cselekszem, mint egy trónbeszéd;
Pedig kár minden kihagyásért, még ha
Nem Ariost is a szegény poéta.

⁵¹ Byron és a Lake-isták antagonizmusára már a II. ének 205-ik versszakához írt jegyzetben utalás történt. Byron főleg azért gyűlölte őket, mert ifjúságuk forradalmi kultuszából később a legszigorúbb torysmusba csaptak át, nem minden anyagi előny nélkül. Southey ifjabb éveiben annyira rajongó volt, hogy elvtársaival egyetemben Amerikába akart kivándorolni, hogy ott az őserdőkben *Pantisokracziát*, házasság és tulajdon nélkül való szocialisztikus mintagyarmatot alapítson. - A »*Kirándulás*« (Excursion) Wordsworth egyik nagy terjedelmű könyve. A hős egy házaló, aki Anglia északrészi hegyei közt bolyong s a költővel, meg egy nyugalmazott falusi lelkésszel, egy szolgálóleánnyal s más hasonfajta néppel az élet különböző dolgairól beszélget. Wordsworth, mint a »Kis Sajkás«-ban és a »Bell Péter«-ben, e művében is népszerű tárgyat dolgozott fel.

⁵² Southcote Johanna, vallásos rajongásban szenvedő asszony, aki 60 éves korában (1814-ben) Messiást akart szülni.

97.

Tudom, hogy az, mit »*longueurs*«-nek nevez
A francia (nekünk nincs rá *szavunk*,
De teljesen *érezzük*, hogy mi ez
Ha boutheytől egy époszt olvasunk)
Nem jó csalétek s inkább tönkre tesz
Semmint emel; de - mért csálnók magunk'? -
Sok példával lehetne sütni ki:
Az éposz legfőbb része - *ennui*.

98.

»Homérosz néha szunnyad« így tanít
Horác, - s *érezzük*: Wordsworth néha éber.
Tavának partján, büszkén járdal itt
A *targonczások* hű kíséretével.
Sajkát kíván, hogy átevezze - mit?
Az óceánt? Nem! A leget! Majd hévvel
Egy »ladikocskát« kér, eseng a csajda,
S tengert habar, hogy jól lebegjen rajta.

99.

Ha úgy szeret kocsizni légbe' fenn
És Pegazus nem vonzol taligát:
Hát Charles Waintól főrspontot vegyen
Vagy Medeától sárkányt! Rajta hát!
Vagy hogyha fél, hogy túlmerész legyen
Ily klasszikus dög, - félti a nyakát,
S a holdba vágyik mégis szállani:
Egy léghajót mért nem kér a csacsi?

100.

»Koldus!« »Ladik!« »Talicska!« Ó ti árnyak!
Ó Pope! Dryden! Hát ez lett a vég?
Nem megvetés jut bérül a silánynak,
Felszínre tör mind, mint a bugyborék
Mocsár fenékről...! Sírotokra állnak
És rátok köpnek...! Ők! Irgalmas ég!
A »kis sajkas«, a »Peter Bell« írója
»Achitophel« nagy szerzőjét gunyolja.⁵³

101.

Menjünk tovább. - Az ünnepélynek vége,
Eltűnt a törpék s tánczosok csapatja;
Meggzúnt a dal... zsvaj nem száll a légbe,
A vígság árja mély csönddé apadva;
Hajd s Juán a rózsaszínü égre
Méláznak ketten, ott magukra hagyva.
Üdvözlég Márja! Ég legszebb órája
Földön, vizen - Tehozzád méltó bája!

⁵³ Dryden, akit Byron rendkívül nagyra becsült.

102.

Üdvözlégy Márja! Áldom a helyet,
Időt, országot, hol szent érzete
Oly édesen ringatta keblemet,
Míg halk varázsszal szállt a földre le.
Harangszó járt a néma táj felett
S a távol város zsongó éneke.
A rózsás légben fuvalom se lengett
S a lomb mégis mintegy imában rengett.

103.

Üdvözlégy Márja! Percze szent imának!
Üdvözlégy Márja! Percze szerelemnek!
Üdvözlégy Márja! A fiú s anyának
Szűz képe néz ránk, titkával a mennynek!
Üdvözlégy Márja! Hódolunk e bájnak,
E szent galamb-árnyazta égi szemnek!
Bár festett kép, érezzük, mégse' bálvány,
Előttünk ily való szépségben állván.

104.

Egy pár röpirat - persze névtelen -
Azt fogja rám: vallástalan vagyok.
Ó jőjj, uram s imádkozzál velem,
Meglátod akkor, hogy nekem nagyobb
Jussom van hinni, hogy enyém a menny.
Oltárain: föld, lég, hegy, csillagok,
Az óceán - az ős Egésznek részei,
Mely alkotott s lelkünk' magához vészi.

105.

Szép alkonyat! Ravenna fenyesében,
Mely ott sarjadt föl, a hol egykoron
Az Adria hömpölygött tiszta kéken
S a végső Caesart rejtő vár-orom
Setéten állt... (Örök zöld erdő! Nekem
Megáldott, szent föld, bűvkört melyre fon
Dryden románcza, Boccaccio beszélye):
Hogy' áthatott hús alkonyodnak kéje!⁵⁴

106.

Hangos tücsök czirpelgetett a fán
- Szünetlen dal egy-nyári élete -
Ez vert visszhangot s jó lovam csupán,
S az estharang, mely halni jött ide.

⁵⁴ Vonatkozás Boccaccio egyik elbeszélésére, mely Ravenna erdeiben játszik. Dryden az olasz remek-írónak tárgyát »Tódor és Honoria« című költői elbeszélésben dolgozta föl. Az Onesti család egyik ifjú tagja túláradó szerelemmel szeretett egy remek szépségű, de fagyosszívű leányt, aki kaczerán gyötörte a rajongó udvarlót. A fiatal ember daczos kétségbeesésében végre megölte magát s gyötrelmeiért most a túlvilágon kapott szörnyű elégtételt. A kegyetlen szépség csakhamar meghalt s attól kezdve lelkét az öngyilkos ifjú lelke hajtó-kutyákkal üzeti minden naplementkor a ravennai erdőben, kaczer szépségek nagy félelmére és megjavulására.

Feltűnt előttem, rémes paripán,
Onesti sarja s bősz kísérete:
Sátán kutyái, üzvén a szüzet, ki
Egy hű szívet gyászos halálnak tett ki.

107.

Ó Hesperus! A jó belőled árad!⁵⁵
Czélt, enyhet adsz fáradtnak, éhezőnek,
S anyai szárnyat a pelyhes madárnak.
Dolgos barom lágy fekhelyére dőlhet;
Csend, béke, áldás, mik szerény tanyánkat
Szelíden őrzik, mind, mind üdvözölnek,
Ha ránk derül nyugodt pillantatod;
Kisdednek anyja hű keblét adod.

108.

Ó édes óra! Mélává teszed te
Tengerre szálltat, ha lejárt a nap,
Mely hű baráti körből messze vitte.
Halk fájdalom vándor szívébe csap,
Ha estharang zokogva bűg felette
A nap kihúnytán!... Álom gőze csak
A mit kicsúfol elménk tudománya?
Nem hal meg semmi, hogy részvét ne szánja.

109.

Mikor Nerót a nép, jogos haragja
- A legjogosb, mely vérszopót lesujtott -
Megölte s tombolt Róma üdv-zsivajja,
Örömtüzet vadúl ujjongva gyujtott:
Virág hullt titkon a zord ravatalra,
Sírjának egy kéz szép virágdísz nyujtott, -
Egy gyöngé szív, mely sajgott érte, ki
Tán egy szebb perczért kedves volt neki.⁵⁶

110.

De messze mentem! Mert mit is vesződöm
Neróval és a többi koronás
Bohóczzal? Inkább van a hold és hősöm
Között, mint köztük, egy rokon vonás!
Félek, hogy így a fagypontig verődöm
S végtére majd az én nevem se' más
A publikumnál, mint »fakanalas«
(Süldő diákok ékes címe az).

⁵⁵ Átdolgozása egy sapphói töredéknek. Épp így a 108-ik versszakasz Dante purgatóriumának (8. ének) egyik híres részletét írja körül. Byron az eredeti szöveget mindakét esetben lelkiismeretesen citálja.

⁵⁶ Sveton írja: »Nero halálakor, az általános öröm ellenére, akadtak egyesek, akik sírját hosszú ideig virágokkal ékítették.«

111.

Unalmas kezdek lenni, érezem.

Ez ének már tulságig époszi.

Tehát leirván, kétfelé nyesem.

Ha meg nem vallom, észre nem veszi

Néhány szakértőn kívül senkisé,

Sőt még a szépész mintának teszi!

Mind így tesz s így tett - mérget vennék rája -

Aristotéles ős Poétikája.

NEGYESDIK ÉNEK.

1.

Poétának legnehezebb a kezdet
Kétségkívül, - a vers végét kivéve.
Mert Pegazus száll, ha neki eresztet,
De szárnya hibban s zuhanunk a mélybe
Mint Lucifer, ki gögjén rajta vesztet
S mennyből lehullt. Nem volt nagyobb a vétke
Mint a mienk: gög hajt, hogy égbe vágyjunk,
Míg vissza nem ver önnön véznaságunk.

2.

De hát idő, mely minden dolgot szépen
Lesímit - és sors-ütleget, - megtanítja
Az embert, sőt a sátánt is, remélem,
Hogy képességük vajmi gyenge, sitnya.⁵⁷
Nem tudjuk ezt, míg a kiduzzadt érben
Vérünk gyorsan fut s ifju hévség szítja.
De mint folyó, tengernek menve, bővül:
Mélán emlékszünk tombolóbb időkrül.

3.

Okosnak hittem, mint suhancz, magam',
S hogy más is higgye, szinte követeltem.
A tisztelet meg is jött, hogy nyakam
Már érettebb főt hordozott; - de lelkem
Tavasza elmúlt...! Már bús ősze van!
Képzelmem szárnyát megszakgatva leltem!
Kopár valóság - oda minden álm! -
Torzzá csufítja fényes ideálm.

4.

Ha kaczagok a földi dolgokon,
Azért van, hogy ne sírjak; és ha éppen
Sirok, azért van, mert hát nem tudom
Természetem megtörni semmiképpen.
Hogy elpihenjen gond és fájdalom,
Szived föröszd meg Léthe enyh-vizében.
Haladó sarját Thétis Styxbe dugta,
Haladó asszony, Léthét önts fiudra...!

5.

Sok ember azzal rágalmaz, hogy én
Hazám vallását és erkölcsét rontom,
És kimutatják, hogy e költemény
Ilyektől hemzseg...! Jó lélekkel mondom,
Hogy én magam sem értem néha (tény)
Némely finom czélnasomat; - de gondom

⁵⁷ Satnya helyett használják Biharban.

Nincs másra, csak víg lennem egy kicsit.
Bő szótáramban, lám, új szó ez itt.

6.

A fél-komoly vers-válfajt gyermeke
Hüvös klimánknak furcsának találja;
E fajnak Pulci volt a mestere,⁵⁸
Ki a lovagkort már törpültni látja,
De verse szüzzel s hőssel még tele;
Van egy raj szörnye és zsarnok királya;
Utóbbin kívül mind avult dolog,
Új tárgyhoz én ez okból fordulok.

7.

Hát nem tudom, ha sikerült-e; tán
Épp oly kevésbé, mint az, a ki vádol,
Azt látva bennem, a mit ő kíván
S nem azt, a minek értelme magától
Kinálkozik...! Nyelvét hadd öltse rám,
Korunk méltányos s eszmét mi se' gátol
Röppen szerte... Ám Apolló kénytet,
Fülem csipdesve, folytatnom mesémet.

8.

Hajd s Juan édes szerelmük báját
Éldelve folyton, nem gondoltak másra;
A vén idő is gyors, erős kaszáját
Habozva sujtja ennyi virulásra,
Búsan hervasztja boldogságuk fáját,
Bár sírját zordan minden szépnek ássa.
De ők nem tudnák túrni a telet,
Ifjan halnának, mint a kikelet.

9.

Redőt nem túrne arcuk, kor fagyát
Hő, tiszta vérük, sem szívük hamút;
E dús haját hó nem vonhatja át,
Örök szép nyár az ő éghajlatuk;
Sujthatja őket villám, mint a fát,
Elégve rögtön, egy perczben, - de rút
Kopár hanyatlás, mászó csiga-élet
Az nem sajátjuk - sok bennük a lélek.

10.

Magukra voltak újra; e magány
Éden nekik; - nem szomorúk soha
Csak hogyha egymást - pillanatra tán -
Nem látják... Mély gyökérről metszve, fa,
Forrását vesztett csermely, anyja után

⁵⁸ Az olasz Pulcit, Ariostó elődjét, aki a burleszk stílű Morgante Maggiore-t írta, Byron rendkívül kedvelte. Nem titkolja, hogy Pulci félkomoly műzsája sokszor megihlette »Don Juan« írása közben. A Morgante Maggiore első énekét le is fordította kitünően.

Gyermek, kit gondoz önző mostoha:
Nem sorvad úgy, mint ők, egymástól messze.
Ó szív, te ösztönök legvégzetesbje!

11.

Ó boldog szív, mely rögtön megszakad!
Háromszor áldott a finom cserép,
Emberré formált drága, szép agyag,
Ha földre bukva, ott hull szerteszét!
Nem érzi azt, mit annyin hordanak,
Sivár napok bús, hosszú láncz-szemét...!
Az élet gyakran ott tart legtovább, hol
Legédesb enyhet várnak a haláltól.

12.

»Ifjúként hal meg istenek szeretttje«,
Mondták már régen... s a ki így hal el,
Az hív barátot nem lát sírba vetve,
Sem azt - még sújtóbb! - hogy mint szárnyal el
Barátság, mámor, keblünk ifju kedve!
S előbb-utóbb ha már pusztulni kell,
A vén nyilas, bárhogy bújj, eltalál:
Tán szabadulás a kora halál.

13.

Halál nem járt Hajdú s Juán fejében;
Ég-föld övék; üdvükben nincs határ;
Nem bosszankodtak az időre, éppen
Csak a miatt, hogy oly sietve jár;
Gyönyört olvastak egymás hó szemében;
Egymásnak voltak tükrei; a sugár
Mely tündökölve szép arcukra folyt,
Viszonzott lángnak szent visszfénye volt.

14.

Csók forró éde, gyengéd ölelés,
A pillantás, ékesszólással telve,
Mely mindent elmond s mégis oly kevés;
A halk beszéd, mely mint madárka nyelve
Merő csicsérgés... ők értik csak és
Nem fogja fel más, csak a szív szerelme;
Kedves, bohó nyelv, - annak semmiség,
Ki már kihűlt vagy nem gyúlt lánggra még:

15.

Mind, mind övék...! Gyermekké váltak újra.
Ó bár azok maradtak vón örökre!
Egyik sem arra termett, hogy e durva,
Szereplő élet bús igáját nyögje.
Sivár világ terhéről mitse tudva,
Mint két szelíd lény, egy forrás szülötte,
Mint kedvesével játszi nympa -: mért nem
Élhetek úgy, patak, virág körében?

16.

Hold nőtt s fogyott, de változatlan lelte
E pár szerelmét reszkető sugára;
Ilyet ritkán lát égi húnnya-kelte;
Nem vált apálylyá a gyönyör dagálya;
Szerelmüket nem érzék ingerelte,
Erősb volt abban lelkük üde bája;
A bírás, annyi szerelemnek sírja,
Őket nagyobb s még több gyönyörre bírja.

17.

Ó szép! És épp oly ritka, mint szép! Lelkünk
Üdül, ily pompás, nagy szerelmet látva,
Ha a világ fertőjével beteltünk,
Ha bosszant hitvány össze-visszasága,
Torz házasság élet, udvarlóval eltűnt
Hölgy, csel s kalandok rút otrombasága,
Hol ismert szajhák hitvesekké lesznek,
Kiket csupán a férj tart szűziesnek.

18.

Komoly szavak; kemény igazság; tudja
Sok ember. - Hogy' van, hogy e szende pár,
Ámbár a pályát régen együtt futja,
Bújt-bajt nem érez s üdvözülve jár?
Más is hevül, míg új az élet útja,
De később szikkad a szerelmi ár.
Örökké tart az ő *romantikájok*,
Mit irigyen gúnyolnak a kopárok.

19.

Kórállapot más emberekben ez,
Vérbőség s könyv-okozta mákony-álom;
Bennük természet: lángzó, végzetes!
Sosem kötöttek ők versen, románon;
Hajd a mit tud, az azon keves,
És csak szent könyvet olvasott Juánom.
Kutass akárhogy, nem lelsz más okot:
Szerettek, úgy, mint a galamb szokott.

20.

Nézték a nap lementét; édes óra
Mindenkinek, - nekik kétszerte drága!
Ekkor tartották egymást átkarolva,
A szerelemnek első boldogsága
Ekkor suhant le, szíveikbe folyva
Mint a gyönyörnek égből omló árja.
A mint egymásra és az égre néznek,
Multjuk feltámad, mint új, szebb ígézet.

21.

De nem tudom mért, lelkük mélaságán
Most félelem, sejtő bú reszket át,

Mint könnyű szél, mely a magányos hárfán
Végig suhan s kicsalja halk szavát,
Vagy mécsre lebben, lángját megzilálván.
E percz nekik futó gyötrelmet ad.
Juán tört hangja mély sohajba fúl,
Hajdé szeméből egy könny cseppje hull.

22.

A nagy, sötét, jós szem tágulva nézett
A tűnő napra, mintha e remek
Sugárzó gömbbel - hogyha elenyészett -
Utolsó boldog napjuk halna meg...!
Juán merőn áll s önnön végzetének
Bús sejtelmétől szíve fáj, remeg...
Hajdéra néz, mintegy mentséget kérve,
Hogy oktalan bűt fogad a szívébe.

23.

Hajdé feléje fordult és mosolygott,
De e mosoly föl nem vidítna mást.
Ész vagy kevélység a szívébe oltott
Rejtélyes kint, sejtő iszonyodást
Elnyomta rögtön; - s hogy Juán a dolgot
Félig tréfásan említette: »Lásd«
- Így válaszolt - »ha meg kellene érni...
De nem! Soha! Hisz nem tudnám túl élni!«

24.

Juán kérdezte volna még, de száját
Hajdének ajka gyorsan csukta le,
S elnémitotta gondját, borzadályát
Egy hosszú csókkal; mondhatom, hogy e
Methódus legjobb; - mások preferálják
A bort s ez is jó, - bőven élj vele!
Én megpróbáltam mindakettőt; válaszs
Fej- és szivgörcs közt, tetszésedre áll az.

25.

Asszony vagy bor, válaszs inyed szerint,
Nyomukban jár a fönti két betegség
Múló gyönyörnek súlyos sarczakint.
Melyikhez állj? Nehéz a döntés, tessék
Meghinni kérem! Tudnám védni mind-
Kettőt, ha rám az ügyvéd tiszte esnék;
Ha oszt' a dolgot mint bíró ítélném:
Jobb mindakettő, mint egyikse', vélném!

26.

És nézik egymást hosszan, - szembe szem -
Szótlán gyöngédség mély tekintetével.
Megárad abban minden érzelem:
Testvér, barát, szerelmes, földi névvel
Kimondható s mit ajk szavakba nem

Tud önteni, ha két sziv tiszta hévvel
Igy összeforr...! Szerelmük szent túlsága
A végtelen, örök Jóságot áldja...!

27.

Egymás karjában, szív a szíven - ó
Miért nem haltak így! Túlhosszan éltek!
Csak válást hozhat rájuk a való,
Kínt és csalódást terhes, lassu évek;
E lét nekik komor, alávaló, -
Lényük tüzes, mint egy sapphói ének;
Velük születve, bennük lakva, nem
Érzék, de *lelkük* volt a szerelem!

28.

Bár éltek volna erdők sűrűjében,
Mint csalogány, látatlan; e kopár
Világ, hol bűn, gond, álság ül a képen,
Számukra tömlöcz...! Mély magányba jár
Minden szabad lény! Megvonulva szépen
Párjával fészkel a dalos madár;
Sas egyedül leng; csak a varju rebben
Dögére, mint az ember, nagy seregben.

29.

És most álomra hajlott ifju párom,
Egymásra téve szép orczáikat;
Kedves, szelíd, de könnyű volt az álom,
Finom szövetje gyakran megszakad;
Titkos borzongás reszket át Juánon, -
Hajdénak ajka, mint csergő patak
Szótlan zenét sug... arcza úgy remeg,
Mint fuvalomban rózsalevelek.

30.

Vagy mint az Alpok hűvös, tiszta árja,
Ha csendes habján szél suhan keresztül:
Az álom, lelkünk rejtélyes tyránnja,
Alvó Hajdéra ily varázsszal rezdül...
Olyanná válsz, milyennek ő kívánja,
Eltépi lelked' a lelánczolt testtől...
Csodálatos lét! Érzéketlenül
Érezni s látni látó szem nekül.

31.

Álmodta, hogy szirthoz lánczolvá tengett
Magányos parton... lázas tengerár
Habzott feléje... tombolt, dúlt, kerengett,
S ő nem birt onnan elmoczcanni...! Már
Álláig ért... már ajakánál rengett,
Már fojtogatta a dühös dagály...
Elöntött ajka légért kapkodott,
Már vége volt... s meghalni nem tudott!

32.

Megmentve végre...! Éles kavics
Vérző lábakkal futkosott... lehullt
A földre... botlott lépten és nyomon...
Kendőbe kötve valami gurult
Előtte most... láttára borzalom
Támadt föl benne... és utána nyúlt
S követte mégis, de hiába! Nem
Foghatta meg... kisiklott szüntelen.

33.

Más kép: - betévedt egy barlang ürébe.
Jeges, cseppkős szirttömbök néztek rája,
Nedves falát idő czifrázta, véste;
Rejtélyes hullám, vad rablók tanyája;
Ázott hajából víz pergett ölére,
Szemét elönté sűrű könny dagálya,
Megáztatván az éles szirteket, -
És minden csöppje márványnyá jegedt.

34.

S hevert előtte fagyosan, fehérén,
Mint a verejték sáppadt homlokán
(Éleszti most is, hogy magához térjen,
De édes gondja hasztalan) Juán...!
Nem dobban élet elfagyott érében; -
Búgott a hab, mint dalló hableány...
Úgy megcsigázta szenvedő szivét
E kurta álom, mint egy hosszú lét...!

35.

S a mint bámult rá, a halottnak képe
Torzúlni kezdett, majd új arcra vált -
Lambró vonási rezzentek szemébe,
Mind több s nagyobb hasonlatot talált;
Ő az, vadsága s jóni kellemébe' -
Riadva ébred... mintha a halált
Látná... nagy Isten! Mily sötét szemek!
Ránéző apját pillantotta meg!

36.

Sikoltva ugrik és sikoltva dől le,
Keblen remény s bú, öröm és gond száll át,
Hogy feltámadt az, kit halottnak véle
Tenger-fenéken, s ki talán halálát
Okozta kedvesének...! Borzadt tőle
Bár drága volt szivének s annyi hálát
Érzett iránta...! Ily zord jelenetben
Részt vettem egykor én is - jobb felednem!

37.

Juán felpattan Hajdó sikolyára
S az elbukót felfogva, kapja le

Kardját a szegről, hogy a baj okára
Gyors bosszuvágygyal robbanjon vele.
Meggzólal Lambró, eddig csendben állva,
És mosolyog, maró gúnynyal tele:
»Egy jelt adok csak s száz handzsár mered!
Hajítsd el, ifjú, hitvány fegyvered!«

38.

S Hajdé Juánt esengve fogta át:
»Juán! ez ő! atyám! térdelj velem!
Ő megbocsát... ah! érzem! megbocsát...!
Ó jó atyám! ne hagyj e gyötrelmem
Zsákmányaúl...! A porba hullva, ládd,
Ruhád szegélyét csókolom...! Te nem
Vigasztalod meg lányodat...!? Boszúd
Széttéphet ah! de kíméld e fiút!

39.

Megmérhetetlen szándékkal, kevélyen
Állt ott az agg... nyugodt a hang, a szem.
- Ámbár e csendtől minden ember féljen! -
Lányára néz, de nincs egy szava sem;
Aztán Juánhoz fordúl, a ki mélyen
El-elpirúl, majd sáppad rémesen;
Jól megmarkolja kardját, hogy lecsapja
Az elsőt, kit ráhajszol Hajdé apja.

40.

»Kardod!« szól Lambró másod ízbe már.
Felel Juán: »Nem! míg szabad e kar!«
Sáppasztja Lambrót düh, nem borzadály,
S övéből pisztolyt von ki -: »Úgy hamar
Végzünk! Halálod ten fejedre száll!«
Jól megvizsgálja, hogy a cső, agyar
S a kova jó-e - nem rég volt kezében -
Aztán a sárkányt felrántotta szépen.

41.

Valóban furcsa, csiklandós zörej,
Mikor huzzák a pisztoly kakasát,
S tudod: percz mulva - tán annyi se kell -
Húsz lépésről fognak czélozni rád;
Uras távolság... nincs nagyon közel,
Kivált ha bajfél egy volt jó barát;
De néhány puffanás után a fül
Hozzá szokik s kemény lesz rendkívül.

42.

Vén Lambró célzott - egy-két pillanat
És Don Juánnak s énekemnek vége!
De Hajdé most az ifjuhoz szaladt,
Bátran kiáltva: »Gyermeked szívébe
Lődd a halált! Véletlenül haladt

E part felé...! Enyém a botlás vétke!
Szerelmem bírja s meghalok vele!
Nem gyöngébb nálad lányod kebele!«

43.

Imént még lágyság, csupa gyöngeség,
Könyben fuldokló... most áll mint szobor
Márvány-fehéren... szeme daczban ég
S minden félelmet gögösen tipor;
Alakja megnő... a karcsú derék
Kinyúlva, mintegy célta mutat, komor
Fenségesen; - apjával szembe néz,
De hogy feltartsa, nem mozdúl a kéz.

44.

Egymásra néztek s bámulatosan
Hasonlítottak...! Egy arc, egy tekintet!
Csekély különbség csak a lángba' van,
Mit a sötét szem, megvillanva, hintett.
Mint nő-oroszlán, Hajd épp olyan,
Szelíd, de bántva: öldökölvé büntet.
Atyjától nyert arczában atyja vére
Gyúlad ki s lázad önnön nemzőjére.

45.

Termetre, arcra, mint mondám, egészen
Hasonlók, - csak kor s nemben térnek el;
Sőt még a gyöngéd alkotásu kézen
(Nemes vér műve) ott is rajt' a jel;
S most ellenséggént, egymást marni-készen
Feszülnek szemközt! Haragot lehel
Az ajk, csók s nyájas »üdvözlég« helyett!
Csak szenvedély dúlása szül ilyet.

46.

Lambró a pisztolyt lassan visszavonta
S övébe rejté; - ám szegző szemet
Lányára vetvén, ily beszédet monda:
»Nem én akartam! A balvégzetet
Nem én hívtam ki! Más a porba ontja
A bűnös vérét s ily sérelmeket
Halállal büntet! Már te cselekedtél!
A sor most rajtam! Rád száll, a mit tettél!«

47.

»Dobasd el véle kardját, mert ha nem,
Fejét, mint lapdát, guritom elé!«
Sipjába fujt harsányan, élesen; -
Más síp felel rá s nyomban a cseléd
- Vagy húsz darab - e perczig halk lesen,
Fennvillogtatva gyilkos fegyverét,
Vadúl betódul, mesterét körözve:
»Fogjátok el...! Avagy vágjátok össze!«

48.

Megkapta lányát s gyorsan elragadta,
S míg vasmarokkal fogta derekát:
Juánra tört a bérenczek csapatja...
Hajd hiába tépi most magát,
Hiába küzd... e két kar ki nem adja,
Minthogyha kígyó fogta volna át.
Az első rabló vágott mellel porban
Fetreng, a többi megy, nyomúl csoportban.

49.

A másodiknak arcát vágja szét,
A harmadik - vén, vakmerő, hideg -
Csapást felfogja és gyors fegyverét
Juánra vágva, úgy suhintja meg,
Hogy földre dobban, elhajtván fejét;
És nyomban rá pirosuló vér pereg
Két mély, két kínos, égő seb-ajakból; -
Vállán, fején a friss vér mint patak foly.

50.

Ott kötözék meg, a hol elrogyott,
Aztán vivék Lambró parancsszavára
Ki a szobából és a partra; ott
Néhány hajó állt, indulásra várva;
Ladikba vetvén a vérző rabot,
Eveztek gyorsan, - s egyiknél megállva
Fedélre rakták... Ott hever szegény!
Vigyázza, őrzi sok komor legény.

51.

Csodálatos, hogy' jár a sors-kerék!
Hány változás s mily rettentő furák!
Né, itt egy úr... ifjú, csinos, derék,
Nyakig gyönyörben... pénze mint a mák.
Egyszerre - zsupsz! meg van kötözve; fék
Lábán, kezén; kardvas husába rág,
És szállítják hajóra, tengerekre -
S mindez miért? Mert egy hölgy megszerette!

52.

Megállok itt, mert nagy páthosz fog el,
Tőled, Khinának könnyező nymfája
Szelíd thea! Egypár kupát ha fel-
Hörpingetek jó fajta borból, rája
Pekkót, sötétet, innom nyomba' kell
Hogy bölcs egyensúly lelkemet megszállja; -
Mert míg a borban poklot élvezünk,
Kávét s theánál komolyak leszünk.

53.

Ha csak velük te nem társulsz, Konyak!
Ó Phlegeton-patak najádja te,

Mért pusztitod májunkat? Hát te csak
- Mint más nymfák öldöklő serege -
Csak úgy emésztesz mindent, a mi bak?
Én gyenge puncsot szoktam inni, de
Csábít a rum s ha jót öntök belőle,
Másnap bizonynyal a fejem fáj tőle.

54.

Most elhagyom Juánkát... Él, de senyved,
Alélt, beteg... sebláza lánggal ég;
De ahhoz mérve, mit Hajdėja szenved,
Gyötrelme, láza hitvány semmiség!
Nem sír, nem jajgat, bösz pillantást sem vet,
Hogy megpuhuljon, ha legyőzeték!
Az anyja mór s Fez volt hazája, hol
A föld vagy éden vagy merő pokol.

55.

Karcsú olajfa ambrával behint
Márvány-medenczét... gazdag a vetés,
Virág, gyümölcs... nyílik pompázva mind;
De ott tenyészik a méregfa és
Ott bög a tigris, éji lesbe', kint;
Tevék patája mély homokba vész,
Mely a bolyongót izzó sírba ássa -
Ilyen e föld: az emberszívnek mása.

56.

Emésztő napja, tűz-árját lövelve,
Embert s vidéket egykép lángra gyújt;
Bűn és erény, kettős erőre kelve,
Mennyekbe visz, vagy kárhozatba sujt;
Hajdėja anyjának áldozó szerelme
Remek szépséggel dúsan párosult, -
De szeme lángolt s szenvedélyt lövellett,
Bár szunnyadt, mint oroszlán forrás mellett.

57.

Szelídebb fény övezte magzatát,
Mint nyári felhő, szép ezüst-fehér,
Mígnem haraggal megszédvén magát,
Dühöngve tör ki és pusztítva mér
Romlást a tájra; - csöndes keble át-
Veretvén kínnal, a vad tüzü vér
Dühöngve felforrt s most úgy dúlja szét
Mint forró számum, bimbózó szívét.

58.

Azt látta még csak, hogy Juánnak vére
- A mint rácsaptak és a kard talált -
Patakban ömlött a csarnok kövére,
Hol még imént mint büszkesége állt;
Nem is lát többet... elrogyó hivére

Végsőt pillantva, kínos jajt kiált,
Aztán ledöntött cédrusként az atyja
Karjára hull, mely most már támogatja.

59.

Egy ér pattant meg s bíbor-ajkiból
Piros vér bugygyan; elcsüggedt feje
Mint zápor-sújtott líliom, hajol
Sápadtan oldalt... jönnek sorra be
Cseléd-leányi s míg arczukra foly
Pergő könnyű, teszik ágyába le;
Adnak gyógynedvet, cseppeket... hiába!
Se él, se hal... nem tudnak hatni rája.

60.

És így feküdt ott... sorsa változatlan;
Halvány, merev; csupán az ajkon áll
Egy kis beteg pír; ám utált alakban
- Bár alig él - még nem jön a halál;
Ki rá tekint, remény támad fel abban
És kedves arczán életet talál...
Vonásain, szemében annyi lélek!
Ez győzni fog, bár teste semmivé lett.

61.

Érzelmait most is mutatja képe,
De mint szobor, véső faragta márvány;
Hideg, fagyott... épp' mint a szépek szépe,
Vénus, szemünknek kő-alakban állván,
Mint Laokón, örök keserv szemébe',
S a Viador, örök halóra válván; -
Minden vonásuk élet és való,
Ám egy sem él, mert egy sem elmuló.

62.

Majd ébredsz, de nem mint édes álom,
Inkább halálból -: új a lét neki;
Nem törhet át érzése a homályon,
Zavart szemét akárhová veti,
Nincs mód, hogy egy kis emléket találjon; -
A mult keservét újra szenvedni,
De hogy *miért*, nem tudja semmiképen;
A fúriák még nyugszanak szívében.

63.

Merev szemekkel nézi a jövőket,
S nem tudja, mit néz, bárhová tekint;
Mivégre őrzik: meg se' kérdi őket,
Az ápolóknak egy jellel sem int;
Nem látja, hallja a bús szolgánsokat,
Hiába' szó s hiába csönd megint;
Nincs egy sohajja, nincs egy gondolatja:
Lassan lehel, - hogy él, csak ez mutatja.

64.

Járnak körülte - ő se' hall, se szól;
Elfordul, hogyha édes apja jó;
Nem ismer embert, egy helyet se', hol
Vidáman szállt el annyi szép idő!
Más s más szobákba átviszik, - sehol
Nem eszmél a szelíden senyvedő.
Emlékét keltik, de csupán a szem
Lobog föl néha, gyorsan, rémesen.

65.

Lantról beszél a suttogó cseléd;
Eljő a lantos s pengni kezd a húr, -
Egy percze mintha lelke éjjelét
Törné a hang át, rámered vadúl;
A fal felé fordítja majd fejét,
Ébredni fél... jobb öntudatlanúl...!
S elkezd az, - reszketve szárnyal át -
A mult idők egy méla, halk dalát.

66.

S száradt ujjával a falon kopog,
Mintegy ütemre; most más dalba kezd
S dalol szerelmet; keble földobog,
Ébred, sohajt, remegve hallja ezt...
Már tudja, érzi, hogy nem álmodott,
Emlékezik...! És mindent újra vesz!
Borúlt szeméből hull a könnyek árja,
Mint bércki köd, nehéz csöppekre válva.

67.

Múló vigasz! Múló remény! Hamar
Kelt öntudatja örületbe csap.
Fölugrik... tör-zúz, sujt a gyenge kar,
A félhalott szörnyű erőre kap;
De szót, sikoltást egy lélek se hall,
Ámbár e láznál semmi sincs vadabb.
Akkor se jött ajkára bős beszéd,
Mikor meg kellett kötni a kezét.

68.

Olykor világos percze is vala;
Atyjára egy pillantást sem vetett,
De mást merően s hosszan bámula,
Bár kábult lelke mitsem érthetett;
Ételt, italt magától eltola,
S unszolva váltig, egy kérést se' tett.
Hely-változás, idő hatalma, szer,
Hiába! Álom nem ringatta el.

69.

Igy hervadott tizenkét bús napig,
Míg lelke elszállt, észrevétlenül;

E földi hont oly könnyen hagyta itt,
Sohaj, nyögés, egy kínos jaj nekül;
A kik körulte állottak, alig
Hivék, hogy arczán végenyészet ül.
Holtta meredvék a bűvös szemek,
Édes, szép arczán sír-homály remeg!

70.

Meghalt szegény, - de nem csupán maga.
Egy másik éltet vitt magával el,
Mely mint a bűn bünetlen magzata,
Virúlhatott vón, más sorsot ha lel;
Most rejti lényét kettős éjszaka,
Az ág lehullott, kis gyümölcsivel;
Hiába hull hús, égi harmat-ár
E tört virág s dúlt bimbájára már!

71.

Igy élt, így halt ő; - több csapás nem éri,
Se vád, se gond; nem állt azok sorában
Kik túrve túrne, míg a sors kiméri
A véghatárt, hol később vagy korábban
Sírjukba őket agg-voltuk kíséri;
Meghalt hamar, de üdve mámorában!
Most már pihen mély, néma sírba' lent,
Hol habmorajjal küzd csupán a csend.

72.

A kis sziget most pusztaság; a lak
Bús omladék; nincs egy lakója sem;
Csak Hajdó s Lambró - lenn a föld alatt -
Maradtak itt; de sírjuk jeltelen;
Nem tudja senki, mily szép hamvakat
Rejt itt a föld; követ sírjukra nem
Tett senki; gyászdal sem zokog; csupán a
Tenger sirat, Cykládok szép leánya!

73.

De a görög szűz róla énekel
El-el mélézva; s a harczkeverő
Bátor halász apját idézi fel.
Annál a szépség, ennél az erő.
Szépségét szíve bős gyötrelmivel
Fizette meg; bűnhödni kell a hő
De tiltott üdvért, min romlás lebeg:
A szerelem magát boszúlja meg!

74.

Nézzünk más tájra... roppant bús ez itt!
Nem szívesen foglalkozom azokkal
Kiket vad téboly, örültség feszít,
Nehogy rám fogják - ámbár semmi okkal -
Hogy bennem is hasonló létezik.

Múzsám se' hagy már; csíp, hogy egypár fokkal
Menjek tovább; - hát engedelmet kérek
S agyonpüfölt Juánhoz visszatérek.

75.

Bilincsre verve, lázban, vérbe'-fagyba':
Eltelt néhány nap s egypár kínos éjjel
Míg rendbe jött megkúszált gondolatja
S felfogta, hogy rabszolgául vivék el,
S hajójukat nyílt tenger úzi, hajtja.
Elérték Tróját tartós, könnyü széllel.
Máskor gyönyörrel szemlélné... de hát
Most búsan nézi Sigeum fokát.

76.

Zöldelő halmon, mely kéklő vizekbe,
Szűk Hellespontba nyúlik szeliden:
A hősök hőse ott van eltemetve,
Nagy, nagy Akill. (Bryant azt mondja: nem!)⁵⁹
A messze tér dombokkal sűrűn fedve.
Sírok - kiké? Tán Ajax nyomja lenn
A port vagy Hektor; hős raj, mely ha élne,
Bennünket mind gulyáshússá metélne.

77.

Márványtalan, nevetlen sír-csoport,
Bérczczel szegett bús, hosszú, pusztá katlan.
S távolban Ída; nem roskadva hord
Sok ezredévet s most is változatlan;
A tér szabad; babért és úti port
Most is lehet kergetni rajt', csapatban;
De hol Trójának romjait kerestem:
Ott birka járt és teknőcz mászott resten.

78.

Nyargalt a vad mén... itt-ott recsegő
Nevű szegényes kis falucska; pásztor
(Nem Páris) bambán megbámulva hő
Tudvágyu ifjat, ki a szép diák-kor
Rajongásával e helyekre jó;
Egy-egy török, ki nem fogyó pipából
S imádkozásból -: íme ezt találtam,
De a Phrygekből egy lelket se láttam.

79.

Megengedték Juánnak, hogy kimenjen
Rosz tömlöczéből. Szeme búsan szárnyal,
Rabságát hordva, a nagy végtelenben,
S a kék habon, mit hősök sírja árnyal.
Oly gyöngé még, hogy ajkán súgva lebben

⁵⁹ John Bryant, tudós régész, aki Byron nagy bosszuságára fejtegette, hogy az Iliasznak történeti alapja nincs.

A félénk kérdés; de a mit nehány vall
Válasz gyanánt, nem festi semmikép
Rózsás színekkel multját s jelenét.

80.

Rab-társakat pillant meg; taliánok
Valának ők, a mint közben kisül.
Most legalább szórakozott e mások
Történetén, mely furcsa rendkívül.
Livernóból - dalos komédiások -
Szicíliaába indultak, de (fül
Borzadj!) útközben, gondoskodva róluk,
Eladta őket - *impresszáriójuk!*

81.

A társaság buffója mondta el,
Hogy ő s a többi mily veszettül jára!
Most is vidám s jó ízűn kerepel,
Ámbár szállítják Stambúl piaczára.
Kedvét e balsors nem függeszti fel,
Virgoncz és kedves, a bajok daczára.
Ő már lemondott mindenféle jóról,
Csak a tenór s a primadonna orrol.

82.

Balsorsukról ezekben nyujta képet:
»Hah! jelt adott az impresszárió
Egy bérczfokon, hová vesztünkre lépett,
És jött a brigg és - Corpo di Dió! -
Áttettek nyomban a hajóra, szépet,
Rútat, csomóban; ki se' kötve - ó! -
A tantièmet...! De ha ért a szultán
A bel cantóhoz, sorsunk megjavul tán!

83.

»A primadonna, bár látszatra vén,
S hősnője sok rútt és bűnös kalandnak,
S azonnal náthás, a nézők terén
Ha nincsen ember: örvend némi hangnak.
Tenórunk nője csínos számba mén,
De semmi hang...! Miatta hajba kaptak
Mult farsangon, - mert ennek lett bolondja
Cicogna gróf, kit ünnepel Bologna.

84.

»Hát még a ballerínák! Itt a Níni,
Ki nemcsak piczi lábával keres.
Itt a bohókás, fürge Pellegríni.
Mult farsangon volt néki kétszeres
Bevétele, de tudván enni, inni,
Pár hó alatt ezer tallérja - hess!
Hát a groteszka! Milyen idomok!
Gyúl érte férfi s szalmaként lobog.

85.

»A figuráns had, mint eféle nép
Egyáltalán, sok gyülevész személy;
Akad közöttük pár csinoska kép,
A többi egy pipa-dohányt sem ér;
Van egy például, kinek arcza szép,
Sovár szemének pillantása mély -
De oly feszes, mint a karó... s a szem.
A pompás termet, mind kárba veszen!

86.

»A férfi része így-úgy, közepes.
A muzsikus vén, elnyűtt salabakter,
De azt hiszem, még jó állása lesz:
A háremben lehet belőle bakter.
(Ott szíve majd ártatlanul repes!)
Köztük ki három jó hangot kutat fel
A *harmad* nemből, mit a gondos pápa
Teremt, - száz arany annak markába!⁶⁰

87.

»A tenorista elcizfrázza dolgát,
Basszistának ordít, mint a dühös állat,
Hallása nincs, a hangját nem csiszolták,
Kontár bőgése igazán utálat.
De persze mégis a nyakunkra toltak,
Mert primadonnánk pereputtyja s vállat
E nő vet érte! Hallaná csak, fáznék!
Szent ucsce, mintha egy számár skáláznék!

88.

»Nem volna szép, dicsérnem magamat,
S úgy látom, Ön - ámbár még fiatal -
A nagy világon utazott sokat,
Izlése finom s érti, mi a dal!
Nevem Raukokanti s ha szabad
Igy szólnom: multam csupa diadal!
Hallott e névről, nemde? Ó elég
Alkalma lesz hallani róla még.

89.

»A barytont, itt van ni, majd kihagytam!
Csinos legény, de önhitt szertelen!
Mozgása jó, - de űr tátong az agyban;
A hang kemény s nincs térfogatja sem;
Mellőztetésről kántál szakadatlan.
Pedig csak utcán vón' illő helyen;
Szív nem levén, hogy mint szerelmes, hasson
Ügyel, hogy mindig szép fogat mutasson.«

⁶⁰ Byron itt a Szent Péter-templom herélt énekeseire céloz. Naplójában fordul elő: »Csodálatos, hogy a kereskedelemnek ezt az ágát főleg a pápa meg a szultán művelik, minthogy asszonyszemély a Péter-templomban nem énekelhet, háremőrül pedig nem látszik eléggé megbízhatónak.«

90.

Raukokantnak megszakadt beszéde,
Mert a kalóz nép most sietve jő
S hajszolja őket a hajó fenékre,
Mivel lejárt a megszabott idő.
Mily tündöklő a tenger tiszta kékje...!
Rá fénypalástot nap sugára sző...!
Végpillantásuk e látványba olvad,
Oszd' börtönükbe búsan bandukolnak.

91.

Hallották másnap, hogy míg érkezik
Szultán fermánja (nincs felségesebb,
Szentebb parancs -: kutyába sem veszik
S kijátszák rendre); - mint egy farka eb
Köttetnek össze s együvé teszik
Nőt nővel, férfit férfival, - a szebb
Jövendőt ekként párosával várván,
Míg eladódnak Stambul fő bazárján.

92.

Mikor már sorra jól kiválogatták:
Nők s férfiakból fönmaradt egy-egy.
Tehát e kettőt (hosszasan vitatták
Vajjon a szoprán férfi számba' megy?
Végül, őrzőnek, asszonyokhoz csapták)
Szint' összekötték. Nem tudom, ha kegy
Vagy gúny-e Sorstól: a férfi Juan volt,
S a párja egy szép, bacchans arczu lány volt.

93.

Raukokanttal - hallatlan malőr! -
A ténort fűzik össze. Szemtelen
Dühvel e kettő most egymásra tör,
Dühvel, minőt csak a szinpad terem.
Egymást agyon-boszanntniok gyönyör,
Szidják, rángatják egymást szüntelen,
Majd ez feszeng, rúg, - majd rágyújt amaz.
»Arcades ambo...!« - Mindkettő pimasz.

94.

Juan társnőjét a Romagna szülte,
De Ankonában nőtt s nevelkedett.
Tűz-nyíllait lelked mélyébe küldte
Lopott pillantást hogyha rád vetett.
Szénnél sötétebb s izzóbb volt hevülte
Két nagy szemének, - s végkép tönkre tett
Kaczér tetszvágya, mely csábos cselét
Árasztja minden tagjából feléd.

95.

Most kárba vész minden merész varázsa.
Gyászol Juan... ah! szíve zord, hideg!

Hiába hull rá a szemek parázsa;
Bár egymás mellett állanak s ideg
Idegre símul s gyengén kotorászsza
Kéz a kezét -: marad sivár, rideg.
Hüisége nem lesz a kaczeróság rabja, -
Vagy tán vérvesztés e hűség alapja?

96.

Mindegy! Ne firtasd szebb erény okát!
Tény, hogy lovag nem volt hübb soha még,
Nem óvta jobban multja zálogát
Mint kis Juán! Aszondják, nem elég
Elgondolnod jég Kaukáz fokát
Ha markodban szikrázó csóva ég.
Azt mondom én is! Annál szebb Juántul,
Hogy ezt a próbát állja s meg se' rándul.

97.

E helyzetet fõsthetném szép szinekkal,
Hisz mint gyerek, hû voltam magam is.
De azt hallom, hogy nem mindenkinek kell
Két első könyvem, mert kissé - hamis!⁶¹
Nem bántom hát! Jó kiadómat meg kell
Nyugtatnom! Ő, mint némely szende miss,
Azt tartja: tûn átbujhat a teve,
De ön »jó ház«-hoz nem jut soha be!

98.

Jól van, no! Írok izléstek szerint, -
S szûz verseményit Ariost', Priornak
Fielding s Smolletnek, tessék venni mind,
Átengedem e fínom, tiszta kornak!
Forgattam egykor lelkesedve, mint
Buzgányt a tollat s érezték e karnak
Súlyát sokan... E rágalmas beszédre
Be visszavágtam volna...! Most már vége!

99.

Mint gyermek háborúsdit, úgy szerettem
Tollal czivódni, - most békére vágyom!
Tudós dühöngjön! Én nyugodtabb lettem!
A zöld babér fonnyadhat koponyámon,
Jobbom túlélje minden versemet... nem

⁶¹ Byron többször kijelentette, hogy Don Juanja nem a morált, hanem csak az álszenteskedést támadja meg s az immoralitás vádját mindannyiszor élénken visszautasította. 1822-ben azt írja, kiadójának, Murray-nak: »Lassacsán majd annak ismerik el Don Juant, ami: nem a bûn dicsõítésének, hanem a mai társadalom vétkei ellen intézett szatirának. Hogy itt-ott talán sikamlós - arról nem tehetek. Ariostó pajkosabb; Smollet (tessék csak Lord Strutvellre tekinteni a Randon Rodrigóban) még olyanabb és bizony Fielding se jobb. Don Juan olvasása leányt nem fog eltántorítani soha. Nem, e célból Little (Moore Tamás) verseihez és Rousseau regényeihez, sőt a mocsoktalan aggszûzhöz: Staëlhez fog fordulni. Ezek majd fölbátorítják, de nem a Don, aki kaczag efölött is, mint minden egyéb fölött. No de várjunk csak - ça ira.«

Törődöm véle...! Pár száz évi lábnyom
Maradjon bár utánam... egyre mén!
A szél csak úgy zúg dőlt sírom fűvén.

100.

Kik messze multból ránk maradtanak:
Az istenült költőknek élete
Létüknek egy kis töredéke csak.
A név, sok-sok századba nyúlva be:
Hógömb, mely minden új pehely alatt
Magasbra nő s terjeng haladva; de
Legyen bár oly nagy, bár oly óriás
Mint bérczorom -: hideg hó, semmi más!

101.

És így a nagy név pusztá hang csupán,
S a becsvágy tűnő délibábot űz,
Bár minden vágy közt, mely csalkép után
Száguld, legbőszebb lobogásu tűz
Ebben rohog; - rá támad a bután
Dúló időre, melynek nyoma bűz
S hamú...! Elöttem Iliont Akillesz
Sírján tagadták... Rómával is így lesz?

102.

A sarj, mely a halott nyomába' kel,
Az is ledől; a sír szomszédja sír;
Nagy korszakok nyom nélkül tüntek el,
Rájuk találni már emlék se' bír;
Az őseinknek oly szent síri jel
Hová rohadt!? Hány száz volt, kit a hír
Szárnyára vón, - s közös halálba vetve
Most porlanak, többé nem emlegetve.

103.

Ebéd után ott lovagolgotok
Hol De Foix, a hős harczkeverő
Ifjan esék. Embernek vajmi sok,
Hiú becsvágynak oly kevés az ő
Életkora! - Egy roskadt oszlopot
Láthatsz (talapja giz-gaz és merő
Sár meg piszok), mely csínosan faragva
Eléd Ravenna vérfürdőjét adja.⁶²

104.

Hol Dante nyugszik, ott járok naponta.
Nem nagyszerű, inkább csinos tető
Borúl hamvára... s ott a költő csontja

⁶² Az oszlop, mely az 1512-ben Ravennánál vívott csatára emlékeztet, a várostól körülbelül egy óra-járásra fekszik, a Forliba vezető országúton. Gaston de Foix, XII. Lajos kis öccse, aki megnyerte a harcot, ott halt meg a csatamezőn. Mind a két részből 20.000 katona esett el. Az oszlop jelenlegi állapota jellemezve van a szövegben.

Becsültebb, mint a véráztatta kő!
De mindakettőt egyformán lerontja
Örök szárnyával a futó idő,
S lesz hős' emléke, költő könyve: por,
Mint a Homér s Akill előtti kor!

105.

Vér volt az oszlop gyászos törmeléke,
Most rút mocsok, embersár szennyezi.
A durva pór, rápiszkolván kövére,
Utálatát ebben mutatja ki.
Igy járt az oszlop! És e gyászdal-féle
Hadd szóljon minden vérebnék, a ki
Oly vészbe, kínba dobja a világot
Minőt poklában csak zord Dante látott.

106.

De ámbár csak füst a dicsőség, költő
Lesz mindig, mert a tömjén füstje drága!
Dalt, verset áraszt a lelket betöltő
Viharzó érzés folyton a világra!
Mint tengerparton a szilaj, üvöltő
Hab megtörik: a szenvedély dagálya
Verssé fog törni; - mert a vers, ha mély
S erős, - nem rímláncz -: csupa szenvedély!

107.

Ha férfiak sok esztendő során
Éltek, vivódtak, szemlélték sokat,
S övék a nagy, de gyászos adomány,
Mely híven ír le kéjt, fájdalmakat, -
Ha ők leírják a való nyomán
Mindazt, a mi az életből fakad:
Ne írják, bátran mondhatod, - de félek:
Sok gyönyörű dalt semmisítenél meg.

108.

Ó nők! A kit ti pártfogoltok, azt
A hír felkapja, légyen bármi fád úr,
Mert szép mosolytok glóriát fakaszt!
Ő nők...! Számomra nincs hát *imprimátur*?
Csak én ne érjek csillagos magast,
Kukták között csak én maradjak hátul?
Ah! a párolgó kasztáli theát
Csak én, csak én ne szörpöljem tehát?

109.

Arszlántok többé nem vagyok? Derék
Udvarló, kedvencz, báli költő-féle?
Ki bókot annyi dámától nyerék
S kajdásztam, mint Yorick rab seregélye:
»Nem mehetek ki!« - Egy van hátra még:

Nyögnöm, mint olvasatlan Wordy⁶³: Vége
Az ízlésnek! A hír lottéria,
És a huzó egy kék kottéria.

110.

Ó! Ó! Te »mély, homályos, kedves kékség!«
Mint egy peéta festi az eget,
S a mint én hívlak, bölcs asszonyi népség!
Harisnyád épp oly kéken integet
(Hogy mért? e titkot nem kutattam én még!)
Mint a szalag, mely úri térdeket
Fog át bal-lábon, hogyha trónon áll
Vagy udvarának bált ad a király.

111.

Szépségetek szeráffal versenyez...!
Ah! más idők! Romokba omlott minden!
Gyönyörködtünk egymásban... én nemes
Vonásitokban és ti verseimben!
Hozzájuk húzni most is érdemes,
Hisz szűz valójuk csillog égi színben!
Ismérek eggyet -: garmadával ont
Erényt, remek bájt, - ah! de sült bolond!

112.

Humboldt, az első utazó s remélem
Nem az utolsó - lesz még ezrivel -
Műszert talált föl (nem tudom, mi néven
Hivják, sem azt, mely nap találta fel)
Egy furcsa eszközt, mely megméri szépen,
Ha véle ormok magasára kel,
Az atmoszférát, a sugárzó kéket -⁶⁴
Szép Dafne! Ó hadd mérjelek meg téged.

113.

Folytassuk immár a mesét...! A gálya,
Vásárra szánt rab népivel, kiköt
- Nagy útat tévén - végre valahára
Stambúl révében, a Szeráj mögött.
A vesztegzár elengedtetvén, már a
Piarczon vannak; senkisémm szökött
Közülök el; van ott sokféle faj:
Cirkasszi, cserkesz, muszka; - tarka raj.

114.

Ezer meg ötszáz tallér volt az ára
Egy bájos, kedves és valódi szűz
Cirkass' leánynak; a szépség sugára
Vakító fénynyel homlokára tűz;

⁶³ Wordsworth.

⁶⁴ A Cyanometer. Saussure találta föl s Humboldt Sándor tökélyesbítette. Az égi kékség intenzitását mérik vele.

Néhány vevő, erősen liczitálva,
Tíz százig érte bős játékot üz;
Több ígértetvén, mindegyik eláll,
Látván, hogy itt a szultán liczitál.

115.

Oly áron kelt tizenkét néger asszony
Minőt nem adhat Nyúgat India
- Bár ott Wilberforce, kit az ég nyugasszon,
Az árat jól felszöktette.⁶⁵ - Na
De nem csoda! Hogy egy rózsát szakasszon,
A bűn milliókat könnyen vág oda!
Mert míg a virtus szűkös marku mind:
A bűn pazar, hol egy uj mámor int.

116.

De hogy mikép járt a derék csoport,
Hogy' vásárolt meg egyet egy zsidó,
Mást egy pasa; terhet mily nyögve hord
Egy részük, míg a nők szívszagató
Módon szorongnak, hogy tán férfi kort
Túlélte vezér leszen szállást-adó,
S hogy' mennek szét búsan ballagva aztán,
Mint negyedik nő, nyomorúlt ágyas tán -:

117.

Következő énekben mondom el.
Regényem hőstét szintén elhagyom,
- Bár sorsa roppant szomorú, - mivel
E fejezet hosszúra nyúlt nagyon.
A terjengést, tudom, kerülni kell,
Szűkebbre ám sehogyse szabhatom.
Most hát megyek; - mit tesz s hogy van Juan,
Elmondja majd az ötödik Duán.⁶⁶

⁶⁵ A híres angol parlamenti tag, aki a rabszolgaság eltörlését kívívta.

⁶⁶ Ének, Ossiánnál.

ÖTÖDIK ÉNEK.

1.

Szerelmes költő lágyan andalogva
Ha dalra zendül s édes rímekeket
Mint Vénus gerlét, fűz páros sorokba,
Nem sejti, hajh! a csengő szó megett
Mily romlás lappang! S mennél szebb a nóta,
(Ovíd a példám) annál rémesebb
A pusztítás...! Petrárka maga is
Platónikus kerítő a hamis.

2.

Bevádolok minden szerelmi dalt,
Kivéve azt, amelyben semmi báj,
Rövid, velős, epedve nem sohajt,
És minden íze bölcs, komoly morál, -
Oktat, tanít, nem élvezetre hajt,
S a szenvedélylyel sose czimborál.
Pegázusom ha nem rossz korcs egészen,
E versem itt morális minta léssen.

3.

Ragyogva állnak fényes paloták,
Hol Európa átnéz Ázsiára;
Közből a tenger; kettős part fokát
Ágyúsor őrzi! Sóphia kupolája
Távolva csillan; cziprusok; odább
Magas Olymp, dicső fenségben állva,
S a szigetek. Mily kép...! Szépsége itt
Ragadta el szép Montagu Maryt.⁶⁷

4.

A »Mary« névhez vonzódom nagyon!⁶⁸
Ah! egykoron varázs-hangzása volt!
És még ma is tündér-világba von,
Hol minden él, mit a kor elrabolt...
A legvégső, melyhez ragaszkodom,
E név szivembe most is vágyat olt!

⁶⁷ Lady Montague, az akkori konstantinápolyi angol nagykövet szép és szellemdús hitvese, aki fel-tűnést keltett útleírásokat közölt az Oriensről.

⁶⁸ Czélzás unokatestvérére, Chaworth Maryra, Byron ifjúkori szerelmére. A költő levelei egyikében azt vallja, hogy igazán csak egyszer s egyet szeretett: Chaworth Maryt. Byron körülbelül 15-16 éves volt, mikor a nálánál néhány évvel idősebb leány férjhez ment egy Muster nevű derék gentleman-hoz. A leány nem vette komolyan az epedő fiú szerelmét, de évek múlva, mikor Byron a hírnév legmagasabb csúcsára emelkedett, az ő szívében is föltámadt a mult emléke s boldogtalanná vált a gondolattól, hogy a költőt - aki annyi meghatóan szép versben panaszkolta el miatta szenvedett fájdalmait - nem bírhatja többé. Házassága szerencsétlen volt s az önmagával meghasonlott nő hosszas sínylés után tébolyodottan halt meg.

De bús leszek... pedig nem kell ide
A lassu páthosz gyászkisérete.

5.

Euxin habja, vad szélről zilálva,
Kék Bosporusba tajtékozva tör;
Az »Órjás« sírján, biztonságban állva,⁶⁹
E látványt nézni felséges gyönyör,
A mint a tenger omló, mérges árja
Két földrész partját zúgva mossa föl.
Még úgy daczolj, edzett turista-buksim,
Rókázni fogsz, ha meglóbál Euxin.

6.

Rideg, csepergős ős-ido; az éjek
Egyenlők mind; kevésbbé a napok;
Tovább nem fonja jó hajós legények
Sorsát a párka; dúlnak a habok,
S a zivatarban vergődő szegények
Apraja, nagyja hő imába fog,
S fogad javulást és nem tartja meg.
Ha megfúlt: vége! És ha él: *minek?*

7.

Piarczon rab-nép, mindenféle faj,
Nem és kor, zagyván együtt ácsorog,
S mindegyik nyájnál ott a gazda. - Haj!
Nem egy bús arczon fájó könny csorog.
Megsápasztotta mindnyáját e baj,
Honát, családját sóvárogja sok.
Néger nyugodt csak... mit várhatna mást?
Úgy állja sorsát, mint csík a nyuzást.

8.

Hő ifjuság teljében állt Juán,
S nem könnyen csügged ifjúi remény.
De most levertség ül pillantatán
S lopódzó könyecsepp csillan meg szemén.
A vérvesztés, a láz okozta tán,
A gondolat, hogy íme tönkre mén!
Elveszve minden: kincs, fény, szép arája,
S tatárok fognak árverezni rája!

9.

Ez stoikust is megviselne; - de
Fentartja mégis büszke akarat;
Tartása és alakja, öltönye,
Min az aranyzás itt-ott megmaradt,
Figyelmet ébreszt; sejtik mind, hogy e
Fiú külömb ám, mint a többi rab.

⁶⁹ Az »Óriás sírja« magas domb a Bosporus ázsiai oldalán és a török elegáns világ kedvelt kiránduló helye.

Aztán csinos volt szörnyen, bárha sáppadt,
No meg - csinos váltságra kalkuláltak.

10.

Sakktáblához hasonlított a tér;
Ott egy sötét, itt egy fehér csoport;
Az feketét vesz, ennek a fejér
Portéka köll. - Juán szomszédja volt
Egy jól megtermett, izmos, telivér
Harminczas férfi; nem rettegve szórt
Elszánt pillantást mély, szürkés szeme,
Várván: garast ki tesz majd érte le.

11.

Angolnak látszott: széles vállu és
Fehér, friss arczú; izma mint a kő;
Hibátlan fogsor; haja gesztenyés,
Fürtökbe hajló; homlokán redő,
Minőt tanulmány, gond, vagy eszme vés;
Felkötve egyik karja s a kötő
Vértől piros; áll némán, hidegen.
Azt hinnéd: néző, gazdag idegen.

12.

De maga mellett látván egy fiút,
Kinél minden jel fensőbb származásra,
Jobb létre vall s kit porba gyúrt a rút
Fátum, mely még a férfit is levágja:
Nem nézheti közönnyel azt a bút,
Mely zsenge társa gyenge keblét rágja.
Nyers részvét támad benne, bár e gyász
Ránézve semmis, csak világ-folyás!

13.

»Öcsém!« - szólalt meg. - Ebb' a gaz tömegben,
E csürhe közt, hol cserkesz, muszka, néger
Tarkán vegyül - különbözők színekben,
De mind dibdáb nép - s hova sorsunk ékel
Bennünket is: művelt urak mi ketten
Vagyunk csupán. Rázzunk hát szép szerével
Baráti jobbot s szívesen nyújt néked
Ajkam vigasz-szót... Mi a nemzetséged?»

14.

»Spanyol vagyok!« - »A mint rád néztem, láttam,
Hogy nem lehetsz görög; ily büszke, bátor
Önértet nincs e talpnyaló kutyákban!
Fortúna csúful ellökött magától.
De föl se vedd! Nem hagy soká a páczban.
Ma megczibál s holnap beczézve ápol.
Lásd, engem is megtréfált a csalóka,
Csakhogy előttem ez már régi móka!«

15.

»Szabad kérdezni« - szólt Juán - »hogyan téged
E helyre mi hozott?» - »Hát hat tatár
Meg egy láncz!» - »Kérlek, azt mondd el, mi végett
Lettél fogoly, e helyre hogyan jutál?»
»- Halld hát! Szolgáltam - esküvén hűséget -
A muszka czárnőt több hónapja már.
Meghagyták, hogy lövessék nyakra-főre
Widdint, - s mint látod: én vagyok meglőve!» -

16.

»Nincsen barátod?» - »Van, de égnek hála,
Egy sem háborgat már jó ideje.
Minden kérdésed gyors választ talál,
Most kérlek, mondd el, hogy jössz ide te?»
- »Ah!» szólt Juán - »hosszú e mese szála,
És foglalatja búval van tele!»
»Ha így van, akkor hallgatnod tanácsos.
Bús vers, ha hosszú, mindig duplán gyászos!

17.

»De nem kell félni! Mert Fortúna téged
- Ámbár csak asszony és család kebel -
Hosszú időre (hisz nem feleséged)
Míg ifjú vagy, bajodban nem hagy el.
Ne vívj a sorssal! Tégy magadra féket!
Láttál olyat, hogy páros harczra kel
Sarlóval a kalász? Labdák vagyunk.
Repülni látszunk és csak - dobatunk!»

18.

»Nem a jelen« - sohajt Juán - »a múlt
Emléke bánt...! Egy lányt szerettem én -«
Itt hangja megtört s fényes könny tolult
Pilláira... ott reszketett szemén
A csillogó csöpp, - majd arczára hullt.
»Nem az búsít, hogy nekem ily kemény
Rabság jutott; hisz rám oly vész szakadt,
Mely megtöré a legbátrabbakat...

19.

»De a csapás, mely legutolszor ért -«
Elhallgat újra s gyorsan félre fordul.
»Tudtam« - szól társa - »hogyan szép asszonyért
Eredtél gyászni; és ha könnye csordúl
Lány ifjunak - ily bú halálra sért -
Az szép nagyon! Búsultam én is zordúl,
Hogy nőm, az első, végbúcsút nyögött,
S a második búcsútlan megszökött...

20.

»A harmadik -« »Mit! harmadik!?« Juán
Förmedve szól - »Harmincz éves se vagy

És három nőd van?« - »Nem lelkem, csupán
Két eleven... hát oly valami nagy
Csoda, háromszor házasodni?« - »Ám
Mi történt, szólj, a harmadikkal... adj
Hírt erről is, mondd el, mi lett belőle?
Megugrott?« - »Nem!« - »Hát?« - »Én szöktem meg tőle.«

21.

»Könnyen beszélsz, uram!« Juán felel.
»Hát mit tegyen az ember?« szól a másik.
»A te napod ifjan ragyogva kel,
Enyém lemegy már! Ábrándokba mászik
Az ifju szív, sok szép eszményt ölel,
De az idő mindent kopárra másít.
Fakúl a dús szín s elhullong a dőre
Illúzió, mint vedlő kígyó bőre.

22.

»A bőr, igaz, kiújul és ragyog
Talán még szebben; de mikor lejár
Az esztendő, a bőr pusztulni fog
Sőt néha-néha pár hét múlva már!
A szerelem az első, mely le-fog
Lép-vesszején; - kincsszomj, boszú, sivár
Dicsvágy utóbb, fejünk, szívünk ha érett,
S más nem csiklandoz, csak pénz vagy dicséret.«

23.

»Mindez nagyon szép és lehet igaz« -
Szólott Juán - »de megbocsáss, nem látom
Kettőnkre nézt hol benne a vigasz?«
- »Nem?« szól a másik, - »hát, kedves barátom,
A közvetlen tapasztalás? Hisz az
Magában kincs már. Látjuk e bazáron:
A szolgaság mi! Jobb urak leszünk,
Ha úri módot újra élvezünk.«

24.

»Bárcsak lehetnének, hogy e barbár rajjal
Magoltathatnók önleczkéjüket!«
Szólott Juán daczos, dühös sohajjal...
»Az itt tanulót óvják az egek!«
»Ne félj! Virad még! Megküzdünk e bajjal,
Ha csak Fortúna nem szörnyen süket!
Ott egy herélt ugyancsak pislogat ránk,
Nem bánnám, ucsce, egy vevőt ha kapnánk!

25.

»Mért desperáljunk? Sorsunk máma bús,
Holnap javúlhat, - ez a földi pálya.
A legtöbb ember s épp a nagy, a dús,
Nem szenvedélyek, vágyak rabszolgája?
A társadalmi élet nem-e zúz

Bensőkben minden jobb érzést halálra?
Világfiak szivetlen bölcsesége
Tanítja most: legyen a szívnek vége!«

26.

Egy éltes úr, egy semleges nemű
Agg szerecsen, pofáját arra tolta,
S fürkészte őket -: mily hajú, szemű
A két legény... és hogy miféle korba'
S bőrben van és miféle jellemű...
Hölgyét gavallér, szerelemben forrva,
Nem nézi úgy meg, sem csiszár lovát,
Posztót szabó, fegyenczet porkoláb,

27.

Mint ily vevő az eleven rabot.
Szép üzlet: ember-társat adni el!
De hisz mindnyáját vásárolhatod,
A míg tődő s száj szenvedélyt lehel.
Itt hős tábornok a vevő, amott
Egy díszes állás, itt egy csecse fej;
Készpénz legtöbbször; - mindennek van ára
S jelentkező: csirkére, koronára!

28.

A vén herélt, mustrálva őket jobban,
Elsőbb csak egyre licitál, majd mind a
Kettőt kívánja; gazdájukhoz toppan,
Alkudnak, köpnek, káromkodnak, mintha
Tinó, számár vagy búza lenne szóban
Keresztény népek piacán; sivítva
Vívtak csatát, csaknem fakasztva vért
A felsőbb fajta ember-baromért!

29.

Elhalkuló, mély dörmögés közt végre
Erszény kibujt, üzletkötésre készen;
Pengett a pénz, a mint szemügyre véve
S forgatva százszor, meglátolva kézen,
S garast huszassal többször megcserélve,
A vég-sommát leolvasták egészen.
Nyugtáz a kalmár, rendbe' minden tétel,
Oszt' arra gondol, hogy ma mit ebédel?

30.

Étvágya volt-e vajjon és ha volt:
Vajjon tudott-e jól emészteni?
A »kisbíró«, ha eddig mitse szólt,
Támadt-e rá, önvádra készteni,
Hogy szent törvényt ily rútul megcsufolt,
Ember husával üzérkedve, mi?
Rakott gyomorral szörnyű meditálni.
Legzordabb óra az ebéd utáni!

31.

Voltaire tagadja, mert Candide szerint
Ebéd után legtúrhetőbb a lét.
Igen, ha ember disznó volna mind.
De jóllakás - ha csak borgőz fejét
El nem butítja - gyötrő lelki kint,
Önmardosást jobban fokozza még.
Fülöp vagy inkább Ammonnak fiát
(Kinek kevés *egy* nemző s *egy* világ)

32.

Sándort követve, én is állítom:
Halandóságunk súlyos érzete
Evéseinkben hatványozva nyom.
Ha egy adag sült, forrázott csibe,
Leves, hal, zöldség s más eféle gyom
A fájdalom s gyönyör feltétele:
Lehetsz-e büszke fenkölt szellemedre,
Mely attól függ: van-é gyomrodnak nedve?

33.

Mult péntek este, - s ez nem mese ám,
Megtörtént dolgot mondok itt el - éppen
Mikor felöltöm a felső ruhám,
Kesztyű, kalap még ott feküdt a széken,
Hallok lövést. (Volt úgy nyolcz óra tán.)
A mint csak birják lábaim, serényen
Futok le rögtön az utcára s ott
Lelem vérében a parancsnokot.⁷⁰

34.

Szegény! Ég tudja, hozzá hogy ki fért,
Tény, hogy testébe öt golyó hatolt;
Házamba vitték a daljás személyt
A kövezetről, hol már haldokolt.
Levetkőztették, vizsgálták - de mért
Toldjam tovább? Minden hiába volt.
Gonosz viszályban hullott el: megölte
Egy ócska puska, öt golyóra töltve.

35.

Néztem rá hosszan, mert jól ismerém!
Láttam sok hullát, soha ily nyugodtat;
Aludni látszék, bár máján, szívéen
S gyomrán rohant át a golyó; halottnak
Alig gondolnád... (Befelé vevén
Utját a vér, testén nem patakoztak
Undok folyással bíbor csermelyek)
És ezt sugám, nézvén a hült fejet:

⁷⁰ A gyilkosság, melyről itt szó van, tényleg megtörtént 1820. dec. 8-án Ravennában, a költő lakásától néhány lépésnyire. A pápai pártot vádolták a gyilkosság elkövetésével, minthogy a parancsnok liberális volt.

36.

»Ez a halál hát? Akkor mi az élet?
Felelj!« - De nem szólt. »Ébredj!« - semmi jel.
»Nem mérkőzött még tegnap senki véled,
Ezernyi nép szökkent szavadra fel;
Beszéded dörgött, mint parancs, ítélet!
- Jőj! - s mind közelgett. - Menj! - s távoztak el.
Szólt: kürtök, sípok elnémultanak, -
S kísérni most egy gyász-dob fogja csak.«

37.

S az ágy körül némán tolongva járt a
Nyers képü had, melyen uralkodék.
Búcsúzva pillant holt parancsnokára,
Ki most utólszor vérzett. Ó, e vég
Mily dicstelen! Ki első ront csatába,
Napóleonnak számos ellenét
Daczolva űzi, senkinek se hódol -
Az utcán hal meg, hitvány orv-golyótól.

38.

Sok régi dísz-seb vert testén nyomot,
S ezek az újak közelében oly
Bús ellentétben sorakoztak ott...
De hagyjuk el! E téma túl komoly,
Az én tollam könnyebbekhez szokott.
Ott álltam, néztem s mint ki ostromol
Úgy támadtam meg a halált, hogy adjon
Csak egy jelt, mely állítson vagy tagadjon!

39.

De semmitsem tudék meg. - Itten élünk,
S megyünk oda - *hová?* Öt ón-darabka,
Sőt három, sőt egy, messze küldhet! Vérünk
Csak arra szolgál, hogy kifolyjon? Rabja
A test minden elemnek? És a bérünk
Halál? A szellem fényes, büszke napja
Kihúny, míg föld, lég, víz, tűz él? - Elég!
Lássunk mesénkhez, mert körmünkre ég.

40.

Juánt s barátját a vevő sietve
Ültette most egy aranyos ladikba.
Lapát becsobbant, két marokra szedve,
S röpi a csolnak, a vizet hasítva.
Úgy ültek ott, mint két elítélt; kedve
Egyiknek sincs; mi lesz jövőjük titka?!
Öbölke partján most megálltak, éppen
Egy cziprus-árnyalt ódon fal tövében.

41.

Apró vasajtón lassan koczogott
A vezető és az kinyílt nyomban.

Bementek. Útjuk sűrű, mély bozót
Között vonúlt először, majd azonban
Eltűnt az ösvény; már az éj is ott
Leselkedett, borongva minden lombban.
Mikor kiszálltak, intett a herélt,
S az evezős raj szóltan tova kelt.

42.

A mint bolyongtak erre-arra, szerte,
Jázmin, narancs s egyéb lugason át,
(Tömérdeteket írhatnék róluk, mert e
Pompás növények Észak zord honát
Nem ékesítik bőven, - ám keverte
Rosz hírbe ezt a módot holmi fád
Skribler had, róluk *melegágyat* írván,
Mert egy poéta Keleten járt, nyilván)

43.

A mint lépkedtek, fák, cserjék alatt,
Egy eszme csap Juán agyába, mit
Besúg társának; és e gondolat
Akárkinek eszébe jutna itt.
»Csak egy ütés kell és utunk szabad,
E vén pohost csapjuk meg egy kicsit,
Aztán surranjunk a szabadba ki, -
Megtenni könnyebb, mint kimondani!«.

44.

»Jó« - szól a társ - »de ha agyon rugom
Oszteg mi lesz? Hogyan megyünk ki majd?
S véletlenül ha mégis egy lyukon
Kibujnánk, elkerülve ezt a bajt,
Ki tudja, holnap, más-más úton
Veszettebb zugba sorsunk nem-e hajt?
Meg éhség bánt... Vón egy szeletke húsom:
Mint Ézsaú, od' adnám érte jussom!

45.

»És azt hiszem, tanyák vannak közel,
Mert két fogolylyal ily nagy sűrűségbe
Az öreg úr nem indult volna el,
Ha nem tudná jól, hogy van a ki védje.
Nem kéne sok, csak egy rövidke jel,
S nyakunkon volna egy rakás cselédje.
Meg ládd-e, czélnál is vagyunk! Hitemre
Szép palota...! És mennyi gyertya benne!«

46.

Valóban nagy, hatalmas épület
Tárult eléjük. Festett, czifra fal,
Sok dúdor-ék a homlokzat felett,
S a tarka szín: török szokásra vall.
Nem respektálják a művészetet,

Mely itt sarjadt föl, szép formáival.
A Bospor-menti villa mind olyan
Mint egy színházi díszlet, - komolyan.

47.

S feléjük mostan orrcsiklandó gőze
Sokféle sültnek és pilafnak lengett,
Mely éhes embert rá bír, hogy legyőzze
Gonosz szándékát. - Már Juán is enged,
Elállván attól, hogy bőszt tervét főzze,
Annál is inkább, mert pompásan csengett
Társának egy új érve: »Vacsorálunk
Előbb fiam s munkának az'tán állunk!«

48.

Egynémely szónok érzelmünkre hat,
Más szenvedélyid, más értelmet
Kerülgeti (utóbbi nem divat,
S nem lesz soha, mert célra nem vezet).
Sír némelyik. Van aztán, a ki vad
Hévvél szaval s páthosz árjába vet.
Más-más a hang, a szándék és a szempont,
De ah! *rövid* beszédet egyik sem mond!

49.

De semmi sem hat úgy emberre - bár
Elismerem, hogy szépség, rang, vagyon.
Páthosz, hizelgés, meg szerelmi báj
Együtt s külön hatalmasak nagyon -
Nem ejti úgy meg, szívhez nem talál
Könnyebb utat, rosszat nem sújt agyon
Emberben úgy, mint ama szende hang:
Ebédre hívó kedves kis harang.

50.

Harangja nincs bár, a török ebédel;
S Juán és társa, bár nem cseng fülökbe
Nyájas harangszó, sem mosolygó képpel
Libériás had nem futkos, sűrögve:
Szagát a sültnek szimatolják kéjjel,
Látják a tűzhelyt, s kuktákat körötte;
Gyorsan, mohón röpítik szerte szét
A farkas étvágy jó tekintetét.

51.

És minden gyilkos eszméről letéve,
Kísérik híven a vén szerecsent,
Ki nem gyanítja, hogy rabszolga-léte
Kevés híján itt csaknem tönkre ment.
Intett s megálltak; a kapúhoz lépve
Kopog rajt' és az föltárván: bent
Nagy széles csarnok áll előttük, fényes
Keleti pompa, tündöklő, regényes.

52.

De nem irom le, bár a leírásban
Erős vagyok; mert most minden bolond
Leírja hosszan, hogy mit látott. Száz van
Ki tapsot kérve, könyvet könyvre ont,
A kiadót megmártva gyors bukásban.
Szegény Természet! Még rájuk se ront.
Példásan tűri, hogy agyon-nyeggessék,
Versben, prózában, rajzban írják, fessék!

53.

A csarnokban sok ember volt. Egy része
Keresztbe font lábakkal sakkozék;
Más fecsegett; olyik tetszelgve nézte,
Hogy öltönyén mily csillogó az ék.
Más pusztította, füstfelhőt idézve,
Remek csibukból a dohány-fazék
Tartalmát; ez szelíd álomra bágyadt,
S magának az rummal csinált étvágyat.

54.

A két legénnyel hogy bement a mór,
- Azaz hogy néger - a kevert sorokban
Unott pillantást egy-egy oda szór
Tovább sétálva; ülő meg se' gyokkan;
Egypár szemükbe bámul, mint mikor
Lovat taksálunk s szemre vesszük jobban;
Fejével bólint némelyik, de szót
Az agg herélt egyiktől sem kapott.

55.

Mennek tovább hát, meg sem állva, sok
Szobán keresztül; pompás mind, de csendje
Sírboltszerű; csak egyikben locsog
Apró szökőkút, halk vizét freccscentve
A mély homályban; s itt-ott asszonyok
Tűnnek föl gyorsan; oda állnak rendre
A rács-ablakhoz, megfürkészni azt,
Hogy csöndet itten mily lépés riaszt?

56.

Öles falakról bágyadt mécs világa
Dereng alá; utat mutatja bár,
De beragyogni mindenféle drága
Ékét e helynek nincs elég sugár.
Lehangolóbb nincs, - nincs, mi úgy levágja
Ember kedélyét, mintha maga jár
Roppant termekben, hol nem mozzan élet,
Megélénkíteni a sivár egészet.

57.

Két, három ember bennük annyi, mint
Akár a semmi! Nyugtató magány

Árnyas vadonban, tengerparton int,
Ott búvöl el puszták sivatagán;
De csarnok, légyen új izlés szerint
Építve vagy már dőledék csupán:
Borzaszt, ijeszt, ha benne csak mi járunk,
S hol annyi megfér, társat nem találunk.

58.

Fűtött szobácska zúzos téli estén,
Egy könyv, jó pajtás, kis kedveske nő, meg
Hatalmas étvágy s egy pohár bor... ezt én
Akárki mit mond, tartom tűrhetőnek,
Bár gázzal ékes színházakban - ez tény -
Czifrább mulatság dísz-rózsái nőnek.
Tág termekben magam borongok estve,
Ezért vagyok hajh! méla kórba esve.

59.

Nagygyá emeljük, a mi törpévé tesz.
S hagyján, ha templom az: hadd álljon Ég
Urának szánt mű, - nagyságában ékes, -
Még akkor is, ha már feledve rég
Az építő; - de rosszul illik véges
Emberhez nagy ház és nagy kriptá még
Rosszabbúl; - ott a Bábel tornya, szintén
Bevágó példa és többet mond, mint én.

60.

Bábel Nimród vadászkastélya volt,
Majd város, kincscsel s kertekkel tele.
Mely látta trónon Nabukodnozort
S később hasalni fűért fűbe le;
Ott Dániel szelíddé szónokolt
Oroszlánt, költvén nagy hatást vele;
Ott élt a híres Thisbe és Pirámis,
S a pletykavert királyné, Szemirámis.

61.

Szegény királyné! Krónikásaid
Azzal vádolnak (aljas vád s hamis),
Hogy ménedért lángoltál! (Mint a Hit,
Ugy tévelyg olykor a szerelem is.)
Én azt hiszem, e mende-monda itt
Abból eredt, hogy írtak némi kis
Elnézésből »lovat« - *lovász* helyett.
Süssön ki zsúri illőbb nézetet!⁷¹

62.

De ha akadna ember (mert akad
Mindenre most) ki - minthogy nem találja

⁷¹ Czélzás Karolin királyné hírhedt porére, melyben a királyné kamarása, Bergami, aki annak idején lovász volt, erősen szerepelt.

A régi Bábelt, sőt a nyomokat,
Bizon még azt sem, hol hajdanta álla -
Kétkedik... (bár két kötetben ad
Leírást kőről, a mit ott találá,
Rich úr)⁷² avagy mivel nem tartja jónak
Szavát hogy higgye hittelen zsidónak: -

63.

Higyjen Horácznak! Masszív bölcsesége
Házépitők hivságos, nyegle népit
Velősen inti: a halálnak széke
Tar földhazánk és sírgödörre épít
Szegény halandó...! Bús morál (de végre
Minden morál az!) -: elmulsz mindenkép itt!
»Sepulchri immemor struis domos«.
Kaszás levagdal, az alattomos.

64.

Belépnek egy magány-ült helyre, hol
A visszhang mintegy mély álombul ébred.
Száz czifra tárgy ott tarkán összefoly,
Festő se fest tündöklőbb vegyüléket,
Bár célját annak, hogy e dús gomoly,
E sok remekség mire van, nem érted.
Az ős természet elképpedve áll itt,
Bámulva mind e mesterség csodáit.

65.

De ez csak újabb, szebb szobák sorát
Nytotta meg, melynek tán vége sincs.
Hasonló fényt még álomban se lát
Ember szeme! Elszédít ennyi kincs!
A drága szófák! Bűnnek tartanád
Leülni rájuk! Bárhová tekints:
Mily szőnyegek! Fáj szinte rátiporni.
Szeretnél, mint hal, rajtuk átsikolni.

66.

A szerecsen, kutyába sem vevén,
Tapodta durván a mesés talajt,
Min áhitattal, alig lépve, mén
Juán s barátja, - meg-megállva rajt'
Mint hogyha járnák a nagy ég ivén
Fénylő tejútat. Egy sarokba hajt
Most a herélt és félhomály-takarta
Szekrény felé gyorsan nyúlik ki karja.

67.

Fölkulcsolván az almáriomot,
Ruhát csomóstúl húzogál belőle,

⁷² Rich Dávid, bagdadi britt konzul, volt az első, aki az újabb korban Babylon romjait kutatta s azokról értekezéseket írt.

Dús választékban sok díszes lomot,
Milyet - szabatván hosszukásra, bőre
Török gavallér hordoz. A csomót
Turkálja szét nagy képpel, nyakra-főre.
Néz, válogat, illő ruhát keresvén,
Mit fölhúzhasson ez a két keresztény.

68.

Előbb ellátja az idősbiket;
Térdig leérő szép köpenyt, minő
Függ kandióta-vállon, oda vet;
Nadrágot aztán; jó formájú, bő,
Török lábszáron szebb nem fityegett;
Majd puha shált, mit Kashmir völgye sző;
Tört, papucsot, mely az urat jelenti;
Igy öltözik ki ázsiai dendi.

69.

Míg ez ruháit szedte föl magára,
Öreg barátjuk, a kormos Baba,
A nagy szerencsét hévvel magyarázta
Mely rájuk vár; hogy életük csupa
Gyönyör, fenékig tejfől lesz e házba',
Ha viseletjük nem lesz ostoba.
Hát még - sipített - hogy' fognának élni,
Ha magukat hagynák környül metélni!

70.

Igaz vallásra látná örömet
Megtérni őket, - ám csak kedvre hangol,
Nem kényszerít ő; rájuk hagyja ezt! -
E mód-fölötti jóságát az angol
Forrón köszönnén, hálálkodni kezd,
De érzi jól, hogy bármily magasan szól:
Dugába dől a nyelv minden fogása,
E hős népnek oly finom a szokása...!

71.

Őnéki nincsen aggodalma sok,
A rítus régi és tisztos nagyon,
S meg van győződve, hogyha enni fog
- Mert most gyomrában rémes úr vagyon -
Pár óra múlva, hogyha, minden ok
Meg lesz latolva - 'sz nem ütik agyon -
Rá áll bizonynal!... »A manóba, nem!«
Kiált Juán föl... »Inkább a fejem!

72.

»Hulljon le inkább száz fej!« - »Czimborám,
Ne vágj szavamba, kérlek!« mond a britt.
»Kiversz sodromból. - Már kimondta szám
S ismétli most: uram, ha valamit
Harapnom adsz, majd estebéd után

Megfontolom: jó lesz-e azt, a mit
Javaslasz, elfogadni, hogyha még
Választanunk kegyednek tetszenék!«

73.

Baba Juánhoz kurtán szóla: »Vedd
És öltsd magadra!« s megbök egy ruhát,
Mely hercegnői kényes termetet
Tökéletes kecscesel foghatna át;
Ám kis Juán, meresztvén nagy szemet,
Elrugja menten, mint egy maskarát;
S Baba szavára, »perczet se' mulasztson!«
Hetykén felel: »Hisz nem vagyok tán asszony!«

74.

»Lehetsz én tőlem bármi!« mond a néger,
»Hajtsd végre azt, a mit parancsolok;
Fölösleges szót nyelvem nem fecsére!«
»Csak azt tudjam hát, hogy mi itt az ok?
S az ember e bohózáttal mit ér el?«
- »Csak várj, ne légy kíváncsi, a dolog
Gyöngyen kísül majd annak idején,
Nem mondhatok, uracskám, többet én!«

75.

»Súlyedjek el, ha...« - »Mérsékelj magad«
Vág Baba közbe - »Mondom, csöndesen!
Heved tartsd féken, mert ha elragad
S dacolni mersz, nem tréfálunk mi sem!«
»De hát levessem férfiségomat?«
Kiált Juán. S szól Baba: »Hogyha nem
Lapúlsz meg rögtön, díszes férfiségod,
- Csak fütyöntek - örökre tűnni látod!

76.

»Csecse ruhát kínállok, kis barátom.
Igaz, hogy női öltönyök, de hadd!
Viselned kell, van ok rá!« - »Ej! utálom
E piperét!« És dünnyögő szavat
Sohajjal toldoz: »Bárhogy megcsudálom,
Nem t'om, mi végre nékem e czafat?«
E szó a legszebb csipkedíszre hullt,
Mely valaha nász-szoknyához simúlt.

77.

Káromkodott... aztán nagyot sohajtva,
Hús-szín selyemből varrt nadrágot ölt;
Pompás övet szorítanak össze rajta,
Mely hófehér ingecskén tündökölt;
Ezen túlesvén könnyű szerrel, majd a
Szoknyára jött sor; ámde itt öltözt-
Hatolt s egypárszor fenn akadt a lába,
Sosem bujván még asszonyi ruhába.

78.

Nagy ügygyel-bajjal elkészül vele,
És egyenként mindent magára vesz,
Bár néha oly gorombán ront bele,
Hogy csaknem szétmegy a finomka mez.
Segít Baba s műérzéssel tele
Jóvá hibát egy-egy fogása tesz.
Juán karját dolmányba gyűri most,
S végig mustrálja a végig csinost.

79.

Van a dolognak egy bibéje még:
A kurta haj; de nem sok gondot ad;
Hamis fonatból bidres-bodros ék
Juán fejére díszesen tapad,
A mint a nők akkortájt fürtözik;
Kerül rá ék-kő, mindenféle csatt,
Legvégül aztán - mert hát ez a rendje -
Illatszerekkel végig kente-fente.

80.

Tetőtől talpig így ellátva, némi
Festék, tapasz s ollók segélyivel:
Oly helyre lány volt, hogy külömb sincs; - nézi
És mosolyogva rikkant Baba: »Ej,
E hölgy az embert szinte megigézi!
De most, szép asszony, vélem jönni kell!«
Tapsolva jelt ad és négy szerecsen,
Hipp-hopp, azonnal mellettök terem.

81.

A britt felé biccentve, Baba mond:
»E négy urral te vacsorálni mész!
Te jössz velem, keresztény szűz! Bolond
Dacot nem tűrök; úgyis kárba vész,
Mert meg kell lenni! És ne fúrja gond
Bohó fejed...! Na légy okos...! Mesés
Szépségü kastély, nem barlang e ház!
A hetedik mennyország itt tanyáz!

82.

»Mit félsz, te balga? Egy lélek se bánt!«
- »Nem is tanácslom« vágja hirtelen
Juán oda; - »mert vasdorong gyanánt
E lágynak vélt kart arczához verem!
Most engedek; de markom porba ránt
Minden gazembert, a ki én velem
Leányként bánik...! Senkit tévedésbe
Ruhám ne ejtsen; - inkább futna késbe!«

83.

»Szamár! Előre! S győződj meg magad!«
Dörmög Baba. - Juán társára vet

Végpillantást, kit - kedve bár szakadt -
Mosolyra kész a furcsa öltözet.
»Isten megáldjon!« Egy a másikat
Emígy köszönti. »E kaland veszett!
Vászoncseléd én és félig török te!
S mindezt e szurtos bűvész fonta-szötte!

84.

»Ég áldjon!« - szól Juán - »kivánok néked
Jó étvágyat, ha tán nem látlak többé!«
»Ég áldjon!« mond a társ. »Elhagyni téged
Szivemnek fáj... de sorsunk tűrhetőbbé
Nem válik ezzel... s majd csapunk beszédet
Viszontlátáskor... csak vigyázz, hogy ebbé
Ne váljon híred...!« - »A szultán se kap meg,
Ha csak nem esket oltárnál a pap meg!«

85.

Más-más irányban ekkép váltak el.
Juán Babával szebbnél-szebb szobák
S termék során jó hosszú útra kel,
Míg a derengő félhomályon át
Gígási ajtó tűn ragyogva fel,
S a lég fűszernek hordja illatát.
E csarnok, mintha szentély volna, oly
Illattelt, csöndes, nagyszerű, komoly.

86.

Széles, magas, tündöklő volt az ajtó,
Aranyzott bronzból furcsán vésve-vájva;
Rajt' bős csaták: - emitt paizs-szakajtó
Vitéz sereg, ellenhadat zilálva;
Ott foglyait bilincsre-verve hajtó
Gógös vezér s bukók véres halála.
Akkortájt készült, mielőtt Kelet
Rómája turkók martaléka lett.

87.

Roppant terem sarkában állt e mű,
És mindkét szárnyán két parányi törpe
Guggolva ült; oly paczi termetű,
Hogy meg se' látszik, mint az aknák görbe
Koboldjai; - mintha e nagyszerű
Kapút, mely fényét csillogtatja körbe,
Gúnyolná semmiségük. A bejárat
Szemedbe oly kevély pompával árad,

88.

Hogy akkor látod őket csak, mikor
Rájuk tiporsz már, - ám ekkor ijedve
Hőkölsz előttük, szemre-főre oly
Ocsmány csudák; - arcuk színvegyületje
Ecsetre méltó, le nem írja toll:

Szürkét, fehérét s barnát mosnak egybe;
Undok manók, süket meg néma szörnyek,
Kiknél csupán a vétel ára szörnyebb.

89.

Az volt a tisztjük - mert bár mint a bors
Oly piczikék, erős a fürge kar -
Hogy a kapút megnyissák, - és e torz
Népség az ajtó síma sarkival
Jól boldogult; - zsinórt átadni gyors
Menetben egy-egy elítelt, kravall-
Részes pasának, szintén értik ők;
Ily célra némát használ a török.

90.

Beszédjük jel, szavatlan mozdulat;
Gnómok gyanánt merednek vén Babára,
A mint ujjával ez parancsot ad,
Hogy nyomban nyíljék a kapúnak zára;
Juánra, mint kígyó nézése hat
E törpe rémek szűrő szemsugára;
Tekintetükben mintha méreg volna,
Vagy onnan rossz, zsibbasztó báj omolna.

91.

A küszöbön megállj-t int Baba és
Juánt utolszor megdolgozza még:
»Csak lágyabban tapognál! E menés
Szilárd... sok benn' a férfi-büszkeség;
Miért lóbázod úgy magad, ha mész?
E durva járást mérsékelni kék,
Mert visszatetsző, sőt otromba! Na,
Több szendesség szintén nem ártana.

92.

»Mert mondhatom, e némák szeme tőr,
Sőt mint a tű, úgy szegzi át mezed,
S ha meg vón sejtve a valódi bőr,
A Bospor mélyén nyelhetnél vizet;
Te is, meg én is - kurta vón a pör -
Tapasztalhatnók: mily nagy élvezet
Ladik nekül a tengert járni zsákban!
Mert így is tesznek ebb' a szép országban.«

93.

Juánt emígyen bátorítva, nyit
Egy még százszorta tündöklőbb terembe.
A gazdag össze-visszaság, mely itt
Kápráztató zavarral vág a szembe,
Nézőt kifáraszt, mert nem tudja: mit
S hová bámuljon; - nem foghatja szem be
Gyémánt- s aranyak azt a csillogását,
Mely itt ragyog s minek nem lelteni mását.

94.

A pompa nagy, de izlés benne nincs.
E tünemény híjával a művelt
Nyugat' némely királyi terme sincs
(Hatot-hetet volt módomból látni), mert
Utóbbiakban nincs bár annyi kincs,
Ékkő s arany, - ám éppen oly kevert
Csomóban áll ott rossz kép, székek, meg asztal,
Miket múzsám futtában sem magasztal.

95.

A nagyszerű teremnek háttérében
Egy hölgy ült, díszes baldakín alatt,
Fejedelmi göggel a királyi képen; -
A mint Baba lassan felé halad,
Térdére rogy s Juánnak int, hogy éppen
Igy cselekedjék. - Ösztön, ámulat
Juánt lenyomja; - térdel a gyerek,
A míg bókolkva Baba hentereg.

96.

Felállt a hölgy. Így kelt ki egykoron
Tenger habjából Vénusz; a tekintet
Gazella-szemből oly szép, hogy korom
Mellette gyémánt, annyi lángot hintett;
Holdfényénél szebb fehérség a karon,
Melylyel Babának, könnyed bájjal, intett,
Ki csókját a bibor paláston hagyja,
Osztt' térdelő Juánkát bemutatja.

97.

Rangjához méltó tartás és alak.
Remek szépsége oly mindenható,
A mit leírás gyöngíthetne csak;
Rád bízom inkább elképzelni; szó
Ne függjön rajta, mint hitvány salak;
Hiszen ha birnám megrajzolni hó
Testét apróra, elvakúlnál menten;
Szerencse hát, hogy tollam gyöngje, szentem!

98.

Csak annyit még, hogy érett volt; - felette
Elszállhatott huszonhat kikelet;
De az idő, sarczot köznéptől szedve,
Kimélve lejt némely idom felett;
Stuart Mária volt ilyen; - szeretve
És sírva sok megcsappan; tönkre tett
Gond s bú sokat; de némelyik virágzó
Marad a sírig. Lásd: - Ninon de l'Enclos.⁷³

⁷³ Ninon de l'Ánkló.

99.

Kiséretéhez intéz most néhány szót...
Vagy egy tuczat bájos hölgyecske volt,
S szakasztott úgy öltözték e leányzók,
A mily ruhát Juánunk teste hord.
Szűz nymfa-rajt, Diána mellett játszó,
Nővéreinek mondhatná e csoport;
Tudn' illik csak a külsőt venni tessék, -
Belső dolgokra nem szól a kezesség.

100.

Meghajtvá mélyen hódoló fejet,
Távoznak sorra, ám nem ott, a merről
Juánt vezették. - E csodás helyet,
Mely benne tündér-álmokat kever föl,
Bámulja hőünk; nem látott ilyet;
Bevallja, hogy nem volt fogalma erről; -
S akárki mit mond, nem bírom belátni,
Mily üdvöt adhat a »Nil admirári«.

101.

»Semmit se bámulj! íme itt a tan,
(Simplex igazság nem tűr czifra szót),
Mely mellett élhetsz bölcsen, boldogan,
Ez a valódi, egyedüli mód!«
Horác, te szólsz így - bifláztuk sokan -
S utánad Pópe, ékes fordítód!
De hogyha itt lenn *nem bámulna* senki,
Vajjon dalát Horác és Pópe zengi?

102.

A nők távozván, Baba újra int
Juánnak: Errébb! s még egyszer kívánja,
Hogy térdre esvén, ős szokás szerint
Lábat csókoljon; a parancsot állja
Juán kevélyen, peczkesen; s a mint
Ismétlik azt, ráfintorog Babára:
Ő nem csókolja - úgymond - senki lábát,
Ez más nem illet, legfeljebb a papát!

103.

Babánk felfortyan e sületlen daczra,
Dühvel rátámad, szidja s fenyegetve
Olyasmit súg: Kötél kerül nyakadra!
De áll Juán, hajolni semmi kedve,
S ha Mohamed arája vón, nem adna
Lábára csókot. - Ó szent etikette!
Seholsem vagy nagyobb te - konstátálom -
Mint trónteremben és vidéki bálon.

104.

Áll rendületlen, mint Átlász hegye,
Úgy hordja büszkén a szidalmakat;

Az ősök vérét forrja most begye,
Erében a kasztíli gőg dagad,
És címerét semhogy csúffá tegye,
Hah! inkább meghal, százfelé szakad!
Látván Baba, hogy a fiú veszett,
Lábról lemond s ajánlja a kezét.

105.

Ez kompromisszumnak tisztos, derék;
Diplomaták így oldanak csomót,
Ha a dolog nagyon körmükre ég.
Juán tetszését megnyervén e mód,
Kimondja, hogy megtette volna rég,
Ha mindjárt erről hallott volna szót;
Délen szokás - ily adatot közöl -
Hogy hölgyet úr kézcsókkal üdvözl.

106.

S közelg a hölgyhöz, ámbár hűvösen, -
Bár csókoló száj bájosb ujjakon
Futó nyomást még nem hagyott sosem.
Az ajk hosszan függ ily remek kacsón
S szomját száz csókkal el nem oltja, nem!
Arád kezét ha fogtad olvadón,
Tudod, mi ez; - sőt idegen kacsó
Szilárd hűséget hányszor dönt meg... ó!

107.

A hölgy tetőtől talpig méregette,
S Babának intett; - jól ismert a jel;
Hátrált azonnal; műértőleg szedte
Gyakorlott lábát; és a mint megy el,
Juánhoz súg: »Bátorság, szedte-vette!«
Ravasz mosolylyal - alkatrésze csel -
Még visszanéz rá s elkullog, oly ékes
Pofával, mint ki egy jó tettet végez.

108.

A jelenet most gyorsan változék.
Nem t'om, mily érzés verte homlokára:
De hölgyünkben a vér fellázad; ég
A hófehér arcz, mint mikor sugára
Lehúnyó napnak bíbort fest a kék
Mennybolton úszó föllegek fokára. -
A nagy szemben csodás tűz lángja gyúl:
Parancsoló gőg, mely kéjvágyba fúl.

109.

Szép külsejét nő-kellem hatja át;
Vonásain az ördög szende bája,
A mint Cherubként belopván magát,
Az első embert bűnbe ejti szája;
Az ember rajta egy foltot se lát,

Lényét a napnál tisztábbnak találja;
S belőle mégis egy inger hiányzott:
A kéjt nem adni -: *követelni* látszott.

110.

Parancsolás volt minden mozdulatja,
A mit tett, mondott, mintha láncz gyanánt
Kezed lekötné, járomként nyakadra
Igázná terhét. - Az üdv maga bánt,
Ha perczét, módját zsarnok kény kiszabja.
Lelkünk szabad s nem használ semmi pánt,
Kitör belőle; - testi akarat
Haszontalan; a győztes ő marad.

111.

Fenhéjázás ült kedves mosolyába',
Ha biczczentett, még akkor sem hajolt,
Sőt, mintha rangját érezné, a lába,
Kis lába is önérzet-teli volt,
S úgy lépdegélt, mintha fejekre hágna;
Egy drága tört övébe tűzve hord,
(Török szokás) hogy lássék messziről:
Arájaúl szultán avatta föl.

112.

»Minden szavát parancs gyanánt fogadni«
Ehhez szokott a hajló szolga nép.
Nem mertek tőle semmit megtagadni,
Minden szeszélye, minden vágya szép.
Bájos mivoltát tessék ehhez adni,
S a nyughatatlan, dölyfös vér hevét...
Szentül hiszem: lett vón keresztény dáma,
Örök mozdonynyal dicsekednének máma!

113.

Meghoztak mindent, mit két szeme látott,
S a mit *nem* látott, vette csak fejébe
Hogy látni kell: - fölverték a világot,
De másnap megvolt és rakták elébe.
Leírhatatlan össze-visszaságot
Halmoztak így föl; nem volt hossza-vége;
De még a nők is, kénye bájos lévén,
Szivelnek mindent - orcáját kivévén.

114.

A rabvásáron áthaladva, ott
Juánt meglátja s gyors ingerre gyúl.
Hogy megvegyék, parancsot ad legott,
És hú Baba, mint próbált, finom úr,
Ki nyélbe ütni effélét szokott,
Ő jár el benne, roppant finomúl.
És mert eszélyes, mint a róka, hát
Ezért adott Juánra maskarát.

115.

Szép volt az ifju s jól állott neki,
De hogyha kérded, hogy magát a nő
Ily módon bajnak mért is tette ki:
Én nem tudom, feleljen erre ő.
Szultán se több ám mint férj, hitvesi
Szempontból véve... s hát fordul elő,
Hogy rangja árát császár s férj megadja,
Mint hagyomány s tapasztalás mutatja.

116.

De törjünk célra, komolyan pedig; -
Úgy véli, hogy már nincsen semmi gát,
S rabjához mélyen leereszkedik,
Fölös kegyet, túlboldogságot ád,
Ha így szól hozzá - míg mohón vetik
A kék szemek a dölyf s kéjvágy nyilát -:
»Keresztény, tudsz szeretni?« azt hívén:
E kurta mondat győzni fog szívéen.

117.

Kellő helyen nem is lehet kudarcza....
Juán lelkéhez egy perczig se fér!
Hajdé szerelme, multak gyásza, harcza,
Árad még ottan; - és a tiszta vér
Szívére mind, mind visszatódul! Arcza
Mint gyöngyvirág hó-kelyhe, oly fehér;
Ah! e szavak dárdákként szegzik át;
Áll s önti némán könnye záporát.

118.

A nő megdöbben, - nem a köny miatt,
Mert hölgyek sírnak tetszésük szerint;
De furcsa látvány s szívünk megriad,
Ha omló könnyet síró férfi hint.
A nőnek könnye olvadoz, de vad,
Zord lánggal éget férfi könnye, mint
A forró ólom, ha szemünkbe tör;
Nekik könnyebbség, - bennünket gyötör.

119.

S akarta bár, vigasz-szót nem talált.
Szelíd részvéttel még senkit se font
Keblére, oly magas fönségben állt;
A szenvedésről nincs fogalma; gond
Áldott fejére álmában se szállt;
Arczán redőcskét csak futtába' vont
Kis bosszuság; - csodálja végtelen:
Hogy' sírhat ember, hogyha ő jelen?

120.

De ösztönünk a gőg kérgén is áthat,
S a női szív, ha érzés rázza meg,

- Uj bár, de *mély* - soká ellent nem állhat;
Nemes talajja irgalom remek
Virágát termi; - a szamaritánnak
Ki nem fogyó borából öntenek;
Igy Gulbeyáz is - bár nem tudja, mér' ez -
Pilláin furcsa nedvességet érez.

121.

De mint mindennek, úgy van vége a
Sirásnak is; csitúl Juán keserve,
Mit felzúdított vakmerő szava
A szultánnőnek, lángját követelve.
Szemét megedzi, - és pillantata
Még bájosabb, tört sugarát lövelve.
Bár szép arcznak nem állott soha ellen:
Kényszer, rabúl, nem tűr a büszke szellem!

122.

És Gulbeyáz - először életében -
Zavart nagyon; magasztaláshoz szokva,
E más modort nem érti semmiképen;
Nemcsak szerelmet áraszt a konokra,
De oda dobja a jövőt egészen,
Hogy egy bizalmas »tête-a-tête«-re fogja.
És száll a perc és áll merőn a kába.
Jó fertály-óra mult el már hiába!

123.

Egy jó tanácsdal szolgálnék, urak,
Ha ily helyzetbe jutnátok netán,
Már tudniillik - közbevetve - csak
Hő Délvidéken. Mívelt nyugatán
Gömbünk felének nagyvilági tag
Lassúbb lehet; de itt ne állj sután!
Két perc alatt vallj, bökd ki azt a szót,
Vagy tönkre vágta reputációd'!

124.

Juáné jó volt s jobb lett volna még,
De Hajdó arcát úgy lelkébe vette,
Emléke most is oly szent lánggal ég,
Hogy ez tuskóvá, zord ficzkóvá tette.
Ám Gulbeyázt, ki úgy tekint derék
Hősünkre, mint adósra, - ette
A szenvedély; néz és fülig pirúl,
Oszt elfehérül, aztán újra gyúl.

125.

Juán kezét - királyi mozdulat -
Megfogja végre s rápillant a szem,
Mely rang nekül is bűvöl, szívre hat;
Szerelmet fürkész s nincs ott semmi sem!
Kissé borong, de vissza nem riad,

Mit! büszke hölgy akadna fönn ezen!?
Fölkél... egy perczig küzd, haboz magába',
Aztán határoz - s dől Juán nyakába.

126.

Kemény a próba, zavarát se rejti
Hökkent Juán, - de ő szivet nem árul;
Megedzi bú s kevély harag; lefejt
A két havas kart gyöngéden magáru;
Tekintetét büszkén a hölgyre ejti
S hozzá nagy hangon ily szavakkal járul:
»A sas nem párzik rab-kalitba vetve,
Engem se csábit egy szultána kedve!

127.

»Tudok szeretni, kérded? Bizonyítsa
Mint *szereték*, hogy nem szeretlek *téged*!
E hitvány mezben, így lealjasítva
Szivem halott...! Szabad kebelben éghet
Csak szerelem. S bár felhőket hasítsa
Hatalmad, pompád, fejedelmi éked,
Trónod körül hajlongjon bár a czenk,
Szolgáljon kéz-láb, - szívünk a mienk!«

128.

Magunk fajtája ezzel egyetért,
Nem úgy a hölgy; először hallja most;
Úgy vélte ő, hogy a királyokért
Van a világ s ha szól, már üdvöt oszt;
Jobb- vagy baloldalt vesz magába vért
A szív, aligha tudta; bíborost,
Úrnak szülöttet így nevel ki más
Ember fölé a legitimitás.

129.

Meg aztán rája szépség napja süt;
Lett volna pórnök, rangban alacsony,
Országos bajt keltett vón mindenütt;
Aztán bizonynyal rajta volt nagyon,
Hogy bája minden ép tekintetűt
Bilincsre verjen; - hitte, hogy vagyon
»Isteni jog«-ra duplán jussa; jog,
Melyből felényit én sem tagadok.

130.

Emlékezzél csak, vagy (ha nincs »emléked«)
Képzeld el, ifjú, ki szüzen maradtál,
Az özvegyet, ki egy szép este téged
Keblére vont s kinek kosarat adtál
S ki emiatt veszett haragban égett!
Mindazt az élményt, mit magad arattál
Vagy más beszélt, írt -: képzeld újra el,
S látod hölgyünket, torzult képivel.

131.

Idézd emlékbe - megtetted, tudom -
Híres nejét a tisztos Potifárnak,
Phaedrát s a többi, kik mind egy úton,
Nagy példányokként példát adva járnak.
Be kár hogy több nincs (rád panaszkodom
Költő s tanár nép) zsenge ifjúságnak
Morális tápúl!... Mind éléd ha térül,
Fogalmad még sincs Gulbeyáz dühérül.

132.

Az anya-tigris vagy a nő-oroszlán
Kölykétől fosztva, vagy más némű vad,
Hölgyek dühét példázni egy se' rossz tán,
Ha vall kudarcot vágy és akarat; -
De itt nem áll meg, mind áthull a rostán,
S félszeg, silány hasonlatul marad; -
Mert hát kisebb baj elragadni, mint
Reményét szegni, hogy *kaphat* kicsinyt.

133.

Imádja sarját ember és barom,
Szent ösztön ez s úgy tigris, mint a tyúk
Hódol neki; feszül csőr és karom,
Ha védni kell sivalgó magzatuk';
Anyák ujjongnak, hogyha a karon
Hordott picziny petyegve, ríva rúg.
E nagy hatásból, mit mélyen csudálok,
Egy még erősebb *okra* konkludálok.

134.

Ha azt mondom, hogy Gulbeyáz szeme
Szikrázott, mitsem mondtam ám, mivel
Szikrázott mindig; nem elég a' se',
Hogy arczszone a bíbort ölti fel,
Oly földfeletti volt haragja; e
Csodás kényesség hogy' hordhatna el
Ily felsülést? Még az sem, a ki látott
Asszonyt dühben, ily mérget nem pipázott.

135.

Szerencse, hogy nem tart a fergeteg
Percznél tovább... többet nem élne túl;
E percz a poklot villantotta meg.
Bár látni rémes: nagyszerű, ha dúl
A hős epe, ha duzzad és pezseg
Mint tengerár, mely sziklát vív vadúl.
A lobogó düh, mely emészti, marja:
Szép testét élő orkánná kavarja.

136.

Haragja úgy áll közlelkek dühéhez,
Mint zivatarhoz langy, esős idő.

De holdat falni - töltet - mégsem éhes,
Mint »mérsékelt« dühében rémitő
Sekszipíri Hotspur. - Ő mélyebben érez, -
Haragja lustább, mert sok benn' a nő.
Mint tébolyúlt Lear »ölni, ölni« kész,
Aztán vérszomja könnyzáporba vész.

137.

Vihar gyanánt támadt a düh s akép
Vonúlt el, szótlan, - mert hangot sem ejt;
Majd nő-szemérme is jogába lép,
Érzés, mit eddig csak derengve sejt;
De most, mint víz váratlan résen, épp
Oly gyorsan ömlik, hullámozva lejt. -
Elfogja szégyen, borzongatja fázás;
Nem árt a nagynak néha megalázás.

138.

Ilyenkor látja: ő sem napsugár,
Hús, mint a többi s önt derűt az ég
Másokra is; a pór sem csupa sár;
Agyag-testvérek urna és fazék,
Egy műhelyből kerülnek mind ki, bár
Más-más a forma, más a származék;
Ilyenkor látja - Isten tudja mit,
De tán a leczke használ egy kicsit.

139.

Juánt széttépni: első gondolatja,
A második: csupán szakít vele;
Három: megkérdi, hogy ki volt az atyja;
Négy: a fajankót gúnynyal sujtja le;
Öt: ágyba fekszik s rabnőit hivatja;
Hat: öngyilkosság; - hét: czitálja be
S agyon tiporja rongy Babát, - de végül
Megint csak sír, sír, lelki könnyebbségül.

140.

Magát ledöfni vágyott, ám feladta
E gyilkos eszmét, *ott* lévén a kés.
Ah, Ázsiában ritkaság a watta,
S könnyen megárthat egy ilyen döfés!
Juán fejére vágyik; - Istenadta
Kis embere, hiszen nagy mamlasz és
Bűnös nagyon, - de már bocsánat, drága
Szívéhez úgy fér, hogy nyakát levágja?

141.

Juán megindult; - hős halálra készen
Már látta sorsát, hogy mint négyelik,
Lófarkon huzzák és testét - egészen
Szétmarczangolva - koncz gyanánt nyelik
Kutyák s halak; - s nem hajlott lelke még sem,

Erőszakolt kéj tőle nem telik.
De minde' szándék, percz előtt még oly vad,
Asszonysirástól mint a hó elolvad.

142.

Én nem tudom, hogy és mikép esett, de
Duzzadt erénye gyors apályba csap;
Merev tartását fontolóra vette
S elámult rajta; majd: van-é alap
Más hűrt feszíteni, hánnya és vetette;
Vádolva 'rényét, mint hővérü pap
Zord fogadalmát, esküjét a dáma; -
Egy kis törés jön rendszerint utána.

143.

Aztán hebegve mentséget motyog,
De szó ilyenkor egy batkát sem ér,
Vegyed kölcsön bár a parnasszi fok
Múzsáitól, - kilencz fenkölt személy -
Vagy dandytól, ha legszebben kotyog.
Bágyadt mosoly jelentkezik... remél
Juán s már kezdne békéltetni jobban,
De Baba ekkor a szobába robban.

144.

»Arája napnak! Ó dicső! remek!
Hold húga! Föld úrnője!« (így beszél)
»Ki hogyha bős, a mindenség remeg,
Ki hogyha víg, a csillag tánczra kél,
Rabszolgád hírt hoz s hogy hallgassa meg
Füled fensége, im, buzogva kér;
Sugár gyanánt a nap küld, hogy tudassam:
Uton van hozzád, lépegetve lassan!«

145.

»Való, a mit szólsz? Jaj!« kiált a nő.
»Bár reggelig ne tetszett volna fel!
Cselédimet....! Szedd össze, hozd elő
Csillagjaim', te vén kométa! El!
S te is vegyülj közéjük, vakmerő
Keresztény....! Vágyol a kegyemre, kell -«
Beszélne még, de zúgás vág belé.
- »A szultán jön!« - hangzik mindenfelé.

146.

Leányok jönnek, első párokúl,
- Jó hosszú sor - aztán heréltek hadja,
Barnák s fehérek. (Fél mértföldre nyúl'.)
Gavallér-szultán, ezzel megmutatja,
Mert érkezését, mint valódi úr,
- Éjjel kivált - előre tudtul adja.
Négy neje volt és Gulbeyáz vala
Mint negyedik, keblének angyala.

147.

Komoly, nagy ember Ő kevély Felsége,
Szemig szakállas, orrig kötve shálba;
Megzsinegelt bátyjának kora vége
Juttatta trónhoz tömlöczből; megáldva
Szerény, de tisztos virtusokkal, széke
Állt biztosan; népét se maczerálta;
Nem követelhet szolimáni hírt;
Tuczat király; lásd Knollest s Cantemírt.

148.

Nagy pontossággal a mecsetbe ül,
Mindíg gálában, - s ott imáit rója;
Kormány-ügyekre - mint mondják - füttyül,
A nagy vezér az akták olvasója;
Hájas nyakára válóper se dül,
Hát *honn* is boldog. - Biztosabban ója
Ezer maitresszét, kikre ajtót rá zár,
Mint élte párját jó keresztény császár.

149.

Ha néha-néha kis botlás esett,
Bűnről s bünösről nem hall a világ;
Nem szólnak róla, vagy csak keveset,
Elrejti jól a tenger és a zsák,
S nem jó felszínre a pikáns eset,
A pletyka szája nem lesz tőle tág;
Botrányt a sajtó nem csinál belőle,
Erkölcse javul s a hal se romlik tőle.

150.

Szemével látván, hogy a hold kerek,
Biztosra fogta, hogy a föld lapos,
Mert száz mértföldnyi útát téve meg,
Seholse' görbült; - így lőn alapos
E föltevésben. Roppant hadsereg
S határtalan föld állt kényére. - Rosz
Pártos pasa, s kül-ellen volt elég,
De Hét tornyához nem fért egyse' még.⁷⁴

151.

Ott ingyen szállást csak követnek ad,
Ha piszkos műve háborúra vitt,
Nem ismervén el átkozott jogát
Hogy vérbe fojtsa népek ezreit,
A nélkül hogy a puskaapor szagát
Orrontaná...! Cselek rút pókja, kit
Hazugság éltet s nemzetek halála
Míg ő kaczag s nem görbül haja szála.

⁷⁴ A »Hét torony« állambörtön Konstantinápolyban.

152.

Volt ötven lánya s négy tucsat fia.
A hölgyikék sor-rendben, kor szerint,
El vannak téve - őrnek nincs hja -
Csinos czellákban, szűz apáczakint,
Míg egy pasának elgyűrűzik a
Gyakorta csak *hat éves* rozmarint.
Nem tréfa ez; komoly tény s érthető:
Ipjának dús prezentet ád a vő.

153.

Fi-magzatit tömlöczben tartja, míg
Megérnek trónra vagy kötélre; - egy
A kettő közzül; ámde hogy melyik,
Sors tudja csak. (Különben egyre megy.)
Királyi módon őket nevelik,
Mítsem mulaszt el a szülői kegy;
Úgy hogy közülök jusson bárki fel,
Hurkot s jogart egykép megérdemel.

154.

És most üdvözli negyedik nejét,
Rangjának minden formaságival.
A nő nyájas lesz s ontja derűjét,
Tüntetve, mint oly asszony, a ki csal;
Külszínre sokkal többet tart, ha vét
A lényeg ellen, mely bünére vall;
Mert hőbb mosolylyal senkit sem fogadnak,
Mint férjeket, a kiknek szarvat adnak.

155.

Sötét szemét végig jártatta most
A lányokon s azonnal fölfedezte
Köztük Juánt, a hölgynek is csinost,
De flegmájának nem lőn semmi veszte.
Nézett előbb nagy méltósággal, oszt'
- Míg Gulbeyáz már-már remegni kezde -
»Ni, uj leány!« szólt a felséges úr.
»Hitemre, jól fest... ámbátor gyaúr!«

156.

E komplementum most Juánra von
Minden szemet... és ő fülig pirúl.
Leánypajtási orrolnak nagyon:
Ily rengeteg bók szultán ajkirúl,
És egy pogánynak! Ó szent irgalom!
Bezzeg nekik sosem mondotta...! Dúl
A méreg bennük... lökdösődnek, súgnak,
S csak etikettből nem morognak, zúgnak.

157.

Asszonyt török becsukva tart; de tessék
Meghinni, erre van derék oka;

Ott klíma forró s gyenge a szüzesség,
Nem úgy mint nálunk, hol bércek foka
Tisztább havat - bármily fehérén essék -
Föl nem mutat s hol a szigor maga
Egy zsönge szűz...! Nap eltüntet havat,
De bűnre éppen megfordítva hat.

158.

Ezért vigyáz úgy minden mozlim. Ott
Lakat s házasság egy dolgot jelent.
Ámbár *utóbb* meg nem foldhatod,
Ha kis töréssel egyszer tönkre ment,
Mint bor, ha kétes mellék-ízt kapott.
A többnejűség káros, annyi szent.
Bezzeg két lélek egy test lesz minálunk:
Férj s nőből tisztos centaúrt csinálunk!

159.

Megállok. - Mára véget ér a dal.
Van bő anyag bár, itt az ideje
Hogy - összhangzásban régiebb módival -
Kis horgonyát sajkám bocsássa le.
E rész ha tetszik s rá »éljen« rival,
A hetedik fönséggel lesz tele.
Homér apánk is alszik néha, lásd,
Ne vedd zokon hát e bóbiskolást.

HATODIK ÉNEK.

1.

»Az ember sorsa, mint a tenger-ár
Száll és apad - használjuk a dagályt,«⁷⁵
A többit tudjuk. Volt sok próba már,
S felsült a legtöbb. Jött és meg nem állt
A röpké percze; elsiklott - lesve bár -
A gyors szerencse s más vidékre szállt.
De jól van így is! Bízunk mind halálig.
A legrosszabbján sorsunk jóra válik.

2.

Száll és apad az asszonyszív szeszélye,
Használj dagályát s eljutsz - tudja ég
Hová? Ki tudná, hogy sodrója, mélye
Miket takar? Nem láttunk rajta még
Hajóst megállni; nincs ész, mely kimérje
Zavart futását, örvénylő körét!
Fejével számít, tervez férfi, de
Az asszonynak szívében a feje.

3.

Szép, kacski némbér, kit tűz-vágya éget,
Heves, daczos: képes koczkára vetni
A félvilágot, sőt a mindenséget,
Hogy úgy szeressen, mint akar szeretni;
Kényének nyílt, szabad folyása végett
Holdat, napot dühvel le tudna szedni...
Eféle asszony izzóbb mint a sárkány,
S kap rajta mégis férfiú, akárhány.

4.

Oly sokszor vet trónt, országot önös
Koczkára becsvágy aljas kapzsisága,
Hogy azt, ha erre vad szív ösztönöz,
Érzelmi ment s szinte megbocsátja.
Feledve volna réges rég a hős
Antonius; - de Actium csatája,
Hol elbuktatta áradó szerelme,
Több, mint Cézárnak minden győzedelme.

5.

Ő ötven éves, Cleopatra negyven, -
Húsz s tizenöt illet vón össze jobban,
Mert akkor trónt, világot önfeledten
Dobunk oda! Emlékszem: ily koromban
Habár nem volt alkalmam tönkre tennem
Világokat, egy szívet oda dobtam...

⁷⁵ Idézet Shakespeare Julius Caesarjából.

Világom volt az s vesztett üdeségem
Ah! száz világ se adja vissza nékem!

6.

»Fillére« volt az ifjunak s talán
Olybá veszik majd mint az özvegyét.
De mérlegeljük bárhog - férfi, lány,
Kit bájolt s bájol a szerelmi éd,
Be kell hogy vallja, támaszkodva rám:
Ennél nagyobb gyönyört nem nyújt a lét!
A szerelemben istent üdvözlünk,
Míg bűn és könny nem tette rúttá földünk!

7.

Hősünket oly helyzetben hagytuk el,
Mely inkább kényes, semmint ritka. Vért
Mindig csapon tart úrfi, hogyha kell,
- Főleg Stambulban - vétkes asszonyért.
Tréfát nem ért komor szultáni mell,
Nem úgy mint Cátó, - roskadj porba, térd! -
Ki hitvesét komoly, bölcs nyugalomban
Hortenziusnak átutalta nyomban.⁷⁶

8.

Hogy Gulbeyázunk bűnös, maszlagos,
Bevallom búsan, sőt panaszlom érte!
De mert hazudság versben sem jogos,
Valót kimondom, finnyást bárha sértse:
Lévén heves, de csöppet sem okos,
Urának szívét hajh! kevésnek vélte:
Ötvenkilenczre rúgván évi száma,
S kegyén osztozván ezerötszáz dáma!

9.

Én nem vagyok, mint Cassio, számvető,⁷⁷
De úgy tetszik, az egyszeregy nyomán
Kiszámitotta pontossággal ő
A hitvány részt, mely rá az ottomán
Felségből jut... s ez nem kecsegtető!
Kegyét ha bírja egykép ott a lány:
Abból csak ezred résznyi jutna rá,
Mit másutt tesznek egyedáruvá.

10.

A nő perel, vív, rögtön hajba kap,
Ha azt bántják, mi jussát képezi;
S annál tüzesb, mennél vallásosabb,

⁷⁶ Cato észrevevén, hogy neje, Marcia, barátját Hortensius szereti, hitveséről egyszerűen lemondott és átengedte Hortensiusnak. De mikor Hortensius meghalt, a nőt visszavette minden szemrehányás nélkül. A rómaiak csúfondárosan nyilatkoztak e nagylelkű eljárásról, amennyiben észrevették, hogy Marcia szegényen lépett be Hortensius házába s kincsekkel megrakottan tért meg Cato ágyához.

⁷⁷ Célzás Shakespeare Othellójára, melyben Jago »nagy számvetőnek« nevezi Cassiót.

Mert így a bűn még bőszebbé teszi;
Bíró előtt szegény fejünkre csap,
Dühödt-mohón az alkalmat lesi,
Hogy páczba hozzon, ha gyanítja, hogy
A törvényes rész más számára fogy.

11.

S ha így teszen művelt keresztény asszony,
Szűkebb körön bár, a pogány se rest
Túlmenni olykor sippegő panasz-szón
S hitves jogot megvédni egyenest,
Ha arról van szó, hogy férjet riaszson,
Ki hűtlenül frissebb viszonyba kezd.
Hát még ha egy hely'tt négy a feleség,
Ott négyszeres vád s féltés lángja ég.

12.

A negyedik s a kedvencz Gulbeyáz,
De négygyel osztva szultán-kegy mit ér?
A többnejűség nem csak bűn -: *csapás*,
Előle bölcs vigyázva mind kitér;
Egy nőt ha bír, már nem kell ráadás,
Ez egynél többet álmában se kér; -
Hév Ázsiában s Bospor partinál
Harcztért az ágyból csak török csinál.

13.

A nagy szultán, a szent, dicső, felséges,
- Magát így címzi mindegyik monarcha,
A míg a féreg-jakobínus ékes
Testére köpdös s össze-vissza marja;
A legnagyobbal épp ily kurtán végez -
Szultánunk most, míg csókra áll az ajka.
Néz Gulbeyázra, lágyan, boldogan,
S éldelni csókját, benne vágy fogan.

14.

Külömböztessünk -: csók, édes szavak,
Lágy ölelés, itt éppen nem bizonyság,
Bár szerelemnek még úgy lássanak, -
Mert hölgyek mindezt játszva gyakorolják;
Úgy »áll nekik«, akár egy uj szalag,
Könnyebben már a kalapot se' hordják,
Mely dísz csupán s fejüknek úgy nem része
Mint keblüknek a száj hizelkedése.

15.

Halk reszketegség... gyöngé pír hevül
A kedves arczon... sejtett, mély gyönyör,
Mely tétován a szempillákra ül
S titkát habozva, félve tárja föl:
Valódi érzés, szótlán hírnökül,
Szerény fiút e jelben üdvözöl.

Mert nő ha túl *hő* vagy ha túl *hideg*,
Szerelmünk báját semmisíti meg.

16.

Túl *hő*, ha csal, rosszabb százszorta még,
S ha nem csalárd, magát emészt fel;
Csak zsenget bódít úgy érzékiség,
Hogy minden üdvöt a kéjvágyba' lel,
Mely végre is lanyhul, lehül, kiég,
Magát árulja s olcsón adja el
Akárkinek; - viszont unalmas jószág
A túlhideg nő, a kimért fagyosság.

17.

Már annak tartja s lázong ellene
Minden szerelmes udvarló, akár
Heves, akár félénk a jelleme,
Ki lángban ég s viszonzó lángra vár,
Szűz Szent Ferenczként hóban kellene
Nemes tüzet megmártogatni bár...⁷⁸
Tanulj Horácztól ifju nép, ha csíp is,
Ő mondja: »Medio tutissimus ibis«.

18.

E klasszikus vers nem jó lábon áll
Modern stanzámban; a derék latin
Hexameter döcögve sántikál
A jámbusok szökellő hangzatin;
De versidomhoz hogyha nem talál,
S miatta rossz, erőltetett a rím:
A mit tanít (ha van, a ki tanul)
Igaz marad, czáfolhatatlanul.

19.

Hogy Gulbeyáz dolgát jól végező-e?
Nem t'om, de megvolt a siker -: a fő
Minden dologban, mit sem öltözkre,
Sem szívre nézvést nem mellőz a nő.
Önhitt a férfi, maga hág a lépre;
Úr, dáma egyként álnok, színlelő,
De mind szeret s csak éhség szörnyi falják
Agyon a nemzést, a bűnök legalját.

20.

Hagyjuk nyugodni a fejedelmi párt;
Nem trón az ágy, tehát alhatnak benne,
Gyönyört álmodván, vagy sinylést, halált.
Mert nincs keserv, mi tépőbb, kínzóbb lenne.

⁷⁸ »Szent Ferenczet egy nap erős testi gerjedelem szállotta meg. Rögtön levetkőzött és korbácsolta magát. De látva, hogy benső tüze a korbácsütésektől csak fokozódik, kiszaladt a hóra és meztelenül bele feküdt, mire az ördög meghátrált s a szent diadalmasan vonult be czellájába.« L. Buttler
»Szentek élete« című művét. - *Byron*.

A kéjszomjnál, mely enyhet nem talált.
Kitombolt, nagy gyász lassan elpihen; de
Apránként hulló, éles napi gond
(Mint csepp a sziklát) lelket összeront.

21.

Pákosztos eb, duruzsló oldalborda,
Mégpörlött váltó, hol száz a kamat,
Kényes kölyök, kinél nem használ korda,
Kedvencz ló lábán hímpók, ficzamat;
Rosz lelkü tánt, ki sok pénzt összehorda,
De mitse testál egypár ócska csatt
S bankón kívül -: mind csip-csup, rongy dolog,
Az ember tőlük mégis háborog.

22.

Én filozóf vagyok; - mindegy nekem
Eb, ló vagy ember s - nem! a *nő* kivétel! -
Epém ha meggyúl, széjjel kergetem
Pár ropogós káromkodással... Kétely,
Harag, dühösség innen kezdve nem
Kormozza lelkem' mocskoló színével;
Bár lélek, szellem, e kettős remek
Mi légyen, nem t'om, - mennykő üsse meg!

23.

Könnyebb vagyok, ha mindent összeszidtam,
Oly könnyű, mintha Athanáznak átkit
Olvasnám, mikre büszkén néz a hittan;
Utól nem éri szent gorombaságít,
Miknek villáma jobbra-balra pattan,
A legdurvább száj, mely vétkes bakát szid;
S ez ékit sorban imakönyveket,
Mint a szivárvány tisztuló eget.

24.

Pihent Urával bájos Gulbeyáz,
De vajj' aludt-e? Ó keserves éj,
Ha hitszegő nőt ébren tart a láz
Más férfiért; emésztő szenvedély
Zaklatja ágyán; néz, sohajt, vigyáz,
A hajnalt kémli... s mégse, mégse kél!
Forog, feszeng, nyög, percznyi álmod esd,
S fél, hogy felkölti a boldog hitest.

25.

Aranynyal hímzett selymes ágyakat,
Melyekre hajlik égszín mennyezet,
Míg vánkosin - mind tallu-dús, dagadt -
Hónál fehérebb csipkedész rezeg -:
Ily párok nyomják rendszerint...! Akad
Jó házasság, de mily ritkák ezek!

Szultána volt szép Gulbeyáz, de volna
Paraszt a férje, könnye épp úgy folya.

26.

Immár Juánunk, megbókolva mélyen
Asszony-ruhában a nagy padisát,
Társnőivel megy, hogy szobát cseréljen;
A jel megadva és tolongnak át
A csarnokon. - Ki-ki pihenni térjen.
Most a szeráj mindnek nyugalmat ad.
Ah! ott ezer szív szerelemre vár,
Mint légre vágyik börtönzött madár.

27.

A nőmet mindenha kedvelém,
S ha volt tyrann, ki egy nyakat kívánt
Az emberfajnak, hogy lecsapja, én
Hasonlót kérnék (csak hogy kitse' bánt
Az én hő vágyam és ha nem szerény,
De nagyszerű s ártatlan egyaránt).
Én azt kívánnám: minden asszony szája
Forradjon egybe s adjak csókot rája!

28.

Briareus! te száz karú! ha tán
Megsokszorozva ily arányba' volt
Minden tagod...! Irigylendő titán!
De múzsám félénk és kereket old
Ha óriást lát...! E kaland után
Tapossunk újra liliputi port,
S vigyük hőünket, kit elhagytunk feljebb,
A szerelemnek útvesztőjén beljebb.

29.

Megy odaliszkok szép hadával ő,
A mint a jelt megadták távozásra.
S bár sok tilos báj kandikál elő,
Nincs benne mód, hogy mindezt meg ne lássa,
És hogyha mindjárt koczkán áll a fő.
(Mert itt e vétség sírodat megássa,
Míg Albion csak bírságol erősen.)
Hó nyakra, vállra száll a vakmerő szem.

30.

De nem felejt, hogy szoknyát visel.
Sok, sok szobán át, csarnok-ív alatt,
Két sor herélt közt így vonulnak el;
Elöl egy tisztos, büszke hölgy halad,
Ki rendet tart, ha köztük lárma kel,
S nagyon vigyáz, nehogy rossz gondolat
A kis bohókat olykor megrohanja;
Legteljesb címe: »A szüzeknek anyja«.

31.

Hogy »anya« volt-e, épp úgy nem tudod,
Mint azt, ha »szűz«-e, kin anyáskodék;
De ekkép hívják a szerájban; ott
Ez régi cím; mióta? tudja ég;
Hogy az, megmondja Cantemir s De Tott.⁷⁹
Foglalkozása fontos és derék:
Ezer leánnyal együtt enni, hálni,
Erényt megóvni s néha - korrigálni.

32.

Jó hivatal, valódi szinekúra,
Mert nincs más férfi, csakis Ő Felsége;
Sosem nézhetnek holmi ifiúrra;
Aztán a strázsák, a falak, - se vége,
Se hossza nincs - meg néha egy-egy kúra
(Tengerbe hányt zsák, ketté vágott gége),
A szépségek zárt barlangját e mód
Oly hűsen tartja, mint egy klastromot.

33.

Tehát, mint mondám, mentek hosszú sorban
A szebbnél szebb leányok, összeszedve
A föld minden pontjáról zsenge korban,
Hogy teljék bennük egy jó úrnak kedve;
Haladtak lassan s mintha mélakórban
Szenvedne mind, oly búsan lépegetve;
Igy reng a sáppadt vízi lilium
Patak vizén, illetve méla tón.

34.

De bezzeg otthon, a szobákba térve!
Szökött madár, szabadba tört bolond,
Fiú-sereg, a játszó pontra érve,
Hab, mely dagálykor szirtes partra ront,
Irlandi a piarczon, adva, kérve:
Nem üt vadabb zajt, több rendet se bont...
Elment az őrség... Hajrá! Rajta csak!
Mind ugrál, tombol, énekel, kaczag.

35.

Beszédjük, persze, a körül forog:
Minő a vendég haja, foga, szája?
Fülében - mond egy - még függő se lóg;
Úgy látja más: nem csinos a ruhája;
Nyarában van már, bizonyítja sok;
Bimbó csupán, más része konstatálja;
Termetre férfi, mondogatják, - s pezsdül
Hozzá a vágy: »Bár az vón mindenestül!«

⁷⁹ Cantemir Demetrius, szerb fejedelem, nagy munkát írt a török birodalom történetéről.

De Tott 1785-ben »A török birodalom nevezetességei« címen adott ki terjedelmes útleírást.

36.

De azt bevallja valamennyi néző,
Hogy a ruházat oly leányt takar,
Ki ifju, friss, és rendkívül ígésző;
Nem foghat át kecsesbet férfi-kar;
És egy sem érti (bámulatra készítő!)
Hogy Gulbeyáz olyan rabnőt akar,
Kihez átcsaphat könnyen Ő Felsége -
És akkor trónnak, befolyásnak vége!

37.

De legfurcsább e szűzi rajban az,
Hogy bár az uj társ szép veszélyesen,
Egyiknek ajkán sem duzzog panasz,
Gáncs, gúny se' vagdal; egysem áll lesen
Hogy fölfedezze - ámbár bércei sas
Se lát tisztábban, mint társnői szem -
A sok hiányt, végül megállapítván,
Hogy ez s ez asszony »undok, csúnya, hitvány«.

38.

Pedig hát féltés bennök is vagyon.
Mi hát az ok most? Tán szimpáthia,
Mely, mint a bölcsek állítják, nagyon
Csodás erő, bár nem tudják, mi a'?'
Át nem láthatnak a ruházaton,
S mind érzi mégis: ellentállnia
Ah! képtelenség...! Érzik a delejt
- Vagy mást, ha tetszik - mely szivökbe lejt.

39.

Már annyi tény, hogy olthatatlanúl
Lángolnak mind uj czimborájukért;
Nemes barátság szent érzése gyúl
Gyöngéd szivökben... és ilyen növért
Szeretne mind... sőt egynehánya (túl-
Csapongó lélek) nyögdécselte: Mért
Ily bátyja nincs, hogy lenne támasza!
Nem kéne akkor szultán, sem pasa!

40.

Három közülök legtöbb lánggal ég,
Barátságuk már túlmege a határon -:
Katinka, Lóla és Dudú; - elég
Ha annyit mondok, hogy szép mindahárom,
Oly szép, minőt nem láttál soha még,
- Deskripczióm' e jelzővel bezárom -
Bár más a termet, arcszín, fajta, kéz;
Csak a barátság egyaránt merész.

41.

Sötét volt Lóla s forró mint hazája,
Hő India; Katinka hófehér

- Cserkesz leány -; kék szeme, piczi szája,
És csöppnyi láb, mely földet alig ér,
Csak úgy lebeg! - Egész más Dudú bája;
Ágyban legelső; kissé lusta vér,
Renyhén sovárgó, duzzadt, telt idom,
De hogyha látod, megbódulsz, tudom!

42.

Álmos Vénushoz volt Dudú hasonló,
De »álmot gyilkol« legkisebbke tagja,
A phidiászi orr, a homlok s bomló
Fényes hajának fürtös zuhatagja.
Angyalszerű nincs rajta semmi; omló
Gömbölyded testét karcsuság se' lakja;
És bája mégis oly csodás egész,
Hogy gáncsolandó nincs rajt' semmi rész.

43.

Vad szenvedély nem lappang jellemében,
Szelíd varázsa: május reggele.
Tűz nem lobog félig lezárt szemében,
De édes, gyöngéd vonzással tele;
Olyan volt mint Pygmálionnak éppen
Megéledt szobra (úgy hiszem, hogy e
Hasonlat új); küzd még az ember s márvány,
Félénken, lassan hő életre válván.

44.

Faggatja Lóla: »Mondd, mi a neved?«
- Juanna! - »Szép név!« Majd Katinka kérdez:
»Hazád?« - Spanyolhon! »Rossz néven ne vedd,
De nem tudom, hol fekszik!« Lóla érdes
Hangan felel: »Egész világ nevet,
Ha így beszélsz... bolondságoddal sértesz...
Jegyezd meg hát: Sziget, tenger közepén,
S Egyiptom és Tanger közt fekszik éppen!«

45.

Hallgatva ült Dudú Juanna mellett,
Haját babrálta, majd meg fátyolát;
Feszíti keblét mély, nehéz lehellet,
Rá-rá néz hosszan s részvét hatja át,
Hogy a szegénynek ily bús körbe kellett
Származnia, hol nincs rokon, barát,
Csak bámuló, fagyos, kíváncsi szem,
Mely néz, bírál és ítél hidegen.

46.

A »Szűzek anyja« most jó s szót emel:
- Aludni lyányok, itt az óra...! Ám
Zavart vagyok, mikép helyezzem el
Juannát? Téged nem vártunk, babám!«
- Mond, rá pislantva - »Nincs egy ágy se, mely

Üresen állna... baj biz ez! Csupán
Az én ágyamban vár rád éji szállás,
De holnap aztán rendben lesz a hálás!«

47.

Itt Lóla közbevág: »Hiszen mama
Tudod, hogy rosszul alszol rendesen,
Téged bizonynal háborítana,
S ezt nem tűröm... ágyamba én veszem!
Karcsúbbak is vagyunk ketten mi...! Na
Nyugodj belé...! A legjobb helyt leszen!«
De most Katinka vágott közbe lágyan:
»Én is sajnálom s nekem is van ágyam!«

48.

»Aztán« - folytatja - »félek egyedül.«
- Mitől? - mordúl rá a matróna. - »Hát
A rossz manóktól... mert mind ide gyűl
Úgy képzelem s fölöttem surrog át;
Lidércz, boszorka, dsín, mind rajtam ül
S álmom rettentő!« Mond a Donna: »Rád
Éppen nem bízom... hidd el, édesem,
Veled nem vón egy percznyi nyugta sem.

49.

»Te Lóla még nem alhatsz senkivel.
Okát tudod jól; és te sem Kata;
Feküdnötök most magatokba' kell;
Dudúnak osztom e leányt oda,
Csöndes, szerény, jó, nem terél-ferel,
Hogy köztetek ilyen maradt, csoda!
Mit szólsz, kicsim?« - Dudú semmitse szól,
Ellent sosem mond, hallgat s meghajol.

50.

Ajkát a hölgynek homlokára nyomva
S Lólát, Katinkát megcsókolva képen,
Könnyed hajlással útnak indul nyomba',
S viszi Juannát, kézen fogva szépen,
Hogy megmutassa, hol fog nyugalomba
Merülni majd, egyéb társnők körében, -
A míg a két lányt eszi a harag,
Bár tiszteletből mitse' szólanak.

51.

Tágas terembe léptek (a Kelet
Odának hívja); - a falak körül
Ágy, pamlag, szófa, díszes toilett
(Es annyi más, mely itt halomra gyűl;
Mind' láttam én, de nem csapok szelet
Leírásukkal); - itt minden kerül
Mi hölgynek kell s a mi hiányozik,
A' sincs oly messze, mint búsan hiszik.

52.

Dudú, mint mondám, ízről-ízre bájos,
Nem ragyogó, de vonzó, megnyerő;
Festő ily arcot, éppen mert szabályos,
Ritkán talál el; szenvedély, erő
Hol öszhangot bont s a merész hibához
Jellemző járul, bármi vakmerő:
Ilyet leköthet friss ecsetvonás,
Mert szép avagy rút: mély a benyomás.

53.

De ő olyan volt, mint nyájas vidék,
Hol dús növényzet szép öszhangja vár
Nyugodt örmre; - mint felhőtlen ég:
Derült, de nem víg... Ó be messze jár
Az üdvtől az (túlestem rajta rég)
Ki »szenvedély«-ben fönséget talál.
Láttam tombolni asszonyt s óczeánt -
S az első százszor több veszélybe ránt.

54.

Gondolkodó volt inkább mint merengő
S inkább komoly, semmint gondolkodó;
Nem hozta eddig hullámmásba rengő
Keblet sovár vágy; lénye tiszta, jó;
S nem tudja, hogy szép; pompás arcza, lengő
Hajának dísz és hogy válla hó -:
Előtte mindez ismeretlen, bárha
Tizenhat elmúlt; nem gondol magára.

55.

És épp ezért volt kedves és szerény
Mint az Arany kor (melyben aranyat
Nem ismerének földünk ős terén;
De régi mondás s mindig új marad:
»Lucus a non lucendo«; - annyi tény,
Hogy egy *hiányzó*, nem levő becs ad
Nevet neki. Korunkhoz is talál ez,
De ördög tudja, hogy mily érczből áll ez.

56.

»Korinthy«-ból tán - jobbat nem lelek -
Mely minden ércznek kotyvaléka, - ám
Főrésze: réz). E rőfös zárjelet
Bocsásd meg, édes olvasó! Hibám'
Sajátodként mérd, - hisz közös veled -
Vagyis mentő körülményt láss csupán!
Itélnél másként, mint a hogy kívánom,
Isten neki! Elvégre azt se' bánom.

57.

De illő már folytatnom a mesét.
Figyeljete hát: nyájas öröme

Vezette, vitte - járván szerte szét -
Dudú Juannát; és mindent lefest,
E labirinthnak minden rejtekét
Föltárja néki egypár szóval; - ezt
Igen csodálom; rossz kép bár, de minden
Szótlan nő *néma* mennydörgés szerintem.

58.

Majd társnőjének (*nőt* mondok, mivel
Látszatra, színre nővé vált Juán)
Rövid vázlatban gyorsan tárja fel
Kelet szokását a derék leány,
Szüzesség-védő sok törvényivel.
Egy Veszta-templom sincs oly tiszta tán
Mint itt e hárem; - bőjt itt biztosabb,
Papnő sok lévén és csak egy a pap.

59.

Azután Juannát megcsókolja szendén;
A csókolódzást passzióval űzi;
Nincs benne bűn; én azt hiszem, hogy rendén
Van ez; mert édes minden csók, ha szűzi,
És szép leányok közt mást nem jelent (én
Ekép fogom föl, elmém így betűzi),
Mint egy nagyobb üdv, egy sejtelmes éd,
Egy távolibb kéj dús előlegét.

60.

Ártatlanúl, egymásután levet
Minden ruhát; de nincs sok gondja véle;
Kevés az öltöny, mit magára szed.
Elvértve néz csak fényes tükörébe,
Mint kandi őz, halk, tiszta tó felett -:
Ijedve hátrál, hogyha önnön képe
Ragyog fel onnan s visszatér megint
S a rengő képre ámulón tekint.

61.

De még magával készen sincs, megyen
Juannához s ajál segélyt neki,
Ám ő protestál nagy szemérmesen,
Nem engedhetvén, hogy más fűzze ki;
Udvarias volt mód fölött, de nem
Válik javára, sőt nyakát szegi:
Ujjába tű szúr, tű mindenfelől, -
Sors csélcsap férfit sokszor ezzel öl.

62.

Mert sünt csinál az asszonyból, a kit
Megfogni nem tanácsos. Hátha még
Komornaságra ítél valakit
Zord végzete, mint engem... ó nagy ég!
Kamasz koromban (most is szúr, szakít

A tük emléke) én öltözteték
Egy hölgyet bábra...! Volt ott végtelen
Számmal gombostű... s jaj! mind rossz helyen.

63.

De bölcs szemében mindez bliktri csak,
S én szeretem a bölcseséget, jobban
Mint engem ő; - előttem dús anyag
Elmélkedésre minden tárgy: a kappan,
A bösz tyrann, vagy a piczinyke makk...
De bölcseségem kandi orra koppan!
Mi vagy? mi léssz? honnan jössz? merre szállasz?
Örök kérdések s egyre sincsen válasz.

64.

Csönd ül a termen... tétován lobog
Imitt-amott a rezgő lámpafény;
S a szép alvókra lágy szendert lopott
A félhomály; - ha van még éji rém,
Az most, hiszem, mind itt tipeg-topog
A mint gödréből halk körútra mén,
S ebben bizonynyal jobb izlést mutat,
Mint hogyha erdőt, vár-romot kutat.

65.

Bájos leányok szunnyadtak, körül,
Mint sok virág, illatra, színre más,
Ha melegágyban együvé kerül,
Kifejtve őket gondos ápolás...
- Ott pihen egy... szöghaja szét-terül,
Édes lehet még nem hevíti láz,
Szép feje lenn csüng, mint gyümölcs a fáról,
Gyöngysor ragyog félig nyílt ajakáról.

66.

A másik: arcját hó karjára tette,
Úgy szendereg; - nyugodt a méla szem;
Sötét, gyűrűs haj hullámszik felette;
Mosolyg álmában... mintha föllegen
Hold tetszik át... félig ledobva leple,
Szépsége, bája fölragyog, de nem
Láthatja más, csak a szemérmes éj,
Mely küzd a mécsessel s fénybe törni fél.

67.

A harmadik gyöngéd és halavány,
Álomra bágyadt fájdalomnak képe;
Mélyen piheg a hó kebel; talán
A siratott, távol hon szállt elébe
Szelíd ábrándok ringató karán;
Köncsepp szivárog szeme éjjelébe
S ott reszket, csillog a sötét pillákon
Mint éji harmat gyászos cziprus-ágon.

68.

A negyedik, mint kőszobor, olyan;
Alig lehel; márványból a feje;
Hideg, nyugodt, mint befagyott folyam,
Mint jég az Alpon vagy mint Lóth neje,
Sóvá meredvén, vagy mint - komolyan
Nem t'om mi még... nincs kellő ideje
Múzsámnak a komoly hasonlatokra.
Még egy: mint kriptán egy bús lady szobra.

69.

S az ötödik, - egy »bizonyos korú«
Hölgynek mondhatnám, a mi annyit téssen,
Hogy már koros bizonynal; a darú
Elvitte nyíló tavaszát egészen!
Belépett ő is ama szomorú
Kopási korba, hol mellőzve lészen
Nő, férfi egyként s bűnbánattal telve
Magukba szállnak, búsan vezekelve.

70.

De hát Dudú? Aludt-e és mily álom
Tartotta fogva? Erről szólni félek,
Mert nem tudom s a füllentést utálom.
De úgy éjfél tájt - most valót beszélek -
Mikor kialvó, rezgő mécs-sugáron
Kisértő útját megkezdi a lélek
S a babonásba vad félelmet olt:
Dudú egyszerre iszonyút sikolt.

71.

A nagy sikolyra bezzeg lőn rivaj!
Kényelmes ágyból rögtön mind kicsapja
Magát a sok lány s tódul mint a raj,
Özönlik, árad, mint a tenger habja
Mindenfelől, megtudni: mi a baj?
Reszketve gyűlnek s a legokosabbja
Sem érti, hogy csöndes Dudú miért üt
Ily éktelen zajt. - Ah, magunk se értjük!

72.

Dudú ébren volt és az ágyban ült,
A mely körül tolong a lánycsapat;
Lengett az öltöny, bomlott haj röpiült
S mint meteór tündöklött a szabad,
Csupasz kar, mell, láb... és fürkészve küld
Mohó pillantást és Dudún tapad
Mindnek szeme, ki lázas félelemmel
Irul-pirul s néz nagyra tágult szemmel.

73.

De ó! csoda! - Bizonyság: mily nagy áldás
A jó, mély álom - moczczanás nekül

Feküdt Juanna; zaj, sikoly, kiáltás
Nem verte föl; - ily rendületlenül
Férj sem szunyókál hitvesénél; csárdás
Járhatna most, semmitse hall e fül;
Fölrázzák végre... ébred nehezen,
Már ásít is, de még csukott a szem.

74.

S nagy vallatásba kezdtek most, de mert
Egyszerre szól mind s mindegyik hadar,
Kérd, faggat, nógat, - e zajos, kevert
Beszéddel, mely zúg mint a zivatar,
Nem tettenek kellő válaszra szert.
Dudú sosem volt esztelen, badar,
De mert »nem szónok, mint Brútus«, tehát
Először csak hiányos képet ad.

75.

Elmondja végre, hogy szunnyadva jól,
Álmában egy »sötét erdőbe'« járt,
Milyenben Dante búsan bandukol⁸⁰
Oly korban, melyben hívság már nem árt; -
A lét középső állomása, hol
Erényes hölgyben nem tesz senki kárt;
És telve volt nagy fákkal a vadon,
S gyümölcs borított mindent gazdagon.

76.

S középpütt lógott egy szép arany alma,
Ingerlő fénynyel... ám oly messze volt,
Hogy el nem érte, bár a vágy hatalma
Letépni készté; - kövekért hajolt
S dobálni kezdte a mosolygó, csalfa
Gyümölcsöt, melyhez enyelegve szólt,
De bár a lelkét ott lehelje ki,
Nem engedett a kis makacs neki.

77.

Ekkor, magától - már-már függni hagyja -
Egyszerre csak lehullott, egyenest
Lábához esve! Rögtön fölragadja
És rajta éppen jól harapni kezd.
De még a fogsor héját át se hatja
Mit dús aranyszín tündöklőre fest:
Egy méh kiröppent és megdöfte... ó jaj!
Ezért riadt föl oly heves sikolylyal.

78.

Zavartan szólott és kissé remeg,
Mint az, ki ébred rossz, nehéz álomból
S a hely színén nem győzi senki meg,

⁸⁰ Célzás a Divina Comoedia strófájára.

Hogy mindez csak gőz, mely az agyban tombol
Ámbár van álmom, oly jósszerűleg
Jelentkező, hogy teljesen letromfol;
»Csodás esetleg« mondanák manap,
Oly frázis ez, melyen mindenki kap.

79.

A felsült hölgyek, látván, hogy hiába
Volt rémülésük, most Dudúnak estek:
Jó álmukat miért zavarta kába
Álmom miatt...! Mind zúgolódni kezdtek.
A »szűzek anyja« - reszketett a lába
Még akkor is - szintén korholta: »Veszteg
Mért nem maradtál!« S bösz homlokkal állt ott.
Dudú csak nyögte: bánja, hogy kiáltott!

80.

»Már sok bolondot hallottam, de hogy
Valaki alma s hitvány méh miatt
Oly zajt csináljon, hogy majdnem berogy
A háztető s mindenki fölriad...
Te nálad lelkem, az eszezske fogy
Vagy nő a hold! Majd orvosságot ad
A házi doktor, - reggel jó korán
Elhívatom - mert rosszúl vagy te, lány!«

81.

»Szegény Juanna! Szép fogalma lesz!
Igy rávisítani első éjszaka
A mit nálunk tölt! Gondoltam, helyes
Ha nem hagyom, hogy nyúgodjék maga,
S tehozzád adtam, mert nem vagy fejes,
Lármás, szeszélyes, mint a többi! Na
Megjártam én...! De most Lólához tészem,
Bár nála sokkal szűkebb ágya leszen!«

82.

Öröm villant meg Lóla szép szemében,
De rezgő könnyel a Dudúé telve,
- Nehéz álmától vagy tán szégyenében! -
Kérlelte a nagy asszonyt esdekelve:
Bocsássa meg első hibáját! Szépen,
Halkan könyörgött, védelmére kelve
Önnön-magának... hagyják nála hálni
Juannát... többször nem fog kiabálni!

83.

Igéri, hogy több álma nem leszen,
Vagy legalább ily zavaros soha.
Csodálkozik, hogy oly vad-élesen
Sikolthatott... Szeszélyes, ostoba,
Nevetséges volt, ő belátja, nem
Szépíti dolgát... s méltán éri a

Leányok gúnyja; - ám most csöndet óhajt,
Hogy kiheverje e rövid, muló bajt.

84.

Juanna is megjegyzi szende hangon,
Hogy ott a hol van, jól van dolga néki.
Hisz a leányzók félrevert harangon
Túltettenek s álmából nem verék ki;
Túltenne ő is minden bárgyú bangón,
Ha elhagyná kedves kis partnerét, ki
Csak annyit vétett - s ez nem méltó szóra
Hogy rosszat álmodott, mal-à-propó-ra.

85.

Dudú megfordult e szavakra most
S arczczal borult Juanna keblire.
Csak nyaka látszott, melynél szebb pirost
Kipattant rózsza sem mutat föl. - E
Sajátszerű pír indokát, meg oszt'
E bomlott alvás mért-jét s a vele
Járó zavart nem fejthetem meg. Én
Annyit tudok csak: mindez tiszta tény.

86.

Mondjunk nekik hát jó éjt, - voltaképen
Jó reggelt, mert már kukorékol itt
Minden kakas s a hajnal festi éppen
Rózsás ujjával Ázsia halmait...
Nyúlánk mecset szögellő tetejében
A görbe félhold csillog már, a mit
Örömmel lát kanyargó domb alatt
A karaván, a mint lassan halad.

87.

Alig pitymallott, Gulbeyáz kilép
Unott ágyából, sárgán, elcsigázva,
Mint az, kit bőszt vágy marcangolva tép,
S köpenyt és fátyolt vesz rögtön magára; -
Könnyebben hordja gyötrő tövisét
Mellében a regének csalogánya,
Mely énekelve vérzik lassan el,
Mint ön-gyötrelmét a sovár kebel.⁸¹

88.

S ez, tetszik látni, művemnek morálja,
Csak észrevenné egyszer a világ;
De nem cselekszi, sőt inkább lezárja
Szemét a tisztelt olvasó, hogy át
Ne hasson rajt' a fénynek tünde árja;
Egymás babérján gyűlölködve rág

⁸¹ Czélzás Filoméla és Prokne regéjére.

A sok író is: - de hisz annyin vannak,
Hogy nem csoda, ha egymásra rohannak.

89.

Pompás ágyából Gulbeyáz kikél,
Melynél puhábban nem hált szibaríta,
Ki, mert alatta egy rózsalevél
Kuszára vált, a szolgát nyögve hította; -
Még pongyolán is szép, bár szenvedély,
Gög, szerelem, arcát beteggé vitta! -
Úgy elfoglalta lázadó szive,
Hogy még tükrébe sem pillanta be.

90.

Épp ekkor, vagy kissé későbbre tán,
A nagy szultán is föltápaszkodék.
Uralja harmincz hódolt tartomány,
Meg egy hitves, a ki utálja rég...
Pogány töröknél ez kisebb baj ám
- Annál kivált, kinél van pénz elég
Az asszonyokban válogatni - mint ott,
Hol két nő már bűn és botrányra indok.

91.

Nem törte rajta a fejét; igaz
Hogy máson sem! Sosem fogyott ki Ő
Csinos kicsikből, a kiket vigasz
S játék gyanánt olyankor vett elő,
Ha a Divánban unta már a gaz
Jegyzékeket; - sok szép cirkasszi nő
Állott kényére; bár most régi vágya
Mintegy kiújult s csak nejét imádja.

92.

Fölkelt tehát és elvégezve minden
Szent öblítést, mit a Korán kiszab,
Imát és több eféle dolgot, menten
Kávézni kezd s hat csészével bekap.
Megy a Divánba aztán jól kifenten,
Mert győz a muszka s mindig magasabb
Czélokra tör gögös Katharina,
A legnagyobb császárnő és - rima.

93.

Ó te, fiának a fia, te Sándor,
Nagy és törvényes! Meg ne bántson téged
Ha tán szavam hozzád jut, - mert a vándor
Rím gyors ma-nap s bejár nagy messzeséget;
Néwádig elhat vakmerően s bánt oly
Szabadság-zajjal, megszállván a léget,
Mely tengered komor zúgásin áthat -:
Nekem elég, ha fia vagy apádnak!

94.

Ha azt mondják gyerekről: szerelemben
Fogamzott s anyja Tímon antipódja,
Ki mindenkit gyűlölt -: elbúsít engem
A léha ember-bélyegzés e módja.
Ugyan ki állhat ősiről jót? Nem, nem,
Ha egy hölgy félre lépven, tette főtja
Ott ülne minden generáczió:
Lelnél-e címert, mely szűztiszta vón?

95.

Ha tudná Katharina és a szultán,
Hogy mit kell tenniök, - a mit királyok
Csak akkor tudnak, ha időnek multán
A sors hatalmas leczkét vagdal rájuk -
Megélhetnének békén s boldogúl tán
Frigyes fejedelmek s diplomata-szájok
Segélye nélkül -: csapná el nemes
Testőrhadát az s háremét emez!

96.

De így a Dívánt nem kerüli el,
És ott kopik szegény császári csont,
Míg kombinálják hosszasan: mivel
Nyomják sarokba e vad Amazont?
S kétségbe'sés, mély gond emészti fel
A sok minisztert - kik az árva hont
Óvják és mentik - hogyha új adót
Nem írhatnak ki, könnyen hordhatót.

97.

A mint királya elment, Gulbeyáz
Kis boudoirját, ékes rejtekét
Kereste föl; magányos, méla ház,
Hol jobban ízlik a szerelmi éd
S a villás-früstök; - pompa, csillogás
Árasztja báját hízelegve szét,
Virág is nyílik nagy vázákban ott,
Rab, mely vigasztal bánatos rabot.

98.

Gyöngyház és porfir, márvány sík fala,
S több más, cifráz itt valamennyi pontot;
Rejtett madárnak hallatszék dala
S megtört sugárt színdús üveglap ontott
Felülről; szóval kedves hely vala;
De részletekbe nem mék, mert csak rontok
Hatásomon; árt minden leírás!
Vázolj, - a többi majd kifesti más.

99.

Babát hivatja, meghagyván neki,
Hogy Don Juánt előteremtse nyomban,

És adjon számot, vallja egybe ki,
Mit tett az ifju a közös szalonban?
Mikép fogadták... jól ütött-e ki
Az álruházat?... s mindezeknél jobban
Érdekli az - görcs reszketteti száját -:
Hol és mikép töltötte éjszakáját?!

100.

Egy kis zavarral válaszol Baba
A sok kérdésre, mely fejére zúdul -:
Ő rajta volt, hogy ne legyen hiba
Abban, mivel megbízták...! Ámde rútul
Meg-meg akadván dadogásiba',
Nyílt árulásnál jobban adja tudtúl,
Hogy titka van: - füléhez kapdos végre,
Mely a zavartnak végső menedéke.

101.

De Gulbeyáznak túrés nem sajátja,
Beszédben, tettben várni nem tudott;
A gyors, rövid választ szerette; látja
Hogy csetlik-botlik és nyögi a szót
Ijedt Baba s száját hebegve tátja
A mint tovább kérd egyetmást; - e mód
Dühét felkölti: - gögös homlokán
A kék ér duzzad s szikrát szeme hány.

102.

Babánk jól tudta, mit jelent ez, - és
Hogy elkerülje sujtó bosszuját:
Eseng s őszinte vallomásra kész,
Mert ő ártatlan a dologba'! Hát
Bizon kisűl, hogy Don Juán egész
Éjjelt Dudúval szunnyadozta át;
De ő nem tudta, szóval sem javallá,
A szent tevére! Úgy segítse Alláh!

103.

Az Óda első hölgye, a kinek
Tisztében áll vigyázni lányra s rendre,
Juánt ő adta ama kicsinek,
Mikor bementek a háló terembe,
Hol néki már nincsen szava...! Minek
Rendezte így el? Ő ott szemtől szembe
Nem szólhatott, mert hogyha gyanu kél,
- Teremtő isten! - megvan a veszély.

104.

Reméli, sőt egészen biztos benne,
Hogy jól viselte Don Juán magát,
S nem tett olyat, mi árulója lenne;
'Sz nem élne túl egy kurta éjszakát,
Ha szája járna vagy bolondot tenne;

Zsákolva adná tengermélynek át
Halálos bosszú. - Így s ekép felel,
Csak Dudú álmát, azt hallgatja el.

105.

Ezt finoman s bölcsen mellőzi; - még
Beszél sokat s beszélhet; válaszúl
Egy árva szót sem kaphat a derék,
A fájdalom s düh oly rombolva dúl
A nő szívében; szédül, sáppad, ég,
Fázik, fülébe csengés áll vadúl,
S a szív kín-csöppje homlokát kivervén,
Úgy reszket ott, mint harmat liljom kelyhén.

106.

Bár nem volt gyenge, rögtön földre omló,
Babánk azt hitte: most ájulni kezd;
De csak roham volt, - görcs, - melyhez hasonló
Több nem jöhet tán: - mind ismerjük ezt,
Hallottunk róla, sőt eféle bomló
Helyzetben, hol »masszává« lesz a test,
Talán voltunk is; - Gulbeyáz se bírja
Leirni azt, mit érzett, - más hogy' írja?

107.

Ott áll, saját kínjától ihletett,
A hogy bűv-székén, bőszt jós szenvedélylyel
Állt Pythia... és minden szívvideg
Mint megvadult ló tépi, rántja széjjel
Gyötört szívét... a míg végtére meg-
Lassúl a láz; - ekkor nehéz fejével
Nem bírva már, lehull a kerevetre,
Verődő térdit homlokával fedve.

108.

El van takarva földre hajló képe;
Mint szomorúfűz bókol, reng alá a
Dús, fürtös hajzat, torlódván elébe
S hideg márványt söpörvén selymes árja;
Vigasztalan, komor kétségbe'sése
Ziháló keblét rettentőn zilálja,
Reng, mint a tenger visszaűzött habja,
Mely tajtékát köves gátjára csapja.

109.

Roskadt a szép fej s nincsen sűrű fátyol,
Mely úgy elfödje arczát, mint haja;
Egyik kara lecsüng az ottománról,
Fehér, viaszkos, tétlen; - nagy baj a'
Hogy egységet nem lophatok komámtól
A festéstől; apróznom kell, hja ja!
Ha színné válnék minden szó...! De hát
E könnyű karcz is tán fogalmat ad.

110.

Baba, ki tudta, hogy mikor kell békét
A szónak hagyni és mikor nem, ott
Nyugodtan állt és némán várta végét
A fürgetegnek. Várt és hallgatott.
Lassan fölállt s elhagyta bársony székét
A szultánnő, de szólni nem tudott;
Homlok derül már, de a szem komor még,
Elült a szél, de a dühödt ár forr még.

111.

Fejét fölvetvén, ajkán szó lebeg, - de
Hallgat megint s tovább megy szótalán,
Sietve most, majd lassan lépegetve;
Járás, kedély mindig összhangba van,
Híven nyilvánul ember búja, kedve
A lépésben, mely czammog vagy rohan,
Mint Sallust írja bőszen Catilináról,
Kinél egy lépés száz poklot elárul.

112.

Megáll és int Babának: »Hozd elő
A két rabot, rabszolga! Hozd ide!«
Halkan beszélt, de megfagy a velő
Babában; nem mer opponálni, de
Még egyszer kérdi (bár jól tudja ő
Mit ért a hölgy s kiket kén hívni be),
Kérdezni bátor - röstelné valóban
Ha megtévedne -: kik forognak szóban?

113.

»Dudút hozd s álnok kedvesét!« felel.
»És csónakod tartsd készen majd a rejtett
Ajtó előtt...! Tudod a többit...! El!«
Toldotta hozzá... Fuldokolva ejtett
Minden szót, bár dacz és gög dúlja fel.
E hangból Baba gyöngeséget sejtett
S kéré, idézvén Mahomed szakállát:
Ne terhelne e vállalattal vállát!

114.

»Szavad parancs, szultánnő!« így beszél.
»De gondolj, kérlek, a következésre;
Parancsolj bármit, nincs gát, nincs veszély,
Hogy kedvedért híven ne hajtsam végre,
De ily hamarság, mert nincs benn' eszély,
Még téged is megronthat (a nagy égre!)
Nem arra czélzok, hogyha tán kísülne
Ez a dolog, hatalmad romba dülne -

115.

»Szívedre czélzok...! Mert a tenger mélye
Mindent benyel bár, valamint hogy ott
Sok szív pihen, mely hő, de kurta kéjre
Örök hab-sírba sajnosan rogyott; -
Ám a fiúért forró szenvedélyre
Lobbantál s lángod még most sem fogyott...
Vigyázz magadra, mert - e szóért pardon -
Megölni ötöt rossz gyógymódnak tartom!«

116.

»Mit tudsz te arról, mi a szerelem?
Hitvány! Eredj!« riadt rá - »s tedd, a mit
Parancsolok!« Már erre Baba sem
Marad tovább... futtatja lábait,
Nehogy végtére bűnbak ő legyen;
Mert bár rendezni úgy kívánta itt
A dolgokat, hogy másban kár ne essék,
Nyakát megóvni első kötelesség.

117.

Elment tehát, ügetvén nyakra-főre,
A megbízást végezni, - és szakadt
Az átkok átka valamennyi nőre;
Káromkodott, - cifrán és nagyokat;
Gógös, hiú, makacs, kegyetlen, dőre,
Szeszélyes mind, a hol csak egy akad
- Kivált szultánné - s romlott valamennyi!
Rá nézve áldás semlegesnek lenni!

118.

Örtársait magához hívja egyben
S az ifju párt rábízva egyik úrra:
Elhozni őket teljes tolettben.
- Főleg hibátlan legyen a frizúra -;
A szultánával fognak állni szemben,
Ki látni vágyik mindkettőt; - Dudúra
E hír furcsán hatott s Juánt leverte,
De menniök kell mindjárt, nolle-velle!

119.

Készüljenek hát a kihallgatásra,
És álljanak meg kellőképp előtte?
Ha szállt-e részvét mérges Gulbeyázra
Vagy úgy tett ő is, mint sok hölgy-előde,
Hogy a bűnös párt bévarratta zsákba -:
Egy hajszálon függ mindez. - Én előre
Nem kottyantom ki (Isten ments): minő
Szeszélyekkel bír egy valódi nő!

120.

Most válok tőlük s bár sorsuk komor,
Kivánok nékik, válásunk alatt,
Minden jót. - Jőjön más ételre sor,
Mert gazdagon van lakmámon falat.
S bizton remélvén, hogy - mint annyiszor
Juán menekszik s nem táplál halat,
Bár félig-meddig zsákban van a lába -:
Múzsám megyen most egy kicsit csatába.

MÁSODIK RÉSZ

VII. ÉNEK.⁸²

Izmaila ostromának részletei a következő két énekben egy francia műből (»Histoire de la Nouvelle Russie«) vannak kiválogatva.⁸³ A Don Juannak tulajdonított események egy része valóban megtörtént, nevezetesen a gyermekleányka megmentése; e tett Richelieu herceget dicséri, a ki akkoriban fiatal önkényes volt az orosz hadseregben és utóbb Odessa alapítója és jóltevője lett, a hol neve és emléke sohasem maradhat hálás tisztelet nélkül.⁸⁴

Ezekben az énekekben egy-két versszak a nem rég elhunyt Londonderry marquisa⁸⁵ vonatkozik, de még az illetőnek halála előtt írtam azokat. Ha e személy oligarchiája meghalt volna vele, nem nyomattam volna ki; ámde így se élete, se halála módjában nem látok semmi olyast, a mi véleményük szabad nyilvánításától mindazokat visszatárhathná, a kiknek elnyomására irányult életének összes törekvése. Hogy kedves ember volt a magánéletben, lehet igaz is, nem is, ám ehhez a közönségnek semmi köze; a mi pedig azt illeti, hogy sirassuk halálát, erre lesz bőven idő akkor, ha majd Irland megszűnt keseregni - világra jöttét. Én (egymagam milliók véleményét fejezve ki) úgy ítélem róla, mint miniszterről, hogy érületben despotikusabb, értelem dolgában gyöngébb kormányférfi nem igen zsarnokoskodott még országok fölött. Valóban első eset a normann uralom óta, hogy Angliát, legalább egy *miniszter*, inzultálni merte, a ki nem tudott angolul és hogy a parlament a *Malaprop* asszony-ság⁸⁶ nyelvén diktáltatott magának.

Arra, hogy miképen halt meg, sok szót ne vesztegessünk. Csak ennyit erről: ha egy szegény radikális, pl. Waddington vagy Watson, vágta volna ketté a torkát, keresztúton temetik el s a karó és dorong sírjáról el nem marad. De a miniszter elegáns holdkóros volt, - érzékeny öngyilkos, - ő csak a »fő ütő-eret« vágta ketté (áldassék tudománya!) és ime! gyászpompá és Westminster-apátság és »búbanatot üvöltő« hirlapok; - halottvizsgáló dicsbeszéde az elhunyt véres teteme fölött; - (méltó Antoniusa ennek a Caesarnak) - és undorító zsibvásári lármája

⁸² Izmaila ostromát és bevételét Byron a hetedik és nyolczadik énekben borzalmas részletességgel írja le (épp úgy, mint a második énekben a tenger viharát és a hajótörést), miközben mélyen megható epizódokat kapunk hatalmas szatirával keverve, mely az »en gros mészárosok« ellen irányul; »ezekkel szemben« - jegyzi meg Byron - »kiméletlenül meg kell mondani az igazat. Tudom, hogy az ellenfél rémes hatalom, mindamellett a harczot meg kell vívni vele; talán javára fog válni az emberiségnek, ha nem is az egyes embernek, aki síkra száll.« (Byron levelei 1821. aug. 8.)

⁸³ »Essai sur l'Histoire ancienne et moderne de la Nouvelle Russie, par le marquis Gabriel de Castelnau.« 3. tom. Paris, 1820. - Byron a »Don Juan« VI., VII. és VIII. énekeit Pízában, 1822-ben írta.

⁸⁴ Richelieu herceget 1803-ban nevezték ki Odessa kormányzójává. Mikor a herceg átvette az adminisztrációt, a városnak rendezett utcái sem voltak s a lakosság - nyomorult házakban tanyázva - 5000 főnél alig rugott többre. Tizenegy évvel később, mikor a herceg Odessát oda hagyta, e szám 35.000-re szaporodott és a várost szabályos utcák, sétaterek, csinos házak és középületek díszítették.

⁸⁵ Londonderry marquis (lord Castlereagh Róbert) 1822. aug. havában North Cray nevű falusi jószágán ölte meg magát, egy rendkívül hosszú nyult parlamenti ülészak végén. A konzervatívek állítása szerint államférfiúi hivatásának esett áldozatul: nem bírta már a túlfeszített munka terhét és elméjében megháborodott. Politikai ellenfelei az öngyilkosságot másképen értelmezték és annak tulajdonították, hogy a lordot lelkiismerete furdalta reakzionárius politikája miatt. Az önvádnak egy erősebb rohama közben kioltotta életét. A Westminsterben temették el.

⁸⁶ Sheridan egyik vigjátéki alakja. A »Vetélytársak« című darabjában fordul elő.

egy alávaló csőcseléknek, mely konspirál mindaz ellen, a mi igaz és tisztességes! Halálával - a *törvény* értelmében⁸⁷ - szükségkép vagy bűnt vagy örültséget követett el -: egyik esetben sem méltó különös magasztalásra. Mit követett el, míg élt - tudja egész világ; és a fele érezni fogja még sokáig, ha ugyan Európának életben maradt Sejanusai nem vonják le halálából az »erkölcsi tanulságot«. A népek legalább némi vigaszt meríthetnek abból, hogy elnyomóik nem boldogok és hébekorba oly igazságos birói széket ülnek saját tetteik fölött, hogy eléje vágnak az emberiség ítéletének.

Ne többet erről az emberről; - és Irland hadd távolítsa el *Grattan* hamvait a Westminster sanctuáriumából. Vagy az emberiség patriótája ott nyugodjék a politika Werthere mellett?!!

A mi kifogást az eddig közrebocsátott énekek ellen más irányban emeltek, arra nézve beérem *Voltaire* két mondásának idézésével: - »La pudeur s'est enfuite des coeurs et s'est réfugiée sur les lèvres.«... »Plus les mœurs sont corrompus, plus les expressions deviennent mesurées; on croit regagner en langage ce qu'on a perdu en vertu.«⁸⁸

Tökéletesen ráillik ez arra az elfajult, képmutató tömegre, mely a mai britt nemzedék kovásza; és ez az egyetlen válasz, a mit megérdemel. Az »Istenkáromló« elcsépelt és pazarul osztogatott címét, melylyel a bérenczek - holmi »radikális«, »liberális«, »jakobinus«, »reformer«, stb. változatokkal - naponként tele kiabálják a világot: kell, hogy örömmel fogadják mindazok, a kik visszaemlékeznek arra, eredetileg *kit* illettek vele. Sokratest és Jézus Krisztust kivégezték *istenkáromlók* gyanánt s így jártak és fognak járni még sokan, a kik az Isten nevével és az ember szellemével üzőtt szembeszökő visszaéléseket ostromozni elég vakmerők. De az üldözés nem czáfolat, sőt diadal sem; a »nyomorult pogány« - a hogy nevezik - börtönében valószínűleg boldogabb, mint támadóinak legkevélyebbje. Meggyőződését nem kutatom, lehet igaz vagy téves, - de *szenvedett* érte, és a lelkiismeretért való pusztá szenvedés több proselytát fog szerezni a Deismusnak, mint heterodox⁸⁹ főpapok példái a kereszténységnek, öngyilkos államférfiak példái a zsarnokságnak vagy nyugdíjjal túlhalmozott emberirtók példái annak az istentelen szövetségnek, mely világ csúfjára »szent«-nek nevezi magát! Nincs semmi kedvem lábbal tiporni becstelent vagy halottat, de nagyon jó lenne, ha ama rendek képviselői, a honnan azok a személyek származnak, valamivel lejjebb hangolnák lármás, színeskedő pöffeszkedésüket, mely legkiáltóbb bűne az önző harácsolók e dupla nyelvű, hazug korszakának, és - de mára elég!

P í z a, 1821.

Byron.

⁸⁷ »Mondom, az ország *törvényei* értelmében, - az emberiség törvényei enyhébben ítélnék; de mivel a legitimisták folyvást *törvényekre* hivatkoznak, hát ebben az esetben alkalmazzák tetszésük szerint.« - *Byron.*

⁸⁸ »A szemérem elszabadult a szivekből és az ajkakra menekült«... »Mennél romlottabbak az erkölcsök, annál válogatottabbakká válnak a kifejezések; hiszik, hogy beszédben nyerhetik vissza azt, a mit érényben vesztek.«

⁸⁹ Lord Sandwich egyszer oda nyilatkozott, hogy nem tudja, mi a különbség orthodoxia és heterodoxia közt; a mire Warburton püspök így felelt: »Orthodoxia, mylord, az *én doxiám* és heterodoxia a *más doxiája*.« Jelen korunknak egyik praelatusa, úgy látszik, a doxiának *harmadik* válfaját is fölfedezte, mely a választottak szemében nem nagyon emelte annak a nimbuszát, a mit Bentham az »Englándizmus egyházának« nevez. - *Byron.*

HETEDIK ÉNEK.

1.

Mik vagytok ó dicsőség, szerelem,
Hogy oly ritkán jöttök közénk le, bár
Folyvást körülünk lengtek? Sark-egen
Szikrázó lebkő nem tűnőbb sugár;
Fény-szomjasan magasba néz a szem,
A míg a láb röghöz tapadva jár;
Gyors lángotok százféle szint lövel,
S komor sötétben futva hagytok el.

2.

Szakasztott ilyen ez a költemény;
Mindegyre más-más, nem kötvén magát
Szabályhoz, rendhez; rímes sarki fény,
Mely zord, jeges klímákon villan át.
Méltán fakad könny annak a szemén,
Ki mindennek nyitjára jött; de hát
Az sem hibás, ki mindenben kaczag,
Lévén e »minden« - füst árnyéka csak.

3.

Vádolnak engem - engem, a jelen
Regény szerzőjét... tudj' isten mivel...
Hogy én lerántom és becsmérelem
Az embert, összes szép erényivel;
Mondják és durván bánnak el velem.
Csodálkozom, mért marnak ily düvel.
Nem mondtam többet - járok járt nyomon
Mint Dante, mint Cervantes, Salamon,

4.

Swift, Luther, Rousseau, kik kemény ítélet
Hangoztatói, - Fenelon meg Plátó
S Machiavelli; mind tudták, hogy az élet
Nem ér egy pitykét; a ki ezt belátó,
Csak nem bűnös tán? A mi engem illet
Nem vagyok én se Diogén, se Cátó;
Élünk és aztán meghalunk - de még
A jobbik rész? Nem tudta senki még.

5.

»Tudod, hogy semmit sem tudsz!« Ebből áll
A tudomány Szokrat szerint. Nagyon
Csinos tudás: számárrá degradál
Minden tudóst, ki volt, lesz és vagyon.
Newton, az elme legfőbb dísz bár,
Nagy föltaláló -: azzal vág agyon,
Hogy »az igazság roppant óceán,
S ő ott csigát szedő gyerek csupán«.

6.

»Hiúság minden!« Vallá több apostol,
És sok modern lelkész is vallja, vagy
Példázza - jámbor életével. Ostor
Rajtunk a lét: hirdeti kicsi, nagy,
Szent, bölcs, poéta, a ki bele kóstol
E szép világba; már ha minden agy
Igy fogja föl: keresvén gyáva békét,
Titkoljam én az élet semmiségét?

7.

Kutyák vagy emberek! - Azt mondva rátok
»Kutyák«, hizelgek, mert ők jobbak ám -
Olvassátok avagy ne olvassátok,
Én itt leírlak híven, igazán.
Nem állítják meg farkas-vonítások
A fényes holdat égi magasán:
Sugárait sem vonja meg a Múza,
S üvöltők utját fénynyel koszorúzza.

8.

»Dühös szerelmek, hűtlen harczok.« Érzem
Hogy jelzőket cserélt föl itt dalom,
De mindegy - így is érthető egészen.
Én mindakettőt versbe foglalom,
S várost megyek bombázni csatakeszen,
Mely nemsokára rommá lőtt halom.
Hires Suwarrow tönkre ostromolta,
Kit vér úgy vonzott, mint lánykát a torta.

9.

A város neve Izmail vala,
Bal-ágán és balpartján a Dunának.
Dibdáb biz ottan a házak fala,
De rangja díszes mint aféle várnak,
Azaz csak volt, míg tűznek általa
El nem veszett (hja! tüzes üszkön járnak
A hódítók); - fél mértföld a köre,
A tengertől vagy nyolczvan verstnyire.

10.

Egy hosszukás domb a falak körében,
A városkától balra, mint erőd
Uralkodott a tájon és a népen;
Szilárd czölöpsor állt a vár előtt;
Egy görög ember építette, éppen
Nem úgy a hogy kell: a ki bele lőtt,
Azt támogatta s gátja volt a benn-
Levőnek, állván *függőlegesen*.

11.

Hogy mily lángész volt ez az uj Vauban,
Ebből meglátod olvasóm; de mély

A város árka, mint az óceán,
S fal oly magas, hogy nincs tisztos személy
Ki vágnék ily magasban lógni; ám
Sok jó védművel a mozlim nem él;
Előre tolt sáncz s rejtett akna nincsen,
Intésül: »Erre nem mehetsz át, kincsem!«

12.

De voltak bástyák, ellenségre várva,
Oly vastagok, mint némely úr feje;
Két bős ütég, torkát szélesre tárva,
Pillantott szörnyen a Dunára le,
Egy rész »à barbette«, ⁹⁰ más résekbe zárva;
Huszonkét ágyú, romlással tele,
Bámult a város jobb felére, sátán-
Vigyorgással, húsz singes »macska« ² hátán.

13.

De nyílt a város a folyam felől,
Mert azt hívék az intéző körök,
Hogy nem jöhet hajón a muszka föl;
Addig hívék, míg egyszer csak dörög
Szemközt az ágyú s késő már elől
Korlátot vonni; nézi a török
S csak ennyit mond, a mint jön a flotilla
- Nem lábolhatván a Dunát -: »Bis Millah!«

14.

Immár a muszkák nagy rohamra készek.
De ó dicsőség s harczok istenségi!
Sugalmat nekem: e kozák vitézek
Díszes nevét mikép betűzzem én ki?
Vón erre száj: örök hír volna részek!
Bösebb Akill se volt, a félig égi,
Mert életük vérontás, békebontás.
Mi bántja hát nevük'? Hajh! A kimondás!

15.

Idézek egypárt, - gazdagítlak evvel
Jóhangzat. Ime: Strongenoff és Strokenoff,
Meknop, Sereglow, csengő Arsniew-vel,
Meg Csicsakoff, meg Rogenoff, meg Csokenoff;
Még számosat verhetnék ily nevet fel,
Tíz mássalhangzóst, mert rettentő sok e »noff«,
De a lotyó Hír rossz szeszélye gátom.
Hogy füle is van, nem csak kürtje, látom!

16.

A zűrzavart, mely tán *név* Moszkovába,
Nem tudja fűjni; mind torkán akad;

⁹⁰ Az ágyu helyzete, mikor födetlen mellvéd mögött áll. A »macska« magasra hányt földsánczot jelent.
(Górvéd.)

Pedig volt ott több, oly méltó danára,
Mint nászra szűz, kit édes vágy ragad;
Kedves nevek, hogy Londonderry szája
Sem mond - makogva - lágyabb szavakat;
A végük »iskin«, »uskin«, »ifski«, »uski«;
Hadd álljon itt például: Rozamuski,

17.

Serematof és Krematoff, Koklufti,
Koklobszky, Muskin-Puskin, Kurakin,
Bősz harcosok, kiknek nem árt a pufti,
Kik ölnek, dúlnak s nem lesz úr a kín
Rajtuk soha. Mit Mahomed, mit Mufti!
E had minden pogányt leszúr, a kin
Van ép, erős bőr; ez jön a dobokba,
Ha borjubőr nincs vagy kerülne sokba.

18.

Volt ott továbbá - víg önkéntesek -
Számos nemzetből egy raj idegen;
Nem a hazát, királyt védték ezek;
Azért jött mind, hogy ezredes legyen,
S hogy a szabad rablásban (van-e szebb
Mulatság ennél?) ő is részt vegyen.
Legtöbbje angol, kikre jaj-baj nem hat,
Tizenkilencz Smith és Thomson tizenhat.

19.

Jack és Bill Thomson és a többi hős
Mint a poéta: »Jemmy« névvel él;⁹¹
Nem t'om, ha volt-e czímerük, de ők
Pajzsoknál több és kész nemes levél
Ily híres név. A szintén ismerős
»Smithek« közt három Péter; s ott a fél-
Világnak réme, Smith a »halifaxi«,
Kinek mészárlás vígabb mint a lakzi.⁹²

20.

A többi Smith: Jack, Gill, Bill, Will. De ha
Megjegyzem itt, hogy cumberlandi volt
A legidősb Jack és kovács fia -
Elmondtam róluk mindent. Néma holt
A hős Jack immár. A jó dalia
Moldvában egy rongy fészket ostromolt

⁹¹ Thomson és Smith épp oly közönséges nevek az angoloknál, mint nálunk pl. a Kovács, Takács-név. A Thomson-nevet az »Évszakok« költője tette világhírévé, akire itt Byron czéloz.

⁹² A strófa végén említett »Smith a halifaxi« egy Angliában széltére ismert bohózat (»Love laughs at Locksmiths«) komikus hősalakja. Efajta tréfás vonatkozások igazában csak ott élvezhetők, ahol a nevek említésekor mindjárt a köztudatba átment alakok és események is az olvasó előtt állanak. Mi egyszerű hivatkozásra nem élvezhetjük »halifaxi Smithet«; az angolok viszont Hány Jánost nem élveznék.

És ott veszett. De neve halhatatlan:
Két sor volt róla minden napi lapban.

21.

Halálos sebre ír-e a papír?
Hasadt fejért kárpótlás a hasáb?
Én ezt a kérdést, - tisztelettel ír
Marsról e toll bár - pedzem legalább.
Nem bűn, remélem; hiszen Ő, a hír
Kedvencz fia, Sekszpír is kérdi, ládd,
Ugyancsak ezt egy tréfás monológba',
S idézni Sekszpirt szellemes dolog ma.

22.

És francziákból is gyűlt össze sok;
Vidám, hős ifjak; lévén patrióta,
Mellőzöm őket; inkább hazudok
Tizszer ha kell, semmint e hősi nóta
Csak egy igaz szót mondjon gallusok
Dicséretére; hosszú évek óta
Rút árulás, ha britt ír francziáról,
Ha csak nem úgy, mint a pokol fiáról.

23.

Két üteg ágyút egy közel szigetre
Plántált a muszka. Kettős volt a cél:
Minden magánlak és középületre
Bombát röpíteni, míg egy lélek él
A városon, ki arra van születve,
Hogy agyon üsse égő házfedél;
S mert Izmail dombon, félkörben állott,
Minden golyó felségesen trafál ott.

24.

Ez volt az első; a második az,
Hogy megrohanják a zavar perczében
A félholdas flotillát, mely igaz
Török flegmával ott ácsorgott szépen
A túlsó parton; hogy magát a gaz
Népség megadja (ez az óhaj éppen
Nem ritka ott, hol nincs a katonának
Bulldog-szive) tán így is kombinálnak.

25.

Megvetni azt, ki vélünk síkra száll,
Nem jó szokás; még mindig bajba vitt;
Ezért sujtotta rettentő halál
Csicsiczkowot s ezért dőlt sírba Smith,
Smith, Smithek dísze (kikre rátalál
Hú olvasóm e versezetben itt;)
Oly elterjedt név földünk széles hátán,
Hogy azt hihetnők: Smith volt maga Ádám.

26.

Hiányosak a muszka ütegek
Mert hevenyésztek lázasan sietve;
Ily okból sántúl vers is néha meg,
S lesz Murray, Longman morgós mint a medve,⁹³
Ha publikumnak újabb könyveket
Ostrommal venni nincsen semmi kedve;
Elrontja azt is, a mi a história
Szerint gyakran »gyilkosság«, gyakran »glória«.

27.

Ki a hibás? A mérnök volt buta?
Vagy a sietség vagy a szállító had
Nemes hite, hogy mennyekbe jut a',
Ki bátran megcsal ember-gyilkolókat,
Ez volt az ok tán? Tudja a duda.
De tény, hogy rosszúl vetik a golyókat.
Őket találják s ők sosem találhatnak,
Ekkép találhatnak folyvást a halálnak.

28.

A távolságot rosszúl mérve ki,
Hibás volt minden vízi művelet.
Korán gyújtott kanócczal ront neki
A városkának három módfelett
Lőpordús bárka s hajh! nyakát szegi
A rossz szemmérték! H'jába csap szelet.
Ott robban föl a Duna közepében,
Míg alszik a török, bár virrad éppen.

29.

Hét óratájban mégis ébredsz
És látja jönni az orosz hajórajt.
Állván a vártól kábel-hosszra, ez
- Kilenczre járt - már verekedni óhajt
S ágyúzni kezd. A visszhang rémletes.
Dördül a válasz és golyót golyó hajt.
Hull gránát, bomba, - ágyú, puska mozdul,
Fizet a mozlim bőven, kamatostúl.

30.

Hat óra hosszig állván a veszett
Golyó-esőt, - miközben a saját
Battériáik ontják a tüzet
A száraz földről - kezdik látni át,
Hogy ágyuzás, magában, nem vezet
Célhoz; vonúlnak gyorsan vissza hát;
Egy megfeneklett bárkát foglyul ejtett
A mozlim; egy fölrobbant s légbe lejtett.

⁹³ Byron idejében London legelőbbkelő könyvtárai. Murray (az angol Ráth Mór) adta ki Byron összes műveit. Byron sok levelet és tréfás verset intézett hozzá.

31.

Hajót és embert vesztett a pogány
Szintén sokat; de látva, hogy szalad
Az ellenség: a delhi,⁹⁴ mind a hány,
Hajóra kap most s mint sátáni had
Nyomúl tüzelve a futó után;
A túlsó partot vívja már, de vad
Merénye kárt vall; ontja gróf Damas
A vízbe őket s hull a sok kamasz.

32.

»Ha én leírnám« - szól itt krónikásom -
»Mindazt, a mit műveltek e napon
Az oroszok, rughatna kézírásom
Könyvekre, még maradna fönn nagyon
Sok hősi tett.« - Hát mitsem ír le. Máson
Nem lelkesül, csak pár nagy úrra fon
Cserkoszorút. Dicsérő tolla perczeg
Gróf Damasért s De Ligne-ért, a ki herczeg.⁹⁵

33.

Lássátok ebből, hogy mi a dicsőség!
Azokról, kik hő vért ontottak itt
- Kivéve néhány nagyméltágu hőst
E vágóhídnak - tud-e valamit
A publikum? Se jámborát, se böszét
Nem ismeri! A hírhez is, a mit
Szerzünk, szerencse kell. Princz Ligne maga
Ragyog, mint a dicsőség csillaga,

34.

Mert *önmagáról* életrajzot írt.
De hányan vannak, bátor, büszke fők,
A kik név nélkül nyomják most a sírt,
Bár egytől-egyig hősök voltak ők.
Igy vesztik el hajh! túlkorán a hírt
Szép lelkek is, míg csillog sok ripők.
Modern csatákról referáda bő - de
Tartunk-e meg kilencz nevet belőle?

35.

Nos, a kísérlét, fényes vala bár,
Többféle bajra és hiányra vall,
S Ribas, a bölcs és híres admirál,
Buzogva sürgős »rohamot« javall;
De tervének mindenki opponál;

⁹⁴ Olyanféle török katonaság, mint a muszka hadsereg kozák csapatai. Eszeveszetten ront az ellenségre.

⁹⁵ Prince de Ligne, aki a bécsi kongresszust szellemes bonmotjaival bájolta el, ifjabb korában Katalin cárnő hadseregét és udvarát szolgálta. Összegyűjtött leveleit és reflexióit 1809-ben bocsátotta közre Staël Holstein bárónő.

Nem mondom el, hogy vén és fiatal
Miket beszélt, mert olvasót alig
Vihetnék így egész a várfalig.

36.

Élt akkor egy hím ember - mondjam-e
Hogy férfiú? Tény az, hogy Herkules
Külsőleg s nagy volt férfi-ereje;
Ha ez nincs, ifjan pusztul a jeles;
De így rosz gyomra későn gyúrta le;
Egy fa tövében halt meg, hétszeres
Átokkal sujtva, tönkre tett vidéken,
Akár a sáska, fölfalt, pusztta réten.⁹⁶

37.

Potemkin volt ez - fő lény, gyilkosok
És kurafik korában; hogyha cím
S tömérdék rendjel istenűlni ok,
Dicső is lett vón, nemcsak dús e hím
Hatalmas állat. Érte ég, lobog
Muszkák czárnője, büszke Katalín,
(Öles voltaához méltó szerelemmel)
Ki férfit úgy mért, mint mi tornyot, szemmel.

38.

Ribas tehát Potemkinhez szalajt
- Hogy tervének megnyerje - gyors futárt,
S nem hasztalan, mert ím szavára hajt
A nagy kegyencz, a kit kapacitált.
(Mi módon, ezt más tán megmondja majd,
Én nem tudom.) Közben tovább dudált
A röppenő ón; nyolczvan ágyu szólt
A várba föl s a mozzim válaszolt.

39.

De pár nap multán, mikor a sereg
Nagy része már hajón s kész menni falnak,
Küldöncz jön s hírt hoz, mely az emberek
Kedvét fokozza; fényes diadalnak
Sütkérezői, sok hiú gyerek,
Ujság-dicséretért kik élnek-halnak,
Mind ujjong, mert (töröknek szörnyü poff lesz)
A főparancsnok immár Suwarow lesz!

40.

A nagy marsallhoz intézett levél
(Potemkin műve) Spártának díszére
Vált volna, ha szabadság itt a cél,

⁹⁶ Potemkint, a leghíresebb és leggazdagabb - bár nem a legszerencsésebb - kegyenczek egyikét
útközben érte utol a halál. Jassyból Nikolajewbe menet betegsége oly súlyossá vált, hogy meg
kellett állani vele s egy terebélyes fa tövébe kellett fektetni a haldoklót. Ott adta ki a lelkét 52 éves
korában. (1791-ben.)

S hazáért omlik a csatázók vére.
De mert csak gőg és hódító szeszély
Diktálta, tapsra nem méltó, kivéve
A stylusát, mondván (egy-kettő-három!)
»Izmailát beveszi minden áron!«

41.

»Legyen világosság!« szólott az Úr,
S azonnal lőn. »Vér folyjon!« mond sötéten
Az ember és vér tengerszámra hull.
»Fiat!«-ja, mely aratni kezd a réten,
Egy óra hosszán annyit összedúl,
Hogy kárpótlást - ragyogjon bár az Éden
Termő hevével - harmincz nyár sem ad;
Mert gyökerestül tépi ki a fát.

42.

A jó török tévedt nagyon, mikor
Allah-zni kezdett, abban a hiszemben:
Megy az orosz! De hol van földi por
(Ember vagyis) ki ellenséggel szemben
Ne tartaná magát különbnek? (Orr
A vége néha.) Allah-znak kegyetlen,
Mert bár utálnak sertvést, - ifjak, vének
Szeretnék mind, ha disznóban lennének.

43.

Három nap mulva vágató galoppban
Jött két lovas; azt hitték, hogy kozákok
Mig messze voltak s nem vehették jobban
Szemügyre őket. A bagázsiajok
Szerény nagyon, mert három ing valóban
Nem sok kettőnek; gyorsan jöve, rájok
Ismernek immár: két ukráni mén
S rajtok Suvarrow s egy csatlós legény.

44.

»Ujjong most London!« bűgja sok bolond
Ha London szép világítást csinál,
Mert John Bull, míg sört patakokban ont,
Ha fráz töri, mindjárt illuminál;
Csak minden utczán színes lampiont
Lásson ragyogni, fejtetőre áll,
Od'adja ingét, lelkét, úgy örül,
S mint óriás moly száll a fény körül.

45.

»Szemét« átkozza most is,⁹⁷ átka bár
Megfogta rég; e híres eskü csak
Szó, szó; nem ad rá Belzebúb se már,

⁹⁷ »Isten verje meg a szememet« (vagy a »szemedet« vagy a »szemét«) kedvelt átkozódás a britt népnél.

Mióta bölcс John két szemére vak.
Adósságát jólétnek tartva, jár
Nyakig nyomorban; kormányzó urak
Adója, vámja ő előttе Éden,
S a termést szidja, ha meggebed éhen.

46.

De hát folytassuk. Ujjong mindenütt
A hadsereg: tatár, kozák meg angol;
Suwarrow rájuk mint gázlámpa süt
S minden szívet jó sejtelemre hangol;
Vagy úgy ragyog tán (itt e kép beüt)
Mint a lidércz, mely lép fölött csatangol;
Ing-leng, a nézőt többé nem ereszti,
Magával csalja és mocsárba veszti.

47.

Akárhogy -: tény, hogy hévvel, lelkesen
Tapsolt a tábor, éljenzett a had;
Örömlövés zúg szárazon, vizen,
Sikert remél a rózsás hangulat;
Sáncz, létra készül; kő élesre fen
Kardot, szuronyt; kevés idő alatt
Kosár kifoldva, lő-rés ujra ép,
És készen áll sok jó szándéku gép.

48.

Egy ember lelke, lám, így szabja meg
Száz ezereknek az irányt, a pályát;
A hogy szél-hajtott roppant víz remeg,
S bolyong a csorda, kísérvén bikáját;
A hogy vak ember bizton lépve megy
Kis eb nyomán; a hogy vezérli nyáját
Kolompos birka zöldelő terekre:
Igy hat nagy ember a kis emberekre.

49.

Tombolt a tábor aranyos kedvében
Hogy azt hihetnéd: víg nászt ünnepel.
(Ez a hasonlat itt helyén van éppen
Mert hát a nászt is küzdés váltja fel)
A leghitványabb málhahordó népben
Egy eszme ég most: hősként esni el!
S miért? Mert eljött egy kis öreg úr,
Ki minden Allah-t egy ingben legyúr.

50.

Igy van biz az; készülnek nyakra főre,
(És nagy vigan) bevenni azt a várat;
Három hadoszlop már nyomúl előre;
Egy intés kell - s az ellenségre árad
Mint láng-folyam; kis távolságra tőle
Más három oszlop mint szomjas vadállat

Liheg hő vére és dicsvágyra; egy
Hadtest (két oszlop) a Dunára megy.

51.

Helyeznek el több új battériát,
S tanácsot ülnek értekezve, hol
(Szemünk efélét csak nagy néha lát,
Komoly veszélyek perczében) honol
Szép egyetértés; nincs már semmi gát,
Dicsőség ágya meg van vetve jól;
Suwarrow, hogy még biztosabbra menjen,
Ujonczokat tanít haptákra fennyen.⁹⁸

52.

Faktum, hogy ő, a fővezér maga,
Egzerccérozni egy csöppet se restel.
Ütemre lép a harczok csillaga,
Bög, mint egy káplár, tánczol fürge testtel.
Ott áll szopós tűzgyikként a baka
És láng-nyelésre ő oktatja. Mester
Fogása számos; tőle megtanúl
Ugorni, mászni csalahatatlanúl.

53.

Turbánt, övet, tört, mintha emberek
Volnának, aggat hórihorgos fákra;
Ezekre robban az ujoncz-sereg
Hogy helyt álljon, ha majd az élőt vágja;
S karót ha már jól nyársal a gyerek,
Úgy bízik bennük, mint kész daliákba'.
Igen sok bölcs úr e miatt nevette;
Ő mitse szólt, a várat ám bevette.

54.

Ez volt a kép a harcz előtti estén,
S a táborban mély csend uralkodék.
Alig hinné az ember s mégis ez tény.
De az, ki látja, hogy jön már a vég,
S számot vetett magával, mint keresztény,
Az hallgatag. Nem hord danát a lég.
Sok elmereng a távol hon vidékén,
Pajtásain, - más képzelt kora végén.

55.

De Suwarow talpon van, szerte jár,
Tanít, parancsol, int, tréfál, pöröl,
Káromkodik; zúg, mint a sebes ár;
Mesés egy ember, kit bámulni köll;
Hős és bohóc; démon, de fele sár;

⁹⁸ Történeti tény. A »Hist. de la Nouvelle Russie«-ben olvasható: »Le 19-e et le 20-e Suwarow exerça les soldats; il leur montra comment il fallait s'y prendre pour escalader; il enseigna aux recrues la manière de donner le coup de baionette.«

A mint dühöng, sír, oktat, pusztít, öl,
Majd Mars, majd Mómus, félbolondba játszó;
S ha várat vív: egyenruhás pojáczó.

56.

Még ez nap is tánczolva járt előtte
Több regruta. Amint a nap lement,
Néhány kozák, - őr-dombon leskelődve
Héjják gyanánt, - fogott több idegent.
Közülök egy tördelt szavakba szőtte
A muszka nyelvet, ám nem sokra ment,
Míg végre - hang avagy tartás a jel -
Volt czimborát ismertek benne fel.

57.

Kiváratára elvezették nyomban
A marsallhoz, magát és társait;
Török ruhát viseltek ők, azonban
A mozlím-öltöny álarcz volt csak itt,
S keresztény vallás ült a bugyogókban;
Egyébíránt e jámbor, tiszta hit
Nem egyszer űz tréfát velünk hazudva,
Ha belső ékét külső díszbe dugja.

58.

Suwarrow, a ki épp' czibált egy hitvány
Kalmuk csoportot (ingben) és setét
Pofával dúlt-fúlt, kiabált, tanítván
A gyilkolás nemes művészetét,
- Mert nem sok egy rongyos petáknyi hídvám,
De ő előtte (ó nagy bölcs!) a lét
Ennyit sem ér. Ő mindig arra megy:
Csatában halni szép nyugdíjjal egy; -

59.

Suwarrow, látván jönni a kozák
Őrjáratot, megfordul és szemével
- Apró szurós szem - a foglyokra vág:
»Honnan?« - »Stambulból éppen most szökénk el.
Rabok valánk, - én s ez az ifjuság -«
»És mik vagytok?« - »A miknek lát.« - Beszéddel
Nem tartja bőven, mert isméri jól
A kérdezőt s csak kurtán válaszol.

60.

»Neved mi?« »Johnson s czimborám neve
Juán; a másik kettő asszony és
Ez itt se nő se férfiú.« - »A te
Neved már hallám,« szól a hős, kevés
Vártatva. »Társad új emberke; de
A többi hármát ide hozni kész
Bolondság; jó; meglőtted a bakot;
A Miklósoknál szolgáltál te?« - »Ott.«

61.

»Widdinnél?« - »Úgy van.« - »Ostromot vezettél?«
»Azt.« - »Nos tovább?« - »A többit nem tudom.«
»A falra hágtál és első te lettél?«
»- Az elsőket követtem s féluton
Nem álltam meg.« - »Nos aztán még mit tettél?«
»- Golyó talált és űltem a suton,
Ellenség lánczán.« - »Bosszúld meg magad!
E vár amannál jobb és magasabb!«

62.

»Szolgálni hol kívánsz?« - »Parancsra várok.« -
»Elöl szeretnél úgy-e? Nem hiába!
Hasitnád már a turbános betyárok
Kopasz fejét a kínzások díjába.
És e fiú? Kell ennek bástya, árok?
Bajúsza sincs még s gyengén áll a lába.«
»- Uram, megáll ez száz basával szemben,
Ha oly szerencsés harczban, mint szerelemben.«

63.

»Ha bátor, hát elől megy!« Itt Juán
A bókhoz képest mélyen meghajolt,
S a tábornagy ekép folytatta: »Lám
A sors kegyelmes hozzád, mert a sort
- Ma éjjel még, avagy reggel korán -
A Miklós-ezred nyitja meg. Ha volt
E város, eztán nem lesz. Eke szántja,
S vasát a legbüszkébb mecset se bántja!

64.

Előre ficzkók!« szól és hátra fordul
És köpködi a legszebb muszka szót,
Míg kalmukokban nagyszerű mámor dül,
Dics- és garasvágy, - mintha nékik ott
A szószékről pap prédikálna zordúl
(Ki büszkén megvet minden földi jót,
A tizedet kivévén): »Krisztus népe!
Öld a pogányt a czárnő szent nevébe!«

65.

Johnson, sejtven e hosszú párbeszédből,
Hogy kegyben áll, több szót is csal ki még
A káplárságban elmerült vezértől,
Kinek fül-húzás fő-gyönyörűség:
»Fogadd mély hálánk, hogy azok közé től
Kiknek szabad elsőkül halni; ég
Bennünk a vágy; de mondd meg, ha nem untat
Mily ponton áldozhatjuk föl magunkat?«

66.

»Igaz! Feledtem sok dolgomba'. Hát
Te ott fogod megállni a sarat
Volt ezrededben. Katskow jöszte! Rád
Bizom; (harsogva egy altiszt urat
Magához intett); vidd e katonát
A Miklósokhoz; társa itt marad;
Csinos fiú; - a gyenge asszonynépet
Kórházba vagy a málhákhoz vigyétek.«

67.

E szókra egy kis »scéna« is játszódott.
A dámák, kik nem voltak úgy nevelve,
Hogy túrjenek ily lealázó módot,
Ily hercze-hurczát, bár a hárem elve
Vérükbe engedelmességet ótott,
Mely elvnek pompás - most haraggal telve
Könnyes szemekkel karjukat kitárják,
(Csibére kotlós így terjeszti szárnyát)

68.

S rohannak a kitüntetett urakra,
Kiket megtisztelt Ő, a nagy vezér,
Ki hősökkel a poklot tele rakja,
És átkot, romlást országokra mér.
Ó balga ember, ég-föld legvakabbja!
Ó szent babérfa! Egy-egy lombodér'
Hogy' küzdünk! Vér s könnytenger annak ára.
Öröknek vélünk - s elmúlsz, mint a pára!

69.

Suwarrow könyre nem sokat adott,
S a vérre tán még kevesebbet ad.
De látva most e zajgó bánatot,
A nők dúlt képét, fölbomlott haját:
Szívébe némi szánalom hatott.
Még annak is, ki milliók baját
Nem érzi, mert szokása, hivatása
Nép-gyilkolás: fáj egyes ember gyásza.

70.

És mond Suwarrow - hangja mint a vaj -
»Mi a manónak hoztál ide nőket
Te Johnson? Hogy ne légyen semmi baj,
A szekerekhez kísértetem őket
S mindenki jól bánják velük; de haj!
Asszony csak nyűgzi a verekedőket.
Nős katona mind gyenge és számár,
Ha csak nem házas egy év óta már!«

71.

»De megbocsásson Excellenciád«
- Brittünk felel - »a mások felesége

Nem a mienk ám; én a régulát
Tudom s megtartom; szolgálók sok éve;
Nem hoznám én a magam asszonyát
Táborba, harczok kellő közepébe;
Meg az, kiért sír és remegve fázik
Honn a család, csak félszívvel csatázik.«

72.

»Török dámák ők; szökni segitettek,
Aztán szolgálástul hozzánk csatlakoztak,
Ezer veszélyben társainkká lettek;
Én fittyet hánytam száz, meg száz gonosznak;
Nekem nem új; - de érthető, ha retteg
Gyöngéd szivük, láttára ennyi rosznak;
Uram, kívánod, hogy a kontyos főket
Kedvvel metéljem, hát becsüld meg őket!«

73.

Kétkedve néztek védőikre ott
Eközben a szegény kicsik s agyon
Sírták maguk; de nemcsak zokogott
E két teremtes: bámult is nagyon,
Hogy egy dühös vén gyikleső-fogót,
Kin egy szál piszkos, rosz mellény vagyon,
Ki talpig sár és örülként ugat:
Ezt úgy becsülik mint szultánjukat.

74.

Mert hömpölyög, forr minden mint a láva,
Ha egyet int e szurtos képü varga.
Ők, kik a szultánt úgy nézték, csodálva,
Mint egy félistent, hogyha tarka-barka
Fényes mezében járkált mint a páva,
(Felséges állat; legfőbb éke: farka)
Nem értik ezt; előttük képtelenség
A hatalom, melyben nincs pompa, fenség.

75.

John Johnson, látván bánkodásukat,
Nem ismerős bár a kelet hevével,
Vigasztaló szót egynéhányat ad,
Már úgy a hogy tud; érzőbb társa hévvel
Fogadja: reggel látják, vagy e vad
Kozáksereg számolni fog dühével;
És furcsa, ebben megnyugodnak ők,
Nagyhangu tulzást kedvelvén a nők.

76.

Elváltak végre sírva, lángoló
Csókok között, megvárni azt, a mit
- Már a szerint, a hogy sujt a golyó -
Esetlegnek vagy sorsnak hívnak itt.
(Jelzálog rajtunk a jövő; be jó

Hogy nem láthatjuk.) Szablyát élesít
Juán és Johnson, végig vágni népen,
Mely nem bántotta őket semmiképen.

77.

Suwarrow, csak a nyers egészét látva,
- Nyers maga is - részlettel nem törődik;
Szélzúgás néki nemzetek siráma,
S szemét az élet; bár a sárga földig
Verjék hadát, épp úgy, vagy úgy se bánja
(Föltéve, hogy az ellen megverődik)
Mint Jób fekélyét hitves és barát -
Mi néki, hogy két asszonyt sírni lát?

78.

Bikkmakk. - Tovább dolgoznak a komoly
Dicsőség művén; készül ágyuzás,
Melynél veszettebb Trójánál se foly,
Tett volna szert Homér mozsárra. Más
A nóta ma. Nem Hektor haldokol
Hős énekünkben. Sáncz, dob, durrogás,
Röppentyű, bomba, kartács zúg belőlük;
Mázsás szavak; elfúl a múzsa tőlük.

79.

Örök Homér! Meghódítsz énekeddel
Minden fület, ha még oly hosszú, bár
Oly fegyvert forgatsz óriás kezeddél,
A melyhez vissza nem térünk mi már.
(Ha csak löportól nép *kevesb* veszett el
Nem régiben, mint hitte sok király,
Ifjú szabadság láncz-kovácsolója;
De a szabadság sohasem lesz Trója):

80.

Örök Homér! Le kell itt írnom egy
Vár-vételt, hol vadabb gép torka lobban,
Több vas dühöng, több ember tönkre megy,
Mint a te hosszú, bösz hadjáratodban.
Apró rögök vagyunk csak s te a hegy;
Melletted költő mind, mind összeroppan;
Előbb mérkőzik tengerrel az ér;
Csak egy van nálunk éppen annyi: vér.

81.

Ha nem dalokban, tényleg bizonyára, -
É engem mindig vonzott a valóság.
Előbb a tény, csak aztán öntse rája
Fényét a múzsa, e piperkőcz jószág.
De a roham megindul már a várra.
Hogy fessek én, hatalmas égi jószág?
Sugárit Főbosz ó ti isteni
Tábornokok, sürgönytökből cseni!

82.

Nagy bulletinje nagy Napóleonnak!
Holtak nem oly nagy, ám hosszú listája!
Ó Leonídász! Hőse ama honnak
Mely most megint küzd s a sarat megállja!
Ó Cézár kommentárjai! Dalomnak
Színt adjatok! Halványodó sugára,
Szép alkonyfénye tűnő glóriának
Ragyogjon most a lant szerény fiának.

83.

»Halványodó« sugárról szólok; ez
Annyit jelent, hogy minden korszak, év,
Sőt nap megszüli a maga jeles
Nagy héroszát; dicskoszorúzza név
Utóbb mind; ám ha mérlegelve lesz:
A közjónak mi haszna volt e hév
Lelkekből - egy raj hentest, mást se' látunk,
Kiktől megszédül pár ifjú barátunk.

84.

Rang, rendjel, érdem, bársony, czifra fém,
Örök becsű a föld örök fiának.
Egyenruhán épp úgy kap a legény,
Mint legyezőn hölgy; add a sült iának,
Paraszt golyhóknak - és e por-tekén
Mint a dicsőség választotti járnak.
De hír a hír. S a hír mi? E felett
Vitázz malaczczal: ez lát csak *szelet*.

85.

És hogyha nem lát, *érzi* legalább,
Mert fut előle, mint valódi sertés,
Avagy - ha képem rosszul hatna rád -
Mint úri yacht, amely viharkevert és
Hullámozó tengeren száll; vagy - - de hát
Elég lesz mára; holnap a hevert ész
Tovább mesél. És valamennyi hang
Rémes lesz, mint a félrevert harang.

86.

Halld! A mogorva, néma, hideg éjben
Döbögve lép csapat csapat nyomába.
Setét rajok vonúlnak a sötétben
A várfal mentén, hadi rendbe állva,
A míg az éj kavargó, hűs ködében
Itt-ott levillog egy csillag sugára.
Ah! nemsokára vastagabb lepel:
Pokol kén-füstje fõdi őket el.

87.

Itt pauzálunk kissé - valamint
A lét s halál közt fekvő pauzát
Szorongó szívvel épp most érzi mind,
A kiből sok száz uj hajnalt se lát.
Egy percz - és minden élni fog megint!
Dühös kiáltás zúg a légen át,
Hurrah! meg Allah! Küzdenek vadúl,
S halók nyögése dörgő zajba fúl.

NYOLCZADIK ÉNEK.

1.

Mennydörgős mennykő! Bomba s milljom ördög!
Ó finom olvasók, csöppet se szép
Szitkok ugy-e? És tőlük megcsömöltök?
Helyes. De a dicsőség, ha mezét
Levetjük, durva ficzkó. Vérbe fördök
Most én, hát illik hozzám ily beszéd.
Mondhatsz cifrázva Árest, Marsot - ám
A lényeg ez: gyilkolnak a csatán.

2.

Kész minden: tűz, kard és az emberek,
A kik forgassák rontva-bontva. Lábol
Marásra-kész ideggel a sereg,
Mint hím oroszlan, mely kilép lyukából;
Bősz ember-hydra, mely kihentereg
Romlást lehelve gőzös puha lápból;
A fők helyén vívók ezernyi népe;
Ha egy lehull, más nő legott helyébe.

3.

»En gros« néz mindent a történelem;
De ha mi látnók a detailokat,
Hogy mennyi átok, mennyi baj terem
A harcz nyomán, - hogy hány szív megszakad
Pár száz hold földért - állítani merem:
Mars nimbusa veszítene sokat.
Egy könny, a mit fölszárítsz, többet ér
És igazabb dísz, mint tengernyi vér.

4.

Mért? Mert jutalmat önmagának ad.
A míg a másik, bár káprázatos
Ranggal, czimekkel fesse meg magát,
Kapú, híd, oszlop, taps, bérencz tudós,
Hitvány tömeg dicsérje bajnokát
És nyugdíj (néptől, mely fülig adós):
Nem más - kivéve harczod, ó szabadság -
Mint gyilkos játék, aljas, hiu vadság.

5.

Ilyen volt mindig és lesz is örökre;
Washington s Leonídász ó be más!
Hol ők csatáztak, szent a harcztér röggje;
Dicső küzdelmük népszabadítás,
Nem népirtás volt. Csak bámulja nyögve
Győzők nevét a romlott, az ígás
Rabfajzat. Míg szabadság napja süt:
Nevük jelszó lesz s áldott mindenütt.

6.

Sötét az éj és rajta sűrű köd;
Csupán az ágyu vet rémes lobot;
Rőt lángja mint tűzfelleg hömpölyög
A partokon s a víz rá fellobog -
Pokol visszfénye! Döng, csattog, dörög;
Ijesztőbb zajt a mennybolt sem dobog,
Mert ég villáma irgalmas nagyon, -
Az emberé milliókat sújt agyon.

7.

Alig nyomúlt az ostromló hadoszlop
Az ütegektől vagy húsz ölnyire,
Mozlim szeméről álom mind lefoszlott
S a durva zajba durván szólt bele;
Ég, föld, folyó egy tűzárban piroslott,
És minden bástya lánggal volt tele;
Igy nem tüzel más, csak az Aetna tán,
Ha barlangjában csuklik a Titán.

8.

Ugyancsak ekkor bösz, irtóztató
»Allah!« kiáltás harsog fel dörögve;
Ágyú-morajnál rettentőbb e szó,
Az ellenségnek daczczal oda lökve;
Halld! visszadörgi város, part, folyó,
S száll az örök név a komor felhőkbe
És onnan vissza. Halld! az iszonyú
Robajban hogy zúg: »Allah! Allah! Hú!«⁹⁹

9.

Rohanni kezd most minden regiment.
De az a rész, mely a folyam felől
Támadt a várra, majdnem tönkre ment,
Bár Arsniew, a nagy hős, járt elől,
Kinek csatában nem volt semmi szent.
»A harc« (Wordsworthunk így köszönti föl)
»Isten leánya«.¹⁰⁰ - Krisztus húga hát.
Ezért viselte itt is jól magát.

⁹⁹ Allah Hú! tulajdonképpen ez a mozlimek csatakiáltása; hosszasan elnyújtják a végső szótagot, ami sajtószzerűen vaddá teszi.

¹⁰⁰ Wordsworth egyik ódájában (mely Waterloo után született s hálálkodással van tele Napóleon bukása miatt) ezzel a versszakkal fordul Istenhez:

»But *Thy* most dreaded instrument
In working out a pure intent,
Is man arrayd for mutuel slaughter;
Yea, *Carnage is thy daughter!*«

(»De legrettentőbb eszközöd - tiszta szándék keresztülvitelére - a kölcsönös mészárlásra fölfegyverzett ember. Igen, a harc a Te leányod!«)

10.

Piros vér ömlik princz Ligne térdiből,
Gróf Chapeau-Brasnak egy golyó hatolt
Kalapja s feje közzé, a miből
Kitűnik, hogy nagyúri feje volt,
Épen maradván fő és sapka-bőr.
Golyók is tudják, hogy sok ösü, folt-
Nélkül való fej seb-mentes, bizon!
»Porhoz való por« - mért ne ónhoz ón?

11.

Markow tábornok, a brigádos úr,
Előre tör, segíteni *herczegén*,
A míg körötte sír, hörög vadúl,
Vízért eped száz haldokló szegény,
De sóhajuk siket fülekbe hull;
A hős Markownak, kit a rang, a fény
Ugy vonzott, hogy legyőzte lágy szívét,
Jutalmul egy göb lábát törte szét.

12.

Háromszáz ágyú hányt tüzes vasat
S harmincezer jó puska pilulát
Gyors jégesőként; föld és csont hasadt.
Halál! az ember napról napra lát,
Dög, éhség, orvos tölti a hasad,
S több ily csapás mutat folyton te rád
Hogy borzadjunk; - de csak Kis Miska mindez
A harczhoz képest, hogyha onnan intesz.

13.

Kínszenvedések rút sokfélesége,
A merre nézünk: jajgató, nyögő
Véres pokol, hogy mindezt látva, végre
A szív olyan kemény lesz, mint a kő, -
Fetregő testek, roncsolt lábak, égre
Fordult merev szem - lám ez jut ki bő
Mértékben száznak és ezreknek ott.
S a maradék - kap egy kis szalagot.

14.

Szép a dicsőség mégis - én imádom!
Mily szép dolog, gondold meg, és mi jó,
Ha vénségemben eltart hű királyom!
Vonz bölcslet is mérsékelt penzió.
Azonkívül forgunk poéta-szájon,
Versben csatázunk hősként millió
Eszendeig - s e mellett ingyen élünk.
Ezért már méltó emberhúst metélnünk.

»A gyilkosságnak pompás leszármaztatása ez;« - jegyzi meg erre Byron - »szebbet heraldikus alig csinált még. Mit mondanának, ha ezt a genealogiát egy szabadon gondolkozó, egy radikális fedezte volna föl?« -

15.

A partra szállott csapatok siettek
Megmászni jobbról a kemény falat;
Nem messze tőlük mások törekedtek
Kikötni és a munka jól haladt;
Gránátosok mind; tüztől egy se retteg;
Karónak, sáncznak oly vígan szalad,
Mint apró gyermek a mama ölébe;
Nekik parádé, - ördögadta népe!

16.

És rohanásuk igazán csoda.
Vezűv, a mely láván kívül granátot
S bombát okádnék: így dúl a csata
E ponton. Ily tüzet szem sose látott.
Tiszteknek elhull épp egy harmada.
Sajnos körülmény, sőt valódi átok,
Mely gátat biztos diadal elé vet:
Hajtók ha buknak, eb rossz nyomra téved.

17.

A nagy egésztől most búcsút veszek,
S a hír ösvényén csak Juánt kísérem;
Babérjait külön szolgálja meg;
Ötvenezer hőst felsorolni, kérem,
Sok volna mégis; bár mind jó nevek,
S juthatna mindnek pár vers, óda, érem,
Túl hosszú vón a hír listája; s hosszabb
E költemény is, - a mi sokkal rosszabb.

18.

A többi a lapoknak engedem;
Ott felsorolják majd a holtakat,
A kik nyugosznak föld gyomrába' lenn,
Mezőn, árkokban, hol végsőt dagadt
A szellemétől búcsuzó tetem;
Boldog, kinek nevéhez nem ragad
Sajtóhiba; egy úr (ismertem) Gross volt,
S Gróvnak nyomatták, bár jeles harczos volt.¹⁰¹

19.

Juán és Johnson, csatlakozva egy
Ostrom-csapathoz, nagy munkába' voltak;
Ámbár egyikse tudta: merre megy
S miért rohan, csörtettek át a holtak
Vegyes raján; nem volt szivükbe kegy;
Hurráztak, lőttek és toporzékoltak;

¹⁰¹ Factum: lásd a Waterloo-ról referáló ujságot. Emlékezem, hogy akkoriban így szólottam valamelyik barátomhoz: - »Ilyen a hírnév la! Megölnek egy embert, a neve Gross és Gróvnak nyomatták.« Kollegám volt a megboldogult; együtt frequentáltuk az egyetemet; kedves, okos embernek ismertük; élcei, vidámsága és »chansons à boire«-jai társaságát rendkívül keresetté tették.« - *Byron*.

Vad, oktalan méreggel úgy beteltek,
Hogy ketten egy dízsürgönyt érdemeltek.

20.

Gázoltak át haldoklók és halottak
Bús társaságán, vértócsákba lépve;
Olykor néhány öllel tovább hatoltak
Egy-egy kiugró bástya közelébe;
Majd meg a tüztől visszatántorodtak,
Mely úgy szakadt, minthogyha gyujtva, égve
A menny helyett most a pokol esőznék;
Fel és alá így bukdácsolt e hős nép.

21.

Első csatája volt Juánnak ez,
S ámbár mikor megindult a sereg,
- Köd, hideg éj nem lévén kellemes -
Tán ásitott és fázott a gyerek,
(Hogy is lobogjon hús ködben nemes
Harczvágy tüze?) s tán bús szemmel meredt
Az égre, várván hogy mikor derül:
Mégsem futott el; állta emberül.

22.

Igaz, hogy el sem futhatott; no és
Ha tette volna? Hány hős büszke teste
Fázott kezdetben titkos rettegés
Miatt. Mollwitznál megfutott Frigyes, de
Először és utólszor. Mert a kés
Derék fia csak »neki melegedve«
Tud jól működni e szelíd tekén,
Mint némely ló, kakas vagy vőlegény.

23.

Erinnek ősi nyelvén, mely ma kint él
A koldus nép közt s nincs kegyelve fönt
(Több régiségbuvár, döntő tekintély
Idő dolgában, mely mindent ledönt,
Megesküszik rá - oly igaz, a mint él -
Hogy Paddy nyelve épp oly szókat önt,
Minőkkal hajdan bőven élt a pún is,
Hát anyja Dídó és hazája Túnis’;)¹⁰²

24.

»Forró gyerekek« mondanám Juánt;
Valója láng; költészet s szenvedély;
Olykor merő boldogság, vagy ha bánt
E régi frázis, mondjuk: csupa kéj;
Ha kell, hát karddal élő testbe’ szánt,

¹⁰² Vitatták - még tudományos alapon is - hogy az ír nyelv föníciai eredetű és az ír nép a karthagoiaktól származik. Paddy (ugyanebben a strófában) annyi mint ír. (Ahogy John Bull jelenti az angolt, Jonathán az észak-amerikait.)

Jó társaságban, mert így többet ér
Ostrom, csata (társas multság, szóval)
És végzi ezt is buzgón, passzióval,

25.

Gonoszság nélkül. »Jó szándék« vezette,
Akár szeret, akár fejekre hág,
E nagyszerű tromf, mely - ha tönkre tette
Ezt s azt az ember - bennünket kivág.
Miniszter, kéjhölgy, hérosz, cselekedve
Olyast, a mit kárhoztat a világ:
»Mi jót akartunk!« rendes válasz ez.
Be kár, hogy poklot ily mentség kövez.¹⁰³

26.

De azt hiszem, e pokoli sugárút
Vedlett s hiányos már nagy ideje;
Nem ám azért, mert égbe küld sok árút
Az üdvös szándék, jósággal tele:
Manót épp az bánt, szöröst, hosszú szárút,
Hogy *sans phrase* mennek most poklokra le;
S elromlik az, melylyel - hitemre mondom -
Oly nagyra voltak, mint Pall Mallal London.¹⁰⁴

27.

Csodás véletlen választ gyakran el
Csaták hevében hős verekedőket;
(Ah! épp úgy, mint a nász-év végivel
Hű férjeiktől bájos, szüzi nőket)¹⁰⁵
Juánnal is gaz játékot mivel
A hűtelen szerencse; nézi őket
- Barátit tudniillik - s nincs barátja;
Magára hagyták, ezt az egyet látja.

28.

Nem t'om, hogy' történt, - nyilván haldokolt
Egy részük, kiket a pogány lelőtt,
Más részük hátrál, sőt kereket old.
Nehéz eset, melytől zavarba jött
Cézár is egykor: kényszerítve volt
Pajzsot ragadni a sereg előtt,
- Ámbár vas volt ott minden férfi mellje -
Hogy őket uj rohamra ingerelje.

29.

Juán, kinek nem volt ércpajzsa, sem
Nagy Cézár nem volt, csak derék gyerek,

¹⁰³ A portugál közmondás azt tartja, hogy »a pokol jó szándékkal van köveze.«

¹⁰⁴ Pall Mall előkelő utca London elegáns negyedében, London nyugati részén. (Westend.)

¹⁰⁵ Itt a költő a saját esetére czéloz. Házassága egy esztendeig tartott. Millbanke Anna ekkor elvált tőle s még ma sem lehet határozottan tudni, hogy a válás döntő oka tulajdonképpen mi volt?

Ki - nem tudván mért - harczol lelkesen:
Tünődve áll vagy másfél perczre meg.
Aztán számárként - (Olvasóm, ezen
Ne botránkozzál! Ha e kép remek
Homérnak jó volt, hogy példázza véle
Ajax-t, Juánt se bántja tán eféle); -

30.

Aztán számárként csak szalad, szalad
Előre folyvást; vissza sem tekint
És mást se lát, a mint utján halad,
Csak azt a lángot, mely vakítva hint
Kelő hajnalként véres sugarat;
Ösvényt keres, hogy ott küzdjön megint
A hadtesteknél, kiknek java része
Csupán holttest már, sárban heverészve.

31.

Nem látva többé a saját csapatja
Parancsnokát s a csapatot se', mely
Sehol sincs - hol van? azt a lelkek atyja
Tudhatja csak - (Van butaság ezer
A történetben, ám a kulcsot adja
Rejtélyihez más, a kit érdekel; -
Az érthető itt, hogy csöppet se bánja
Csapatját hősem, adta kis Juánja:) -

32.

Nem látva tisztet, sem közkatonát,
Magában, mint egy ifju örökös,
Ki bőven költ, mert nincs előtte gát;
Vagy mint a vándor, a ki üz rögzös
Pályán lidérczet tüskön-bokron át;
Vagy a hajótört, partra lépve bőszt
Szélvész után -: Juán csak ront előre
A legrettentőbb tűzbe, nyakra-főre.

33.

Nem tudja hol van s nincs is gondja rá,
Mert agya szédül és mámorba fúl;
Mert mint a villám, száguld fel s alá
A vér erében és lobog vadúl.
Hol a leget legszörnyebb tűz nyalá,
Hol ágyú bömböl szakadatlanúl,
Ott jár-ke, míg sok muszka végsőt nyekken
Humánus, szép találmányodtól, Bekken!¹⁰⁶

34.

S a mint rohan, egyszerre megtalálja
A második hadoszlopot (vezér
A híres Lascy) hajh! de redukálva!

¹⁰⁶ Ird: Bacon. A löport állítólag ez a szerzetes találta fel.

Vastag kötet volt, ám most belefér
Szegény egy vékony gyémánt-kiadásba'.
Juán, a mint a gyér sorokhoz ér,
Közéjük áll, kik elszántan, merészen
A falra néznek, rárohanni készen.

35.

Jön Johnson is, ni, a ki »retirált«
Egy kissé, mint a finom mondja, ha
Inkább futunk, semhogy a bős halált
Kihivjuk és száján keresztül a
Pokolba menjünk. Ám ő daczczal állt
A csatarendben s nem futott soha
Csak taktikából (nála ez tudás),
Ha bátor és biztos csel a futás.

36.

Egész csapatja szerteszét omolván,
- Juánt kivéve, a ki szűz hevében,
Tapasztalatlan kezdő-volta folytán
Veszélyt se ismer s nem fut semmiképen -
(Ártatlan hölgy, kit ármány úz mogorván,
Szelíd magában ekkép bízik éppen)
Johnson meghátrált, látni, van-e népe,
Ki még nem hűlt meg a »Halál völgyébe'?«

37.

És ott, a tüztől védve némileg,
A mit fal, bástya, sáncz, mellvéd, torony,
Lőrés, üteg, ház, ablak ont meleg
Záporként (mert a hosszukás soron
Védtelen egy vonal sincs - küzdenek
Sátánilag) rábukkan egy korom-
Födött vadász-csapatra, kit a hajtott
Úzótt vadállat szerteszét szalajtott.

38.

Rájuk kiált s jön a hívásra mind.
Különbek hát »mélység lakóinál«, ¹⁰⁷
A kik nem jönnek (hős Hotspur szerint)
Hívó uram akármit is csinál.
Talán szégyeltek elszaladni, mint
Czenk nyúlfiak, avagy mást tenni már
Nem tudtanak, - vagy ösztönből követték;
Hit s harcz az embert mindig nyájja tették.

¹⁰⁷ *Glendower*: A szörnyű mélyből rémeket hívok.

Hővér: Hisz azt én is tudok s mindenki tud,
De jönnek-é vajjon, midőn hívod?

(IV. *Henrik*. I. rész. 3. felv. 1. jel. Lévay ford.)

39.

Zeüszre! Johnson nagyszerű legény!
Ámbár a név nem cseng oly büszkeszépen
Mint Ájax és Akilles: e tekén
Kevés van hozzáfogható. Kezében
Villám a kard; ha ellenségre mén,
Úgy öl, nyugodtan, mint a számum éppen;
Lármát nem üt, de csapja mint a mákot,
S nem ismer arcza gyáva halványságot.

40.

Ha ő szaladt, meggondolás vezette,
Tudván, hogy hátul egypár még akad,
A ki magából ily módon vetette
A félelmet ki, mely hős gyomrokat
Szélként gyötör. Bár a halál felette
Gyorsan vakít, sok hérosz még se vak;
Hátrálnak kissé, látván csontos ujját,
Inkább azért, hogy magukat kifujják.

41.

John is futott, de csak hogy több derék
Vitézzel térjen ama »tartomány«
Szélére vissza, honnan »soha még
Utas nem tért meg« (mond Hamlet komám);
Ám Johnsonunknak mindez pusztá lég;
Vezényel és megy mind az ő nyomán
Halálba, tűzbe; úgy átjárja őket,
Mint galván-drót a holtan heverőket.

42.

Másodszor is csak azt kapják, a mit
Először oly rettentőnek találtak,
Hogy minden embert vad futásba vitt
A félelem, daczára glóriának
S kettős lénungnak (ez sem kutya itt,
Sőt szép dolog a hír kevély fiának); -
Egy rész azt *hitte*: látja a pokolt,
Más része *tudta*, - mert már halva volt.

43.

Mint a kaszált fű, úgy dőltek halomba,
Vagy mintha jég érett kalászsra vág;
Kisült megint: nem több, mint holmi gomba
Az emberélet s minden hiuság;
Mint csép vagy boxer működött a bomba,
És rongygyá tépve hullott a kozák;
A legjobbaknak - nem volt idejük
Tüzelni sem - átlóve a fejök.

44.

Előlről és féloldalt földre ver
Mindent az ön; úgy célzott a török,

Hogy - mintha orkán tajtékot seper -
Csomóstúl hullnak. Mégis - óh örök
Forgás a végzet; mindent leteper,
Várost, világot - bárhogya dúl, dörög
Az ágyú: Johnson s kik még véle voltak
- Kemény fiúk - a várba bérhatoltak.

45.

Először ketten, majd öten, hatan
Kapaszkodtak föl, majd egész sorok;
Roppant serényen, mert nagy bajba' van
Fejecske itt, hol minden fal szurok-
Módjára lángol irtózatosa,
Nem tudni, hol jobb: fönn a kőburok
Párkányán ülni kaczkias bajusszal,
Vagy gazdálkodni még alant a szusszal?

46.

De véletlen vagy baklövés a hő
Fiúknak kedvez; úgy eróditett
A jó török vagy görög építő,
Hogy Németalföld vagy Frankhon ilyet
Föl nem mutat. (Gibraltár persze fő
A várak közt is. Hajtsatok fejet
A britt előtt!) Van ott czölöp, de éppen
A pompás mellvéd - kellő közepében.

47.

Úgy hogy kilencz vagy tíz lépésnyi tér
Áll szabadon eminnen s túlfelül,
A hol lehet mozogni; sokat ér
Annak, ki még nem Ábrahámmal ül.
Itt sorba állhat s míg van benne vér,
Harczolhat ujra vad-kegyetlenül,
Karót ledöntvén, hogy útban ne álljon,
Bár nem magasb az, mint fű a kaszálón.

48.

Az első közt, - *első*t nem mondok én,
Mert versengés az elsőség felett
Gonosz dolog; barátság tönkre mén
Belső pajtások, sőt szövetkezett
Népek között is; vakmerő legény
Mondhatja csak John Bullnak: elveszett
Vón csúful a waterlói csata
- Bár a poroszság három harmada

49.

Szentül hiszi - ha nem jön Gneisenau,
Blücher, Bülow kellő időben és
Tudj' isten még hányféle ow meg au;
Jövén ezek, megszállta rettegés
A francziát, ki addig balga dú-

Vadként daczolt. Másképp aligha néz
Nagy Wellingtonra rendjel s nyugdija:
Legzsírosabb, melyről tud Anglia.

50.

De mindegy. »Isten! tartsd meg a királyt!«
S minden királyt! Mert hogyha nem tennéd *Te*,
Az *emberek* még úgy sem. Égre szállt
Egy kis madár s dalolja: Győznek végre
A nemzetek! - Elnyűtt, félig kiállt
Ló megvadúl s rúg, tombol lázban égve,
Ha tulságig kinozzák, - hát a Jób
Példáját szintén unja már a mób.

51.

Elsőbb morog, majd hallat szitkokat,
Majd Dávidként kavicscsal dobja meg
Az óriást; aztán fegyvert ragad,
Mint mindig, ha reményt vesz a tömeg;
És aztán üt-vág; - mert lesz újra vad
Harcz-háború, hol milliók vérzenek.
A forradalmat gyűlölném, de látom:
Csak ez segíthet egy rothadt világon.

52.

De folytassuk: - az elsők közt tehát
Kis Don Juán is a falakra mászott.
Oly könnyen, mintha számos éven át
Művelte vón. Pedig sosem csatázott
Csak most először. Ámde sokat ad
A hírre ő is és a vérben ázott
Dicsőség vonzza, ámbár nem gonosz;
Oly lágy belől, mint képre asszonyos.

53.

Most itt van - ő, ki gyermekként hajolt
A nő keblére gyermeksege óta
- Bár minden másban talpig férfi volt. -
S édenbe' járt, ha hölgyét átkarolta.
Szerelmén nem volt semmi csorba, folt.
Rousseau próbáját sose gyakorolta
Ő rajta hölgy: »Figyeld meg szeretődöt
Ha *elhágy*;« mert ő el nem hagyta őket,

54.

Míg szépek voltak, csak ha sors, vihar
Avagy rokonság (mindegy) szabta rá
A válást. *Itt* van! Itt, hol vág a kar
S az irgalom halottként hull alá.
Ezek közt ő is feldühödve mar,
Bár csupa lélek! Durván csapta rá
Nyergét a sors; idő s hely ösztökéli,
És mint verseny-ló fut vadúl a czélig.

55.

Úgy tűzbe hozta minden akadály,
Mint ugrató mént a sövény, a gát,
A hol - ha csak nem karcsu, mint nadály -
Veszély fenýíti britt ifj' úr nyakát.
Ő is, mint más, csak messziről utál
Kegyetlenséget, csak a míg magát
Föl nem forralta - bár a maga vére
Még itt is megfagy egy-egy mély nyögésre.

56.

Hős Lascy, kit szorongatott a vad
Török nagyon, többé nem kesereg.
A holdból szinte: pár száz főnyi had
Eléje hull. Léven legközelebb:
Juanhoz intéz köszönő szavat,
S reméli: mindjárt benn lesz a sereg.
Juánkát véli Liffland hős fiának
És nem a Pistol »rongy bezóni«-jának.¹⁰⁸

57.

Jó Lascy szólott német nyelven, ám
Épp annyit ért Juánom szanszkritúl;
Válasz helyett hát meghajol csupán,
Mélyen pedig, mert léven rajta túl
Sok rendjel, csillag és a derekán
Rőfös szalag s kezében egy vadúl
Forgó véres kard, - észre vette ő:
Nagy rangu tiszt a nyájas köszönő.

58.

Rövid társalgást folytatnak azok,
A kik nem értik egymást; főleg ottan,
Hol a beszédbe rémes panaszok
Vegyűlnek s porba omlik seb-rakottan
Sok száz haldokló, míg a röpke szók
Elhangzanak; aczél peng, puska csattan,
Sohaj, nyögés, fohász sír szerte szét;
Ott nem lehet hosszú a párbeszéd.

59.

Mindaz tehát, a mit két stanza bő
Szóval leírt - megvolt egy percz alatt;
A gyilkolásnak sem kell több idő;
Egy percz - s magának temetőt arat.
Mord ágyun is tulharsog rémitő
Hörgés, szitok; pintyőke-madarat
Előbb meghallasz, mint dörgő eget,
Ha jaj, sikoly ráz lőporos leget.

¹⁰⁸ Pistol »Bezonian«-ja (Shakespeare IV. Henrikjében) az olasz *bisognoso* - szűköldő - elcsavarása; képletesen »bitang«-ot akar vele mondani.

60.

A vár be véve. Ó örök hatalmak!
»Vidék az Isten, város ember műve«
Mond Cowper - s mondom én is. Mennyi falnak
Lőn veszte már. Hol Bábel, Róma büve?
Karthágó, Tyrus, rendre mind kihalnak!
Ninive nagy volt, ma ki tud felüle?
Én hiszem is, multat s jelent ha nézem:
Végül tanyánk az erdők mélye lészen.

61.

Az emberek közt (tán Szullát kivévén,
Az ember-irtót, életben-halálban
E Róma-szülte úr szerencsés lévén)
Én boldogot csupán egyet találtam:
Boon generálist¹⁰⁹! Ős erdője révén
Agg napjait nyugodt, derült magányban
Élhette le, nem ölvé mást, csupán
Medvét a fák közt, fajdkakast a fán.

62.

Bűn nem fért hozzá - nem az ő vadon
Szülötte az; s nem hagyta el soha
Rózsás egészség, mely jár szabadon,
Zöld rengetegben s megbocsátja, ha
Inkább halált, romlást keres vakon
Kő-ketreczekben Ádám magzata: -
Ehhez szokott! De itt a példa, földi:
Kilenczven évét Boon vadász betölti.

63.

S - még rendkívülibb - oly nevet hagy hátra
Minőt, ti hősök, százezernyi sír
Sem tud szerezni, mert van tisztasága,
Mely nélkül csak vásári dal a hír;
Szép, egyszerű, tisztességében drága,
A mit megtépni gyűlölség se bír; -
Erdők ölén tevékeny remete,
Ősz fejjel is virágzó csemete.

64.

Igaz, futott ő embertársitól;
Ha farmjaik elérték, csöndesen
Száz mértfölddel tovább vonult, a hol
Több a mező, mint a kíváncsi szem;
(Városban, lásd, az nincs sehogyse jól,
Hogy senkinek se tetszel és ki sem

¹⁰⁹ Némely ember a legmélyebb magányt, a legnagyobb elhagyatottságot kedveli. E magány-kedvelők közé tartozott Boon (ejtsd: Bún) tábornok, aki Kentuckyban első telepedett meg a mult század második felében. Annyira irtózott a civilizált emberek sokadalmától, hogy még 70 éves korában is fölszedte a sátorfáját és 200 kilométerrel »beljebb« vonult, mikor a »műveltek« invázióját közeledni látta.

Tetszik neked); de nyájas volt az agg,
Ha egyesek hozzá fordultanak.

65.

Nem volt egészen egyedül; körötte
Friss sarj virúlt, erdőn nőtt nemzedék;
Gond nem ránczolta, kardcsapás se földte
Szép homlokuk nyíltságát; bősz, setét
Düh és irigység fátylát sose szőtte
Vidám arczukra s a természetét
Sem csúfitá; szabadban szabadok,
S üdék, mint fák és zúgó patakok.

66.

Erős, magas, gyors lábu mind, - titán
A városok sáppadt törpéi mellett,
Mert nem rohantak rang és kincs után;
A zöld erdőből mindenük kitellett;
Idő előtt nem öszültek s bután
Divat-majmokká nem váltak; ha kellett,
Lövésük ölt - sosem szeszély miatt,
Mert egyszerű mind, ámde egyse vad.

67.

Napjuk serény, éjük nyugalmas, - és
Hű munkatársuk a vidám kedély;
Számuk nem túl-sok, de nem is kevés;
Szívükben nincs bűn, romlott szenvedély;
Emésztő kéjvágy, kóros fényűzés
Szabad lelkükhöz távolról se fér;
Magány nem zord itt, sőt kedvelli a
Vadon sohajt nem ismerő fia.

68.

A természetről ennyit: - változás
Kedvéért most rólad lesz újra szó
Művelt világ s kultúrád annyi száz
Áldásiról; rólad, tüzes golyó,
Harcz, dögvész, zsarnok pusztítása, láz,
Leölt százezrek, hír-szomj, vér-folyó,
Czárnők szerelme (hatvan évvel) és
Mellé - füszernek - vár-felpörkölés.

69.

A vár bevéve: tódul a sereg,
Előbb egy oszlop, azután a másik;
Handzsár, szurony csattogva küzdenek,
S anyák, gyerkőczök rémes jajgatásit
Hallod felsírni; löporfellegek
Gomolylya száll, hogy elfúl a ki mászik
S a hajnal friss fuvalma fuldokol;
Most minden utca egy dühös pokol.

70.

Hős Kutusow, ki nagy Napóleont
Később leverte csúnyán (némi hó
Segélyivel, megmentve Muszka-hont),
Most maga is verést kapott; bohó
Tréfás legény, ki folyvást élczet ont
(Jelszava lévén: búsuljon a ló!)
Ott is, hol koczkán élet és halál;
De nevetőt most egyet sem talál.

71.

Árokba szökken és utána sok
Derék granátos, vad tüzzel tele,
- Vértől duzzad a vizes mocsok -
Aztán hamar föl a falakra, de
Tovább nem másznak a derék bocsok;
(Ribaupierre tábornok élete
Itt hunyt ki, sajna!) mert a jó török
Ledobja őket, hogy csak úgy dörög.

72.

S ha el nem tévedt volna egy csapat
És éppen itt nem köt ki, a hova
A Duna sodró árja vitte, vad
Zavarral futván ide és tova
Mint a bolond, míg jó a virradat
S előttük áll egy kapuféle - ha
Nem így történik, Kutusow beadja
Épp úgy a kulcsot, mint a fele hadja.

73.

E csellengő csapat, megostromolva
Egy bástyarészt, épp akkor, a mikor
Nem messze tőlük hullott mint a polyva
A Kutusow népsége és sok orr
Hosszúra nyult - vas-závárt félre tolva:
A »Kília«-kaput (mely annyiszor
Daczolt vitézül) most nekik kitarja,
Kik kuncsorognak, térdig vérbe', sárba'.

74.

Hajh! a Cossákok... vagy talán Kozákok -
(Nem bánom én az orthografiát,
Csak jól tükrözzem a való világot,
Politikát, statisztikát és taktikát)
Lóhátról szokván nyesni mint a mákot
Ember fejét, s lévén gyalog buták,
De mindenütt harczolván hogyha kell -
Pocsékká téve mind ott vesztek el.

75.

A hős kozákság bátran falra mászott.
Forralta lelkét az a gondolat:

Kezdhethet rabolni gyöngyén, vérben ázott
Kezekkel, mert már biztos a falat,
Több akadály nincs; - ám ebben hibázott,
Mert a török csupán szinből szaladt,
S egyszerre két bástyáról a keresztelt
Kutyákra löni egy csöppet se restelt.

76.

Farkon ragadva (rettentőbb fogás
Nem érhet harczost, sem szent püspököt)
Elestek sorban; egy hideg rakás
Reggelre mind; de nem szólt, nem nyögött,
Nem mukkant egy se; testük létra más
Derék legénynek, kit még nem bökött
Le a pogány; fölöttük át- s bement
Jezuskoj s a Polozki-regement.

77.

E bátor őrnagy minden gaz pogányt
Kit ér, levág, - de nem falhatja fel,
Mert pár török, kiket fölötte bánt
Nemes buzgalma, éltét oltja el.
A hadd-el-hadd csak most jön; egyaránt
Dühödtek s kétes a »kimenetel«;
Kard kardra csattan, puskát ver a puska,
Török nem hátrál s nem tágít a muszka.

78.

Más ezredek szintén igen kikapnak.
És itt megjegyzem a histórikussal:
Kevés töltényt adj nagyra szánt csapatnak
Döntő csatában, hogy jól bírja szuszszal
Mikor befűtnünk a szemközti hadnak
Rohammal kell, szuronynyal s puskatussal;
Másként, magát kimélni vágyva, lő
Bolond távolból s nem nyomúl elő.

79.

Meknop tábornok tigris szívü népe
(De Meknop nélkül, mert ő halva már,
Segélyt nem kapván annak idejébe')
Most egyesül azokkal, kik a vár
Gyilkos falán tornásznak lázban égve.
Felséges a török védelme bár,
S úgy őrzi, mint a Mahomed palástját
A jó szeraskír - beveszik a bástyát.

80.

Juán és Johnson, állván legelől,
Ajánlanak kegyelmet neki, - de
Igaz szeraskír erre csak fütyöl,
Ez legalább, itt s most, nem él vele.
Méltán siratva nemzetségitől

Meghalt, tatár-martyrként menve be
Allahhoz s véle egy britt tengerész tiszt,
Mert hát kezet tőn rája e merész tiszt.

81.

A válasz kurta: egy pisztolylövés,
Melytől a hadnagy többé föl se kél;
A többi rögtön rátört, - lőtte és
Vagdalta, röppent ólom és aczél -
Két jámbor ércz, melyből mindig kevés
A készlet nálunk; három ezret ér
Gyilkos halál ott s négyszer négy szurony
Döfött nyilást a hős szeraskiron.

82.

Mennek be már, de mindenütt elállják
Az utat s vértől részeg a halál itt;
Nincs utca, hol ne védné háza táját,
Szeretteit egy-egy csoport halálig;
A harcz felejtí romboló szabályát,
Művészetét és fenevaddá válik;
A mészárlás, mint Nílus hó iszapja,
Bűn-szörnyeket szűl száz meg száz alakba'.

83.

Egy muszka tiszt, ki véres tetemek
Fölött feszít, érez marást a sarkán
Minthogyha kígyó kapta volna meg,
Mely egykor Évát bűnbe vitte; tarkán
Káromkodik, nyög, méregtől remeg,
Bőg mint a farkas, húsért ríva; torkán
Segélykiáltás harsan; ám a fog
El nem bocsátja, bármikép nyafog.

84.

Haldokló mozlim mellén észre vett
Orosz bagarját s gyorsan mint a nyíl
Egy kényes ínt (mely hordja nagy neved
Te sarkadon sebzett kevély Akill)
Veszett haraggal úgy fogára vett,
Hogy válni attól még holtan se bír.
A lecsapott fej (így beszélík, ám
Hazudnak persze) ott lóg a bokán.

85.

Bárhogy volt, tény az, hogy maródi lett
A muszka tiszt, egész éltére sánta,
Mert a török-fog mint éles czövek
Nyomult testébe; nyugdíjas palánta
Igy lőn szegény; nem gyógyította meg
Az ezred-orvos írja, kése, pántja;
S ez tán hibásabb, mint a lecsapott
Török kobak, mely úgy hozzá kapott.

86.

De a mi tény, az tény - s költőt, valódit,
Nem készírt írásra pusztá fikció;
Poéma, mely nem a valóval hódít,
(Akár a próza) nem volt soha jó;
Csak a piac ünnepi azt a módit,
A hol tapsot kelt fényes dikció;
Csak a hazugság bőségtágya, melylyel
Sátán halászgat, mint mi a legyekkel.

87.

A vár bevéve - nem föladva! - Nem!
Egy sáncz, egy bástya minden férfi mell.
A vér áradhat mint a Duna lenn,
De sem szó, sem tett ott nem árul el
Halál-félelmet. Zúghat rémesen
Az ellenség, mely tódul ezrivel,
Üvölthet hurrah-t - egy-egy muszka nyög
Végsőt ott, hol haldoklik egy török.

88.

Döf a szurony, kard csap süvöltve le,
És hull az ember-élet, mint mikor
Pusztítani kezd az ősz hideg szele
S nyögő erdőben durván szerte szór
Lombot, galyat; így sír, gyászszal tele,
A pusztá városa, mert legjava por,
Halott tömeg már; ám úgy roskad, ég el,
Mint villám-csapta tölgy, komor fenséggel.

89.

A tárgy borzasztó, - ám nem szoktam én
Hosszan piszkálni rémes dolgokat;
Az élet tarka és bolond levén,
Hol jó a rosszal változik sokat,
Unalmas vón, ha folyvást gyászra kén
Hangolnom azt, ki nálam megragad; -
Adom hű képét a kerek világnak,
És hogyha mindjárt a nyakamra hágnak.

90.

Egy jó tett undok bűnök közepette
»Üdít«; így mondja e finom, remek
Farizeus-kor, mely szomján epedve
Czukros vizért és tejhabért remeg;
Harmatként hulljon hát e versezetre,
Mert a dicsőség forrósága meg-
Pörkölte már; dicsőség, hódítás,
S époszt diszító mindenféle más.

91.

Sok száz levágott férfi oldalán
Egy raj legyilkolt nő feküdt a vár

Egyik terén, a hol jajongva tán
Segélyt kerestek - könny és borzadály
Ránézni, hajh! S ott egy aprócska lány,
Tíz éves és mint május, csupa báj,
Remegve fúrta kis keblét a holtak
Véres zömébe, kik halomba hulltak.

92.

Villámló szemmel s karddal, fenekedve,
Két gaz kozák üldözte a kicsit;
Ezekhez képest föld legnemesebbje
A sarki vad; - ezekhez mérve itt
Szelíd a farkas és művelt a medve;
S ugyan kit kell vádolni érte, kit?
Őket talán? Vagy fejedelmüket,
Kikért a nép ily vak lesz és süket?

93.

A pillanatban, hogy villant a szablya
És égnek álló szőke fűrtivel
Arczát a lány a tetemekre csapja:
Juánom ott terem. Nem mondom el
Mit *mondott*, mert a »fínom fül« haragra
Gyuladna tán; de helyeselni kell
A mit *tett*, mert szörnyen közéjük vágott;
Kapacztatni így kell a kozákat.

94.

Egyet csipőn vág és a másikat
Vállon legyinti s űzi a dicsőket,
Kikből a vér s jajszó csak úgy szakad,
Hogy fussanak sebészhez, a ki őket
Bekösse. Majd a holtakon akadt
Meg a szeme s látván e néma főket,
Lecsillapúlt; kis foglyát fölemelte,
Ki sírját csaknem e halomban lelte.

95.

Hideg volt, mint azok; dermedten áll,
És homlokán vékonyka seb mutatja
Hogy mily közel járt hozzá a halál;
A kard, mely anyját rettentőn lecsapta,
Fejét is érte s e vékonyka szál
Közösségüknek végső, gyenge kapcsa;
Másként sértetlen s ámuló, vad szemmel
Mered Juánra, oszló félelemmel

96.

A mint így egymást nézik, nézik ott
Merőn és szótlán - Don Juán szemén
Bánat, gyönyör, s a megszabadított
Gyermek miatti gond, aggály, remény,
A míg a másik úgy néz, mint nyitott

Szemekkel alvó, - arcza csupa fény,
Halvány, áttetsző, szöve tisztaságból,
Mint alabastrom, melyre fénysugár hull -:

97.

Jön Johnson John. (Nem mondom *Jancsinak* ma,
Durván, hitványúl, rosszúl hangzanék
Oly ünnepélyen, mint e mái lakma,
Melyhez gyertyául egy városka ég.)
Jön Johnson, véle daliák csapatja,
S kiált: »Juán! Hej! Csak most tartsd ki még,
És egy tallérra Moszkovát teszem:
Nyakunkba hull a György-rend, kedvesem!

98.

A jó szeraszkirt már kupán ütők,
De áll a fellegvár még s benne ül
A vén pasa; ámbár az ágyu bög
Lent, fent: pipázik rendületlenül,
Körötte sűrűn véres, csonka fők;
Halottink száma oly halomra gyűl,
Mondják, hogy túlcsap a falon; de ő lő,
Fürtönként ontja, mint valami szálló.

99.

Jer hát velem!« - De rá Juán felel:
»Nézd ezt a kis lányt - megmentettem - és
Védetlenül többé nem hagyom el;
Mondj egy zugot, a hol nem éri vész,
S követlek nyomban.« - Vállát vonja fel,
Gallérját csípi, ide-oda néz,
S szól Johnson: »Persze! A dolog hamis!
Szegény csepp jószág! Szánom magam is!«

100.

Történjék bármi, addig nem hagyom«
- Juán mond - »míg nem biztosabb az élte
Mint a miénk.« - »Meghalhatunk nagyon
Könnyen, biz istók - legalább, öcsém, *te*;
Neked dicsőség vón, ha itt agyon
Lőnének« - így John. - »Főmet bármi érje,
Kiállom« - szól Juán - »de tőle én
Nem válok el; szülőtlen, hát enyém!«

101.

»A drága percz száll, míg itt tétlen állasz,«
Mond John - »Hisz kedves - kedves kis csibe -
Szemének párja nincs - de hallga! Válaszsz
Dicsőség és részvét közt ízibe: -
Halld! Halld! A zaj nő! Azt hirdeti már az,
Hogy fosztogatnak és más huzza be
A kasszát. - Jer! Elhagyni téged fájna!
Csontot kapunk, ha késünk - jer! ne állj na!«

102.

De kis Juán nem mozdúl; végre John,
Ki a fiút szerette igazán,
Egy pár legényt kiválaszt, vad-mohón
Kik nem lihegtek úgy zsákmányra tán;
S fogadkozik, hogy bérük gyilkos ón
Leszen, ha csak megsérül a leány;
De ha vigyáznak gonddal rája, hát
Fejenként mindnek ötven rublit ad,

103.

Azonkívül jut rájuk annyi préda,
A mennyit más kap. Megy Juánka szépen,
Megy immár Johnnal, bár veszett e séta,
És a sorok ritkulnak szörnyüképen.
Annál vigabban megy a maradék a
Véres nyomon, mert zsákmány van begyében.
A zsákmány! Hajh! ez az, mi nagyra kész!
Nem lelkesíti félzsold a vitézt.

104.

Ilyen vagy ó dicsőség s emberem
Te is, te is! Ámbár azok fele,
Kikben mi embert látunk, odafenn
Más névvel díszlik bizonyára! - De
Menjünk tovább. Harczolt a vár-teren
Egy hős tatár kán (»szultán« a neve
A krónikásnál, kit hűn követek).
Ez jó magát sehogysem adta meg.

105.

Mellette öt bátor fiú. (No lám,
Igy termel harczost a többnejűség
Oly helyeken, hol a bigámián
Nem szörnyüködnek.) Míg mellében ég
A hő vér, fittyet jobbra balra hány,
Pedig nem Hektor, nem Akill, de még
Ajax sem, - csak jó, lelkes öreg úr,
Ki öt fiával mindenkit leszúr.

106.

Hogy *elfogják*, az volt a cél; a hős
Kimélni vágyik bátor ellenét,
Ha azzal szemben úgy is túlerős;
Félistenek s vadak egyszerre; két
Ember van bennük; dúlnak mint a bős
Tenger-habok, - majd részvét űzi szét
Zordságukat, mint nyári szélbe', ládd,
Kérges fa is meghajtja sudarát.

107.

De foglyul esni kánunk nem kíván;
Karddal felel minden békítgetésre

S keresztényt aprít; oly makacs e kán
Mint svéd Károly Bendernél; hosszú késre
Szúrnak sok embert a fiúk is; ám
Kezd fogyni már muszkák nagylelkűsége
Oly szép erény ez, mint a türelem:
Kis bosszuságra elfogy hirtelen.

108.

Juán és Johnson mennyre-földre kérték
- A hány török szót tudtak, mind elő
Rángatták - kissé mérsékelje mérgét,
Mert lehetetlen ily verekedő
Urat kimélni. Nem volt benne mérték.
Mint kétkedőt a hit tanára, hő
Düvel paskolja - nem volt nobilis tett -
Barátait. Így ver dadát a kisdéd.

109.

Magát Juánt s Johnst is megsebezte
Bár könnyedén csak; ekkor neki mentek;
A támadást Juán sóhajtvá kezdte,
De John idézett valamennyi szentet;
A többi szintén fölgerjedt e beste
Makacsság láttán és rohantak rendet
Hasítani bennök; záporként omoltak.
De ők a sík homokbuczkái voltak.

110.

Beitták nyomtalan. Elestek végre!
A második fiút golyó találta,
A harmadik kard-sebvel ment az égbe;
A negyedik, apjának szem-világa,
Szuronytól halt meg; ötödik cselédje,
Gyaúr anyától, bár lenézett árva,
Mert nyomorék - vítt, míg lelkét kiadta,
Egy zord apáért, ki pirúlt miatta.

111.

Első szülöttje telivér tatár,
Gyaúr kutyák legbuzgóbb ostora
Azok közt, kikre Allah kegye vár;
Im zöld ruhában húrik szép sora
Lendül feléje s ágyát veti már;
Mert az, kinek nem kell a föld sara,
Ottfenn kap szállást; látja őket s bódul,
Szép lányok lévén, kikhez férfi tódul.

112.

Hogy mit csinálnak majd az ifju kánnal,
Azt nem tudom s nem tudja senki sem;
De hogy kevésbbé tudnak veteránnal
Mulatni mint szép ifjakkal, hiszem;
Ezért van az, hogy ott, hol hős halált hal

A küzdő ember: harczmezőn a szem
Elvétve lát vén, tisztos holtakat,
De csinos, ifjú, ezrivel akad.

113.

S e húricskák ujdonsült férjeket
Mindenha kedvvel csaltak lépre, kikben
Nem savanyúk még a mézes hetek;
Kik nem lankadnak szent érzelmeikben,
Legénykoruk szépségein beteg
Vágygyal merengvén; mindezt meglesik fenn,
Magukhoz csalják és ők telnek el
A még nyiló szív friss gyümölcseivel.

114.

Az ifju kán, húrikkal szerelemben,
Felejtve négy ifjú nejét, siet
Megülni első nászét a mennyben.
Mi, jobb hiten, csak kaczagunk ilyet,
De ők úgy vívnak, mintha szemtől szemben
Csak egy ég volna vész s halál helyett;
Bár, úgy tudom, eféle van nem egy,
S a mennyek száma hat vagy hétre megy.

115.

Oly élénken sugárzott rá e kép,
Hogy a mikor szívében már a dárda,
»Allah«-t kiált s a megnyilt égbe lép;
Titkát az éden mind eléje tárta;
Fölkelt neki a fényes, csodaszép
Mindenség, mint örök hajnal sugára;
Próféták, szentek, húrik, angyalok
Hívták magukhoz. - és így lőn halott;

116.

De égi mánort tükröz vissza képe.
A jó öreg kán, a ki húrkat
Régen nem néz már s csak hős háza-népe
Érdekli, mely czédrus-kevélyen ad
Nevének dísz: látván, mint hull elébe
Döntött faként utolsó hőse, vad
Gyilkát nem sujtja; perczig áll a kéz;
Első s utolsó holt fiára néz.

117.

Látván, hogy kardját lebecsátja, nem
Támadja senki; pardon-gráciát
Adnának neki újból szívesen;
De ő mindebből most semmit se lát.
Kegyetlenül fáj, vérzik szíve benn,
És reszket (eddig kő volt) mint a nád,
Ha néz a holt fiakra s érzi - bár
A sír küszöbjén -: nincs senkije már.

118.

Futó rázkódás volt csak; dühtől úzve
Ugrott az éles, villogó vasakra,
Oly gondatlan, mint pillangó a tűzbe,
Melyben halált lel; testét odacsapta
A szuronyoknak, hogy aczélja fűzze
A holt ifjakhoz, tépje száz darabra;
Rájuk pillantott, míg dús vére ömlött,
S egy széles sebből lelke kiözönlött.

119.

A durva győzők - különös nagyon -
Kik nem kimélték senkit sohasem,
Asszony, gyerek kikenél egyforma gyom:
Látván e kánt feküdni csöndesen,
S öt magzatát - mind ők verték agyon -
Most ellágyulnak. Bár nem sír a szem
S tüztől veres csak: részvét, tisztelet
Támad szivökben ily hősök felett.

120.

De áll s golyóit még lövelli szerte
A fellegrvár, a hol a pasa ül.
Az ellenséget hússzor visszaverte
S bőszt ostromlóit gyúrta emberül.
Megkérdi végre: vajjon kiheverte
Az ostromot vagy immár porba dűl
A többi rész? S hallván, hogy fuccs egészen,
Ribashoz küld, kapitulálni készen.

121.

Mélán, nyugodtan, hidegen pipázott
Aközbe keskeny szőnyegén a szét
Rombolt falak közt. Trójában nem ázott
Kő ennyi vérben - ám bölcsészettét
Ez nem zavarta; semmitől se fázott;
Pöfékelt lassan, símitván setét
Szakállát, mintha nemcsak farka, de
Három vón szintén földi élete.¹¹⁰

122.

A város eldőlt - több csapást nem oszt
Sasfészkén ő se; úgy is hasztalan
Vitézség volna. Izmaila most
Csak barna rom; a félhold oda van,
S keresztet tűznek rája, szép pirost,
De nem megváltó kebledtől, Uram!
Égő utcákat rőt, irtóztató
Vértócsa tükröz, mint holdfényt a tó.

¹¹⁰ Három lófarkas zászló illette meg katonai rangjánál fogva.

123.

Mindaz, a mit ocsmánynak tart az elme,
A mit dühödt hús elkövetni tud,
A mit - megveszvéen - száz ördög művelne,
A mit hall, olvas, képzel iszonyút,
Rémet az agy; a mit sok toll se merne,
Se tudna hűn megírni; a mi rút
Mint a pokol, - az ember, erejével
Ha visszaél: itt tombol szörnyü hévvel.

124.

Ha itt-ott részvét csillan át a véres
Dühös boszún s nemes szív tán akad,
Pár agg iránt ki lágy irgalmat érez,
S kimél és megment zsenge ifjakat:
Egy elpusztított városban csekély ez,
Hol annyi szív és szent frigy megszakadt!
Páris uracsa! London léhűtője!
A harcz jámbor multság! Épülj tőle!

125.

Gondold meg, míg ujságodat nyeled,
Hogy mennyi vér s könny e gyönyörnek ára!
Vagy - hogyha ez nem hat rád - ne feledd:
Te is kerülhetsz még a sors fogára.
Vám, Castlereagh, adósság, mód-felett
Jó biztatók, hogy így jársz nemsokára!
Olvasd csak Irland bús történetét el
S tápláld éhséged Wellington dicsével.

126.

De van nekünk, a kik trónt és hazát
Oly hön imádunk, mégis egy igaz
Nagy büszkeségünk; - vedd szárnyadra hát
Ó Múza, hogy lebbenjen égis az! -
Aszály röpkül bár a mezőkön át,
E roppant sáska -: mily dicső vigasz,
Hogy soha trón nem érzi gaz marását -:
Irland éhen vész s György nyom három mázsát.

127.

Hadd végezem be gyászos énekem.
Nincs többé Izmail - eltűnt a város!
Piros hullámmal lejt a Duna lenn,
S az égő tornyok lángja borzadályos.
Az ágyu már nem bög oly éktelen,
Csak ujjongás, csak hörgés zaja szálldos.
Negyven ezer védőből - ennyi volt -
Néhány száz még lehel; a többi holt.

128.

A muszka had egy pontot illetőleg
Méltó különben a magasztalásra.

E pont, mint virtus (napjainkba' főleg),
Divatba van, tehát nem ugrom másra,
De itt megállok; - s szép szavakkal élek
Mert tárgyra kényes. Tán el voltak ázva
Esőtől, fagytól, vagy mert gyér evés volt
S ritkán aludtak - fertőzés kevés volt.

129.

Öltek, raboltak s ama bizonyos
Zsánerben némit szintén elkövettek,
De nem mohón, nem úgy mint a gonosz
Lump francziák, egy várat ha bevettek.
Mi volt az ok? Szerintem csak a rossz
Hideg idő s a részvét. H'jába retteg
Sok félénk hölgy! Kivéve négyszáz dámát:
Megőrzi mind korábbi szűz csillámát.

130.

Volt tévedés is egypár a sötétben,
Lámpás vagy izlés híján; - tényleg ott
Barát, ellenség, puska por ködében
Gomolygva, mind egynek mutatkozott.
Tisztos szüzet - lámpásnál - baj nem éppen
Gyakorta ér, de mindig vést hozott
A vak sietség! Több granátos tévedt
Hat hölgygel így, kik láttak hetven évet.

131.

Egészben mégis nagy volt a kimélet.
Úgy hogy néhány merengő dáma, kit
Nem boldogított a magányos élet,
Kiábrándult e pontban egy kicsit...
Dámák, a kik erőszakot reméltek,
(Mert nem hibás az, kit örvénybe vitt
A durva fátum) s vágytak űlni tán
Szabíni nászt, hol nem kell hozomány.

132.

Nehány telt özvegy, érettebb korú,
Föl is kiáltott (keblük még tüzel,
És érzik, hogy rabságuk szomorú)
»A fertőzés mikor kezdődik el?«
De ott, hol dúlnak, hol véres ború
Űl a szemen, gyéren kívánja mell
A röpke kéjt. Megmenekültek-é, nem?
Homály takarja, - hogy meg, én remélem.

133.

Suwarrow győzött, - méltó volt e tette
Timurhoz. Dsingisz Izmaila hőseit
Csodálta volna! Dörgés közepette,
Meggyújtva tornyot, házat mint a rőzsét,
Papírra véres kézzel ezt vetette:

»Istennek és a császárnőnek dicsőség!«
(Örök hatalmak! Ó mily fájva cseng
Együtt e két név!) »Izmail mienk!«¹¹¹

134.

Szerintem a legiszonyúbb szavak
A Mene, Tekel és Ufarzin óta.
Nem írt szörnyebbet ennél soha vak
Győzelmi mámor! S Dániel próféta
Az Úr parancsát hangoztatta csak,
Zordan, dicsőn; bukó népekre czéda
Kuplét nem irt; - de tud verselni nérós
Humorral égő vár fölött e hérós.

135.

Megírta ezt az északsarki dalt,
S halók nyögése volt hozzá kíséret.
Hiszem, kevés ember dalolja majd,
De nem felejtí senki! Mert úgy éljek
A mint szídom e rút zsarnoki fajt,
Míg - ellenük rohanni - kő megéled.
Itt olvassátok távol unokák,
Milyen volt egykor lánczon a világ!

136.

Szabadságát megérítek, - mi nem -
S új ezred-évtek büszke ünnepén
Talán nem fogja hinni senki sem
Mily bűnöket vitt végbe durva kény.
Emlékük is pusztuljon! De ha szem
Meglátja mégis, úgy néz rájuk - én
Szentül hiszem - mint torz emberevőre,
Ki festéket (de nem vért) ken a bőrre.

137.

És ha lapoztok a történelemben,
S látjátok azt a sok királyt és trónt ott:
Ámulva álltok e csodákkal szemben
S úgy nézitek, mint mi a mammoth-csontot,
Vagy képirást a gúlán; - s jó hiszemben
Találgatjátok, sejtve sok bolondot.
Mert, hála égnek, rejtély lesz »miért«-jük,
Mint Fáraók gúláit most nem értjük.

¹¹¹ Muszka eredetiben ez a rövid tudósítás *versbe* van szedve és úgy hangzik, mint egy tréfás kuplé
rafrainje:

»Slava bogu! slava vam!
Krepost Vzala y je tam!«

Suvarrow üres óráiban poéta volt; különösen akkor szállotta meg az inspiráció, mikor ezer meg
ezer hörgő sebesült haldoklott körülötte. (Gyönyörű alkalom a rímfaragásra!)

138.

Hű olvasóm, szót tarték - legalább
Beváltám azt, mit kezdetben ígértem;
Kaptál szerelmet, szélvészt, egy nyaláb
Kalandot, harczot; a valóhoz mértem
Mindezt, de ámbár földön jár a láb
S elődeimtől sulykot sose kértem,
Éposz biz ez. Dalom gond nélkül árad,
De hűrt ád néha Főbosz, egy-egy szálát.

139.

Azt húzom, nyúzom, váltig pengetem.
Hol járt s mit tett e furcsa költemény
Regényes hőse, mindazt - hogyha nem
Dőlök ki még - elmondom rendben én.
De most magam pihenni engedem,
- Mert elfáradtam Izmail kemény
Véres falán, - míg sürgönyt visz a Don,
A mit Pétervártt lesnek már mohón.

140.

Juánkát érte ez a tisztelet,
Mert bátran küzdött és volt embersége -
Becsüli *ezt* az ember módfelett,
Ha bösz, hiú, gyilkos dühének vége.
Kinek vad harczban megmentője lett:
A kis török lány dísz hozott fejére.
S hiszem, hogy ennek jobban örül ő is,
Mint Vladimir rendjének, ha dicső is.

141.

Megmentőjével ment a mozlim árva.
Hazája nincs már, háza-tája rom,
Övéi halva - mint Hektor családjá,
Elhulltak rendre harczmezőn, falon.
Muezzin hangja nem hív több imára,
A kedves város egy üszök-halom!
Juán fogadja (sírva rá hajol)
Hogy védni fogja - s megtartotta jól.

KILENCZEDIK ÉNEK.

1.

Wellington! (Vagy Vilainton, - mert a hír
Ilykép is említ, harczok hős fia;¹¹²
Lám, meghódítani még névleg se bír,
S nyelvéhez tör a tréfás franczia;
- Még hogyha veszt is, mosolyogva sír -)
Nyugdíjad nagy s hírednek sincs hja;
Ha kissebbítném roppant érdemed',
Egész világ dörögne rá »Nem«-et!

2.

Hogy Kinnaird-del a Marinét ügyében
Silányúl bántál, én hiszem s tudom;¹¹³
Sok mással ezt is elhallgatják szépen,
Majd, westminsteri díszes sírodon.
Különben hagyjuk! Ily meséket éppen
Csak pletyka kedvel kávézó padon.
De hogy Nagyméltásád, ámbátor keresztény
Embernek vén már, hősnek *ifju*, ez tény.

3.

Britt néked sokkal tartozik (s fizet
Mint a köles) de többel Európa:
A legitím tört mankókat kezéd
- Bár nem örökre - újból össze róttá.
Holland, spanyol, fransz érzi, mily veszett-
Dicsőn *restellálsz*. Ah! Waterloo óta
Nincs nép, a kit adósid közt ne lelnék.
(Csak költőid jobban megénekelnék.)

¹¹² E malicziózus szójáték - vilain francziául hunczutot jelent - Bérangertől ered, aki I. Napóleonnak (a nemzeti dicsőség szempontjából) nagy csodálója volt. Egyik chansonjában fordul elő:

»Faut qu' lord Vilainton ait tout pris
N'y a plus d'argent dans c' gueux de Paris.«

¹¹³ Byron Wellingtont, a csökönyös reakció fő-fő emberét, épp oly hevesen gyűlölte, mint Londonderry-t és általában az akkori tory-pártot az ahhoz tartozó udvari poétákkal együtt. Gyűlöletét ebben az énekben nyíltan szeme közé vágja Napóleon szerencsés megbuktatójának. A Kinnaird-ügyet is fölhasználja ellene, bár újabb angol történetírók bebizonyítottak tartják, hogy ebben az affaire-ban Wellington magaviseletét gáncs nem érheti. - Lord Kinnairdet 1814-ben Wellington mutatta be XVIII. Lajosnak, de a lord melleleg a császárság helyreállítása érdekében alattomoskodott, sőt a »száz nap« idején nyíltan a bonapartizmus hívének vallotta magát. A francia kormány 1816-ban fölszólította, hogy hagyja el az országot és Wellington herczeg e kiutasítás ellen nem protestált. Lord Kinnaird Angliába térve, a mélyen megsértett ember hangján nyilatkozott e dologban és úgy tüntette föl Wellingtont, mint a párisi rendőrség titkos czinkosát; sőt szemére hányta neki, hogy azt a Marinet nevű politikai kalandort, akivel a lord Brüsszelben ismerkedett meg, nem vette oltalmába, mikor az illetőt (akiről kisült, hogy részese volt a Wellington élete ellen szőtt összeesküvésnek) a párisi rendőrség fogságba vetette.

4.

Jó »nyak-nyeső« vagy!¹¹⁴ Ó ne vedd zokon.
A szó Sekszpíré s jobbat nem találok.
A háború, ha nem nyugszik jogon,
Csak gégemetszés s más ilyen halál-ok.
Tettél-e jót, mely nagysággal rokon,
A nép ítéli meg, nem a királyok!
Mondd: téged s pártodat kivéve (mert
Annak haszon) Waterlooval ki nyert?

5.

A hízelgés nem kenyerem; de mondják
Hogy kedveled te s néked néha köll.
Hát nem csoda! A harcz sokféle gondját
Megunja végre, a ki folyton öl,
És tetszik annak, ha fejére ontják
A lány babért; ha dal dicséri föl;
Ha lesz belőle - vinné el a gólya -
Kifosztott és rab népek »megváltója«.¹¹⁵

6.

Elég. Most menj s egyél a dísz-edényről,
A mit adott brazíliai császár,
S pár falatot küldj a remek ebédből
Az örnek is, ki házad mellett strázsál!¹¹⁶
Harczolt, de nincs sok része pecsenyéből.
A nép - úgy mondják - szintén éhes Lázár.
Méltó vagy porcziódra (hízzál tőle!)
De nemzetednek adj egy részt belőle.

7.

Nem jegyzem én meg - hozzád, herczegem,
Ki oly dicső vagy, megjegyzés se fér -
Hogy Cincinnátus nagy példája nem
Hódít ma már, ámbár e kor kevély.
Mint ír, kedvelsz te burgonyát igen,
De hogy kapáld is, ebből még se kér
Hős lelked. És e célra - szó mi szó -
Sok volna mégis egy fél millió.

¹¹⁴ Idézet Macbethből. »Thou art the best o'the cut-throats.« (3. felv. 3. jelenet.)

¹¹⁵ Wellingtont a waterlooi csata után ily czímen ünnepelték a britt parlament dagályosabbnál dagályosabb szónokai.

¹¹⁶ A Spanyolországban viselt háború egyik részese (közember a 71-ik angol ezredben) jegyezte föl e sorokat: »Őrt állottam négy pajtásommal együtt s mindnyájan rettentően el voltunk fáradva. Ekkor parancs jött, hogy menjünk kétszersültet áztatni és etessük a Wellington herczeg kutyáit. Nagyon éhes voltam és örömmel fogadtam a parancsot, mert legalább addig, míg a kétszersültet áztattuk, a magam gyomrát is megtölthettem - több napi koplalás után. Eszembe jutott a tékozló fiú története és keserveseket sóhajtottam kutya-etetés közben alacsony sorsom és tönkrement reményeimnek miatta!«

8.

Nagy díjakat megvetnek a nagyok!
Epaminondász megmentette Thébét
És pénzt még temetésre sem hagyott.
Washington György szabaddá tette népét,
De más, mint hála, rá sosem ragyog.
(Szebb fény, igaz, nem díszíthette képét)
S az disztíngválja bölcs Pittet magát is,
Hogy angol státust tönkre tette - grátis.

9.

Napóleont kivéve, alkalommal
Ember nem élt így vissza soha még!
Zsarnok-frigyét megtörve, régi lommal
Bátran szakítva, zúgott vón' a lég
Áldott nevedtől. És most? Gyenge szómmal
Fessem: mi vagy? Megszűnt a csőcselék
Lármája. Menj! Nézd a nyögő világot,
Éhes hazád' - s mondj győzelmidre átkot!

10.

Harczot dalolván, hadd mondjon ki mostan
Múzsám néhány igaz szót. (Ó ilyet te
Nem olvastál még a »hivatalos«-ban.)
Hadd hallja mind, ki népét tönkre tette
S magát - míg ezrek vergődnek a rosszban -
Más vérén, zsírján óriássá ette!
Nagyot tevé, de arra, hogy megoldd
A legnagyobbat, lelked törpe volt.

11.

Nézd a halált - hogy' vigyorog a váz,
A szörnyen titkos hatalomnak képe,
Mely milliókat durván sírba ráz
S visz milliókat tán szebb lét elébe.
Nézd a halált, mely mindent megaláz,
S csak azzal, hogy van, ezrek örömébe
Mérget kavár - nézd! Lélekzettelen,
Ajkatlan száján rémes gúny terem!

12.

Olyan volt mint te, s mégis a halál
Rajtad mulat most, vágván képeket;
Füléig száját nem húzhatja már,
Mert húsa nincs - de ámbár rég süket.
Most is röhög még; s embert ha talál,
Lehúzza róla, bármikép üget,
Színdús ruháját - bőrét s vigyorog
Puczéron, ámbár komoly a dolog.

13.

Kaczag biz ő; keserves nevetés,
De mégis csak nevet; s ezt látva, tán
Jobb vón' követnünk eltiprónkat és
Nevetni létünk örömén, baján,
A tarka semmin, mely hab-módra vész
Korunk árjába; - s ez az óczeán
Mi ahhoz képest, melyben száz ezer
Nap és világ atomként tűnik el?

14.

»Az itt a kérdés: lenni vagy nem lenni?«
Mond Sekszpír, a ki most divatba jó.
Én nem vagyok Nagy Sándor és a mennyi
Abstract dicsőség, mind ott üsse kő!
Inkább vagyok paraszt, csak tudjak enni,
Mint Bonaparte, rákjával nyögő.
Mit ér megnyernem ötven viadalt,
Ha gyomromon nem ülök diadalt?

15.

»Oh dura ilia messorum!«¹¹⁷ - Ó
Kaszás kemény poczakja! - Így kiálthat,
A kit már kínozott indigestió,
Mely úgy meggyötri a parányi májat
Minthogyha rajt' az összes Stix-folyó
Átfolya. Lordom, a gatyást ne szánjad!
Igaz, hogy ás, túr, míg ti bért srófoltok,
De a ki jobban alszik, az a boldog!

16.

Nos, »lenni vagy nem lenni!« - Ám elébb
Azt kéne tudnom, hogy a lét mi hát?
Töpreng az elme és sok balga nép
Úgy véli: mert néz, már mindent belát.
Bölcselmem addig egy párthoz se lép,
Míg minden pártból nem lesz egy család.
Sok élet - és e tétel gyakran áll -
Aligha több, mint lélekző halál.

17.

»Que sais-je?« Montaigne mondogatta és
Igy szólt az első akadémia;
Kedvenczük volt mindíg a kétkedés;
Semmit se tud tisztán a föld fia;
Egy bizonyos csak - és az is kevés:
Nincs bizonyosság! Annyi a hija
Gyarló eszünknek, oly nagy a sötétség,
Hogy kétlem, vajjon kétely-e a kétség?

¹¹⁷ Horác.

18.

Elmélkedések zajgó tengerén
Pyrrhóként¹¹⁸ szállni élvezet talán,
De hátha feldől a hajó? Erény
A bölcsek része, kormányrúdon ám
Gyöngék nagyon; s elfárad, tönkre mén,
Ki hosszan úszik eszmék áramán.
Szép, enyhe part, hol lágyan ring a csónak,
S szedhetsz csigát: jobb mérsékelt uszónak.

19.

De »magas ég borúl egész világra«
Mond Cassio - »imádkozzunk tehát!«
Üdvünket óvjuk, mert Ádám hibája
Megöl bennünket s minden bestiát
Azonkívül. »Apró veréb halála
Isten végzése!« Bár nem látom át,
Mit vétkezett? Talán ott ült a fán,
Melyről az almát ette ős anyám.

20.

Nagy Isten! mi a theogónia?
Kis ember! mi a filantrópia?
Mi, ó világ! a kozmogónia?
Mizantropnak mond némely úr. Mi a' ?
Kis asztalom, e mahagóni fa,
Tán érti. Még ha lykantrópia
Vón' szóban, hagyján: mindjárt összevesztek,
És ember-arczczal farkasokká lesztek.

21.

De én, ki mindig jó s szelíd valék,
Mint Mózes, mint Melanchton; szépen éltem,
Senkit gorombán meg nem rugdalék,
Sőt (bár véremnél fogva néha mértem
Egy-egy csapást a támadókra) még
Az ellenséget is mindig kiméltem:
Én és mizantrop? Mért? Mert - ez a tény -
Engem gyűlöltök, nem titeket én!

22.

De folyj tovább, jeles poéma, - mert
Valóban annak tartom és pedig
Épp úgy az eszmét, mint a kivitelt,
Bár mindakettőt most becsmérelik.
De fölragyogsz Igazság, ha betelt
Az óra s voltod bájosnak lelik!

¹¹⁸ Pyrrhó, az Elisből való bölcsész, határozott véleményt nem mondott soha; mindenben kételkedett; és mikor valamit minden oldalról megvizsgált, alaposan tühegyre vett, elmélkedése azzal végződött, hogy nem hitt a saját bizonyosságainak.

Addig megosztom békén földi részed:
Szépséged' épp úgy, mint számkivetésed.

23.

Hősöm (s remélem, olvasóm, kivétel
Nélkül a t'éd is) megy már a mesés
Város felé, a hol lakik nagy Péter
Müvelt pórsága, melyben egy lat ész
Vegyül - mondhatnám - több font hősiséggel.
E dús országnak hízelegni kész
Voltaire is. Sajnos! Mert *nem* barbár minden
Korlátlan úr, de - még rosszabb, szerintem.

24.

S én harczolok, szavakkal egyelőre,
De tettel is, ha sorsom engedi,
Minden zsarnokkal, a ki börtönőre
A gondolatnak! Melyikünk szedi
A harcznak díját, nem tudom; előre
Megyek mindenkép s kardom döngeti
A despotát mindenhol e világon!
Nyílt megvetésem' bőszt képükbe vágom!

25.

Nem mintha tán bálványoznám a népet!
Van úgy is bőven demagóg, - pogány,
Ki eltiporna minden oltárképet,
Hogy maga álljon a templom fokán!
Arat-e poklot, a ki kétkedést vet,
Papok dogmája jobban tudja tán.
Ember, szabad légy - *ez* tör ki belőlem -
Királytól, néptől! Mástól úgy, mint tőlem!

26.

De mert pártokhoz én nem tartozom,
Gyűlöl minden párt. Csak gyűlöljenek!
Annál őszintébb s bátrabb így a szó,
Nem kellvén lesnem kedvező szelet.
Nem színlel az, kit nem csábít haszon.
Ki nem tűr lánczot, sem bilincseket
Másokra nem rak, az maradhat távol
Üvöltő szolgák rút sakál-hadától.

27.

Illó hasonlat itten a sakál.
Hallottam ríni Efezusban éjjel
Nehányat. Épp ily szimatolva jár
E bérencz falka, ocsmány szenvedélylyel
Urok számára zsákmányt lesve, - bár
Nemesb az állat: bolygván szerte-széjjel,
Prédát merész oroszlánnak keres.
A másik aljas pókoknak szerez.

28.

Csak egy ütés kell s szétszakad a háló,
S ha ennek vége, akkor egy se mar.
Halld, mit vagyok, te jó nép, prédikáló.
Minden nép hallja: Üssetek hamar!
Fojtó szövetjük mind sűrűbbé váló,
Ha egyesülten nem sujt férfi kar.
Eddig csak a spanyol légy s Athén méhe
Döfött merészen fullánkot beléje.

29.

Juán halad, megy tüskön-bokron át,
Sürgönyt vivén, mely úgy beszél a hő
S bő vérről, mintha vízről szólna szád;
Melyben tömérdek holtan-heverő
Csak arra szolgál, hogy Katarinát
Vidítsa föl. Kakasnak nézi ő
A népeket s mást nem kíván, csak azt,
Hogy érje romlás - a másik kakast.

30.

Haladt Juánunk, vitte a *kibitka*
(Rettentő jármű, mely félholtra ráz
Ha rossz az út) s el-elmerengett ritka
Élményein; trón, rendjel, csata, - száz
Dicsteljes emlék, elméjét hasítja;
Azt is szeretné: volna bár Pegáz,
Hatalmas szárnyú, minden posta ló,
Vagy legalább a bricskán vón' rugó.

31.

Ha egyet zökken - és zötyög sokat -
Gyöngéd pillantást védenczére vet;
Látszik, szeretné, ha e kínokat
Nem érezné úgy, - itt, hol nem nevet
Művelt fasor, hol minden szörnyü vad;
Természet műve, mely nem rak követ,
Postát se tart; tavat, hallal teli,
Rétet, mezőt, mind Isten kezeli.

32.

Bért nem fizet garast se, annyi szent,
S lehetne bátran első »úri gazda«;¹¹⁹
E faj manapság végkép tönkre ment,
Szántás-vetésnek mert már semmi haszna;
Üres zsebekkel áll az »úri« rend,
S a »gazdának« Ceresre van panaszsza,

¹¹⁹ »Gentleman farmer.« Aki nem bérlő, hanem maga gazdálkodik a saját birtokán. E versszak ama nagy gazdasági válságra, czéloz, mely a békekötés után az angol nagy birtokot és a bérlők helyzetét fenyegette; ettől fogva kezdett hanyatlani a gabona ára, mely a hosszas háború évei alatt rendkívül emelte a föld jövedelmét.

Kit Bonaparte a földhöz csapott.
Sors! Együtt buktatsz császárt és zabot!

33.

Juán a kedves apróságra bámul,
Kit megmentett bős harcok közepette -
Mily trófeum! Ti, kik a vér sarából
Emléket gyúrtok, mely a föllegekbe
Magaslik, mint Nadir sah, Indiából
Ki annyit sem hagyott (úgy tönkre tette,)
Hogy a mogul kis kávé ihatott vón',
S a kit levágtak házi körben, otthon,

34.

Mert már rosszúl emésztett; -¹²⁰ ó ti! ó mi!
Gondoljuk el, hogy százszor többet ér
Egy megmentett fő - s ha nem ócska holmi,
Még inkább - mint a legzöldebb babér,
Bár róla kezdjen minden ajk dalolni,
Ha földje hullá és harmatja vér.
Ha szíved nem szól, zenghet egy halom
Poéta -: híred pengő czimbalom.

35.

Ó ti dicső, nagy és szapora szerzők!
Ó millió reporter! Ó ironczok!
Könyvben, hirlapban bennünket kicserzők,
A kik meggyőztök mindenkit, (ha konczot
A kormány ad) hogy nincs adóteher, sőt
Fenekig tejfel; vagy az »udvaronczok
Sarkára hágtok«¹²¹ népszerű modorban,
Inségről írtok és megéltek sorban; -

36.

Ó! Ó ti szerzők! - à propos des bottes,
A mit mondandó voltam, elfeledtem.
- Ily balsors már bölcsebbre is csapott!
Pedig kedves volt; oly szeliddé tettem;
Kiengesztelt vón' pórt, urat, papot!
De félre dobták volna menthetetlen,
Bármennyi benne a vonzó varázs,
Amúgy is, - íme a vigasztalás.

37.

Tán ráakadtak volna egy napon,
Mikor belőlünk vált már »ős világ«,
Dohos, szétmállott, szennyes színű rom,
A melyre uj lét nyüzsgő sarja hág;

¹²⁰ Nadir sah-t, India pusztítóját, összeesküvés pusztította el, miután bél-dugulása örült haragra ingerelte, mely tűrhetetlenné vált.

¹²¹ »Három év óta - úgy veszem észre - oly elméncz lett a világ, hogy a paraszt lábujj-hegye az udvaroncz sarkára tapos.« (Hamlet. V. felv. I. szín.)

Pörkölt, fagyott, megfúlt, kihúlt korom,
Mint minden, a mi létezett korább',
Chaosból jöve és chaosba hullva,
Mely szemfedőnk lesz, búsan ránk borúlva.

38.

Igy mondja Cuvier. S a nemzedék,
Mely jönni fog, porunkból majd kiás
Sokféle tárgyat; - rejtélyes, setét
Torz-lényeket s nem érti meg e más
Világ csodáit, mint mi azt a rég-
Letűnt kort, melyben annyi óriás
Bolyongott, száz láb (vagy mértföld) magas
Sárkány, mamúth, kigyófejű kakas.

39.

Gondold el, hogy kiássák Negyedik
Györgyöt! Hogy' állnak majd szájtátva körbe:
Vajjon e szörny mit falhatott? (Pedig
Titánhoz képest ő már kicsi, görbe.
De ha sokat szül, csenevészedik
Még a világ is, - sarjadéka törpe,
S mind törpébb lesz, mert elnyűtt az anyag -
Férgek vagyunk egy meghalt földbe' csak.)

40.

E bimbó-népség, mely valami friss
Édenből éppen kidasztva, szánt,
Kapál, földet túr, fúr és farag is,
Ültet, kaszál, fon, csirkét zsírba' ránt,
Míg minden megvan, a mi volt: a kis
Kedves csaták s nagy vámok egyaránt -
Úgy néz majd ránk, csontunkat közre fogva,
Mint múzeumban holmi monstrumokra.

41.

De már elég a metafizikából!
»Kizökkent az idő« -¹²² s én is; hiszen
Múzsám a búsba mind mélyebbre lábol,
Pedig versem víg, most emlékezem.
Terv nélkül írok, jön minden magától,
S ez túlságig költői, azt hiszem;
Tudnod kell, mért irsz; én - nem hazudom -
Még a következő szót sem tudom.

¹²² Idézet Hamletből:

»Kizökkent az idő! Ó kárhozat
Hogy én születtem helyretolni azt!«

(Arany ford.)

42.

Mesélek, majd mélázom s így tovább -
De hogy meséljek, itt az ideje.
Juánt ott hagytam, hogy szidta lovát,
Ám most iramlók Pétervár fele,
S detailokat nyargalva ugrom át,
Úgyis minden bolt »napló«-val tele.
Képzeld, hogy czélt ért s ott jár könnyü lába
A legszebb hó tündöklő városába'.

43.

Képzeld Juánt pirosban, feketében,
Rojtos kalapban, melyről hosszú toll
Lebeg, hullámszik, mint vitorla, éppen
Most bontva ki, a mint büszkén hatol
A trón felé. Nadrágja csodaszépen
Fest rajta - sárga kásmir, hogyha jól
Megnézem - és tejszín selyem-harisnyák
A lábakat gyöngyen kidomborítják.

44.

Képzeld el azt, a kin csodát művel
Az ifjuság, a hírnév s a szabó,
E nagy bűvész, kitől a nyers hüvely
Oly széppé válik, hogy az alkotó
Természet is irígyen sáppad el,
(Ha nem présel be szűk ruhákba). Ó
Mily fess, a mint a czárnőnek beszámol!
Tüzerhadnagygyá vált itt maga Ámor.

45.

Nyakkendővé lett a szem-kötélék,
A szárny vállrojtta; könnyű szablya-tok
Vált a tegezből s benne a derék
Aczél mint éles nyílvessző ragyog;
Tollas kalapját ívnek véve még,
Oly tiszta Ámor, hogy Psyche, - ha sok
Hölgynél, ki már tévesztett férfit, számost,
Nem jobb szemű, - férjének tartaná most.

46.

Udvarfi bámul, kezd suttogni dáma,
Czárnő mosolygó és kegyencz boszús;
Ki volt soron, feledtem, szeri-száma
Se lévén ama bátor, ama dús
Erőknek, kik e súlyos hivatásra
Vannak nevelve, a mióta bús
Özvegy Katinka; hat láb voltukat
Irígyelhetné pattagóni vad.

47.

Juán egész más! Nincs szakáll sem,
Gyöngéd és karcsú, de ha lép, ha jár,

S leginkább akkor, hogyha néz a szem:
Megvillan egy-egy áruló sugár,
Mely arra vall, hogy férfiú pihen
E szép szeráfban. És aztán a czár
Bús özvegyének néha egy gyerek-kép
Tetszett nagyon. Lanskoj-t csak most temették.¹²³

48.

Hát csoda-é, ha Sermatoff avagy
Jermloff vagy más off: búsul, attól félve,
Hogy nincs elég tér, (bár a keble nagy
Ő felségének) a hová beférne
Még egy vetélytárs! Elborúl az agy
Ily gondolatra s cifra külsejére
Gond röppen annak, a kié e hálás
S kétségkívül magas »bizalmi állás«.

49.

Ó! hölgy-világ! Vágysz tudni, hogy mi ez,
Mi e finom kitétel magva? Hát
Csak folyamodjál Londonderryhez,¹²⁴
Beszédeit lapozd figyelve át,
Hol minden mondat zűrzavarba vesz; -
(Nem érti senki zagyva halmazát,
S mind tisztelik); talán e szalma néked
Ad - magként - egy kis értelmetlenséget.

50.

De tőlem tisztán megtudod, - nekem
Nem kell e torz, homályos Sphinx, kinek
Nem értené beszédét senkisé, -
Ha nyelve nem vón rossz tetteinek!
Szörny-hieroglif, melytől fáj a szem,
Csatorna, vér s víztől dagadva meg!
Egy adomácska jut eszembe itt,
Elmondom, mert jellemző és rövid.

51.

Kérdezte britt hölgy egy olasz dámátúl:
Mit végez a »Cavalier servente«,
E rejtélyes lény, a ki mindig hátúl
Lappang, ha szép nő sétál? Mit jelent e

¹²³ Lanskoj szép arcú, finom alkatú emberke volt (selyemgyerek, mondaná Polilla), akit Katalin czárnő jobban szeretett valamennyi kegyenczénél. Nevelése kissé el lévén hanyagolva, Katalin czárnő magára vállalta kiképeztetését. És ez teljesen sikerült is, csak az volt a baj, hogy a bájos ifjú 1784-ben, fiatalsága virágában, sorvadásba esett, és még abban az évben meghalt ő felsége tulajdon karjai között. Ő felsége fájdalma - szemtanuk állítása szerint - szívszakgató volt; annyira emésztette magát, hogy három hónapig ki se mozdult czarszko-szelói palotájából. Később a siratott kegyencz-nek díszes emléket állíttatott a palota kertjében. Lanskoj vagyonát különben 3 millió rublira becsülték. (Bizonyosság, hogy a czárnő szerelme szép jövedelmet hajtott.)

¹²⁴ Lord Castlereagh, Londonderry marquis zavart, kuszált beszédeit nemcsak Byron tette gúny tárgyává, hanem a kortársak legnagyobb része, különösen a szabadelvűek.

Lovag, kinek nem áll egy férj se gátul?
Ki márványt éleszt, Pigmalionként, rendre?
Sürgetve kérdé az olaszt, a ki
Ezzel felelt: »Kérem, találja ki!«

52.

Hozzátok múzsám szintén esdekel:
Mi volt kegyenczünk működő tere
Gyöngéd-fenkölten gondoljátok el!
Ő volt az ország első embere,
Tényleg, ha rang s cím nem avatta fel.
Értem, hogy fél az aranyos here
Vetélytársaktól ott, a hol veszélyes
Contremineur minden váll, hogyha széles.

53.

Szép volt Juan. Báj ülte könnyü testét,
A mit nem ront meg az a kor se, mely
Sörtével jelzi ifjuságunk vesztét,
Szakáll-bozonttal. Párisé e fej,
A ki okozta Trója gyászos estét
S az első válást. Útvén sorra fel
A krónikákat, úgy találtam: Trója
Volt ily pöröknek első okozója.

54.

És Katalinban, a ki szeretett
Mindenkit (boldogult urát kivéve)
S főleg gigás urak felé vetett
Kegyes pillantást (gyöngéd hölgy szívébe
Borzalmat oltók) voltak szelidebb
Érzések is. Bálványa Lanskoj képe,
A kedvesé, kiért sok könyje folyt,
Granátosnak bár kisebbszerű volt.

55.

»Teterrima causa« minden »belli«-nek,¹²⁵
Ó élet és halál titkos kapúja,
Melyen ki és be járunk! Szelleme
Forrása te! (Megmártva benned, újra
Formákat ölt mind.) Hogy' rontotta meg
Magát az ember, almát tépve ujja,
Nem t'om; de *később* hogy mi volt a veszte
S mi vitte föl: jól illusztráld ezt te.

56.

A »háború leggonoszabb okát«
Látják te benned; *legjobb* vagy, szerintem;
Tőled jövőnk, hozzád megyünk mi; hát
Eljutni hozzád, mért ne döntsünk minden
Várost a porba? Úgyis miriád

¹²⁵ Horác. Satir. I. 3.

Élet buzog teremő mélyeideben!
Te véled áll fönn s nélküled megállna
E földön minden, ó lét óceánja!

57.

Czárnök, főtenyezője a kemény
Bősz háborúk s ha tetszik, hát a béke
Okának is (mert minden esemény
Ott született e fényes hölgy ölébe')
Czárnök örül - meglátszik a szemén, -
A szép hírnöknek, kinek ifju képe,
Tolla gloár-t hint. Hősöm térdepel.
Ő néz s a sürgönyt nem szakítja fel.

58.

Majd császár-rangját átérezve, de
Végkép nő-voltát sem feledve (mely
E nagy egésznek három negyede)
Föltépi lassan. Valamennyi fej
Fürkészi most: arczát mi vonja be?
Ajkára ím futó mosoly szökell,
Hát szép idő lesz. Széles bár, nemes volt
A czárnő arcza; szem, száj kellemes volt.

59.

Öröme számos. Első: dőlt fala
Egy szétdúlt várnak s rém halott-tömeg.
Képén dicsőség égő sugara,
Mint bíborhajnal, mely végig remeg
Ind óceánon! Csillapúl vala
Dicsszomja most. Záport így iszsza meg
Arab homok. Dicsvágynak vérpatak
Mit használ? Ujját mossa benne csak.

60.

A második egy tréfát illetett:
Suwarrow örült humorát nevette,
A ki leölt, legyilkolt ezreket
Foglalt nyúlfarknyi muszka verzetbe.
A harmadik nőibb volt s enyhített
A borzalmon, mely támad a szivekbe',
Ha vért királyok csapra üttetik,
S tábornokok gúnyversekbe szedik.

61.

Hatalmas volt a két első gyönyör.
Szemében, ajkán édes mámor ég.
Mosolylyá vált mindjárt a cifra kör,
Mint a virág, ha jól megöntözték.
De hogy kegyelmes pillantása tör
Juán felé (mert ő Felsége még
Sürgönyt se kedvel úgy, mint ifjuságot)
Aggályos képet mind egyszerre vágott.

62.

Kebeldús, telt volt ő felsége; ha
Dühös, kissé nyers, - de ha kedve jó,
Szép, takaros, sőt kecses is, noha
Megérett jócskán; - szívekig ható
Sovár pillantást nem hagyott soha
Kölcsön ne'kül, de aztán Cupidó
Váltóit (látra) mind behajtja; nem
Tűr levonást és discontót sosem.

63.

Utóbbi véle - bár hasznos gyakorta -
Nem is szükséges; mert volt bája, mondják;
És nyájas is volt, bár fejét fönn hordta;
Minden kegyencznek jól viselte gondját.
Az nagyra vitte, azt szerencse tolta,
Ki - négy szem közt - egyszer megoldta kontyát.
Mert bár kiölt vón' minden nemzetet, de
Az egyes embert gyöngéden szerette.

64.

Be furcsa is az ember! Hát a nő,
Az még csak aztán! Forgó bőjti szél
A kis feje, szeszélyes, rossz idő,
S egész valója örvény és veszély!
Mindegy: lány, hitves, özvegy, szerető,
Mind szélként változik; ma így beszél,
Holnap meg úgy; kisiklik mint a hal; -
Hej! mindig új e régi, régi dal!

65.

Ó Katalin! (mert harczban s szerelemben
Tömerdek ó! ah! illet tégedet!)
A gondolat mily tarka-barka rendben
Zsibong az agyban, mily zagyván lebeg!
Három felé fut most a *te* fejedben:
Az *első* festi nagy győzelmedet,
A *másik* egy sor új czimert csinál,
A *harmadik* - a hírhozóra száll.

66.

»Hirnök Merkurról« szól Sekszpir »a mint
Leszáll ég-csókoló tetőre,«¹²⁶ Tán
Ily vízió az, mely czárnőnknek int,
Nézhén, előtte hogy' térdel Juán.
A csúcs ugyan magaska s rendszerint
Hadmagy nem jut föl; de a tudomány

¹²⁶ Vonatkozás Hamlet szavaira: »Állás Merkuré,
Most száll le egy égcsókoló tetőre.«

Hamlet. 3. felv. IV. szín. (Arany ford.)

Legyúrte Simplont; - és »ég-csókolók«
Az ifjak mind, míg mély s tüzes a csók.

67.

Lenéz a czárnő, Don Juánka föl,
S tüzet fog mindakettő. Egyiket
Arcz, zsenge báj és más egyéb büvöl;
Mert Ámor kelyhe gyors mámorba vet;
Egy korty elég e mákony-nedüből,
Öblös kupákra nem szorúl szived;
A lét forrását egy cseppig föliszsza
Szerelmes hő szem, - könny marad csak vissza.

68.

A másikban nem ég tán szerelem,
De más hatalmas érzés húzza, vonja:
Önzés, - mely bennünk mindig megterem,
Ha egy felsőbb lény: grófné, primadonna,
Herczegnő, czárnő gyúl ki hirtelen,
S bennünket hív meg egy szép kis viszonyra
Sok más közül; ilyenkor dagadunk,
S dicső ficzkóknak képzeljük magunk'.

69.

S ő benn' volt még a boldog korba', mely
Nem válogat finnyásúl asszonyokban,
De - mint oroszánlyukba Dániel -
Minden viszonyba gond nélkül berobban.
A hol tengert kap, ott meríti el
Lángszóró napját, - mély, hűvös habokban
Alkonyt csinálva, - mint Főbosz, ha mén
Nyugodni sós ár vagy Thétis ölen.

70.

És Katalin szerelme - bármi véres,
Szirt-keblü hölgy - tagadhatatlanúl
Megtisztelő; és büszkeséget érez
Minden legény, kinek karjába hull;
Az illető kis császár, szenvedélyes
Pásztorba oltva; férj a kedves úr,
Csak *gyűrűt* nem hord, mely legrosszabb része
A házasságnak; - így tisztább a méze.

71.

Vég ehhez pompás, dél gyanánt verő
Delnői bájat, szürkés-kék szemet
(Legkedvesebb szín minden megnyerő
Szemecske közt, ha áraszt szellemet;
Napóleon s a skót királyi nő¹²⁷
Adott e színnek fensőbb kellemet;

¹²⁷ Stuart Mária.

Pallász is teltebb észszel, bölcselemmel,
Semhogyan nézhetne kék vagy barna szemmel) -

72.

Vedd a mosolyt, a vaskos termetet,
Felséges tartást, páratlan kegyét,
Hogy inkább választ egy szép gyermeket,
Mint egy-egy gígást (a ki tetszenék
Messalinának); - nézd bíbor megett
Hullámozó keblét s nézz egyébre még;
Megfejt mindez - nem mind: egy is, azt,
Hogy hiuság bánt egy kevély kamaszt.

73.

S elég ez, mert hívság a szerelem,
Önzés a kezdet és önzés a vég,
Kivéve hogyha örült, hogyha nem
Számítható be, oly bolondul ég
Egy kis szépségért, vágyván teljesen
Beléje veszni. E miatt derék
Pogány bölcsészek szerfölött tisztelték,
Mint a világok ősforrását, lelkét.

74.

Szeretjük Istent; van plátói, hív
S hő szerelem; több tisztos pár szerelme
Szintén jeles, - (jőjj rímnek ide szív,
Te jó vén bútor, üssön bár az elme;
Mert rím s raison egymással egyre vív,
Ez érteményt, az csengést követelve) -:
Sok szerelem van, hogyha sorra vesszük,
S mellettük még egy: - érzéknek nevezzük.

75.

Testünkben úgy ég, heve olyan édes,
Hogy minden testet, mely e por-tekén
Porból van véve, félig istenné tesz.
(Ah! minden nő az pályánk kezdetén.)
Mily szép kor! Mily láz, mielőtt a kétes
Mámornak vége s üdvünk tönkre mén!
Tűz-lélek és sár egybe gyúrva, ó
Mily művelet, mily föl nem fogható!

76.

Legszebb - kezdetnek vagy végnek - az a
Plátói láng! Mindjárt utána jó
A kánoni; (lévén fő támasza
A szentegyház, e cím megillető;)
A harmadik fajt majd minden haza
(Keresztény ország) kultiválja bő
Mértékben -: hívják »titkos házasság «-nak,
Frigyükhöz szűz nők pótlékot ha vágnak.

77.

De jó mesém, helyettem szólj te; - mék,
Számat befogva! Hőszünkben dagad
A szerelem vagy tán - érzékiség.
Nincs módomban másítani szavakat,
Mert sietek; s úgy egybeforrva rég
E kettő, hogy határ-fa sem akad
Közöttük; és ilyen dolgokba tán
Czárnő se jobb, mint egy varró leány.

78.

Súg-búg az udvar álmélkodva; száj
Mindenfelé mohón keres fület;
Idősb nők arczán több lesz a homály,
Redő mogorvább; hunczutkodva vet
Egymásra gyors pillantást - csupa báj -
Az ifjabb rész és a dolog felett
Halkan mulat; de - bús szívében dárda -
Íríggy könnyűt sír az elárvult gárda.

79.

S kutatja minden nagykövet mohón
Ki e varázsló jött-ment ifju hát,
Kinek fejére ily vágtatva fon
A hatalom tündöklő koronát?
S látnak csillogni már a kis bohón
Rendjelt sokat; szalag övedzi át,
Hull rá a rúbel, mint a nyári zápor,
S van pár ezer parasztja a javából.

80.

Czárnőnk pazar; - mint más efajta nő; -
Szerelme - ah! minden szívet kitar
A szerelem s a szívhez vezető
Korlátot széttöri; szerelme - bár
Vesztettül kedvel gyilkos harczot ő,
S Klytemnestrához szörnyen közel áll,¹²⁸
(Különben jobb, ha gyorsan meghal egy,
Mint hogyha kettő lassan tönkre megy) -

81.

Szerelme dússá tette híveit!
Nem úgy tön, mint a félig szűz Erzsébet,
Ki siratott - bár volt kiadni mit -
Minden garast s kaczer kétszínűséget,
Rút ál-erkölcsöt mester-fokra vitt,
Szégyenbe rántván trónt és nőiséget,

¹²⁸ Katalin férje, III. Péter, 1762-ben halt meg, egy héttel azután, hogy a trónról letették. Egy ideig sokat suttoztak, hogy a szegény elcsapott czárt erőnek erejével expedálták a mennyországba s e speditörök feje maga Katalin volt, a czár szerető felesége; annyi áll, hogy a rémes esetet - ha csakugyan megtörtént - olyan titok földi, hogy azon senki át nem láthat. Bizonyosság nem lévén rá, higgye mindenki azt, amit gondol.

Bár vén korát a bánat tönkre tette,
Egy szép kegyencznek mert fejét vetette.¹²⁹

82.

A »grand levée« lassanként véget ér.
Tolong az udvar s minden nagykövet
Boldog, ha hősöm közelébe fér.
Üdvözli forrón, édesen nevet.
Körül suhogja több finom, fehér
Delnő is halkán és szakértve vet
Szemet rá, mert ők »arczban« spekulálnak,
Kivált ha arczok carriére-t csinálnak.

83.

Juán, személyét ünnepelve látva,
Kegyes hajlással, nyájasan fogad
- Mintha kegyencznek jött vón a világra -
Köszönetést, hizelgő bókokat.
Ámbár szerény, ezt véste homlokára
Az ős természet: »Gentleman.« Sokat
Nem szólott, ám fején talált szeget,
S a kellem rajt' zászlóként lebegett.

84.

Meghagyta Ő Felsége: tartsa el
Juánt az udvar s ennek kosztja jó.
Egész világ mézet, cukrot lehel.
(Első látásra így tesz néha; ó
Hasznos, ha - ifjú - rá emlékezel!)

Miss Protasoff is kegytől ragyogó.
Állása rejtély, neve »l'Epreuveuse.«
Nem fejthetem meg, - Múzsám szinte bösz!

85.

Ezzel vonúlt Juánom vissza. Én
Hasonlót tészek; itt megáll dalom,
Míg földre ún a villámroptü mén
S szárnyal tovább. Oly »ég-csókos halom«
Volt stációnk, hogy elszédült szegény
Fejem belé s forog mint egy malom -
Intés agyamnak s gyötrött idegemnek:
A zöldbe kissé lovagolni menjek.

¹²⁹ Essex.

TIZEDIK ÉNEK.

1.

Egy almát látott Newton földre esni,
És ebből azt a tételt vont le
(Mondják, - tanút rá nem bírok szerezni)
Hogy önsúlyánál fogva - a neve
»Nehézkeség«, a mint már tudjuk ezt mi -
Utját földgömbünk körben futja be.
Ő volt az első Ádám óta, kit
Esés meg alma híres polczra vitt.

2.

Ember bukása és emelkedése
Almán alapszik, hogyha ez való.
Mert Newton, a ki behatolt az égbe,
S országutat tört milljom szárnyaló
Ösvénytelen csillag közt: büszkesége
Silány nemünknek! Newton óta ró
Az ember gépre gépet; nemsokára
A holdat is gőzmozdonynyal bejárja.

3.

Mért kezdem így? Mert épp e pillanatban,
Megmarkolván e rongyos papirost,
Kevély dicsőség vágya ég agyamban,
Lelkem hevül bukfenczet vágva most!
Kisebb vagyok bár, mint a halhatatlan,
Ki csillagot mér, végtelent föloszt
S szél ellen gőz-hajózik este, reggel -:
Hasonlót tennék szívesen rimekkel.

4.

Hajózom én is szél ellen, noha
Csillag-vizsgálni látcsövem csekély;
De legalább nem csábított soha
Köznapi part; hajócskám messze kél
S bolyong öröklét árján, mostoha
Kemény időben; szirt, hab dühe, szél
Nem árt neki, sőt tova siklik ott,
Hol sok nagy gálya már léket kapott.

5.

Juánt ott hagytuk, hogy kegyenczi volta
Jócskán *virult* már, ám még nem *pirult*; -
És Múzsáimtól illetlenség volna
(Mert több van egynél) ha kíváncsi, gyúlt
Arczczal kísérnék, lábhegyen hatolva
Háló termékbe. Hogy karjába hullt
Fortúna, ez tény; látta friss szépségét,
Mely megnyesi a mámor szárnya-végét.

6.

De csakhamar kinő s elszáll megint.
»Ó szállhatnék galambként« mond a zsoldár,
»El, messze, hol nyugalmas béke int!«
S te ó uram, ki egykor ifju voltál,
Ha mint vén göthös érzed újra mind,
- Emlékben - a mi lángolt mint az oltár:
Fiaddal inkább búgnál úgy-e ládd,
Semmint köhögnél, mint a nagyapád?

7.

De sóhaj tűnik s elapad a könny,
(Még özvegy-könny is) mint az Arno nyáron,
Megszégyenítve a téli özön
Dagályát, mely túlrad a határon.
Pár hó sokat tesz! Búnk, úgy véli Ön,
Folyvást termő föld; én is úgy találom.
A szántó más csak, a ki néha vet
A gyász helyébe rózsás örömet.

8.

De köhögés jön hő sohajra, sőt
Előbb is gyakran, mielőtt a lét
Órája tízet ütne, - mielőtt
A homlokot, mint szél a tó vizét,
Redő kuszálná. Száll az arcra rőt
Aszkóros pír, mint bérce havára szép
De kurta est-fény; sok száz így lobog,
Remél és meghal - ó mily boldogok!

9.

Meghalni még Juánnak semmi kedve.
Olyan pompában él, minőt az ember
A hold kegyéből élvez lelkesedve,
Vagy nők kegyéből. Nem tart soha »semper«,
Elszáll hamar; de hol a balga medve,
Ki Júniust megvetné, mert Deczember
Havat fog hozni? Inkább sugarat
Gyűjt össze, melyből télre is marad.

10.

S van egypár oly tulajdonsága, mely
Érett nőt inkább köt le, mint leánykát.
Az tudja már, hogy mit főd a lepel,
Míg ifju csirkék a szerelem átkát
S üdvét versekből képzelik csak el,
A szép eget csak álmaikba' látják,
Honnan lejő. Datálván női kort
Nap a zsinórunk, - jobb vón' tán a hold.

11.

Miért? Mert szűz és változik gyakorta.
Egyéb okom nincs. És ti ott a gáton

Hiába vágtok képet gyanakodva!
Mert rám agyarkodtok ti egyre, látom,
»Izlést, mértéket« egyként megtapodva,
Mint irta volt jeles Jeffrey barátom.¹³⁰
De pardon néki s megbocsát, hiszem,
Magának is; - ha nem, hát én teszem.

12.

Ha régi ellenségből uj barátok
Válnak, ne bántsák egymást többet - ezt
A becsület kívánja; s érje átok,
Ki bármi okból gyűlölködni kezd!
Jöhetne rám - hecczelni - Góliáth-ok,
Legázolnám, legyűrném egyenest.
Volt szerető, uj hitves, dühben égve
Gyűlöljenek - két megtért ellenség ne!

13.

Hitvány dezerció vón! Renegát,
Sőt Southey, a ki hazudik ha szól:
Nem menne újból a »reform«-hoz át,
Mióta helyje a »babéros« ól.
És tisztos ember szégyelné magát
Izlandtól kezdve Barbadószig, oly
Szerepben, mely csak szélkakasnak áll jól,
A mellőzöttet eldobván magától.

14.

Itész s jogász rosz oldaláról látja
Az irodalmat és az életet.
Sokat nem mond el, nem tár napvilágra,
Bár söprés közben mindent észre vett.
Köz-ember vénül és öreg korára
Semmitse' tud; de a világ felett

¹³⁰ Jeffrey, Skócia egyik elsőrangú jogtudósa és mint kritikus szintén a legkiválóbbak egyike, alapítója s hosszabb ideig főszerkesztője volt az »*Edinburgh Review*« című folyóiratnak, mely Byron korában döntő fórumként ítélt Nagy-Britannia összes irodalmi termékei fölött. Jeffrey (tekintély dolgában legelső) szigorú, de igazságos bíráló volt, kicsinyes szenvedélyektől, gyűlölködő elfogultságtól ment. Byronnal kezdetben ellenséges lábon állott. Byron első szárnypróbálgatását az »*Edinburgh Review*« gúnyos bírálattal fogadta, mely annál jobban sebezhetette a fiatal poétát, mert az ironikus észrevételekben nagybírára igazság rejlett. A költő hirtelen haragjában az »*English Bards and Scotch Reviewers*« című híres szatirájával állott elő, mely kiméretlenül elbánt a kortársakkal, de legdurvábban az edinburghi folyóirat kritikusait csépelte. Jeffrey mindamellett Byron későbbi műveit a legnagyobb elismeréssel fogadta, amivel Byron rokonszenvét teljesen megnyerte; különben is belátta higgadtabb fővel, hogy dühös szatirája sok igaztalan vágást tartalmazott. Jeffrey és Byron közt e közeledés révén szíves baráti viszony fejlődött ki, bár személyesen nem találkoztak soha. Byron rokonszenvét az sem ingatta meg, hogy »Don Juan« első énekeinek megjelenésekor az »*Edinburgh Review*« - noha nem csatlakozott a tory-sajtó átkozódásaihoz - szintén kárhoztatandónak vélte a költemény tendenciáját és sajnálkozott azon, hogy »Anglia legnagyobb élő költője« mért nem választja morál dolgában mintaképül Sir Walter Scottot. Az a meleg elismerés, mellyel Byron kivált a 15., 16. és 17-ik versszakban hajdani ellenesének adózik, Byron nemes lelkületének szép bizonyítványa.

Álló ügyész mint orvos bontja szét
Minden kérdésnek máját és belét.

15.

Erkölcsei kéményseprő a jogász,
Ezért tapad rá annyi barna szenny;
Korom, piszok, melyben túr, kotorász,
Nyomát ott hagyja majd mindegyiken,
Legyen bár inge napról napra más;
Huszonkilencz harmincz közül ilyen;
Te más vagy; rajtad méltósággal áll
Mint Cézárón a tóga, a talár.

16.

És drága Jeffreyem, bőszen ellenfelem
Hajdanta (már a mennyiben bírálát
S vers egyesül, hogy ily bábbá legyen,
S így hadonászszon hű ember-állat)
Elmúlt dühöm rég! Hajtom serlegem'
A »régi jó időkre!«¹³¹ Soha nálad
Nem voltam, arczod sem láttam - de szívem
Szép bánásmódod' érzi s őrzi híven.

17.

Ha »régi jó idő« zendül dalomban,
Nem hozzád száll az - sajnálom, mivel
Inkább boroznék büszke városodban
Teveled (s Skottal) mint más bárkivel.
Talán e lány, diákos fájdalomban
Nincs semmi szellem - mégse fojtom el!
Fejembe száll -: félig skótnak születtem
S hegy-völgyi közt egészen azzá lettem.

18.

E »jó idő« mi mindent megújít!
Kristály-ér, skót pléd, kéklő bérce-orom,
A Dee, a Don, rajt' a fekete híd,
S mindaz, a mit álmodtam akkoron:
Saját halott-leplében lebeg itt,
Mint Banquo sarja! Szép gyermek-korom'
Idézi föl e gyermekes sohaj.
A »jó idők« visszhangja - hát se baj!

19.

Bár ösztökélt tulzó ifjoncz koromba'
Rím- s bosszuvágy - te jól emlékezel -
Hogy skótjaimra egy nyaláb goromba

¹³¹ Eredetiben: »Here 's a health to Auld Lang Syne!« Lefordíthatatlan szépség. »Auld Lang Syne« alatt a rég elmúlt kedves időket érti a skót (mert ez nem angol, hanem skót felkiáltás) s megreszket a szíve, kivált idegen földön, valahányszor hallja. Burns Róbert egyik gyönyörű dala ezt az »auld lang syne«-t énekli meg. Byron rajongása Skócia iránt érthető. Gyermekkorát Aberdeenben élte és teleszívta magát a skót felföld édes benyomásaival. Anyja skót nő volt, a Gordonok büszke fájából.

S méregbe mártott tréfát löjek el,
Mit ért? Hiába pattant annyi bomba!
Gyermekkorom erős érzésivel
Nem bírt; szívem' skót vér keringi át
És szeretem a »bércz s patak honát.«¹³²

20.

Juánom tényleg s gondolatban - egy
E kettő, mert a mit gondolsz, az él
Még akkor is, ha húsod tönkre megy,
Ha már nem oly »valóság« a kevély
Gondolkodó, (míg élt, valódi hegy)
Mint gondolatja; lelket síri éj
Nem nyel be; bár a »túlvilág« határán,
Úgy sejtem én, egy kis sötétség vár rám -

21.

Juán művelt oroszszá vált. *Mikép?*
Nem mondom el. *Miért?* mindenki tudja.
Az ifjuság, kivált ha friss, ha szép,
Hamar puhúl, ha int a csábok utja;
S Juáné széles, duzzadt párnaképp
Kinálkozott a kéjnek. Vígan futja
Fényes körét. Táncz, rúbel, dáma, bál
Télből nyarat, jégből édent csinál.

22.

Czárnőnk kegyelme jól esik neki,
És tiszte ámbár súlyos hébe-korba,
Ifjú legénynek kedvét nem szegi
Az ily teher. Nőtt, mint egy viruló fa.
Harcz, szerelem, becsvágy szemelje ki:
Ha kell, szolgálja mindahármat sorba.
Arany-jutalmat oszt mind tele kézzel,
Míg jó a vénség és beérjük rézzel.

23.

Juán ekkortájt - félek, a heves
Vér volt az ok, meg korhely czimborák -
Kissé ledér lőn. Sajnos dolog ez,
Mert tönkre teszi lelkünk hímporát.
Azonkívül - rejtven csömörletes
Hibák, bűnök egész hosszú sorát -
Rút önzést fejt ki bennünk; lelkeinket
Elzárja s formál osztrigákká minket.

24.

Átugrom ezt; és azt is, hogy mikép
Folyt a viszony egy pár közt, mely nem éppen
Jól illett össze -: egy tiszt (nyalka nép)

¹³² Scott Walter a »Lay of the last Minstrel«-ben »land of the mountain and the flood«-nak nevezi Skóciát.

És egy czárnő közt, a ki semmiképen
Nem vén, de jóval ifjabb volt a szép
Tizenhét évnék fejedelmi diszében.
Kor nem fél tróntúl s a merész redők
Demokraták, sosem hizelkedők.

25.

Hogy a halál, királyok uralkodója,
Nagy Gracchusunk, ki rettentő jogát,
Agrár-törvényt a gazdagra rója,
Pazar lakmáit, roppant birtokát
Csonttal trágyázott szűk gödörbe szórva,
Mely lakhelyet rongy koldusnak is ad,
Ha egy marék földdel se bírt szegény -
Hogy a halál »reformer«, régi tény.

26.

Pompásan él (nem a halál, - Juánka)
Dőzsöl, mulat, költ, fürdik tejbe-vajba
A medvebőr vidám, zajos honába';
E bőr (kimondom, ámbátor sohajtva)
Ott átkukucskál mindenféle drága
Bársonykán, selymen, még úgy össze varrva;
Át bíboron, mely jobban állna tán
A babylon, mint az orosz rimán.

27.

Mindezt nem festem, bárha könnyen menne
Emlékből, hallomásból; ámde már
Közel van Dante »gyászos rengeteg«-je,¹³³
A zord nap-éjegyen, komor határ,
Félúti állomás, honnan szepegve
Indúl tovább a rozzant lét-batár
Bölcs útasa, bús országodba, vénség,
Könnyel búcsuzván tőled ó legénység!

28.

Reflexiókat tollam messze lök,
Csak bírjak tőlük szabadúlni, mert
Úgy lógnak rajtam, mint farkas kölyök
Az emlőn, - mint gyom, mely sziklába vert
Erős gyökért, - avagy mint szeretők
Egymásnak ajkán, első csókra szert
Ha tudtak tenni -; úgy van, odavágom
A bölcsességet s *olvastatni* vágyom.

¹³³ »Mi ritrovai per un selva oscura« (Inferno, Conto I.). Dante »az emberi életpálya közepén« »sötét erdőbe téved«, ahonnan Virgil vezeti ki az elköltözöttek honába. A zsoltáíró állítása szerint 35 éves korunkban állunk az »élet közepén«. Mikor Byron a 10-ik éneket írta, néhány hónap híján 35 éves volt.

29.

Juán - bizonynyal ritka e dolog -
Nem udvarol, sőt néki hízeleg
Az udvaronc; hős lelke volt az ok
Meg ifjusága és a friss, meleg,
Mén-lóhoz illő vér; ruhája sok
Hatást tett szintén; fejedelmileg
Czifrázta, mint napot felhők szegélye;
De fő ok volt egy vén hölgy szenvedélye.

30.

Irván haza: buzdult a sok rokon!
Látták, hogy isten jól felvitte dolgát
És osztóznak szép állásokon.
Levélt az nap mind megválaszták.
Ment volna egypár mindjárt, el, vakon!
Fagylaltozás közt nyelvüket megoldák,
Esküdvén: bundák segedelmivel
Madríd és Moszkva egy-klímájú hely.

31.

Az anyja is, bölcs Ínez, úgy örül,
Hogy bankárjának békét hagy; habár
Nagy a hiány a »követel« körül,
Számláját íme nem terheli már.
»Szolgál szívének« - így ír - »gyönyörül,
Hogy szebb uton vétektől mentve jár.
A pénz-kimélés bölcsesség jele,
S legfőbb okosság, ha zsebünk tele.«

32.

»Ajánlja Isten s a Fiú kegyébe,
A boldogságos Szűz is áldja meg;
Görög vallás iránt hordjon begyébe'
Utálatot, de (mert így tesz remek
Mérséklő bon ton) ne mutassa képe;
Tudatja, hogy férjhez ment újra, meg
Hogy öcscse van, - de legjobban meghatja
A császárnő *anyai* indulatja.

33.

»Tettnek dicső, látványnak csodaszép,
Hogy ifjúságot ekkép protegál;
Hirét tisztes kor s még inkább a nép
S a klíma védi; szirt az, mely megáll;
Otthon gyanú támadna némikép,
De ott, a hol rideg fagypontra száll
A thermométer: virtus is olyan
Későcskén olvad, mint jeges folyam.«

34.

Ó negyven pap-erőt,¹³⁴ rólad dalolnom
Dicső képmutatás! Add ide szádat,
Erényt dicsérnem és nem gyakorolnom!
Ó végítélet, add a harsonádat!
Vagy lenne bár itt - tölcserébe szólnom -
Fül-trombitája áldott tántikámnak!
Nem bírva már olvasni bibliáját,
Azon keresztül szívta égi báját.

35.

De jó nagynéném nem volt tettető.
Nevét a jók fényes könyvébe írták,
S oly őszintén ment a mennyekbe ő,
Mint mindazok, kik e listára írvák,
S kik a felosztott mennyet, majd ha jó
A végső nagy nap, porczyókban bírják,
Mint Angliát hatvanezer hűbéres,
Ki Hódító Vilmossal együtt érez.¹³⁵

36.

Nekem ugyan panaszra nincs okom!
Ősim: Radulfus, Ernejsz (hogya nem
Csalódom) vagy negyvennyolcz birtokon
Osztottak, mert Billt szolgálták hiven.
A szásztt megnyúzni csúf tett volt s jogon
E sintérmű nem nyugvék, azt hiszem:
De zsákmányukból templomot emeltek!
Voltak tehát mind jámbor, tiszta lelkek.

37.

Virúl Juán, de szíve néha fáj.
Hervad, mint a virág, mely összerendül
Ha hozzá nyúlnak, mint némely király
A versektől, (ha nem Southey zendül.)
Vonzotta tán a kedves honi táj,
Hol a folyam-jég nem májusba' lendül
Lustán tova; tán izmos, szuverén
Karok közt bájra szomjazott szegény;

38.

Tán - semmi tán; okot miért keressek
Ha uj, ha régi? Ott pusztít a rák
A legszebb arczon; nyíló, üde testet
És fonnyadt roncsot egyként összerág.

¹³⁴ Ad normam: »negyven lóerő«, negyven lóerejű gőzgép. Főtisztelendő Sidney Smith, ez a tréfás lurkó, ebéd alkalmával egy paptársa mellé került és utóbb azt beszélte, hogy stupidus szomszédjának a szája »tizenkét pap-erővel« dolgozik. - *Byron*.

¹³⁵ Hódító Vilmos a vazallusainak osztott hűbéreket jegyzékbe vétette, mely ma is megvan. E jegyzék neve »doomsday-book« és angol család legfőbb büszkesége, ha rámutathat arra, hogy szerepel a jegyzékben. Byron ősei szintén be voltak jegyezve.

A Gond számláit meg kell ám fizetned,
Bárhogy dühöngj; hetenként szabja rád
E jó gazdasszony; hat nap tán gyönyör,
A hetedik mindenesetre pör.

39.

Nem t'om, mi történt, ámde teste-lelke
Meg volt támadva; czárnőnk rettegett,
S a doktor (az, ki Pétert gyógykezelt)
Erét tapintván, látta hogy beteg;
Élénk a vér, de lázzal van keverve,
S halál sunyít a halvány bőr megett;
Borzadt a czárnő, rémült képet vágott
Az udvar és dupláztak orvosságot.

40.

Nagy volt a sűgás, a találgatás.
Potemkin, méreg, hallik egyfelől,
Var, pattanások, mondogatja más,
Vagy kimerültség, mely lázakkal öl.
Meggyűlt a rossz nedv, onnan e hatás,
- Mondják sokan - már bomlik vére föl!
De van megint, ki esküt arra tesz:
»Csak a lefolyt harcz fáradalma ez!«

41.

Itt egy recept. Ez áll megírva benne:
»Sodae sulphat 3vj. 3s. mannae op.
Aq. fervent, f. 3 iss. 3 ij. tinct. Sennae
Haustus« (Itt köpölyt kap s vére jobb.)
»R. Pulv. Com. gr. iij. Ipecacuenhae«
(S több más, a mit Juánom félre dob)
Bulus Potassae sulphuret, sumendus
Et haustus ter in die capiendus.«

42.

Igy oszt a doktor éltet vagy halált,
Secundum artem. Jó bőrben levén
Gunyoljuk bátran, - ámde várva várt
Megváltónk, hogyha gyomrunk tönkre mén.
Ha int a bús »hiátus« (mint a bárd
Szépen dalolja) az, a mit a vén
Ásó görönggyel tölt be; rajta lógunk,
Bár elpatkolván tán jobb vón a dógunk.

43.

Délczeg Juánnal a halál se bír.
Győz testalkatja, ifjú ereje,
És minden doktor új receptet ír;
De még veszélyben van szegény feje;
Fonnyadt orczáin nincs a régi pír,
Egészség napja nem ragyogja be!

Látván Juánt eképen fogyni, aszni,
A bölcs tanácsadók küldik utazni.

44.

A zord éghajlat - vélik - sугaras
Fiát a délnek sírba dönti majd.
Haragra lobban szűz czárnőnk magas
Személye, mert elválni nem ohajt.
De látva, hogy néz, mint tört szárnyu sas,
S gunnyaszt Juán és lankadtan sohajt:
Nincs ellenére, hogy külföldre menjen,
S egy szép bizalmi állásban pihenjen.

45.

Az angol és a muszka kabinet
Diskussziót épp akkor folytatott
Több fontos és függő dolog felett,
Elmésen, mint két nagy nemzet szokott,
Egymást lefőzni cselet, gáncsot ha vet.
Bőrt, halzsírt, faggyút, némely víz-jogot
Vitattak és hogy rengő keblü Thétis
Csupán a britté - »uti possidetis«.

46.

E díszes tisztre Katalín, a ki
Kegyenczet nem hágy hivatal nekül,
Éppen Juánkát választotta ki,
Jutalmúl ennek s ékességeül
Saját trónjának. Hősünk ajkai
Magas kezét csókolják; kegy-jelül
Kap sok tanácsot, rendet s más efélét,
Hirdetvén czárnőnk ritka elme-élét.

47.

Szerencsés volt, ez áll s minden siker
Ettől függ ó királynék, a kiken
Fortúna úgy csüng, hogy csodálni kell,
Mivel nem értjük! De tovább. Igen
Naiv nem volt bár érett keblivel,
S nem hagyta volna méltósága sem
Hogy nyíltan sírjon -: oly erős a gyásza,
Hogy kezdetben nem gondol pótolásra.

48.

De az idő meghozza balzsamát.
Huszonnégy óra és még egyszer ennyi
Nemes jelölt, szívének nyugtot ad,
És másnap éjjel már tudott pihenni.
Gyorsan lekötni nem kellett magát,
Attól se fél, hogy ily roppant tömegnyi
A kandidátus; jól megválogatja
Kit választ s őket versenyezni hagyja.

49.

E nagyszerű állás a még üres
(Egy-két napig) hadd ülünk a szekérbe,
Melyen Juán, ki új hazát keres,
Megy Pétervárról. Czifra külsejére
Császári czímer van pingálva; ez
Vivé a czárnőt (annak már sok éve)
Mint Ifigénját távol Taurisba.¹³⁶
Most a kegyencz és annak favoritja

50.

Foglal helyet benn': oszt' egy-egy remek
Menyét, csíz, bull-dog, mert ifjú Juánnak
(Mélyebb okát tudós úr fejtse meg)
Gyöngéje volt a műveletlen állat,
A mit »barom«-nak mond más. Nem remeg
Kanáriért úgy vén lány, sem cziczákat
Jobban nem táplál s több hévvel nem űz
Pinty-kultuszt - ámbár ő se vén, se szűz!

51.

Az állatokkal együtt volt Juán;
Más-más szekérben ültek a lakájok,
S titkárjai; és ott ült oldalán
Kis Leila, kiért véresre vágott
Néhány kozákfőt Izmail falán.
Dalom csapong, de ezt az ifjúságot
El nem felejtí, kit Juánka véd
Mint élő gyöngyöt, legszebb ékszerét.

52.

Szegény kis jószág! Oly okos, szerény,
Komoly s szelíd; szép mint a tiszta ég;
Élők sorában épp oly ritka lény
Mint mammuth-csont közt ember-ásadék.
Nem illik a világra ennyi fény,
Hol csel s erőszaktól romlott a lég.
De csak tíz éves volt még és ezért
Igen nyugodt, ámbár nem tudta mért.

53.

Juán szerette s ő Juánt viszont;
Igy nem szeret nővér, fivér, szülő;
Nincs szó hiven leírni e viszonyt.
Juán ifjabb még, semhogy vénülő
Apát játszhatnék; testvérként se vont
Senkit szivére, mert szép húggal ő
Megáldva nincs. Ó lenne csak nővére:
Hogy vágynék rája, hogy zokogna érte!

¹³⁶ Katalin czárnő II. József császár társaságában utazta be Krimiót már nem tudom melyik évben. -
Byron.

54.

Kéjvágy se bántá; nem volt czéda mell,
Kiélt roué, kinél játék a kéj
(Ki savanyúval sós vért ingerel,
A hogy sav renyhe lúgsót ösztökél.)
Ámbátor ifju szüzessége (mely
A bolygóktól függ) nem volt hófehér:
A legtisztább plátói érzést rejté
Szívének mélye - csakhogyt ott felejté.

55.

Kisértésről itt szó sem lehetett.
Szerette azt, kit megmentett, Juán,
Mint honfi (néha) pátriát szeret;
És büszkesége, hogy szabad a lány,
Pedig ha ő nincs, most bilincseket
Viselne; s karján át fog menni tán
A szentegyházba; bár a kis török
Minden keresztet még most vissza lök.

56.

Mily furcsa, hogy tenger-vér s annyi kár
Daczára ép, erős maradt hite;
Három vén püspök javította bár,
A szentelt víz hiába hullt ide;
Gyónást se kedvelt a csinos tatár,
Talán mivel nem volt mit gyónni; de
Akármi okból: minden szent iránt
Hideg maradt s tisztelte a Koránt.

57.

Csak egy keresztény volt kedves neki:
Juán! Ez pótolta minden veszteséget,
Szétdúlt világát ez töltötte ki,
Míg kis Juán csüggött azon, kit védett.
Sajátszerű pár! Gondos gyám, a ki
Félig gyerek s gyámolt, kit kötelékek
Nem fűznek hozzá: vér, faj, hon; - de tán
Frigyük' bensőbbé teszi e hiány.

58.

Mentek Varsónak; átlépték a hont,
Hol sóbányát lelsz s még több vas igát.
Majd zöld Kurlandon - a hol egy bolond
»Biron«¹³⁷ névvel herczeg lön - mentek át.
E tájék látta nagy Napóleont,
Moszkvának hajtván sergét és magát,

¹³⁷ Anna császnő idejében fő-fő kegyencze fölvette a francia Biron-ág nevét és czímerét. Ez az ág az angol mellett még maig fennáll. Vannak még e néven kurlandi herczegnők; a szent szövetség áldott esztendejében (1814.) találkoztam egyikökkel, S.... herczegnővel, akinek Somersset herczegné úgy mutatott be, mint név-rokont. - *Byron*.

Hogy húsz dicső év és a régi gárda
Elvesszen egypár kurta hét fagyába’.

59.

Ne vedd ezt cifra ellentétnek - »Ó
Én gárdám, gárdám!« így sírt e por-isten.
A mennydörgőt, gondold meg, nyak-szabó
Castlereagh¹³⁸ verte aljas porba itt lenn.
Ah! hogy babért így megronthat a hó!
De Kosciuszko neve kebleinkben
Örök tüzet gyújt, járván hús honát,
Mint Hekla, mely lángot szór jegen át.

60.

Porosz vidék jött lengyel táj után:
Königsberg, melyről szólhat itt a lant;
E fővárosnak ólmon, némi fán
S rezen kívül főbüszkesége Kant.
De bölcselemre mitsem ad Juán,
Germán országon szinte átrohant,
A hol jobban sarkantyúznak a trónok
- Azaz fejdelmek - mint a postillónok.

61.

Berlín és Drezda s több más volt soron,
Míg várszegélyezett Rajnához jutott.
Szívet bűvölsz te sok bús, méla rom,
A magamét is ó mint meghatod!
Dőlt fal, mohos kő, barna őrtorony
Egygyé kever jelent és multat; ott
Csapong, lebeg képzelmem álma, hol
Század századdal némán össze foly.

62.

Majd látja Bonnt, Mannheimot és a vén
Drachenfelst, mint rémes kísértetét
A hűbéres világnak, melylyel én
Most nem vesződöm, - elmúlt e setét
Kor, hála égnek! Aztán Kölnbe mén.
Van ott - a földön nincs több ily letét -
Van szűz lány, csontban, tizenegyezer!¹³⁹
Nagyobb szám húst nem öltött soha fel.

63.

Hágába megy, vizes Hollandiába,
Hol mindenütt gát és zsilip köszönt,
Hol a boróka a nyomor fiába

¹³⁸ Mikor Castlereagh lord elvágta a nyakát, kormánypárti ujságok a lehető legelegánsabb kifejezésekkel iparkodtak e ténynek méltóságot, előkelő szint kölcsönözni. Szerintük a halál a »fő ütő-ér átmetszése miatt« következett be.

¹³⁹ Szent Orsolya és tizenegyezer szüze 1816-ban még megvolt s valószínűleg megvan ma és meglesz ezután is. - *Byron*.

Gazdag reményt, tündöklő álmot önt.
Mondhatja bölcs és államférfi: kába
Ez a vigasz; de kit nyomorba dönt
A jó kormány, kinél tűz, ruha, étel
S minden e kis nedv: attól ne vegyék el.

64.

Hajóra száll most és röpül a gálya;
Iramlik a szabad sziget felé;
Türelmetlen szél, pezsgő hab dobálja
Folyvást erősen; elsáppad belé
S beteg sok útas; de Juánom állja;
A vészes tengert sokszor átszelé.
Fürkészi: egy-egy bárka merre tart
S mikor tűnik föl távolból a part.

65.

Meglátja végre: kék tenger szegélyén
Nagy, szürke fal; s az járja most szivét át
A mit sok vándor érez lelke mélyén,
Kivált ha ifjú, meglátván e krétát -
A büszke érzés, hogy brittlek közé mén,
Hogy e kevély kalmárok közt tesz sétát,
Kik megvámolják a tenger vizét,
Árút s parancsot küldvén szerteszét.

66.

A föld e pontján, hol *nőhetne* szépen
A legnagyobb nép: csüngni nincs okom!
Nem kaptam tőle semmit, tán csak éppen
Az életet -: mégis sajnálkozom
Torz jelenén s becsülöm mult diszében.
Hét év külföldön¹⁴⁰ (ennyit - gondolom -
Kap a deportált) elmos sok boszút.
Kivált ha népünk ön-vesztébe fut.

67.

Ha tudná, hogy' lenézik! Ó ha látná
Szép, nagy nevén a gyűlölet sarát;
Ha - kik lesik a kardot, mely levág rá -
Látná a népek végtelen sorát!
Mint ellenségre néz egész világ rá,
Több mint ellenség: hűtlen ál-barát!
Szabadság volt a száján és adott
Helyette lánczot, börtön-lakatot!

68.

Szabadságára lehet-é kevély,
Ki csak rabok közt első? Lánczokat
Hord minden nemzet, de börtönben él

¹⁴⁰ Súlyos bűnügyekben hét évi deportáció: ez a minimális büntetés Angliában. Hét év óta élt Byron honától távol, mikor e verseket írta.

A porkoláb is! Ó az sem szabad,
Ki - hitvány jog! - megforgathatja mély
Tömlöcznek kulcsát. Bűz, homály tapad
Hozzá is. Ég s föld báját vesztí el,
Ki lánczot őriz vagy lánczot visel.

69.

Ó *drága* Dóver, téged néz Juán most,
Szirt-hátad, réved, nyájas szállodádat,
Vámházad s benne sok figyelmes vámmost,
Pinczéredet, ki jobbra-balra vágat;
Hajód', mely útast visz naponta számost,
Kit szárazon s hátán az óceánnak
Meghúznak egykép; aztán rémesen
Nagy számlád', mely kisebb nem lesz sosem!

70.

Juán, bár ifjú, könnyelmű, galánt,
Kinél arany gyémánttal fog kezet,
S kit számla, még oly paprikás, se bánt:
Most mégis bámul, ámbátor fizet.
(Háznagygya, egy kis »hellen«, egyaránt
Serény s ravasz, olvasta föl veszett
Haraggal.) Ám itt kincset ér a lég is,
Mivel szabad, ha mindjárt csapadék is.

71.

Előre! Gyorsan! Canterburyba!
Trapp-trapp, tovább, bevágva vízbe, kőbe!
Hah! ez röpül már, ebben nincs hiba!
Nem czammog, mintha vinne temetőbe,
Mint lomha német, ki snapsz-dutyiba
Tekint be folyvást és ha agyba-főbe
Szidod: »Hundsfoth!« »Verfluchter!« megse rezdül,
Mint háritón ha villám megy keresztül.

72.

Vérünket úgy nem rázza semmi föl,
Úgy nem pezsdíti, mint zúgó galopp.
Hurráh! előre! Kérdezned se köll
Hová? Ha nincs terv, még százszorta jobb!
A gyorsaság magában is gyönyör;
Nem tudva hol jársz, így lesz még nagyobb
Az élvezet, ha már elérted, pajtás,
Az utazás nagy *czélját* - s ez a hajtás.

73.

Canterbury katedráljában látta
Edward sisakját és Becket kövét.¹⁴¹
A sekrestyés unottan eldarálta
E limlomok történetét, nevét.

¹⁴¹ Becket Tamást a templomban szúrták le 1171-ben.

Ne a dicsőség! Melegedjél nála!
Rozsdás sisak, kétes csont-holmi, szét-
Hulló hamú, kesernyés törmeléke
A lét fanyar vegyének, - ez a vége!

74.

Juánkát persze mindez megragadta.
Cressyn hevül, nézvén e sisakot,
A mely magát embernek meg nem adta
Csak az időnek. A leszúrt papot
Csodálja majd, hős lelkének miatta,
Mely koronákra bátran lecsapott.
(Most már jogát el nem vitatja zsarnok.)
Lejlácska kérdi: mit jelent e csarnok?

75.

Megmondják néki, hogy az »Isten háza«.
Szépen lakik - szól, de nem érti azt,
Mért tűri, hogy szentélyét meggyalázza
Pogány Krisztus, ki annyi vért fakaszt,
Kiért elhullott a hívők sok száza!
S fáj kis szive, - alig talál vigaszt, -
Hogy Mahomed ily pompás mecsetet
- Mint sertésnyájnak gyöngyöt - félre vet.

76.

Tovább, tovább csak! Kertként öntözött
Mezőkön, komlók s répák édenében!
Ki hosszan élt más nemzetek között,
Hőbb országokban, hol a víz nem éppen
Sűrűn locsol, az nyíló zöld mezőt
Örömmel szemlél s meghuzódva szépen:
Elengedi a tündér-tájak ékét,
Szőlő, narancs, jég, volkán keverékét.

77.

S ha gondolok rád ó sör, megigézi -
De nem, ne sírjunk! Rajta, rajta, vidd
Szekér, Juánt, a ki csodálva nézi
E nagy, szabad nép országútjait.
A legdrágább föld tényleg, - így idézi
Külföldi ember és az is, a kit
Ő maga szült, pár tökfeket kivéve,
Kik »rugdalódnak«; - ostort kapnak érte.

78.

Egy szép országút mily remek! Simára
Borotválják a földet, - átszelik,
Mint levegőt a sas hatalmas szárnya,
Sőt tán még jobban. - (Hogyha ismerik
A yorki postát Phaëton korába',
Apoll fiát tengertől tengerig

Ez vitte vón'); tovább robogva ám,
»Surgit amari aliquid« - a vám.

79.

Haj! mindig kínos ha fizetni kell!
»Ragadj el asszonyt, éltet, csak ne bánts
Erszényt soha!« Így int Machiavell,
Királyt így oktat, hogy ne érje gáncs.
A gyilkosságot ritkán nézik el,
De - meglásd - főbe üt mindenki, ránts
Csak a zseben jót. Nőt, pulyát akaszszák,
Metéljék: túrik - de ne bánts a kasszát!

80.

Igy a florenczi. Menjetek királyok
Tanárotok nyomán! A nap lement,
Szürkült az est s Juán a dombon állott,
Mely büszkén vagy megvetve néz a lent
Fekvő városra. Lássa e világot
Vígnak vagy búsnak és nevesse kend
Avagy sirassa -: ünnep van mi nálunk.
Mi most, hős brittek, Shooters Hill-en állunk!

81.

A nap lemegy, felszáll a füst; bevonja
- Minthogyha egy félig hült kráter égne -
A gőzös tért, mely »ördögök szalonja«
Nevet kapott, de méltó gúny-nevére.
Juán azonban, bár nem itt a honja,
E nép anyjára áhitattal néz le,
Mely a világot - Isten koszorúzza! -
Félig megcsalja és félig lenyúzza.

82.

A merre szem lát, bűzös, fekete
Kő s téglahalmaz, füst, korom, penész;
Vitorla, mely leng néha-néha, de
Árbocz-vadonban rögtön elenyész;
Ágaskodó tornyok rengetege,
Mely szénfüstös mennyboltozatra néz;
Egy kupola, hatalmas, mint bolondon
A csörgő sapka - és előtted London!

83.

De kis Juánnak nagyszerű e gőz!
Aranycsináló-műhely füstje, hol
Világra szóló kincset főzve főz
Sok bölcs szakács - a nép adóiból
S rongyos papirból! Bár ritkán időz
Szép napsugár e járom forma, ól-
Szagú felhők közt: ő előtte fris
Jó levegő e széngőz-réteg is.

84.

Itt most megállunk! Ágyús tengerész
Sortűz előtt tart pauzát ekint.
Ismertük egymást brittjeim s merész
Leszek beszélni hozzátok megint,
Bár mondókámban semmiféle rész
Nem hisz majd, mert - igaz lesz. Rajta! Mint
Egy hím mistress Fy,¹⁴² söpröm én szalontok,
És egynehány pókhálót porba ontok.

85.

Ó mistress Fy! Mért jársz te börtönökbe?
Mért oktatod szegény gazok raját?
Menj Carltonhousba s más házakba! Lök be
Előkelő bünfészek ajtaját.
A nép javítás frázis lesz örökre,
A míg jobba nem alakítod át
A »jobbakat«, a társaság színét. - Ej!
Kegyességedhez fér ám némi kétely.

86.

Taníts vén dandyt tisztességre meg;
Zsinórt, czafrangot végy le róla; mondd,
Hogy nem lesz ifjú, a ki már öreg,
S meg nem javíthat koldus népü hont
Üres hurrázás, talpnyaló sereg.
Mondd azt is, hogy szerr Curtis sült bolond,¹⁴³
Bár sipkáján nincs még csörgő se; mafla;
Kopott ősz Harry élcltelen Falstaffja.

87.

Mondd, hogy az élet hűvös alkonyán,
Ha fő kopasz s nő testünk potroha:
Késő dolog nagyságra vágyni tán,
De jónak lenni nem késő soha.
Jeles király - mondd - külső dísz után
Nem kap; mondd - ám te nem teszed (noha
Merész vagy) és elég a szóból mára.
Mint Róland kürtje, szólok nemsokára!

¹⁴² Mrs Fy, gazdag quaker-családból származó kegyes hölgy, személyesen járta végig a londoni börtönöket és tanítással, segélyezéssel igyekezett könnyíteni a nyomorult foglyok helyzetén. A 85. strófában említett *Carltonhouse* IV. György király rezidenciája volt.

¹⁴³ Ez a természetes alderman eszem-iszomok rendezésében tűnt ki; s éppen ezért IV. György király különös kegyeiben részesült.

TIZENEGYEDIK ÉNEK.

1.

Azt mondja Berkley püspök: »nincs anyag«,¹⁴⁴
S bebizonyítja. - E tan anyagát
Nem is lehet (mondják) vitatni, csak
Bámulni kell, oly finom. Jó. De hát
Mért nem hiszik? Minden anyagra vak-
Buzgón csapnék én, szétzúzván magát
A vasat is: csak volna földünk szellem,
S fájván sokat, tagadhatnám a mellem.

2.

Mily nagyszerű, dicső fölfedezés,
Hogy minden csupa önzés, ideál,
Olyan mint mi! Mernék fogadni (és
Egész világba) hogy e tétel áll.
Ó kétely! (Annak tartanak, merész
Igazság egyetlen prizmjája, bár
Kétlem, hogy az vagy) korty-lelkem', az ég' e
Szeszét ne bánts, ha mámor is a vége!

3.

Mert rossz emésztés (nem »szép Ariel«)
Gyakran jó hozzánk s szárnyunkat szegi
Más fajta, gyötrő kérdéseivel.
Lelkemnek az fáj - hajh! tövis neki -
Hogy nincs számunkra békés, kicsi hely,
Hol a teremtest nézhetné ki-ki;
Honnan pipázva e világra néznél,
Mely nem igen több fényes baklövésnél -

4.

Ha véletlenség; s ha a bibliának
Van igaza, tán még inkább; - de csitt!
A míg elválik, hadd fogom be számat,
Mert némely úr még rám ver egy kicsit.
És igaz is. Mi haszna ily vitának?
E kérdést senki meg nem oldta itt,
S egykor tisztán lát valamennyi szem,
Vagy legalább majd - alszunk csöndesen.

¹⁴⁴ Berkeley, Cloyne püspöke »Principles of Human Knowledge« című művében tagadja az anyag létezését; szerinte kívül a világ csak annyiban létezik, amennyiben azt a lélek magába fölveszi. »Lélek nélkül annak a roppant tömegnek, melyből a világmindenség épült, nincs semmi subsistenciája.« Rendszere tulajdonképpen a Locke és Descartes elméleteire támaszkodik, de túlságba megy az anyag merő tagadásával. Filozófiájával a vallás dogmáját kívánta erősíteni, kiküszöbölve a világból a materiát, mely mindig erős váruk volt az atheistáknak.

5.

Mellőzöm hát a metafizikát,
A semmiségbe nem bökök bután;
A mi van, az van; ezt megérti, ládd,
Mindenki; én ezt vallom ezután.
Igaz, mostanság egy kis hektikát
Kaptam; nem t'om, hogy mi az oka, - tán
A levegő; de a szurások óta
Mind orthodoxabb lesz bennem a nóta.

6.

Elsőbb az Istent kezdtem hinni (ebben
Nem kétkedém bár - s Belzebúbba se')
Majd a Szüzet láttam ragyogni szebben,
S kidomborúlt az Ádám esete.
Szintúgy a Szent Háromság, ékebben
Mint valaha! Úgy nő e szív hite,
Hogy óhajtom: Négy lenne bár, ne Három,
Hinnem még többet, hinni minden áron.

7.

Folytassuk: - Azt, ki Attikára nézett
Az Akropolis magasából; látta
Konstantinápolyt, a mesés egészet,
Vagy Timbuktut; porcellános Chinába'
(Peking fölött) teázva heverészett,
Vagy Ninivéhnek tégláit csodálta:
Nem lepi meg először London képe -
De egy év múlva álljunk majd elébe!

8.

Ott Shooters Hillen, naplementekor,
Száll Don Juan ki, ama völgy felett,
Hol összefut tömérdek utca-sor
S tömérdek ember járkál, csap szelet.
A halmon csönd van, - mély, csaknem komor,
Nem hallik más, csak távol szekerek
S a város zúgó, zümmögő zaja,
Nagy, nyüzsgő rajzás dongó moraja.

9.

Halad mélézva, meditál gyalog
Juán a dombon, kocsija megett.
Folyvást a britt nagyságon andalog,
Lelkes heve kitör már s kér eget:
»Ez a szabadság népe! Itt van ok
Hevülni!« - így búg - »Itt a tömeget
Bilincs nem nyomja; itt a nép az úr;
Gyülesez, választ s bajtól szabadúl.

10.

Hű itt az asszony, vén vagy fiatal;
A nép adót tetszés szerint fizet;

S adó ha nagy, hát ez csak arra vall:
Van pénz elég s fizetni élvezet.
Szent itt a törvény; nincs gaz, a ki csal;
Itt nincs zshivány, ki tenne rád kezét;
Itt - »Kés villant elébe s durva szó
Riadt: »Goddamm! Pénzt, hitvány utazó!«

11.

E nagyszerű szabadság-riadót
Sövény megől négy tolvaj intonálta,
Kik használták a jó alkalmat ott,
A mint meglátták Don Juánt magába'.
Ha nem tudsz ütni s nincsen vasbotod,
Zöldben ne sétálj kincses Angliába'
Nemes barátom; elveszítheted
Nadrágod' épp úgy, mint az életed'.

12.

Egy szót se értett angolul Juán,
Csak azt hogy »Goddamm«, brittek jelszavát,
És erről is azt hitte, hogy talán
Az »Isten hozzád«-ot jelenti. Hát
Én ezt megértem s megbocsátom ám!
Én, félig angol (ah! veszttemre) ládd:
Ha brittől »Isten hozzád«-ot hallottam,
Szentül hivém hogy azt morogja: Goddamm!

13.

De érti hősöm a gesztusokat,
S kissé epés meg hirtelenkedő
Lévén, azonnal zseb-pisztolyt ragad
És a bitangok egyikére lő,
Ki honi sárban hemperegve, vad
Bögéssel fetreng, mint zöld legelő
Gyepén a marha, társához kiáltván:
»Ó Jack! nekem befűtött ez a sátán!«

14.

Jack et Comp. erre oldott kereket
S mely járt elől, végtére visszatért
A suite is. Bámult e dolog felett,
S mint rendesen, kínált késő segílyt.
A »hold babája« egy rőt tócsa lett,
Oly bőven öntött roncsolt teste vért.
Vásznat, kötést sürgetve kért Juánka,
S hogy oly hamar lőtt, most már szinte bánta.

15.

»Talán« - gondolta - »nemzeti szokás,
Hogy idegent így üdvözlöl e nép;
Hisz éppen így tesz némely szállodás,
Ki nem késsel s nyiltan rabol, de szép
Hajlongások közt; - csak a módja más; -

Ej, mit tegyek? Elveszni semmikép
Nem hagyhatom. Hadd jöjjön hát velem;
Vegyétek vállra; én is emelem.«

16.

Részvétellel már emelnék vállra szépen,
De most fölfordít: »Hó! Itt hagyjanak!
Ott veszszek el, a hol ragadtam lépen...
Egy korty gutyit... csak annyit adjanak!«
Az élet lángja végsőt leng szívében,
Sebéből ömlik sűrű vér-patak.
Kendőt csavar le megduzzadt nyakáról:
»Sárimnak«...! S ajka mindörökre zárul.

17.

Vérrel mocskolva hullt a kötelék
Juán elébe, de nem érti ő:
Miért röpült lábához a nyak-ék,
S mily búcsuszót ejtett ki a nyögő.
Tom volt a legkaczkibb zsvány a szék-
Város terén; rablók közt drága kő;
Duhajkodott, míg minden pénze rá ment,
S az ördög mondott életére áment.

18.

Intézve mindent pontossággal el,
S megtéve mindazt, a mit a komoly
»Halott-vizsgáló törvény« követel -
London felé Juán tovább megy. Oly
Kínos kaland! Csak éppen hogy be tel
Kétszer hat óra és már vére foly
Egy hős »szabad«-nak, - s ő veré agyon,
Védvén magát!... Merengő lett nagyon.

19.

Nagy férfiút irtott ki, annyi szent,
Ki hős módjára élt és ölt vigan.
Bandát vezetve bátrabban ki csent?
Kártyán ki csalt több sikkkel? Bumsztiban
Hetykébb ki volt? Ha országútra ment,
Szebben ki szúrt? Lovasbetyár ki van
Különb ma? És forгатván barna Sárit,
Nyalkább ficsúrt vajjon leltél-e már itt?¹⁴⁵

20.

De Tom nincs többé - hát ne többet Tomról.
A hősök is halandók és az ég
Kegyéből hosszan csak kis része tombol.
Üdv Themze! Üdv! Most dörren a kerék

¹⁴⁵ Az eredetiben ez a versszak az angol nyelv válogatott műkifejezéseit tartalmazza. A magyar - s ebben a tekintetben hálát adhatunk az Istennek - még nem olyan civilizált, hogy külön tolvaj-nyelvvel rendelkeznek; e versszakban tehát legjobb akaratom mellett sem járhattam az eredeti versek nyomán.

- Parádés dobként - síma partodon, hol
Nem vágtatott Juánom soha még!
Kensingtonon megy s annyi »ton«-on át,
Hogy megszámolni nem bírod sorát.

21.

Ligetkék, hol nincs egy parányi fa,
(Lucus a non lucendo); »szép kilátás«
Hol szépet, senki nem látott soha,
Most sorba jönnek; egy raj kis nyulánk ház
Vörös téglából; porfészek, noha
Mind »kiadó«; itt-ott egy hosszú, csámpás
Sugárút; »Éden« a neve neki;
(No ebből Éva vígan menne ki); -

22.

Hintó, szekér, zaj, zörgés, zűrzavar,
Bőgés, tolongás, titkos box (kemény);
Itt korcsma csábít, mely műbort kavár,
Ott posta száguld, mint egy szép remény;
Itt fodrász bolt s benn álfürtök gavar
Delnők számára; lámpák peremén
Híg lé amott, csorgó olaj; - (Vigyázz
Ruhadra! Még nincs városunkba' gáz -);

23.

Ezen megy át s még százszor több efélén,
Az útas, míg e nagy Bábelbe jut.
Postán, lovon vagy hintó puha mélyén
Utazzék bár, jóformán egy az út.
Minderről még sokat beszélhetnék én,
De úti könyvek jogaiba rút-
Mohón nem vágok. Már éj árnya rezdül,
Mikor Juán hajt a hidon keresztül.

24.

Kedves moraj a Temze halk zugása,
Ámbár a sok harsány Goddammon át
Alig hallatszik csendes csobogása.
A Westminster lámpáinak sorát
Pillantjuk most meg s a minek nincs mása
Vén Anglia legszentebb templomát,
Hol a dicsőség halvány réme jár
Az oszlopok közt, mint bús holdsugár.

25.

Nincs már - hál' isten! - Druida-berek.
Stonehenge nem az¹⁴⁶ (tudj' ördög hogy mi hát?)

¹⁴⁶ Stone-henge (Sztón-hends) durván összehalmozott, épületformájú körakás Salisburyban. Jelentése fölött a régiségbúvárok régóta és sokat disputáltak, de még ma sincs eldöntve, hogy a roppant kőhalmaz mi legyen. A nép babonája szerint maga az ördög építette. - »Bedlam« a legnagyobb tébolyház Angliában. - Mansion-House-nak nevezik a londoni Lord-Mayor palotáját. - Az »apát-ság« alatt természetesen a Westminster értendő, a britt hősök, államférfiak és poéták pantheonja.

De áll a Bedlam s a bolond sereg,
Mind lánczon, hogy ne tudjon szökni rád;
És áll a börtön, hova emberek
Mint víg adósok jutnak; homlokát
A sokszor gúnyolt Mansion House se hagyja;
De az Apátság mindezt túlhaladja.

26.

Pall-Mall s Charing-Cross fényben ragyog ott;
A kontinens lámpája csak vakon
Pislog mellettük, fénye csak kopott
Halványság, mint aranyhoz mérve ön;
Túl Anglián az éj nem vet lobot;
Frankhon se volt lámpás-nép akkoron,
S midőn azzá vált - lámpabél helyett
Húzott föl inkább sok mágnás fejet.

27.

Egy sor függő úr - elképzelni bírom -
Illuminál sok embert, valamint
Égő kastélyok; ám (nyíltan megírom)
Jobb fény, a mit a régi lámpa hint.
A másik csillog, mint foszfor papíron;
Lidércz az agynak; válthat tarka színt,
Ijeszthet rád, meglephet, elragadhat,
De tiszta fényt csak szelidülten adhat.

28.

Bezzeg világít London! Diogénes
Ha itt keresné »tisztes emberét«
E roppant város hős, délczeg, regényes
Szülőtti közt és megjárván körét
Mégsem találná: nem szólhatna kényes
Bölcsünk lámpák hijáról. Szerte szét
E kincset én is nyomozám, de látom
Hogy csupa - ügyvéd él e nagy világon.

29.

Pall-Malltól feljebb ritkúl már a nép,
Csak a kocsik nem; zárt ajtón dörög
A koppanó; »intéssel« sose lép
Hajdú oda; csupán magas körök
Majszolnak ott kora-ebédet, épp'
Éjfélkor; hősöm szintén ott zörög
Most e vidéken, hol számos hotel van,
A hol St.-James-Hall s még több St.-James-Hell¹⁴⁷ van.

30.

Megáll egy szép szálló előtt; szalad,
Rohan pinczérek frakkos csapata;

¹⁴⁷ Szójáték. Hall: csarnok. Hell: pokol. Az utóbbi alatt, itt játéklarlangot kell értenünk, amilyen Byron idejében is tömérdek volt Londonban.

Bámész mob lebzsel a kapú alatt,
És Vénusz könnyű, sétáló hada,
Mely szűz Londonban csábitón halad,
Az alkony fénye hogyha már oda.
Nem erkölcsös, de hasznos nép, ez áll.
(Lásd Malthust¹⁴⁸.) Ám Juánka most le száll.

31.

Megy a hotelbe, mely fényét veti,
Diszét kínálja, főleg idegen
S dúsgazdag úrnak, a ki fizeti
A legnagyobb számlát is hidegen.
Már laktak itt több állam követi,
(Szótt finom cselt sok diplomata benn')
Míg mentek egy-egy úri városrészbe,
S a ház-kapún nevük' beirták rézbe.

32.

Kényes levén Juán megbízatása,
És titkos, ámbár közjót érdekel:
Bevallott czéget (hogy mindenki lássa
Miben jár) ő nem írt ajtóra fel.
Csak az szivárgott ki a nagy világba,
Hogy egy szép Don jött Angliába el,
Ki honi kormányt fontos ügybe' nógat,
S a kit (susogták) egy czárnő czirógat.

33.

A sok kalandnak szintén híre mén:
Hány nőt imádott, férfit vert agyon;
S regényes fők jó színezők levén
És tényleg minden angol hölgy nagyon
Hamar hajózáván lázas tengerén
A képzeletnek (ész nélkül): a Don
Dívatba jött roppantúl. És valódi
Nagy szenvedélyt pótol minálunk módi.

34.

Nem mintha tán nem volna szenvedély
A nőben itt; van; - csak hogy a fejében.
De minthogy így is üdvöt ad a czél,
Olyat, minőt a szív szok' adni: nekem

¹⁴⁸ Malthus »Essay on the principle of population« című korszakos közgazdasági munkájában azt bizonyította, hogy a munkás-osztály házasodása direkt befolyást gyakorol a munkabérre; mennél gyakoribb ott a házasság, mennél hamarabb alapít családot a munkás s ennélfogva mennél több ott a gyermek, annál nagyobb lesz munka-erőben a kínálat, annál hanyatlóbb lesz a munka-bér irányzata; ezen az osztályon tehát nem segíthetünk, ha csak a munkás maga nem segít önmagán azzal, hogy a saját versenyét szűkebb korlátok közé szorítja, más szóval csak akkor házasodik, ha már kedvezőbb keresetre tett szert. - Malthus tanai meglehetősen elferdítve szivárogtak a közönség közé s azt hitték, arra tör, hogy az állam tiltsa el szegény embernek a házasságot, hogy szegény szülők gyermekeit hagyják éhen veszni az utca kövezetén stb. Byron - bár föltehető róla, hogy Malthust olvasta és megértette - pajkosan bánik el a nagy tudóssal nemcsak itt, hanem a »Don Juan«-nak még egyéb részeiben is.

Mindegy bizon, akármely ponton él
A hölgyek vágya. Ó csak üdvösségem'
Pontjához jussak, édes kéjt keresve,
Mindegy nekem, ha fej, ha szív a mesgye.

35.

Illő helyen és illetékes úrnak
Átad Juán megbízó levelet.
Szépen fogadják, bár fürkészve szúrnak
Belé pillantást és a Don felett
Gyors szemlét tartva, érzik, hogy legyúrnak
(Főszempont államügyben) egy sereg
Ily tejfölsz száj; megtépik, csak oly
Könnyen, mint vércse pintyet széttagol.

36.

Tévedtek, mint az agg kor rendesen.
Ám erről később, vagy egyáltalán
Semmitse; mert politikusra nem
Sokat adok; folyvást hazudnak, ám
Egyikse bátran; épp azt kedvelem
A nőkben én, hogy füllent mind a hány;
Mást nem tehet; de oly remek a mód,
Hogy csalfaságnak nézzük a valót.

37.

Mi a hazugság végre is? Igazság
Mely álarcot hord. S én úgy vélem: itt
Jogász, történész, hős, pap (kik a masszát
Vezérlik) mind füllentget egy kicsit.
Szentül hiszem: az igazak igazát
Nem tárja más ki, csak poéma, hit,
Évkönyv, meg jóslat - főleg ha betelt
Dolgok után két-három évre kelt.

38.

Minden hazug s hazugság üdvöz légyen!
Mizantropnak ki mond? Te Deumot
Éneklek a világnak s kibe' szégyen
Mákszemnyi sincs, azért is pirulok!
De a sohaj már késő; kárba mégyen.
Jerünk csókolni Ő Felsége rokk-
Szegélyét, lábát, mindenét, - mint Érin,
Mely lóherjét elnyűtte ünnepélyin.¹⁴⁹

39.

Juán be lőn mutatva és ruhája
Meg csinos képe gyujtott egyaránt.
Nem t'om, melyiknek volt nagyobb a bája?
Roppant hatást tett egy szörny-brilliánt,

¹⁴⁹ A lóhere Irland címérében szerepel. Byron itt az írek szolgáléküségére céloz, mert mikor IV. György 1821-ben Irlandot meglátogatta, hódolattal fogadták és ünnepelték.

Melylyel (a hírnek így beszéli szája)
Kéj- vagy pálinka-ittasan Katánk
Egy szép perczen ajándékozta meg.
No rászolgált, biz Isten, a gyerek.

40.

De nemcsak a miniszterek fogadják
Kitüntetőn és a tanácsosok;
Ezek, követtel szemben, kell hogy adják
A finomat; ezeknek tiszte bók;
Még a bírók legeslegaljasabbját,
Még azt is úgy megnyerte, hogy a sok
Gaz, piszkos írnok nyájas lesz, pedig
A durvaságát, gögjét fizetik.

41.

Azért van ott, hogy arczátlan legyen.
Minden nap egy csomó rüpők fogad
A harcz vagy béke műhelyeiben.
Ha nem hiszed, kérdezd szomszédodat,
Ki passzusért vagy más egyéb, igen
Kedves dologban már fordult e vad
Népséghez: van-e a föld kerekén
Kutyább, mint ily bőszt díjszedő legény?

42.

Juán mindütt csak »empressement«-ra lel.
E finom frázist Frankhonból veszem,
A hol ha bú avagy kéj lábra kel,
Szabott uton jár, símán, peczkesen,
Sakk-játszma-ként. Őszintébb a kebel
Sziget-hazánkban, túl a sósvizen;
Itt még a nyelv is nyiltabban beszél; tán
A tengertől van. (Billingsgate a példám.)¹⁵⁰

43.

De a mi »damm«-unk mégis Attikára
Vall inkább, - míg a szárazföld zsiros
Szitkokba tör ki. Úri ember szája
Nem ejtené ki semmiért e rossz,
E bűnös szokat. A ki nem utálja,
Az már paraszt, vón bár milliomos.
Mily légies, noha merész a »damm!«
Plátói, lelkes káromlás, uram!

44.

A nyilt gorombaságot megkapod
Nálunk is; ál-finomságért bi'on
Át kell a kék árt és fehér habot
Szelned. A »kék«-ség drága Albion
Jelképe, míg a »habzó« állapot

¹⁵⁰ A halkufárok piacza Londonban. Persze, hogy itt teremnek a »legszaftosabb« káromkodások.

Azt jelzi, hogy mi vár rád túl a hon
Határin. - Ám ne csácsogjunk ilyekről!
Poéma szóljon (mint ez itt) csak egyről.

45.

A nagy világ - azaz tisztán beszélve:
Vagy négyezer fő és egy büszke város
Legnyugatibb vagy legfertősebb része;
Lények, a kikben szív és agy hiányos,
De kik mindent mély szánalommal nézve,
Nappal feküsznek, már mikor a számos
Canaille talpon van - jól fogadta hőszám',
Mint szín-nemest, ki mélézhat sok őson.

46.

Juán még nőtlen - szép előny a nők:
Hajadonok és asszonykák szemében;
Reményt táplálnak pártás kicsi fők,
S egy-egy menyecske szintén; (hogya éppen
Ámor nem őrzi vagy rátarti gőg.)
Nős széptevő bordája némiképen
Szúró tövis; azonfelül fokoz
Bűnt és veszélyt - meg nagy zavart okoz.

47.

Juán legény még, - szíve, lelke, mája,
Mind, mind szabad; tánczol, dalol s szemébe'
Mint Mózart egy-egy lágy melodiája,
Oly anda báj ül; mindig idejébe'
Szomorkodik vagy élcel könnyü szája;
S már látta, ámbár ifjú a személye,
A nagy világot - és ez furcsa kép!
Másképen fest, mint a poéta nép.

48.

Szűzek pirultak s férjes asszonyok
Állandóbb pírral néztek rája. Ó
Terem pirosság Angliába sok:
Arczon s téglében. Máz és ragyogó
Friss bőr Juánért egyaránt lobog,
És hol van úr - ha csak nem sarki hó -
Ki meg ne gyúlna? Már több mama méri:
»Évente mit kap? Vannak-é fivéri?«

49.

Sok divatárus, a ki »misseket«
Ruház hitelre,¹⁵¹ aztán mielőtt
Elfogyna végkép a mézeshetek
Telt holdja, számlát nyújt be (mely velőt
És szívet átjár): gyorsan kapja meg

¹⁵¹ »Drapery misses«, csinos kisasszonyok, akiket szabó és divatárus ellát minden szükségessel -
hitelre; a számlákat a férj fizeti meg, mikor a kisasszony már rendelkezik ily készséges egyénnel.

- Látván Juánt, e dús előkelőt -
A jó alkalmat s annyit ad kontóra,
Hogy lógni fog jövőendő férjek orra.

50.

A »kék«-ek, kik a verseket nyelik,
És kalapot és fejeket (belől)
Folyó-irattal lágyan bélelik:
E had legszebb azúrját ölti föl.
Törvén erősen a spanyolt, merik
Juánt kérdezni egy és más felől:
Melyik csengőbb nyelv: muszka vagy spanyol?
Trójában járt-e? És még merre, hol?

51.

Juán, kissé fölületes levén,
- Ritkán bolyong az irodalmak táján -
Nem tudja sokszor, mit mondjon e vén
S ifjú szakértők beható vizsgáján?
Inkább harczolván és szépet tevén,
Tánczolvá folyvást bálon és jég-pályán:
Szent Hippokréne partját sose járta.
(Ő zöldnek vélte s most kéknek találta.)

52.

De csak felelt s ha mondott valamit,
Nyugodtan mondta, biztosan a Don.
S a kék sereg minden szavába' hitt,
Vágyott tanulni tőle ah! nagyon!
A csoda-szűz, Miss Arabella Smith,
(Ki mint tizenhat éves hajadon
»Dühös Heraklest« örült versbe szedve
Ültette át) minden szavát jegyezte.

53.

Juán több nyelven diskurál, elég
Folyékonyan s ez hódolatra bír
Minden szépséget, kit kegyel az ég;
Csak azt sajnálják, hogy verset nem ír.
Csupán csak erre vón szüksége még,
Hogy nagy legyen s ragyogjon rá a hír.
Miss Mannish s lady Fitz sokért nem adná,
Ha nevüket spanyol vers hangoztatná.

54.

Fogadják mégis ünnepélyes módon,
Kegyteljesen minden kottériába';
És nagy teremben, kis szalonban ódon
S új íróinkat felvonulni látja.
(Tizezren vannak, hogyha nem csalódom,
Vég nélkül jönnek, mint Banquó családja)
S lát nyolczvan »legnagyobb élő dalost«;
Mert ily czimet má minden rongylap oszt.

55.

A »legnagyobb élő poéta« kell
Hogy tízévenként egyszer síkra szálljon
Ökölvívóként¹⁵² - így nem veszi el
Képzelt jogát, hogy más fejére álljon.
Még én is - ámbár tudtomon-kivel,
Mert hogy bolondok fejedelme váljon
Belőlem, arra nem törek - trónoltam,
S a rím-világ Napóleonja voltam.

56.

De »Don Juan« Moszkvám lőn, »Faliéró«
Lipcsémmé lett s Waterloommá »Kain«;
Buták »Belle Alliance«-a, egy raj zéró,
Most már a holt oroszán czombjain
Tort csaphat; ám úgy bukjám, mint e hős
Cézár vagy semmi; vagy jó messze, kinn,
Borongjak egy magányos szigeten,
És Lowe-om Júdás Southey legyen.

57.

Scott Walter, Moore s Campbell uralkodának
Elöttem és utánam; ám jelenben
A múzsák mind Sion hegyére járnak,
Keresztet hányván szent papokkal szemben;
Főtisztelendő Rolly-Polly¹⁵³ vágat
Pegázuson, komoly zsoltár-ütemben;
Hogy jobban fusson - nagyszerű gyerek! -
Szárnyas lábára mankókat veret.

58.

Úgy izzad a poézis szöllejében
Hogy kín rá nézni s mégis mindhiába;
Nem bor -: eczet képződik csak fejében,
Fanyar lé, annyi fáradtság díjába';
Minden sorát, ha ír, úgy szántja éppen,
Mint a mezőt a gazda ökre; kába,
Se hús, se hal versében fejbe rugja
A józan ész e múzsák-eunukja.

59.

És itt van ő, szelid Euphuszom,¹⁵⁴
Ki másik énem, úgy mondják, csupán
Erkölcsebb; nehéz lesz, ó tudom,

¹⁵² A britt ököl-vívók legkitünőbbje »champion« címet és e rang külső jelül dísz-övet kap, de versenytársai minden pillanatban fölhívhatják elsőségének bebizonyítására. Ha vesztes marad, övét a győző ölti fel.

¹⁵³ Főtiszt. Rolly-Polly (Rowley-Powley) egyházi költő lehetett, de hogy e néven Byron kire czéloz, eddig megállapítva nem volt.

¹⁵⁴ - »Szelid Euphuszom« alatt Barry Cornwall-t érti (családi nevén Bryan Procter), akit egy kottéria Byron rovására magasztalt. Valamelyik folyóirat »morális Byron«-nak nevezte.

Zengvén morált, emlékeztetni rám.
Mondják, legtöbbet Col'rids lantja nyom,
Wordsworthnak is van tisztelője, tán
Két ember: - s Landor, ez a buksi bárd,
Hattyúnak nézi Southeyt, a gunárt.¹⁵⁵

60.

John Keats-et a bírálat ölte meg,¹⁵⁶
Mikor nagyot, bár alig érthetőt,
Kezdett már írni; versében remek
Görög-világ van, bár nem látta, sőt
A nyelvükön se értett. Istenek!
Hogy így hagyjátok tönkre menni őt
A tűz-lelket, mely egekig szökik fel,
Elfujja, lám, egy kis hirlapi cikkely.

61.

Sok a pretendens, számuk rémitő,
De koronát talán egyik se nyer;
Tán mielőtt jutalmát az idő
Kiosztaná, csontjuk alatt hever,
S porló agyukban fű és dudva nő;
Múzsám fogadni egyikre se' mer;
Számuk nagy; Róma gyászos idejében
A harmincz zsarnok hemzsegett eképen.

62.

A költészet Rómája elhanyaglott,
Zsákmánya lett arczátlan bérencz-hadnak!
Nem »súlyosabb mesterség« szedni »kaprot«¹⁵⁷
Mint hízelegni e zsoldos csapatnak.
Akár a vampír száját nyalogatnók.
Lennék honn s volna szatírám vadabb csak;
Sóznék e janicsároknak oda!
Hadd látnák, hogy *mi* egy szellem-csata.

63.

Van, azt hiszem, néhány mesterfogásom.
Ezekkel verném őket, ha molyok
S egyéb férgek illenék vadásznom;
De, érzem én, nincs bennem epe sok;
Mást ütni, marni sose volt szokásom,
Múzsám, ha bűsz, legfeljebb mosolyog;

¹⁵⁵ Savage Landor és Southey kölcsönösen dicsőítették egymást.

¹⁵⁶ - *John Keats*, aki költő volt Isten kegyelméből, 1820-ban fiatalon halt meg Olaszországban, ahova orvosai, küldték gyöngélkedő egészsége miatt. Kevéssel halála előtt a »Quarterly Review« éles bírálatot közölt műveiről és mivel becsvágya érzékeny volt a betegességre, azt állították, hogy e recenzió következtében halt meg.

¹⁵⁷ Idézet Lear királyból. Edgar a szemevilágától megfosztott Glosterrel elhiteti, hogy Dover sziklái fölött áll s egy embert rajzol, aki a meredek sziklákon csüngve kaprot keres - »rémitő mesterség!«

Aztán köszön s megy, csínnal hajtva térdet,
Szentül hiven, hogy egy lelket se sértett.

64.

Hagytam Juánt halálos nagy veszélybe'
Élő poéták s kék dámák között;
De a fiú magát kivágta végre,
S e bús aszályból gyorsan költözött
Termékenyebb, előkelőbb vidékre,
Hol nem lebeg unalmas, lomha köd;
Azok közé, kik napfényben haladnak,
A kik valódi hősei a napnak.

65.

»Ügyekkel« tölti minden reggelét,
Azaz: kifárad súlyos semmiségek
Gyakorlatában, míg terhes fejét
Elfogja mély bágyadtság. Jobban éget
E meddő láz, mint Nessus inge. Két
Divánon is nyögsz: csak a haza végett,
A hon javáért vagy te ily rabszolga!
(S hazádnak mindig rosszabb lesz a dolga.)

66.

A délutánt kitölti box, vizit,
Lunch, kósza séták; este lovagol
Parkokban szerte. Parknak nevezik,
Mivel virág nincs benne, ha csak oly
Parányi, hogy döngő méhecske itt
Csöpp méz-nedűt szophatna valahol.
De hát nincs más pont, hol a rangbeli
Magát szívhatná friss léggel teli.

67.

Jön a diné teljes gálába majd;
Oszk' lámpa gyúlad, minden utca forr,
Batár, cab, hintó örült-módra hajt,
Megannyi fölkanthozott meteor;
Füzér lebeg; csap bódés-Jancsi zajt;
És döng a rézzel bélelt kapu-sor,¹⁵⁸
Mely föltárván, a boldog ezer
Ah! egy édent (pakfongból) idvezel.

68.

Ott áll az úrnő, annyi bók daczára
Töretlenül; itt walczer járja, friss;
Az egyetlen táncz, mely gondolkodásra
Tanít leányt; hódít hiánya is;
Áll és tolong késő vendégek száza;
Csarnok, terem, lépcső, mind tömve; kis

¹⁵⁸ Az angol házakon csengetyű helyett réz kopogó van alkalmazva. Inasok e kopogóval nagy lármát szoktak ütni, annál nagyobb, mennél előkelőbb uraságot szolgálnak.

Szabad tér sincs; királyi hercezet
Láthatsz nyomúlani apróbb úr megett.

69.

Háromszor áldott, a ki mitsem ád
E fényes körre s még a kezdetén
Megvonja egy csöndes zugban magát,
S ott lappang bizton, Hőköm Matyikén',
E forgó Bábelt zúgni hagyva; lát
Vaczkából mindent, megjegyzést tevén
Magában sokra, gúnyost, bánatost,
Most lelkesedve és ásítva most.

70.

De nem megy ám ez mindig! A ki oly
Cselekvő részt vesz, mint az én Juánom:
Soká vergődik, küzdve küzd a toll
S gyöngy tengerén, az ékszer-óceánon,
Míg egy ohajtott pontig elhatol.
E perczben is, ni, walczerezni látom.
Majd - röpkéségből csak Merkúr a párja -
A négyes felsőbb iskoláját járja.

71.

És hogyha nem táncz, de magasb a czél,
A melyre tör: szomszédja felesége,
Vagy egyetlen lány, kit dúsnak ítél:
Titokban tartsa, mert különben vége.
A nagy mohóság sok-sok úri fél
Vesztét okozta; ez a romlás széke
Minálunk, hol gondolkodó a nép,
S hinárba, sárba megfontolva lép.

72.

De ha lehet, ülj mellé vacsoránál,
S ha nem lehet, hát vis-à-vis vele.
Ó gyöngy-idők! Emléke, búve ránk száll!
Mint holt gyönyör édes kísértete,
Lebeg képzelünk halvány sugaránál.
Ó mennyi búval s kéjjel van tele
Egyetlen egy bál! Mennyi vágy, remény!
Ki festi hűn? Bizon se más, sem én.

73.

Ez persze csak köznépet irritálhat,
Kinek vigyázni, félni, lesni kell,
Kinél egy szó is végzetessé válhat.
De az »elit«-nek, mely gondol s művel
Szépet, nagyot, a jégeső sem árthat.
Egy híres költő, vagy hős férfi-mell,
Híres tudós, vagy híres fél-eszű
Mindent tehet; ahoz Fortúna hű.

74.

Hősöm, ki dús, nemes fajtáju, szép,
Ifjú s külföldi, meg kell hogy fizesse
Mint más rabszolga, váltságát előbb;
Csak aztán térhet, vészből kievezve,
Nyugalmas partra. - Kórság-marta lép,
Vers-írás, csont-szú, agy, szárazni kezdve:
Sokak szerint keserves nyavalyák -
Csak ismernék egy ifju lord baját!

75.

Ifjú, de nem volt soha fiatal,
Csinos, de lankadt, dús - garas nekül;
Erélye száz kéj-osztó ölbe hal;
Pénzkölcsönért zsidóhoz menekül,
Ki földjén úr lesz; vótumát a bal,
S a zsarnok egyként bírja, ha beül
A parlamentbe; kéjhölgy, kártya, bor közt
Sírjába leng s por lesz főúri por közt.

76.

»Hol a világ« kiált Young *nyolczvan* évvel -¹⁵⁹
»Melyben születünk?« Ah! ki mondja meg
Nyolcz év világa hol van? Mennyi névvel
Dicsekvék - s eltűnt! Rom! Széttört üveg!
Az ünnepelt had hol van? Gaz veré fel
Sírhalmukat. Trón, tábornok-süveg,
Királyné, szónok, dandy, pártvezér -
Elfújta őket egy lábíg a szél.

77.

A nagy Napóleon hol? Tudja ég.
S kis Castlereagh? Az ördög tudja jobban.
Hol Grattan, Curran, Sheridan s ki még,
Tűzet szitók elbűvölt hallgatókban?
A bús királyné nincs feledve rég?
S a lány, kiért a nemzet szíve dobban?
Az öt perczentek vértanúi hol?
S a rentét - hát azt hol sütöd, pokol?¹⁶⁰

¹⁵⁹ Young, az »Éji gondolatok« szerzője, *nyolczvan* éves korában költeményt írt »Resignatio« címmel; ebben fordul elő e fölkiáltás.

¹⁶⁰ Byron szemlét tart azok fölött, a kik 1811-16-ban domináló szerepet játszottak s akik azalatt, míg ő külföldön járt, sorra letűntek. Napóleon megbukott, Castlereagh öngyilkossá vált, a parlament szónokai kidőltek, Charlotte hercegnő, akit a nép bálványozott, meghalt gyermek-ágyban, Karolin királynét botrányos válópör sujtotta; elmúltak a háború évei, mikor az angol kincstár 5 százalékos kamatot fizetett hitelezőinek (a békekötés után az 5 százalékos adósságot 3 százalékosá konvertálta) és a nagybirtokosok busás bért szedtek árendásaiktól.

78.

Hol Brummel?¹⁶¹ Fucscs! - Wellesley?¹⁶² Megbukott.

Whitbread? Romilly?¹⁶³ György a Harmadik?¹⁶⁴

S végrendeletje? (Nincs meg, légy nyugodt.)

Hol Negyedik György?¹⁶⁵ Azt mondják, a víg

Skottok közé ment; hegedültek ott

Egymásnak szépen vagy hat hónapig:

»Vakarj, vakarlak«, - ó felséges, ó szép!

Egy viszkető király s egy vakaró nép!¹⁸

79.

Hol, merre lord Az? És hol lady Ez?

Dámák és missek, bájosan kikenve?

Eldobva részint, mint tavalyi mez,

Férjnél, férj nélkül s újra férjhez menve.

(E fejlődés minálunk rendszeres.)

Hol London füttye és Dublin éljen-je?

A Grenvillek hol?¹⁶⁶ Jobbra-balra állnak.

És whig barátim? Ott, a hol valának.¹⁶⁷

80.

Hol lady Frances? Lady Carolin?

Elválva vagy a válás küszöbén.

Ó Morning Post! Te minden büszke cím,

Telt szála, tört rúd s élő úri lény

Hű történésze! Mondd - fölhívlak ím -

Díszes csatornád mit folytat ma? Én

Úgy látom: elhalt, elment és bolyong sok

A kontinensen, mert a kasszák - roncsok.

¹⁶¹ *Brummel*, a specifikus angol dandysmus legtündöklőbb képviselője. Ámbár plebejus származású, évek során át királya volt az elegáns ifjúságnak, ízlés, ruházat dolgában diktátor. Nyomorban, félőrülten fejezte be életét.

¹⁶² *Wellesley*, párja Brummelnek, azzal a különbséggel, hogy főrangú családból eredt. Wellington herczegnek volt a kisöccse. Roppant sok vagyonnak hágott a nyakára s utoljára is Wellington alamizsnáján éldegélt.

¹⁶³ *Whitbread*, 45 évig »opponált« a parlamentben. (Hajthatatlansága miatt »the intractable man«-nak nevezték.) Kivégezte magát, épp úgy, mint *Romilly*.

¹⁶⁴ *III. György* 1820-ban halt meg. Beszélték, hogy testamentomát *IV. György* elsikkasztotta, de csak mende-monda volt.

¹⁶⁵ *IV. György* látogatást tévén Skóciában, a hű skótok éppen úgy ünnepelték, mint annak előtte az írek. A »hegedülés«-nek titkos értelme van. Az angolok azt állítják, hogy a legtöbb skót *ruhösségben* szenved és ezt az ocsmány betegséget »*scotch fiddle*«-nek nevezik. Innen a viszketés és a vakarás.

¹⁶⁶ A *Grenville-család* a francia forradalom kitörése óta jelentős szerepet játszott a brit parlamentben. Legkiválóbb tagjai: lord William Gr. és Thomas Gr. többször mentek át egyik pártól a másikra.

¹⁶⁷ A *whigek* a két utolsó György uralkodása alatt - leszámítva néhány hónapot - nem tudtak kormányra vergődni. Ezt gúnyolja Byron a 79-ik strófa utolsó sorában.

81.

Sok hölgy, ki gróf s herczeg után kapott,
Ifjabb testvérrel is beéri ma;
Gazdag leány svindlérbe harapott;
Sok szűz asszony lett, sok csupán - anya.
Hány gőgös úr emel ma kalapot,
Hány ifju szépség lett félig banya!
A változás nem: az csodálatos
Csupán, hogy pár év ennyit letapos.

82.

Életkorúl ne mondjunk hetven évet.
Hét év alatt én annyit láttam - ó
Sok volna egy századnak! Egy se' téved,
Ki azt állítja: minden, mint a hó,
Illan, tűnik; de most a percz serényebb
S a változás is roppant' változó.
Elmúlik minden; meghal miss és mister;
Csak whigből nem lesz sohasem minister!

83.

Láttam törpülni nagy Napóleont,
Saturnná válván dörgő Jupiter.
És láttam, hogy' lett egy kevély bolond,
Egy herczeg úr (nevét most hagyjuk el)
Még ostobábbá, a mikor e hont
Mint államférfi, kormányozta. Hej!
Láttam: pisszegtek a királynak s aztán
Dicsőítették. (Illőbb volt amaz tán.)

84.

És láttam gentryt tönkre menni százat.
Láttam mit írt Southcote Johanna.¹⁶⁸ Láttam
Adópréssé válni az alsó házat.
Láttam bolondot fejedelmi palástban,
És a királyné rút pörét. (Gyalázat!)
Egy kongresszust, mely a mi csak galád van
Megtette; - s népet, mely terhét lerugta
Mint bős számár (magas főrendek bukta.)¹⁶⁹

85.

Láttam nagy prózát s kis költészetet,
Vég nélküli (de nem örök) orátort,
Papírt, mely földet és házat evett,
Urat, foltozni panoráma-sátort,
Lovas rabszolgát, ki a nemzetet
Taposta úgy, akár csak a silány port.

¹⁶⁸ *Southcote* Johannáról már volt szó »Don Juan« 3-ik énekében. Vallásos rajongásában azt képzelte, hogy Messiást fog szülni.

¹⁶⁹ A »kongresszus« alatt a veronai kongresszus értendő.

Láttam, hogy' lesz a sör hígabb időnként,
S Bull John magát hogy' vallja töknek önként.

86.

De »carpe - carpe diem« én Juánom!¹⁷⁰
A holnapot más faj tombolja át,
Uj, friss... de az sem fog ki a halálon.
»Kontár színész az élet« - Rajta hát,
»Játszd végig, ficzkó!«¹⁷¹ Hadd lebegjen szádon
Szép szó -: a tett, no az lehet galád!
Színlelj, vigyázz és nagy sikerrel játszol,
Az légy, a mit *látsz* s nem, minek te *látszol*.

87.

De hogy' fogom mindazt leírni szépen:
Kis hőszám e sziget-hazába' mint járt,
Mely áll az erkölcs legtisztább hírében?
(A mit hazug toll bent és odakint gyárt.)
Uj »Afalantis«-t írni semmiképen
Nem vágyom én.¹⁷² Jöjjünk tisztába mindjárt:
Nem vagytok erkölcsös nép s ezt tudjátok;
Goromba vers miért olvassa rátok?

88.

A mit Juán, - brittek közt élve, hatva -
Tett és tapasztalt, azt írom le én,
Egyet-mást persze jól megválogatva.
S eszedbe jusson: mindez költemény,
Mely a *velem* történeteket nem adja;
Bár ott is célzást hajszol a kemény
Arczbőrű skribler, hol nincs. Hogyha vágyok
Beszélni én, nem célzok -: oda vágok.

89.

Rásózza-é Juánra valamely
Eszélyes grófné negyedik kis lányát,
Vagy becsesebb szüzekét jegyez el
(Értjük alatta gazdag hozományát)
S törvényes frigyben szaporítja fel
A föld népségét esztendőik során át;
Vagy fizetett-e kárpótlást sokat,
Mert nem respektált bölcs korlátokat -

¹⁷⁰ Carpe diem quam minimum credula postero.

Horáció

¹⁷¹ Out, you rogue! play out the play! (Henry IV.)

¹⁷² »New Atalantis, or Memoirs and Manners of several Persons of Quality.« Híres mű, a 18-ik század első felében történt udvari és egyéb magasrangú botrányok gyűjteménye, nagy őszinteséggel megírva. Szerzője asszony volt: mistress Manley. Pope is hivatkozik rá az »Elrablott hajfűrt«-ben.

90.

Ez még idők köd-méhében remeg.
Most menj dalom! Eredj utadra drágám!
Rá merném tenni összes versemet,
Hogy téged is megtámad a világ. Ám
Úgy szenved mint te, minden műremek,
Azoktól, kik csomót keresnek kákán.
Legyek magam! Jó! Ámde nem adom
Száz trónért sem szabad gondolatom!

TIZENKETTEDIK ÉNEK.

1.

Zordabb középkor nincs az ember-élet
Középkoránál - én nem is tudom,
Hogy mik vagyunk mi akkortájba'; széled
Hóbortunk már, de még simább uton
Nem visz bennünket bölcs, higgadt ítélet.
Olyan vagyok, mint - képül ezt adom -
Öreg betűk sárgás-fehér velínen;
Hajam szürkébb lesz és fakóbb a színem.

2.

Ifjakhoz már vén - ahhoz fiatal
Hogy aggokkal pénzt gyűjtsek. Ó e mély
Bukást hogy' élhetjük túl? S mégse hal
Belé az ember. A szerelmi kéj
Még bánt, de késő házasodni haj!
Elszállt, kihúlt minden más szenvedély;
S a pénz, e legszebb ábránd a világon,
Még messze csillog; csak derengni látom.

3.

Mért mondod azt, hogy nyomorúlt a fősvény?
Ezé a legtartósabb élvezet;
Ládájában fut össze minden ösvény,
Mely földi üdvhöz, mámorhoz vezet;
Azt látod csak, hogy egy dús, köhögős vén
Kenyérhajat rág s hörböl rá vizet;
Botránkozol -; de hogyha sejtenéd,
Mily álmokat szül egy rossz sajt-ebéd!

4.

Megront a kéj s a jó bor még ölübb;
Játék kifoszt, botlik a becsvágy vakja;
De tenni szert, szép lassacskán előbb,
S mindig gyorsabban, csengő aranyakra:
Több élv, mint bor s asszony szerelme, - több
Mint sárga tantusz s kormányzás salakja.
Arany! Bankónál drágább vagy nekem!
A füstöt, mint pénzt, én nem szeretem.

5.

Egész világ most kinek udvarol?
A kongresszust ki üthetné agyon?
Kitől kap fegyvert ingetlen spanyol?¹⁷³

¹⁷³ Ingetleneknek hívták a spanyol radikálisokat: *descamisados*. (Később »exaltádossá« váltak.) Jellemző, hogy a Rotschild-cég már Byron korában is Európa-szerte uralkodott a *Baring*-céggel egyetemben, mely csak nem rég bukott meg az argentinai értékekkel üzött eszeveszett spekuláció révén.

(A mit a sajtó kommentál nagyon.)
A népeket ki kormányozza oly
Hatalmasan? Kitől függ vér, vagyon?
Ki most az úr? Egy új Napóleon tán?
Rothschild zsidó s keresztény Baring. Mondám!

6.
Ezek s Lafitte, a szabadelvű - ők
A tényleges uralkodók ma itt.
Nem üzletek csupán a kölcsönök;
Trónt buktat egy, más népet szabadít;
Meghajlanak köztársasági fők;
Columbiát a börze védi; mit
Csinálna Párú, hogyha szín-ezüstjét
Nem diszkontálná egy zsidó, a nyüstjét!

7.
Mért nyomorult a fősvény? Tán mivel
A tápja szűk? Hisz egy szent, egy szerény
Bölcs cinikus rokon dolgot művel,
S csodáljuk érte! Ez, mint főerény,
Egy remetét szentté avatna fel.
A gazdag ember böjtje mért merény?
Mért csufság? Mert - úgy mondod - nincs oka.
Hisz így még szebb lemondó szándoka.

8
Nagyobb poéta hol van? Szenvedélye
Pénzt, kincset alkot esztendőkön át;
Ő *bírja* mindazt, a minek *reménye*
Tengerre hajtja nemzetek raját;
Aranyrudaknak csillog rá a fénye,
Gyémánt szikrázza pompás sugarát,
Míg - lágyan hintve fénylő kellemét -
Smaragd üdíti káprázó szemét.

9.
Övé nyugat, övé forró kelet,
Hajója Ceylon s Chínából befut,
Mélyén gyümölcsök, drága fűszerek;
Gabnája terhét nyögi minden út,
S a hajnalnál borának pírja szebb;
Király lakhatná pinczéit. De rút
Érzékiségtől menten, hideg észszel
Kormányoz ő és játszik az egészszel.

10.
Nagy terveket hordoz tán a fejében,
Új iskolát, kórházat alapítván,
Dísztemplomot; - (márványba vésve szépen
Néz majd felénk sovány, bús arcza itt; -) tán
Az embert vágyik nemesíteni, éppen
A pénzzel, melytől valamennyi hitvány.

Becsvágja, hogy fölül ne múlja más,
Vagy gyönyöre a pusztá számítás.

11.

De bármi légyen a rugó, a cél,
Akármi hajtsa, űzze: csak bolond
Állítja, hogy kóros e szenvedély!
Hát az övé? Tán embert meg se' ront
A háború, a dőzsölés, a kék?
Az »egyszeregy« nem tisztább, jobb-e, mondd?
Kérdezd meg a pazar fiát, fösvényem
Utódja: mék járt helyesebb ösvényen?

12.

Zacskó, tekercs, ércpénzzel tömve, rakva,
Mily gyönyörű! De nem aféle pénz,
Avult hősökkel véknyan kifaragva,
A kik annyit sem érnek, mint a réz
A melybe vésvék. Nem! Bankok aranyja,
Sterling, modern, font-számra mért, egész,
Rajt' fejedelmi filkók képe-mása, -
Igen! A készpénz Aladin lámpása.

13.

»Ural szerelmet udvar, had, berek;
A szerelem mennyország és az ég
Hő szerelem!«¹⁷⁴ A bárd így érzeleg.
(De felsülne, ha bizonyítani kék.)
Tán a »berek« - mivel e szó: »szeret«,
Szépen rimel rá - elcsúszhatna még,
De kétes (mint a gentry árendája)
»Had« és »udvar«; itt tán gyöngébb a bája.

14.

De tedd a *pénzt* a szerelem helyébe,
S a szó igaz. Pénz úr a berkeken,
Pénz nélkül nincs had, udvar meg nem élne.
Sőt nincs jogod megházasodni sem
Malthus szerint. Lám, így lesz tönkre téve
Saját talajján e dicső elem.
S mi a mennyország? Házasságkötés,
Nem szerelem. (Vagy tán viasz a méz?)

15.

Hisz bűn szeretni, ha e szenvedély
Házasság-mentes! Én elismerem,
Hogy ez a két szó egy fogalmat ér,
De némely ember azt állítja: nem;
Mert szerelem s házasság összefér,
Míg házassághoz nem kell szerelem;

¹⁷⁴ »Love rules the court, the camp, the grove« stb. Scott Walter »Lay of the last Minstrel«-éből.

De szerelem pap nélkül -: e viszony
Gyalázatos - - a neve is iszony!

16.

Minthogy »had«, »udvar« és »berek« nem áll
Merő hű férjből, a ki sose szedte
A tiltott almát (mely több kéjt kínál)
Költő uram sulykát itt elvetette.
Csodálatos, hogy éppen a morál
Dicsért lovagja, Scott barátom tette,
Kit Jeffrey nékem mint példát idézett -
Hát itt van e morál példája, nézzed!

17.

Hagyján! Ha most nincs sikerem, de *volt*,
És ez elég; volt fiatal koromban,
Mikor legédesb, mert hő szomjat olt;
S én boldog voltam büszke mámoromban!
Biráld ha tetszik -: lelkemig hatolt,
S enyém volt tisztán! Sok hever ma romban,
És én megadtam e sikernek árát:
De most is áldom ellobbant sugarát.

18.

Fölebbezni egy majd csak születendő
Világhoz, ahhoz, a mit a jelen
Utókornak mond (vagyis a jövő
Század porának): - én nem képzelem
Hatásos módnak; nem valami mentő
Kötél, csak pók-nyál; - porladsz oda lenn,
S oly keveset fog tudni az utókor
Majdan terólad, mint te róla, sógor.

19.

Ej, az utókor mi vagyunk - te, én;
S hány van, kinek nevét motyogja szánk?
Tán száz! Ha mindről híven írni kén,
A huszadiknál már tódítanánk.
Hisz sok tudós Plutarchnak neki mén,
Bár csak nehánynak rajzát hagyta ránk.
Milford, a britt, ma szörnyen mennydörög,
Mondván: hazug a jámbor ó görög.¹⁷⁵

20.

Hű olvasók, kicsiny, nagy, valamennyi,
Pokrócz-íróhad, bársony keblű nő:
E kantóban komoly kívánok lenni,
Minthogyha Malthus védne vagy dicső
Wilberforce, a ki mellett törpe semmi
Milljom hős! Nécert szabadít fel ő,

¹⁷⁵ Görögországról írt művében: »Graecia verax.«

Míg Wellington fehérre méri botját,
S Malthus csinálja - könyve fordítottját.¹⁷⁶

21.

Komoly leszek, - mindenki az papíron!
Miért ne bölcsellegjek? Mért ne adnék
Gyertyámmal fényt a napnak, hogyha bírom?
Ma meditál, töpreng minden szabad nép
Alkotmány - gőzgép - egy s másfajta zsíron.
Sok bölcs a nemzést tiltja egy csapat szép
Frázisban ott, hol nincs pénz, a piczit
Táplálni jól, ha már nem kap cziczit.

22.

Ez szép! Nemes! Romantikus! Habár
Az üldött filogenitivitás -
(Ez oszt' inyem szerinti szó; e' már
Tetszik nekem; kurtább is volna más,
Kurtább, de durvább s erre sose jár
Az én szám; nem kell drasztikus hatás) -
Mondom: nem kéne úgy üldözni, lásd,
Az árva fi-lo-ge-ni-ti-vi-tást.

23.

Dologra most. Londonban vagy Juánka,
Londonban élsz, e csodaszép helyen,
Hol a szilaj, fék-tipró ifjuságra
Százféle baj, veszély les szüntelen.
Igaz, hogy nem vagy újoncz a világba',
S korán megtudtad, hogy a lét milyen,
De most oly nép körében élsz, a kit
Ember nem érthet - legfeljebb ha britt.

24.

Vén Európa minden többi tája
Testvér, rokon; különbség hogyha van,
Az csak az égalj differenciája;
Hőbb, hidegebb; az ólom, ez higany;
De mondj, ó múzsa, Nagy-Brittániára
Kadenciát. Hagyd! Úgy is hasztalan.
»Arszlán«-t mutat föl minden nép fia,
De Albion egy menazséria.

25.

De politika félre! Dalolok
»Paulo majora.« (Undorít a másik.)
Juán csapdák közt ügyesen forog,
A csúszós jégen szinte korcsolyázik.
Ha már untatja sok cseles dolog:
Egy-egy szép hölgynek, ki a büntől fázik,

¹⁷⁶ Lásd az előző jegyzetet. Malthus említett könyvében a gyermek-szaporítás ellen ír. (De csak a »szegény embereknek« szól a lecke!)

De nem a bűnnek némi látszatától,
(Csak férfit kínozt) udvarolni bátor.

26.

Való ugyan, hogy nincs efajta lény
Nagy számmal és a próbát nem sok állja:
Rózsás haván a legtisztább erény
Sokszor csuszik meg s lesz botrány prédája.
Ilyenkor, mintha intézné szerény
Szavát Bálámhoz egy új csacsi szája:
Mindenki bámul, súgni-búgni kezd,
És azzal végzi: »Hitted volna ezt?«

27.

Kis Leila, a méla, halk gyerek,
(Szemében hordja Ázsiát) nyugat
Fölségét éppen nem bámulja meg,
Min szörnyen bámul a főrangú had.
(Mert ott a pletyka pillangó-sereg
S vadászni rá híg fejnek élvezet ad.)
Különben képét és históriáját
Theák s ebédek pompásnak találják.

28.

A nők vitáznak, mint kisebb-nagyobb
Ügyekben mindig. - Ó te drága szép nem,
Ne hidd hogy durva ellenség vagyok!
Jobban szeretlek, mint a hogy beszélem.
De a mióta rám erkölcs ragyog,
Ki kell hogy mondjam, hogy a sok beszédben
Nincs párotd; hisz éppen most tanácsol
Mindenki mást: mi légyen Leilából?

29.

Egy pontban egyetért mindenki (ez
Világos): - abban, hogy e szende lány,
Ki mint hazája oly igézetes,
S oly árva, mint végső bimbó a fán,
Daczára, hogy jó, biztos véde lesz
Még három, két vagy egy évig Juán:
Illőbb helyen vón tisztos lodynél,
Ki már lehiggadt és bal-lépni fél.

30.

Előbb folytatnak nagy, heves vitát,
Majd valamennyi arra licitál,
Hogy a leányzót melyik vegye át?
Juán perfekt lovag hírében áll,
Itt gyűjtés, kegydíj sértés volna hát.
De buzgólkodva menten síkra száll
Tizenhat özvegy, tíz közép-korú
Tudós kisasszony s egypár szomorú

31.

Elvált asszonyság. (Fonnyadt, senyvedő
Ágak, kiken nem nyílt gyümölcske, friss.)
Kívánja mind, hogy a világba ő
»Vezesse« Lejlát. Nyélbe üt e kis
Szavacska mindent. Mit tesz? Hogy a hő
Szűz első pírja (műveltsége is)
Ránk vessen fényt majd a »bemutatáskor«.
Ó (csak legyen pénz) méz-édes, csodás kor!

32.

Inséges lordok, házasságra érett
Kopott világfi, végzett földes úr,
Gondos mamák, figyelmes jó nővérek,
(Hölgyek kezében nem szakad a húr.
A zsákmányt, hogyha kiadóbb, kövérebb,
Jobban megejtik) dongnak finomúl
A »vad« körül, mint légy a cukros tálon,
S bókka kábitják mindenféle bálon.

33.

Cousin és néni mind, mind spekulál.
Sőt van férjes nő (van, fogadsz velem?)
Ki kedvesének cserkész és talál
Egyetlen lánykát: oly önzéstelen.
Tantaene! Ily magas légkörbe száll
A rang e boldog, áldott szigeten.
De a szegény »egyetlen« pityereg:
»Ó volna bár még egy tuczat gyerek!«

34.

Olyik azonnal horgocskán akad,
Más, kényesebb, tíz-húsz kosarat ad.
Düh fogja el a buzgó tántokat,
És bácsik ajkán zúg, morog a vád:
»Ha nem szerette, mért fogadta hat-
Hét levelét el? Mért ment véle hát
Keringni? Mért nézett *igent* az éjjel,
'S mért mond *nem*-et ma, lelkét dúlva széjjel?

35.

»Szegény jó Pista! Igazán szerette!
Nem ám a pénzét - van elég neki.
Meggánja még ezt! Ó e balga tette,
Ha majd rá gondol, jó kedvét szegi.
E cselszövényt - megmondom én szemedbe
Kisasszonykám - vén grófnőd főzte ki!
De gyöngyház! Pista szebbet kap talán.
És látta, kérem, hogy mit írt a lány?«

36.

Vállrojt, czimer, kilencz s hét águ, száz
Meg száz tolong egymás nyomába, míg

- Tömérdék szív, idő és fogadás
Pocsékká menvén - egy aféle víg
Vagy bús nemest kap a leány s a ház,
Urat, ki vív, ír vagy kocsiskodik.
S vigasztalólag mondja mind a hány
Fölsült van: »Ő a választás silány!«

37.

Ahhoz megy néha, a ki a nyakán
Últ szüntelen; gyötörte, várta, leste;
Vagy ahhoz (ám ez ritkább példa tán)
Ki a szerencsét éppen nem kereste.
Özvegy-gavallér sincs egyáltalán
Kizárva; nem; sőt négy X-nyomta teste
Ifjabbakat győz s ő nyer rendesen;
Hisz lutri, hát mért bámulnánk ezen?

38.

Én magam is (új példa, ráadásul,
»Igaz hogy kár - kár hogy igaz«) ki lettem
Választva nyüzsgő széptevők rajából,
Bár inkább voltam ifju, mint bölcs. Ketten
Egygyé levén (utóbb az egyes számból
Megint kettő lőn) bűnöm' elvettem.
Mégis, nemes közönség, igazad volt:
A zsenge úrhölgy választása vad volt!

39.

Bocsásd meg e reflexiókat itt,
Vagy inkább olvasd! Lakma kezdetén
Mondott fohász minden dalom: javít
Evőt-ivót. Mint egy-egy néni (vén),
Goromba pap, kiben lobog a hit,
Rém jó-barát: intéssel vágyom én
Folyvást emelni, tisztítani a népet,
Ezért vág Múzsám ünnepélyes képet.

40.

De most erkölcstelen leszek: olyannak
Irom le a világot, a milyen,
Nem a milyennek kéne lenni. Annak
A ki csupán a külszint látja, nem
Való a virtus jó ekéje; az csak
Piszkál, de nem szánt egy vonalra sem
A sárba, melyre Bűn hord buja trágyát,
Hogy megteremje áros gabonáját.

41.

De Leilától válnom kell elébb,
Ki mint a hajnal tiszta és üde,
Vagy mint a hó, e régi, régi kép,
A hó, mely szintén szörnyen tiszta, de
Nem kellemes. (Mint némely dáma, szép,

S igen fagyos.) Juánom élete
Zajos levén, Lejlát örömmel látná
Egy ladinél, ki védné és imádná.

42.

Belátta már, hogy gyámnak nem való
(Bár más is így itélné meg magát)
És semleges kívánt maradni. (Ó
Hány gyámot ért már szégyen, durva vád!)
Minthogy megindult már a nagy halóh
A kis vadócz török leányra, hát
Az »Erkölc-s-klubb« szakvéleményét kérte,
S a választás Pinchbeck úrhölgyet érte.

43.

Most már öreg - ám egykor ifju volt;
Erényes most - és hajdan is, hiszem;
Bár a világ olyasmit karatyolt
Hogy - ám efélét szűz fülemben nem
Hagyok bejutni; ezt ne érje folt;
Nem bánthat úgy - valóban - semmisem,
Mint pletykaság, szószátyár ember-állat
Rút kérődzése. (Csömör és utálat!)

44.

Meg észrevettem (volt idő - no már
Rég, rég, mikor figyeltem én sokat)
S láthatja más is, a ki nem számár:
Úr-hölgyek, a kik ifjuságukat
Vigabban éltek (pláne hogyha kár,
Veszély, blamázs s egyéb élmény akadt)
Bölcsebben óvnak minden bajtól, bútól,
Mint a hideg, ki minden bűnre - dúdol.

45.

A míg a prűd nő bosszusan gunyolja
A még nem ismert s irigyelt tüzet,
S nem véd, de megbánt, ügyedet leszólja,
Sőt a világból durván száműzet:
A veterán szekérkéd' helyre tolja,
Gyöngéden int, óv, visszatart, vezet,
S a szerelem rejtélyét szétszedi:
Kezdetje, vége és közepje mi?

46.

Ez-é az ok, vagy a nagyobb szigor tán,
Melylyel vigyáznak, (tudják jól, miért?)
Én nem tudom; de faktum az, hogy oly lány
Kinek lelkéhez ilyen anya fért,
(Tapasztalt, edzett, túllátó az orrán)
Jobb, derekabb volt, mindig többet ért
A szűz-vásáron, mint oly lányka lelke,
Kinek szívét szívetlen prűd nevelte.

47.

Pinchbeck úrhölgyet egykor sárba vonták -
Szép, ifju dámák rendes sorsa ez;
De elhallgattak rég a mende-mondák;
Most mindenütt mint nyájas, szellemes
Nőt emlegették és füzérbe fonták
Jobb élczeit; - jótékony és nemes;
Férjével is példásan élt (kivált
Mióta kissé korosabbra vált).

48.

Magas körökben fennkölt, honn szelíd.
Az ifjúságot nyájas ránczba szedte
A mennyiszer - tehát mindennap - itt
Vagy ott vétkezni már-már sietett. De
Ha összeírnám szép s nagy tetteit,
Nem férne bé e vékony versezetbe.
Maradjunk ott, hogy a kis árva lány
Tetszett neki; hogy csüggött Leilán.

49.

Kegyében állt Juán is; jó szivére
Sokat adott, bár tudta jól, hogy rabja
Egy s más szeszélynek és könnyű a vére;
De gondoljuk meg, hogy ki volt az apja
S hányszor jutott már bajba és veszélybe!
Másból talán a föld leggonoszabbja
Vált volna; - ifjan annyi mindent látott!
Csaknem közönnyel nézi a világot.

50.

Válság legjobban ifju korba' hat.
Ha sokkal később sujt fejünkre le,
A sorsot szidjuk bajaink miatt,
S csodáljuk Istent: mért nincs több esze?
A balsors tiszta szemmértéket ad.
Kit harcz, vihar s nő-düh fergetege
Kipróbált: bölcs, tapasztalt emberré lesz,
Legyen tizennyolcz vagy kilenczven éves.

51.

Más kérdés: hasznát veszi-é? - Juánka
Kis Leilát örömmel adja hát
E hölgy kezére; valamennyi lánya
Férjnél levén már, finom modorát
Átszármaztatja majd a kis pogányra.
Igy száll a lord-mayor bárkája át
Evenkint, - vagy ha ez sült próza, vedd
Vénus kagylóját a naszád helyett.

52.

Úgy hívom ezt, hogy »átszármaztatás«;
Mert van tökély, mely missről missre átszáll;

Egyformán vonzó, csak nüánsza más,
A mint az melább s ennek háta nádszál;
Ez tánczol, az költ; ez könyvtárban ás,
Az zongoráz s kér, hogy négy kézre játszszál!
Szerény lány élcel (elmaradva másban)
S van, a ki lángész az elájulásban.

53.

De a csalétek élcz vagy görcs legyen,
Táncz, szépművészet s még szebb vállfüző,
Lord és egyéb úr melyre rá megyen:
A nagy tökély folyvást felszínre jó.
Előkelőség, lelki súlyegyen
Mintája minden hajadoni fő,
Mely - bár a szépség koronája rajt' -
Akármí áron fejkötőt ohajt.

54.

De most elkezdem költeményemet.
Kissé tán furcsa (bár nem új), hogy én
Im elfujok tizenkét éneket,
S még nem vagyok a kezdet kezdetén.
Idáig csak a hegedű-szeget
Srófoltam és hangolva pengetém
A húrokat; kissé prelúdióztam;
No hát kezdjünk rá a nyitányra mostan.

55.

Tetszik, nem tetszik? Ej, poshadt alom
Múzsám szemében a siker; nem él
Ily eszközökkel föllengző dalom;
Egy »nagy morális leczke« itt a cél.
Úgy gondolám kezdetben: alkalom
Lesz nyélbe ütni két tuczat kevély
Kantót, de sejtem: át-üget Pegázom
- Ha meg nem sántul - egy huzamba' százon.

56.

E »nagy«-nak mondott kis világot, e
Falábas mikrokozmoszt szemtől szemben
Láthatta hősöm; keskeny a köre,
De mint a kardnak véres küzdelemben
- Erősen ütni, durván csapni le -
Kis markolat kell: minden úri rendben
Ily támaszt lát az alj-nép; napja, holdja,
Gázlángja, mécse a nagyok csoportja.

57.

Voltak baráti, kik nősek valának,
S úr és asszonyság látták szívesen;
Barátság, mely se árt, se használ; támad,
Aztán elmúlik és nincs nyoma sem;
A haute volée parádés kocsisának

Ád dolgot csak, ki estélyre viszen;
Álczás multság, bál, ebéd azonban
Nem untatók az első nagy szezonban.

58.

Ifjú legénynek, hogyha vagyonos
S a neve jó, nehéz játéka van;
Mert társadalmunk játék ám, csinos
»Lóverseny-játszma«; mindegyik rohan
Más-más uton külön célzt nézve, rossz
Vagy jó szándékkal, ritkán okosan.
Udvarlót csíp a lányka nyakra-főre
S a férjes asszony elhódítja tőle.

59.

Nem általában mondom ezt; hiszen
Akadnak, kik morálban gyökereznek,
És állnak, mint a nyárfa, peczkesen;
De vannak, kik hasonlót néha tesznek:
Lágy hangú sellők, kik folyvást lesen,
Maguknak férfit és férjet szereznek;
Mondj némely szűznek frázist, vagy hatot,
S nász-frakkodat már kiszabathatod.

60.

Talán a mama írja meg levélben,
Hogy lánya érted mily kint áll ki, csalfa!
Talán a bátyja látogat meg délben,
Perfekt szakállal, fűzve és kinyalva,
»Szándékidat« megtudni végre; félben
Már nem maradhat; kellesz élve-halva!
Szánván a lánykát s még jobban magad',
Hymen jármába hajtod a nyakad.

61.

Magam tudok vagy tíz-husz esetet
Hol (köztük híres férfiak) eképen
Jutottak nőhöz; bár egyesekeket
Visszont ismertem, urakat, kik éppen
Nem rettegék a lármát, könnyeket,
Kifent bajuszt és nem ragadtak lépen.
Él a szegény hölgy s élnek ők is, jobban
Minthogyha együtt élnének, valóban!

62.

Van éjszakánként még egy szikla, mely
- Bár kisebb baj, mint nász vagy szerelem -
Tapasztalatlant játszva zúzhat el.
Hagyján, ha bűn, magát álcázva, ken
Képére virtust s azzal ingerel.
Külsőleg bájos. Ámde megvetem
A hüllő szajhát, ki se jó, se rossz,
Se hó, se vér-szín, csak »couleur de rose«.

63.

Fagyos kaczérság, mely nem tud »nem«-et
És nem akar »igen«-t rebegni; hagyja
Hogy örvény, szirt megtörje szívedet,
S romját magában győztesen kaczagja.
Száz meg száz Werthert kora sírba vet,
Szívbajt, könyút lop halvány férfiakba.
Ártatlan játék mindez, semmi más,
Nem frigytörés, csupán frigy-karczolás!

64.

»Nagy istenek! Még fecsegő leszek!«
No mindegy! Fújjuk! Legnagyobb veszély
Ha - »államot s egyházat« sértve meg -
A hölgy veled bensőbb viszonyban él!
Külföldön asszony ettől nem remeg,
(Megtudja vándor, a ki útra kél)
De jaj britt hölgynek! Éva nagy bukása
Szörny-bűne mellett egy szemernyi kása.

65.

Mert törvény-nyúzó, perlő, hírlapot
Faló ország ez; szétkerget derék
Szerelmes párt, a kit nyakon kapott.
És ó kárpótlás! ó birói szék!
Sok pásztorórát - kedves állapot -
Az esküdszék végez be; és e vég,
S a védő ügyvéd hosszú remeke:
Ujságfalónak édes csemege.

66.

De csak ujoncz vív ily kemény tusát;
Egy kis mosolygó, finom tettetés
Főrangú latrok tiszta nimbusát
Megmenti sokszor. Minden bálon és
Ebéden ott ül, büszkén hangot ad
S a legjobbakkal szemtől szembe néz
E had; tartása bájos, szende, szűzi,
Mert hát a bűnt - *tapintat*-telten űzi.

67.

Juán nem ujjoncz a világgal szemben,
S azonkívül megóvja egy dolog:
Csömörrel nézi - pardon, kijelentem:
E szó hibás! Az a valódi ok,
Hogy része lévén sok nagy szerelemben.
Most szomszárja nincs; senkit se gúnyolok
Köd s vám hona, hóvállak, mész-vidékek,
Hol kék a szem és a harisnya kékebb.

68.

Romantikus tájakról jött, a hol
A szenvedély szívet zúz, nem pöröl;

Hol szerelem s örültség egybe foly;
Nem úgy, mint itt, hol senkit meg nem öl,
Üzletszerű, unalmasan komoly,
Félig divat; (ámbár tisztelni köll.)
Meg oszt' először (ah! izlése rossz!)
Nem látja meg, hogy itt a nő csinos.

69.

Először, mondom - mert meglátta *végre*,
De csak fokként, hogy szebb itt a nő
Mint ott, a hol láng-sóhaj száll az égre,
S a szív is, mint Kelet napfénye, hő.
Tulzó hamarság volt ítéletébe',
Bár itt se volt praxis hijával ő;
De tény, hogy inkább meglep, imponál
Az új, mint tetszik, ha elédbe áll.

70.

Bár kóboroltam szerte a világban:
Nem láttam még Níl-parton szerecsent,
Timbuktu földjén sem botlott a lábam,
Mert mappa-hős még nem járt arra, bent
Útat jelölni; (úgy szánt Afrikában
Mint bos piger a kutatás; -) de szent,
Hogy azt tanítná nekem ott a nép,
Volnék közöttük: »Fekete a szép.«

71.

Nem mondom, hogy a fekete fehér,
De sejtem a fehéret feketének;
A látástól függ minden; sokat ér
E részben a vakok nézetje; kérdj meg
Bármely vakembert, ha sehogyse fér
E tan fejedbe; bús homályban élnek
Örökké, fényre nem tarthatva számot;
De hát te mit láatsz? Csak kétes csillámot.

72.

De hajh! megint bölcselekdem, habár
E labyrinth oly biztos menhely éppen,
Mint az, hová a rossz tüdőjü jár,
Molyként elégni haldokló tüzében!
S e megjegyzéssel itt vagy újra már
Előttem, ó föld; itt vagy szőke szépem,
Mocsoktalan gyöngy, északsarki nyár,
Kevéske jég és csupa napsugár.

73.

Mondhatnám még: erényes habléány;
A fele szép arcz és hal a fele;
Bár némelyik nagyon jól tudja ám
Hogy pikkelyét miképen vesse le.
Mint jégbe ugrik forró gőz után

Fürdő orosz¹⁷⁷: erénynyel van tele
Még bűne is! Ha vétekig hevül,
Utána nyomban bűnbánatba dül.

74.

De nem függ össze külsejükkal ez.
Első látásra - mondom - szépet itt
Nem lát Juán; mert bájukat nemes
Britt asszonyságok félig elfedik,
(Tán részvétből); rohammal egy se vesz
Szívet be; lassan, gyöngéden szedik
Ki a kapút; de aztán okkupálnak
Frigyes hadakként s többé meg se' válnak.

75.

Britt hölgy nem délczeg, mint arab csikó,
S miséről jöve andalúzi lány;
Szemében sincs spanyol tűz, ragyogó,
S a gall több kecsesül öltözik talán.
Ámbátor ajkán lágyan cseng a szó,
Bravour-nótával sem hathatna rám
(Különben ezt hét éve hogy hiában
Igyekszem túrni szép Itáliában).

76.

Egyáltalán nincs pezsgő, könnyü vére,
Tüzes varázsa, a mely elragad
Mindenkit nyomban (poklok fenekére); -
Mosolyja is csak későcskén fakad,
S egy percz alatt nem vagy tisztába véle,
(Időt kimélvén s fáradalmakat); -
Kemény talaj, szemét nem könnyen adja:
De jól művelve, kettős a kamatja.

77.

»Grande passion«-t ha tényleg érez, az
Komoly dolog; kilenczszor csak szeszély,
Divat, kaczérság, feltűnés, ravasz
Fogás, hogy egy-egy vágytársába mély
Sebet hasítson, jobban mint a vas.
De tizedikszor égő szenvedély,
Valódi szélvész, mert csak Isten tudja
Mit rombol össze s merre zúg az útja.

78.

Világos! Zajt, botrányt okozva tette:
Elveszti kasztját a kis oktalan;
A finnyás törvény pálczát tör felette.
Aztán a high life, e mocsoktalan
Porcellán (Tartuffe volt a mestered, te!)

¹⁷⁷ Az oroszok gőzfürdőikből tudvalevőleg egyenesen a Nevába szaladnak; pompás praktikus antithezis, mely nem igen árt nekik. - *Byron*.

Számúzi, hogy mint Márius (ha van
Még könnye) sírjon híre omladékán.
Ez is Carthágó: szerfölött nehéz ám

79.

Ujjá építeni. S mindez tán helyes,
Illő a szentíráshoz, lássa kendtek:
»Ha megjavulsz, bűnöd bocsátva lesz.«
De hozzák ezt összhangba fönn a szentek.
Külföldön is sok delnő mételyes,
De van megtérés, hogyha balra mentek.
Erény-asszonyosság »otthon« van nekik,
Ha kapuját bűnbánva zörgetik.

80.

Nem bolygatom e tárgyat; annyi tény:
Nem költ vonzalmat jobb erkölcs iránt,
Sőt tettetést szül ily profóz-erény,
Mert nem a vétek, csak a gyanu bánt.
S megóvja tán a szüzesség szerény
Kincsét jog, törvény, még oly durva pánt?
Nem vág elé a bűnnek, sőt kifejti,
S a már megtérőt bösz kétségbe ejti.

81.

De kis Juán nem volt töprenkedő.
Nem bánta, hogy ki mily morált követ.
S ámbár nagy számmal jött eléje nő,
Sakk-matt pillantást egyikre se vet.
Kissé »blasé« lőn; bár a vére hő,
Már durvább réteg fedí a szívet.
A sok siker nem tette hiuvá,
De ritkábban hat asszony képe rá.

82.

Aztán sokat járt, nézett akkoron -
A parlamentet és más »házakat«;
Csüngött a sok dicső orátoron
Éjente, míg a szó dörgött, szakadt,
Sark-fény gyanánt tündöklött a korom-
Sötét világban s mindent elragadt.
Záró ülést is bámult, noha nem
Lépett föl még Grey s már nem volt Chatam.^{178 179}

83.

Hatalmas látvány az ülésszak vége,
Ott, hol a nemzet *igazán* szabad;
Nincs a világnak szebb királyi széke:

¹⁷⁸ Ejtsd: Csetem.

¹⁷⁹ Charles Grey (gróf) a 19-ik század első évtizedeiben a whigpárt vezére. Lord Chatam, Pitt édes apja, a nagy szónok és államférfiú, 1778-ban halt meg, néhány órával azután, hogy a Lordok házában elmondta utolsó remek beszédét.

Trón és alkotmány együvé tapad;
Nem sejti még ezt despoták felsége,
De a szabadság terjed és e had
Majd megtanulja. - Csillog jogar, alma,
S nagy itt a fény; de szebb a nép bizalma.

84.

A hercegek herczegjét¹⁸⁰ (a ki már
Egészen más lény) szintén nézi -: azt,
Ki elbűvöl, ha bókol, hogyha jár,
S mint május bimbót, száz reményt fakaszt;
Arczán, fenséggel párosúlva bár,
Kellem van, melylyel ritkán bír e kaszt;
Nem hetike; vonzók tettek és szavak;
Tetőtül talpig gentleman, lovag.

85.

Juánka hát (mint már jeleztük itt),
A jobb körök befentes tagja lett;
S bizon megtörtént véle az, a mit
Ki nem kerül hajh! még fegyelmezett
Erkölcse se; (mint sok exemplum tanit) -
Jókedv, erő, finom modor kezét
Fogának benne, hogy szívét befonják,
S bár mindentől fut, kísértésbe vonják.

86.

Ám hogy mi történt és kivel, mikor:
Nem bökhetem ki, csak sorjába, lassan;
S morál levén a czélom (bár e kor
Nem fogja még föl) kell hogy megrikassam
Az olvasót, míg szíve, lelke forr;
Vagy tán a bűnt, ha lány még, meg se hassam?
Oly szörny- emlékké gyúrom itt a páthost,
Mint Nagy Sándor szerette vón az Áthost.¹⁸¹

87.

Tizenkét énekes előszavam'
Bevégzem immár. Meglátod, ha kezdem
Magát a könyvet, hogy fő-fő javam
Csak most jön s csődbe (mint vártad) nem estem.
A terv ezuttal még forrásba' van.
Olvasd, ne olvasd, gráciád' nem esdem!
Hagyján! Nem hív ki mellőzést erővel
A férfiú, de hordja büszke fővel.

¹⁸⁰ A walesi herczegről, a későbbi IV. Györgyről van szó, aki trónralépte előtt mintája volt a valódi gavallérnak és aki magát Byront is elbűvölte, mikor 1812-ben bemutatták a herczegnek.

¹⁸¹ Egy szobrász arra vállalkozott, hogy az Áthos hegyét kifaragja Sándor szobrának; egyik kezében várost tartott volna, a másikon nem tudom mit és zsebéből patak folyt volna, ha nem csalódom. De Nagy Sándor elmúlt és az Áthos még mindig itt van, hogy nemsokára, mint remélem, szabad emberekre nézzen alá. - *Byron*.

88.

S ha nem zúg folyvást mennykőmtől a lég,
Gondold meg olvasóm: adtam korábban
Olyan vihart s csatát, hogy soha még
Sós vízből, vérből rettentőbb nem áradt.
Adtam dicső - mi mindent, tudja ég!
Már többet kapzsi uzsorás se várhat.
De lesz egy kantóm csillagászati,
S egy mindennél szebb »köz-gazdászati«.

89.

Ez most a leghálásabb tárgy. Mióta
Örvénynek hajt az állam szekere,
Kell, hogy jelezze minden patrióta:
Mikép potyoghat legjobban bele!
Az *én tervem* kész s jó is (béne nóta!),
De (hogy csodálj) nem állok ki vele.
Olvasd a »tőke-törlesztőket« sokszor,
S mondd - mit gondolsz e nagy gondolkozókról?¹⁸²

¹⁸² Anglia 1793 óta óriási kölcsönöket kötött, hogy Franciaország ellen a háborút folytathassa; minden ily alkalommal - az akkor divatos elmélet szerint - törlesztési alapot létesítettek, mely kamatozó állampapirokból állott és arra szolgált volna, hogy jövedelmei révén lassankint minden nyilvános kötvény visszavásároltassék. Az idétt, mikor Byron a Don Juan 12-ik énekét írta, Ricardo s más kitűnő közgazdasági írók épp oly élesen megtámadták e rendszert, mint amily buzgón és nevetségesen védték azt a szubvencionált ujságírók. Mindenki belátta, csak ezek nem, hogy ilyféle alapnak látszólag önálló jövedelme nem egyéb, mint magának az államnak jövedelme, vagyis az adózás közvetlen rezultátuma. Az angol törlesztési alap akkoriban évenként mintegy 18 millió font sterlinget kasszált be, más szóval: ennyit kellett a különben is súlyosan megterhelt nemzetnek kiszorítani, hogy az államadósságot törleszteni lehessen.

TIZENHARMADIK ÉNEK.

1.

Komoly leszek most; éppen idején,
Mert túlkomoly dolog kacagni ma;
A bűnt élczelni vétekszámba mén,
Megsöprűz érte erkölcs s kritika;
Aztán a bú fenséges, bárha én
Kissé unom; (de csak ha hosszú, na!)
Szállj hát komor dal, a szivekre hatván,
Mint végső oszlop, ős templom-maradvány.

2.

Amundeville Adél előkelő
Úrhölgy vala; (a neve tiszta, ép,
Ó normann név; sűrűn fordul elő
Góth krónikákban és sokfélekép'.)
Jó atyja révén gazdagsága bő,
S szép volt, még ott is, hol hemzseg a szép,
Mint Angliában, mely (rég tudjuk ezt)
Legeslegjobb húst és lelket növeszt.

3.

Nem mondok ellent. (Ó a gáncs halálom)
Van izlés több s tán legjobb az övék;
A szem csak szem s ha én szépnek találom,
Nem baj ha barna és nem baj ha kék;
Színt csak bolond vitathat minden áron;
Választom azt, ki kedves, ifju még;
Sőt férfiúnak, harmincz éven innen,
Nem illik látni *rút* asszonyt - szerintem.

4.

Ha túlléptük e víg és némileg
Ostoba kort, ha jó kedvünk apad,
Holdunk fogyik, vérünk nem oly meleg:
Gáncs vagy dicséret akkor már szabad.
Mert halkabban kopognak az erek,
S higgadt agyunkhoz bölcsesség tapad;
Mert int a termet s szürkülő fejünk,
Hogy ifjabbaknak adjuk át helyünk'.

5.

Sok messzebb tolná ezt az epochát,
Daczolva mint bukó miniszter; ám
E vergődés csupán chiméra, át-
Menvén a lét nap-éj-egyen fokán.
De hogyha bánt vénség aszálya, hát
Borral locsold -: ott a madéra, lám;
S előtted áll adósság, megyeház,
Országgyűlés, - ez mind vigasztalás.

6.

Kényedre áll válás, reform, adó,
Harcz, béke, vám és mindenek felett
A nép java és mindenféle jó;
Ha kell, egy ország súlyed el veled;
S a szerelem, e meg nem fogható
Ködkép helyében ott a gyűlölet!
E kéj marad leghosszabban velünk:
Szerelmünk gyors, de lassan gyűlölünk.

7.

Johnson, ki nyersnek látszik prima vista,
Nyiltan bevallá, hogy »kedvelli azt,
Ki nyiltan gyűlöl«. Nem mondott ily tiszta
Igazságot se úr, se sült paraszt
(Ha csak nem tréfált a nagy moralista)
Van ezer éve! Én, kit a haraszt
Zörgése nem bánt, mint Mefisztó nézem
Az életet; - jó, rossz, mindegy egészen.

8.

Nem szeretek, nem gyűlölök nagyon;
(Hajdan cselekvém; -) néha-néha rám
Jön még a gúny, mert véremben vagyok,
S mert rímbe szedve érdekes talán.
Jól esnék mindent megjavítanom,
S egész világot boldogítanám:
De meg van írva Cervantes könyvébe',
Hogy ily szent tűznek fölsülés a vége.

9.

Nincs szomorúbb könyv! Én nem ismerek.
S legszomorúbb, hogy mosolyogni kész!
Jogért küzd hőse és eszményt szeret,
Erénye teszi a szegény vitézt
Őrültté. Ó e fenkölt vén gyerek,
Ki bünt fenyítve nem fél semmi vést,
Mily megható! De meghatóbb e pálya
E víg kalandok leverő morálja.

10.

Torolni sértést, ütni a csaló
Gazembert, lenni védő fegyvere
Árvának, hölgynek és alávaló
Zsarlók raját magában verni le -
Ah! ily nemesség hát csak arra jó,
Hogy elmés költő így játszszer vele?
Gúny, tréfaság a dicsvágy célja, módja?
Szokráta maga: bölcsesség Don Quixot-ja?

11.

Spanyol lovagkor, tönkre kaczagott
Cervantes; egy kis nevetés levágta

Jobb karodat! (Elvétve támad ott
Azóta bajnok, bár a föld csodálta
S rettegte hajdan, míg eszmény hatott
Hispán szivekre). Ó nagy volt az ára
Remek dolgának: egy hős haza, mely
E mű dicsétől pusztult lassan el.

12.

De már megint csapongok s feledem
Amundeville úrhölgyet; bájosabb
Circét Juan nem látott sohasem,
Bár nem gonosz, nem csalfa mint a hab;
Juánt hozzá a fátum vitte; (nem
Mi vétkezünk, ha sorsunk ölbe kap)
Visz ez mindenkit; Sfinx a lét; de nekem
Nincs oedipusi leleményességem.

13.

»Davus sum!«¹⁸³ Rejtélyt nem babrálok én,
Elmondom híven, hogy mi volt, mi van,
S szövöm tovább szerény, igaz mesém.
A nagy világ víg zummogásiban
Adél a méh-királynő; ritka lény;
Szó-árt fakaszt megbűvölt férfiban,
S dámát elnémit; (megtörténhetett
Ez a csoda, de nincs rá *több* eset.)

14.

Szűz volt (pletykának kín és szörnyűség)
Szerette férjét s hozzá hű maradt;
Ország-nagyok közt ő lordsága rég
Ismert egyén; britt típus: akarat
S hideg modor jellemzik, bár tűzét
Mutatja olykor; diadalt arat
Ő és neje, kit minden hiba ellen
Erénye véd, míg párját büszke szellem.

15.

A lord Juánkát sokszor látta; lévén
Diplomaták, kik gyakran konferáltak
Egy és más ügyben; és az akták révén
Belőlük mind jobb ismerősök váltak;
Lordunk kedvtelve csügg Juán eszélyén
Tálatomán s ő imponál Juánnak;
Barátság támadt köztük, vagyis az,
Mit e neven hív az udvarias.

16.

Lord Henry büszke, zárt természetével
Az embert lassan, hosszasan bírálja,

¹⁸³ Terenciussnál Davus rabszolga kiált föl így egy beszéd hallatára, mely egyszerű agyának nagyon is rejtélyes: »Davus vagyok, nem Oedipus!«

De hogyha már készen van nézetével,
Más véleményt többé nem mond ki szája;
Nem változik se hónappal, se évvel;
A gőg daczával, melynek nincs apálya,
Gyűlöl, szeret, tanácsokat megvetve,
Mert így akarja, mert így tartja kedve.

17.

Szimpathiáját, sem gyűlöletét
Nem vonja vissza (néha jogosult
Mindkettő s annál mélyebb) mint a méd
Az egyszer meghozott törvényt. A mult
Emlékit őrzi; nem hasgatja szét
A tegnap kapsát s a mi romba hullt
Ott hagyja mind; köz-lények váltó láza,
Gyors szökdelése, lelkét sose rázza.

18.

»Sikernek ember nem parancsol; ám
Tégy többet Sempron és - *ne* érdemeld meg,«¹⁸⁴
S mák ucscse megjön kis várás után!
Idővel élj jól, sipkádát emeld meg,
Nyomásnak engedj, ne daczolj bután,
Örök búcsút mondj a lelk' ismeretnek:
Igy, mint versenyló, öklöző művész,
Kis fáradtsággal roppant sokra mész.

19.

Különbnek lenni szeretett a lord,
S ember - kicsiny, nagy - mind így van vele;
Nincs oly szegény, túrván alatt a port,
Ki koldusabbat ne igázna le;
Nincs terhesebb, gyötrőbb súly, mint a zord
Magányos gógé; megvesznénk bele,
Ha szépecskén nem osztanók el azt:
Enyém a ló s tiéd a zsák, paraszt!

20.

Vagyon, rang és név dolgában Juánra
Nem nézhetett le, mert Juán azokkal
Mérközött; ám több a tapasztalása,
Több X-e lévén; és külömb, de sokkal,
(Sőt legkülönb) az ő szabad hazája,
Hol gátja nincs a szónak. Hitte joggal.
Ő maga is a Háznak ékessége:
Ha szólni kezd, éjféلكor jó a vége.

21.

Fölényben volt itt; azt is hitte még
(Gyöngéje) hogy nálánál senki jobban
Nincs »értésülve« (egykor a derék

¹⁸⁴ Idézet Addison »Cato« című tragédiájából. Csak a »ne« szót tette hozzá Byron a 2-ik sor végén.

Miniszter is volt); - és státus-titokban
Örömmel járt az ifjabb nemzedék
Előtt mint mester; nagyszerű a program-
Beszédben is, ha népét tanította;
Pártember olykor s mindig patrióta.

22.

Szerette a komoly, finom spanyolt,
Hogy ildomos, hogy durván sose lázadt
Ifjú heve; hogy helyeselt, ha szólt,
S ellent-mondása csak kevély alázat.
Lordunk szemében (mert világfi volt)
Némely hibája nem bűn, nem gyalázat.
A legjobb föld is burjános nagyon,
Csak a tavaszt ne élje túl a gyom.

23.

Beszélgettek Madridról, azután
Stambulról s más helyekről, hol a nép
Parancsra mindent megtesz. (Néha tán
Tiltottat is, de jobban mint mi.) Szép
Lovakról szintén, mert a lord tud ám
Nyargalni, mint a legtöbb britt, ha ép.
Juánnak sincs (hisz andalúzi) párja,
Ha üli ménjét, mint muszkát a czárja.

24.

Juán több lorddal czimborált ebéden,
Sétányon s máshol; úgy forgott ezek közt,
Főranguk kegyelt testvéreképen,
Mint főmester szabadkőművesek közt;
Kiváló volta ott ült a szemében;
Meglátszott, hogy előkelő kezek közt
Serdült fel, - s azt mindenki jól fogadja,
Ki disztिंगvált, kinek Don volt az atyja.

25.

»Nincs-téren«... mert nem mondhatok nevet,
Hisz a világ ma oly rossz lelkű, vad,
Hogy búza-táblát konkolylyal bevet,
S aztán rágalmat, gúnyt, gyanút arat;
Czélzást orrontva, hív szépségeket
Botrányba márt s szentekre dob sarat;
Sejtetni hát csupán ennyit hagyok:
Lord Henry háza »Nincs-téren« ragyog.

26.

Van egy okom még (csupa pietás)
Nevet nem látnom utcán és teren:
Évenként dőlöng egy-egy büszke ház,
Sértő kacaj közt szörnyű hirtelen
Rázkódva meg bűnös szerelmi láz
Szív-rengésétől; fájna szertelen,

Véletlenül ha botlanék ilyenbe,
(Mert minden szűz tért hogy' tartsak fejembe'?)

27.

Igaz, mehetnék Piccadillybe,
Mert peccadillók¹⁸⁵ nem történnek ott,
De van okom nem lépni oda be,
Kerülnöm ezt a tiszta templomot.
Nem! Tér s utcának nálam nincs neve,
A míg olyanhoz nem nyerek nyomot,
Hol Veszta-báj ül hölgyek liljom-testén,
Mint - - ámde London abroszát elvesztém.

28.

Juánt tehát házában Henrynek
Örömmel látják; ott rajzik vele
Sok jó gavallér s egy-egy úr, kinek
Szellem hiján van ősi czímere;
Másoknak utját bő pénz nyitja meg,
E legjobb pakszus; más, sikkal tele,
Hat a divattal, hogy mindenki hódol,
Mert egy szép öltöny néha mindent pótol.

29.

»Sok jó tanácsos biztonságot ad«¹⁸⁶
Mond Salamon, vagy mondta neki más,
Nagy méltósággal intézvén szavát,
(És példa rá itt törvényalkotás,
Szenátus, kamra; csak tekintsük át,
Hogy mit hoz létre kollektív-tudás;
Ennek köszönhet mindent Anglia,
Ezért dús, boldog mindegyik fia.)

30.

Ha sok tanácsos biztonságot ad
Bölcs férfiaknak -: a nagy ismeretség
Jótékonyan nők virtusára hat,
Mert nincs idő rá, hogy lanyhán elessék.
Nehéz a bűn a - választék miatt.
Sok szirt közt matróz sokkal éberebb még,
Épp úgy a nők. S van »biztonság« (szavam
Ne fájjon!) egy raj nyaffadt úrfiban.

31.

De nem szorúl a szép Adél eféle
Védő paizsra, mely sokat levon
Saját becsüinkből. Kompaktabb erényre,
Fenköltebb észre nem bámult e hon.
Mértéke biztos; büszke, tiszta lénye
Kaczér hálóba egy lelket se fon.

¹⁸⁵ Apró bünöcskék.

¹⁸⁶ Példabeszédek könyve. 26. feje. 6. vers.

Nem hatja meg, tökélyét tudva jól,
Ha egy-egy úr előtte meghajol.

32.

Mindenkihez nyájas volt egyaránt,
S ha némelyiknek több figyelmet oszt:
Kitüntetés csak, mely senkit se bánt,
Megtisztelő s kizár minden gonoszt,
Nem kompromittál férjes nőt, se lányt.
Becéz gyöngéden ifjat vagy korost,
Ki híresebb, ki másnál többet ért,
Mintegy vigaszkép - hírességeért.

33.

Ó mert a hír legtöbbször bús teher!
Tekints a bámult férfiak sorára,
Kiket dicsőség izzó fénye ver,
Hír üldöz, fáraszt; nézz a büszke bábra,
Kit a piac legjobban ünnepel;
Nézd azt, ki fölment a csúcsok csucsára:
Napjának szálltán, a babér megett,
Mit látsz vajon? -: aranyzott felleget.

34.

Adélban persze meg van az a szép
Nyugodt hidegség, mely sosem botor;
A természettel frigyre sose lép
Ez a bevégzett, főrangú modor;
Mint el nem árul soha, semmikép
Tetszést Chinának mandarinja, oly
Kimért, merev; fagyából mit se vesz;
Talán Chinától kölcsönöztük ezt.

35.

Vagy tán Horácztól. A »*Nil admirári*«
Ő nála üdvünk fő művészete;
Ám e művészet nem bír szukcedálni,
Kontára van bár számos, még ma se'.
De tény az, légyen álláspontunk bármi,
Hogy a közöny bútól megóv; s ha te
Finom körökben lelkesednél, véged:
Diszkreditál »erkölcsi részegséged.«

36.

De közönyös volt-é Adélka? Nem!
Mint (közhelyet most!) több hévvel lobog
Vulkán lávája mély odvába' lenn -
Et caetera. Folytassam? Ah! kopott
Hasonlaton nyargalni kín nekem.
Szegény nyűtt vulkán, nem bántom lobod'!
Annyit kotort a lantverők raja,
Hogy szinte megfojt füstöd gomolya.

37.

Vágok ki rögtön más hasonlatot:
Palaczk sampányi, (már ez, úgy-e, szebb?)
Édes, tüzes nedv, mely jéggé fagyott.
Kevés a habzó, rózsaszínű csepp,
Csak egy pohárnyi, mely tisztán ragyog
Épp a középben -: ámde édesebb,
S hatalmasabb, mint minden drága bor,
Mely telt kupában gyöngyöt gyöngyre szór:

38.

A szesznek lelke, quintessenciája!
Elrejtett nektárt így takargat ám
Némely hideg nő hús, nyugalmas bája.
Sok példa közt Adélt veszem csupán,
Ki erkölcs-leczkém' híven illusztrálja.
(Mert mindig kész: morált tanítani szám.)
És e hideg nép, én mondom neked,
Jobb mindennél, csak törd meg a jeget.

39.

Az út nehéz, bevallom: Indiába
Könnyebben jutsz a sark felé evezve;
S ha sok hajó ment arra már hiába,
A cél előtt fatális fagyba veszve,
(Bár megmutatta Parry, hogy nem kába
Kísérlet az): te is, zátonyra vetve,
Úgy járhatsz; mert a sark ha nem szabad,
Ha csupa jég: ott vész hajó, csapat.

40.

Kezdő emberke bájos nő-kebel
Mély tengerén vigyázva keljen át!
S ki több mint kezdő: révben bujjon el,
Míg zászlajával intő jelt nem ad
A vén idő. Hajh! konjugálni kell
Az élet szörnyű preteritumát,
A »fuimust«; létünk, e gyenge szösz,
Megfonva, s les ránk csúz és örökös.

41.

De hát mulatság kell az égnek! Ó
Fáj e mulatság néha; - ám legyen;
Gondoljuk azt, hogy minden csupa jó,
Megéri ezt e pompás egyetem;
S a perzsák doktrinája, szó mi szó,
A jónak, rossznak kettős elve: nem
Meggyőzőbb az se', mint akármilyen tan,
Melyben hiszünk, vagy nem hiszünk sokan.

42.

Az angol tél - végződik júliusban
S augusztusban kezdődik - véget ér;

Kocsikkal tömve most, a mennyi út van,
Fórspont rohan, röpül postás-szekér.
De posta-mént ki sajnál mélabúsan?
Magára gondol minden úri vér,
S fiára még, föltéve, hogy a rontó-
Pál nőtt tudásban, míg fogyott a kontó.

43.

Ér London tele júliusban véget,
Sőt néha később; nem csalódom ebben;
Sok baklövés, botlás emléke éget
De senki jobban és tökélyesebben
Időt nem jósol. Parlamentünk, téged
Vizsgálak s minden kétely tova lebben.
Te vagy a legjobb barométer nálunk,
És szessziód egyetlen naptárunk.

44.

Zérusra szállván higanyod - halóh!
Batár, gig, posta, össze-vissza vad
Zörejjel száguld; fúj, prüszköl a ló;
(Boldog, ki még bérelhetett lovat.)
Az útakon por, forrón szárnyaló,
És Rotten Rowban¹⁸⁷ nincs egy szál lovag.
Kereskedő sír, míg pattog az ostor,
Hajh! számla hosszú s épp oly hosszú most orr!

45.

Kontó és kontós (»két arkádi«)¹⁸⁸ vár
Uj szessziót - görög naptár szerint.
Kézpénz nekül van-é reménye? Már
Remény, no az van, dugja zsebre mind.
Sőt meglehet, hogy majd váltót ajál
A büszke úr, míg kegyesen gyökint.
Ezt diszkontálván, nyerhet még, igaz;
A dupla kréta, no az is vigasz.

46.

De mindez semmiség. Dobog a trapp,
Mylord szunyókál neje közelében,
Váltják a mént, hogy menjen hamarabb,
(Szívek változnak nász után eképen)
A vendéglős pénzt erszényszámra kap,
S a kocsisok szintén keresnek szépen;
De induláskor útadat elállja
A ház cselédje s kér, hogy »gondolj rája!«¹⁸⁹

¹⁸⁷ Rotten Row London egyik arisztokratikus része.

¹⁸⁸ Virgil nyomán: »Ambo florentes aetatibus, Arcades ambo.« (Eklog. VII. 4.) A »görög naptár« értelme itt is soha-napján.

¹⁸⁹ Az angol cselédség, ha borraivalót akar, így szól: »Gondoljon a háziszolgára« stb.

47.

Úl a lakáj - arcz s tartás emelik ki,
Előkelők nemes szolgája - hátul;
A szobalány, kitől sok szép telik ki,
Ámbár nem retteg cseltől és pletykátúl,
Szintén: - »*così viaggiano i ricchi!*«¹⁹⁰
(E pár olasz szót ellenembe vádúl
Ne használd kérlek: hisz miért utazunk,
Ha nem idézünk? Ez az összes hasznunk!)

48.

London tele és a vidék nyara
Már csaknem elmúlt. Sajnos, hogy mikor
Legszebb a rét s a napnak sugara:
Városban izzadsz, hol fullaszt a por.
Vársz, míg elszűnt a csalogány dala,
S hallgatsz vitát, mely többnyire botor,
Honfit, kit nem vonz hona földje, csak
Ha löhetők már a kövér nyulak.

49.

Tehát falun van a világ ma: pár
Ezer nagy úr, a kik e földi léttel
Mégférnek jól, mert nekik nem kopár.
Most »egyedül«, azaz harmincz cseléddel
Lakoznak ők s vendég-csoportra vár
Dús asztalon naponként számos étel.
Még most is vendégszerető a britt,
Csak válogat, csak rostál egy kicsit.

50.

És útra kelt lord Henry hitvesével,
Mint más nemes; indult egy régi góth
Kastély-Bábelhez, mely vagy ezer évvel
Korábban épült s messze ragyogott.
Fő úr nem birt még annyi ősi névvel;
Szép nők s nagy hősök származéka; ott
Egész tölgyerdő, vén mint czímere,
Egy-egy ős sírját árnyékozta be.

51.

Kis ujdonság hirdette minden lapban,
Hogy útra kelt -: ez a modern híresség.
Kár, hogy mulandó illetén alakban,
Mert föl se szárad még a nyomda-festék,
Az érdeklődés már zérusra csappan.
A »Morning Post«-ban legszebben színezték:
»Amundevill lord jószágára éppen
Most utazott, neje kíséretében.

¹⁹⁰ Így utaznak a gazdagok.

52.

»Úgy halljuk, hogy a tisztelt nevű lord
Nagy társaságot hív meg az idén,
S az illusztris, fényes vendég-csoport
Körében ott lesz, évad kezdetén,
Jeles vadászunk, herczeg D -: a sort
Ő nyitja meg; (hírünk alapja tény;)
És egy főrangú idegen vele,
A titkos muszka misszió feje.«

53.

Igy foly tovább e dísz elegy-belegy,
S a Morning Postnak hinni kell (ha másnak
Nem is hiszünk); - szent mint a »Hiszek egy«.
Már bizonyos: Juán az ősi háznak
Vendége lesz; azok körébe megy,
Kik - Póppal szólva - »bátran lakomáznak«.
(A mult harczokban elhullt árva népről
Nem írtak annyit, mint e nagy dinékről.)

54.

Például: Kedden grand diné; jelen
Valának: »lord A. B. C.« - Fölsorolva
És ünnepeelve hosszan, végtelen,
Győztes vezérként gróf és herczeg sorba!
Alább rövid hír: »Falmouth. Éktelen
Mód' összevert Paff ezredünket - csorba
Csak hírnevén nincs - láttuk kikötőnkben.
(A házagok kitöltvék már különben.«)

55.

Lordunk közel jár Norman Abbeyhez;¹⁹¹
Ódon kolostor egykor s ódonabb
Kastély jelenleg; pompás stylus ez;
Góth keverék; ritkán ragyog a nap
Ilyenre már; lassanként mind ki vesz;
Fekvése kissé mély talán; a pap
- Első lakója - domb mögé rakatta,
Hol a fohászt zúgó szél nem ragadta.

56.

Övezte boldog, csöndes völgy magánya,
S magas szál-erdő. Messze nyujtva kart:
Druída-tölgy védőleg vissza vágta
Caractacusként a dühös vihart.
Piros hajnalfény szűrődven az ágra,

¹⁹¹ A főúri kastély és birtok rajzában Byron a maga ősi fészkének, Newstead Abbeynek leírását adja. De a nagy fényűzés Newstead Abbey-ből hiányzott. Byron nem volt gazdag ember, annyira nem, hogy a kastélyt és a birtokot kénytelen volt áruba bocsátani, hogy elkerülje a végromlást. Mind-
amellet később - írói díjai és a válás után részére megszabott apanage révén - dúsgazdag lord
módjára élt Olaszországban. A görög insurgenseket is (akik közt Missolounghiban meghalt)
százazrekkel segítette.

Övéivel bogas gím arra tart
- Üdíteni szomját - hol csillogva jár
A locska ér s cseveg mint a madár.

57.

A ház előtt tündöklő, tiszta tó,
Áttetsző, széles. Mély, nyugodt vizét
Táplálja folyvást friss, sebes folyó,
Mely észrevétlen oszlik benne szét.
Elrejtett fészkén ül a hápogó
Vadlúd, figyelve ingó sás neszét;
Erdő vonúlt a part szélére lopva,
És zöld arczával bámul a habokra.

58.

A kis tó vége tajtékozva hull
Mélyebb mederbe, mint gyors zuhatag,
Majd - csecsszopósként, a ki megcsitul
Dajkája keblén - mint sűgő patak
Oson tovább, a fákon messze túl.
Most elbujik, majd - félig rejtve csak -
Kigyózva lejt; fölváltva szürke, kék,
A mint árnyékát hinti rá az ég.

59.

Góth ív borong a kastély oldalán,
Elpusztult templom omladéka, mely
Szent képeket hordott még ép falán,
Rómát uralva. Most kopár e hely,
A művészek sajnálatára; ám
A tört fal áll még; fönséget lehell
S mély búra kész az agg, moh verte kő,
Mit meghagyott erőszak és idő.

60.

Fülkéiben, a csúcsponthoz közel,
Tizenkét kőszent állott egykoron.
Nem a papokkal -: akkor dőltek el,
Mikor leomlott Károly és a trón,
És sok nemes magát áldozta fel
- Minden ház vár volt, egy-egy őrtorony -
Haszon nélkül küzdvén azért, a ki
Úr lenni nem bírt, sem lemondani.

61.

De feljebb még, keskeny fülkébe, fent,
Sértetlen áll a Szűz, áldott karán
Isten fiával. Minden tönkre ment,
Csak ez maradt ép zord idők során,
S érezzük, hogy e hely magánya szent.
Csak képzelődés, vagy babona tán,
De minden rom, hol oltár dőlt halomba,
Fenköltebb érzést ver szivünkre nyomba'.

62.

Üres, nagy ablak tátong a középén.
Széttört, kihullt szintjászó üvege,
Melyen keresztül menny visszfényeképen
- Mintha szeráf-szárnyakról hullna le -
Ömlött a nap tűz-árja csodaszépen.
Most a nyilást kóbor szél járja be.
Bagoly huhog a chórus lépcsajén,
Az elhangzott alleluják helyén.

63.

De a mikor zenithjén áll a hold
S szellő csupán *egy* pont felől fuvall:
Túlföldi hangot szűl a néma bolt,
Csodás zenét, mely halk sirámba hal,
A mint az ív bús romján áthatolt.
Többek szerint csupán visszhang e dal:
A zuhatag-zajt szellő ide hozza,
S a vén chórus lágy zöngéként echózza.

64.

Mások szerint véletlen műve volt:
A ház alakja vagy rom-volta tette
Ilyen hangossá. Tán szebben dalolt
- Egyiptom napja lángolván felette -
Memnon kőszobra; de szívünkbe folyt
A méla összhang, mely suhanva vette
Utját az égnek. Bár okát nem sejtem,
Igy volt -: hallottam, - sose is felejttem!

65.

Az udvaron góth stylü, czifra kút,
Dudor, faragvány, czafrang a fele;
Itt szörnyeket látsz, ott egy vértanút,
Torz maskarákkal van minden tele.
A víz előbb nagy gránit-szájba fut,
Onnan szökell a hús tartókba le,
Száz buborékban elpattogva, mint
Ember hiú dicsvágya, gondja mind.

66.

A ház hatalmas; ritkán lát a szem
Kastélyt, mely ekkép óvta volna meg
A zárda ódon jellegét; teszem:
Ebédülő, czella, (és van egy tömeg)
Úgy áll mint hajdan; és ép teljesen
A kis kápolna, e finom remek.
Ujjáépítve minden többi fal,
Már inkább grófra, mint barátira vall.

67.

Vad házasság van korrekt műszabály
Nézpontiból a roppant csarnok és

Termek között; de nincs aránya bár,
Nagy benyomást tesz még is az egész!
Megindul mélyen a ki benne jár,
Bizonnyal meg, szívével hogyha néz.
Az óriások' termetét csodáljuk,
S nem nézzük mindjárt: görbe-é a szájuk!

68.

Vasbárók, kikből lassanként selyem-
Piperkőczök lágy nemzedéke vált,
Néznek le ránk jó karban; más helyen
Több szőke-fürtös hajadon, csodált
Leánykák egykor; arrább ékesen
Pingált matrónák dísz-csoportja állt;
Gyönyörködünk több nyílt ruháju szépben,
S egyuttal Lély szindús ecsetében.¹⁹²

69.

Volt ott biró, szörny-hermelint czipelve,
Mogorva szemmel, melytől félt a vétek,
S az ártatlanság jobban, mert »jog« elve
Nem néz ki onnét; - püspök, (szent beszédek
Mondásában sosem kopott a nyelve)
Sáppadt, komor királyi főügyészek,
Kik - úgy tetszik - szent »Corpus«-t megtiporva
A »Csillag-kamrát« szolgálták ki sorba'.¹⁹³

70.

Tábornokok, pánczéllal fonva át,
(A vaskorból, mikor még ön nem ölt); -
Más része, à la Marlborough, haját
Föltornyosítván; (több itt egy szemöld
Mint tíz ficsúr ma) kamrás-kulcsu hát;
Lovas vadász, nagyobb mint képe; zöld,
Epés arcz itt-ott: zordon honfiú,
Kit tép (nem kapván hivatal) a bú.

71.

De hogyha már kifáradt a szemed
E fényes ősök sok ia-fián:
Szilaj Salvátor üdítette meg,
És elbájolta Dolce, Tizián;
Emitt Albánó tánczoltat remek
Fiúkat; ott vernet-i óczeán
Csillog-ragyog; s a szentek összes vére
Hull Spagnoletto vértanús képére.

¹⁹² Lély Péter, II. Károly király korában Anglia leghíresebb arcképfestője. Tömérdék főrangú dámát lefestett, többnyire kaczer öltözékben.

¹⁹³ A csillag-kamra: hírhedt főtörvényszék I. Károly korában. Bírái az abszolút hatalom eszközei voltak. Corpus alatt a »Habeas Corpus« értendő.

72.

Árasztja báját Lorraine tája szét,
Rembrandt homálya fényként tündököl;
Zord Caravaggio barna bronz-színét
Vezeklő ölti sorvadozva föl;
S nézd, Teniers is ott mutat a lét
Víg oldalára. Hah! kacagni köll!
E potrohos kupára egy tekintet,
S hollandi szomj bánt - Hej! Bort! Tele pintet!¹⁹⁴

73.

Ah! olvasó! ki tudsz olvasni, - mert
Az olvasáshoz több kell, mint a szó
Elolvasása! (így téssz erre szert:
Először: kezd elölről - bárha ó!
Nehéz e pont s már sok vevőt lever -
Másodszor: folytasd, kedves olvasó;
Három: ne kezd a végén, - vagy ha kell,
A kezdetén végezd azonnal el;)

74.

Ah! olvasó! türelmedet dicsérem!
Velem maradsz és nem futsz tőlem el még,
Ki házak, kertek szélét-hosszát mérem,
Minthogyha nagy Főbosznak árverelnék.
Tették remek költők is, - lásd Homérem
»Hajó-listáját«; (és még hányra lelnék!)
De a modern bárd hadd legyen szerény -
Bútort s ezüstöt nem sorlok fel én.

75.

Beállt az ősz, terméssel gazdagon,
És vendégektől hemzseg már a ház.
Pompás a tarló, vad-dús a pagony,
Ebfalka száguld, czéloz a vadász
- Szeméhez képest a hiúz vakon
Pislog csupán - és a siker csodás!
Ó fáczán! Ó fajt! Foglyok sűrű rendje!
Paraszt számára nem vagytok teremtvé.

76.

Az angol ősznek nincs szőlője bár,
Bacchans-füzér nem szállít fáról-fára
Nedűs bogyót, a mit forró sugár
Pirosra fest, mint a dalok honába':
Britt úrra claret és madéra vár,
Kevély lehet vásárolt *kész* borára.
Ne jajgass hát barátom Incze, Vincze,
Legjobb szőlőskert mégis csak a pincze.

¹⁹⁴ Jagó listáján a hollandi erős ivóként szerepel.

77.

S ha angol ember nem lát oly vidám,
Szép, nyájas őszt, mint távolabb a Dél,
- Ott azt hiszed, hogy kurta ős után
Új kikelet jön, nem mogorva tél -
Kályhája mellett hejh! mulathat ám!
Hevít a kőszén s tart a meddig él.
De kárpótlást nyujt künn is háza tája:
Ha zöldje nincs, van nagyszerű sárgája.

78.

Nincs asszonyos *villeggiatúra* itt
(Hol több a szarv mint a kutya) de van
Pompás vadászat, mely fáradt, szelid
Szentet lecsalna, a ki égbe' van;
Nimród feledné sík Durát¹⁹⁵ s a britt
Vörös-kabátot hordaná vigan;
Nem száguldhatna vaddisznó nyomán,
De némely »arszlán«-t kergethetne tán.

79.

E dísz-vendégsort látta most az Abbey:
Ott voltak: nők - az elsőség övék -
Fitz-Fuk hercegné, vele comtesse Crabby,
Kotnyélffy úrhölgy, - Botrány, Harcsa, Kék
Kisasszonyok, miss Bombast, miss O'Tabby,
S a dús bankárné, mistress Rabbi; még
Ott volt a tisztelt mistress Mélaszú,
Fehér bárány künn, bent fekete jú.

80.

Volt több grófné is, »crème«-je és »salakja«
A társaságnak egyben, - furcsa nép,
Mely bűnökön, hibákon áthaladva:
Megtisztult, rossz kút átszűrt vizekép;
Vagy mint papír-rongy, mely bank-présnek adva,
Száz »fontot« ér; nem tudni hogy' s mikép,
Megint »fenn« úsznak; mert ha senki más -:
Jámbor s türelmes a szocizetás.

81.

Azaz hogy bizonyos pontig csupán,
S igen bajos jól punktálni e pontot.
Legtöbbbet adnak a látszatra tán;
Látszat fedez sok rosszat és bolondot;
Csak akkor ad túl Jázon Medeán,
Ha már a mob kövekkel neki rontott.
Vagyis (megmondta már Horác és Pulci)
»*Omne tulit punctum, quae miscuit utile dulci.*«

¹⁹⁵ Síkság Assyriában.

82.

Jogelvüket nem látom, annyi tény.
A lutrihoz hasonlít némileg.
Ismertem nőt, ki mint a szent erény
Oly tiszta volt - s egy »klikk« rontotta meg!
Más asszony, ki a tisztesség terén
Szörnyet bukott, tovább megy hősileg.
Nehány kis sebbel fölküzdvén magát,
Ünneplik, mint a delnők csillagát.

83.

Van példa rá sok, - ámde most hagyom,
S nézem tovább, hogy még kik vannak itt?
Látok harmincz meg egynehány nagyon
Disztingvált lényt: bon-ton bramínjait.
Egy-kettő már említve is vagyon,
Nem rang szerint, csak össze-vissza. (Vitt
Rím-ösztönöm.) Van köztük hírneves
Ír »absentee« is, ámbátor keves.¹⁹⁶

84.

Itt van Dagály, a hős párbajvivő,
Azaz: bírakkal s parlamentbe' csak.
Hatalmas száján karddá lesz a szó,
De kardhoz nyúlni nem szokott. Urak
Sorában itt még a dicső Savó,
Az ifju bárd; és itt a büszke nyak,
A szabadelvű lord Sohasevissza,
S itt Szerr John Nagypint, a jeles borissza.

85.

Itt herczeg Tök, ki - herczeg volt; igen,
Herczeg volt »íizről ízre«; azután
Tizenkét peer - Nagy Károly maga sem
Látott külömbet és nincs senki tán,
- Oly tiszta peer az agy, a fül, a szem -
Ki köz-polgárnak tartsa sültbután
Bármelyiket; itt hat miss Csupaének;
Zárdába nem, de grófokhoz mennének.

86.

Négy »tiszteletreméltó«¹⁹⁷ úr, a kik
Czimükben hordják tisztességüket;
Egy »preux« lovag, gallus vér, lenge, víg,
Kit Angliába bonne fortune-je vet;
A merre ő jár, onnan bú szökik;
Dús esprit-jén csak pár klubb nem nevet,

¹⁹⁶ Absentee, vagyis távollevő: az a földbirtokos, aki sohasem lakik birtokán. Az ír nagybirtokosok legnagyobbbrészt Londonban, Párisban vagy Itáliában pazarolták el jövedelmüket. Ma sincs különben.

¹⁹⁷ »Honorable«: ez a cím illeti meg Angliában a bárók fiait, leányait és a grófok ifjabb fiait.

Mert búve oly nagy, hogy megbabonázza
Magát a koczkát szellemes varázsa.¹⁹⁸

87.

Itt Kétely úr, a bölcsek bölcse; jött
Hogy elmélkedjék s faljon nagyszerűn;
A páratlan lóversenydíj-nyerőt,
Szerr Hajrát szintén látom itt; de gyün
Főtisztelendő Csép is, ki előtt
Inkább utált a bűnös, mint a bűn;
És lord Augusztus Fitz-Plantagenet,
Tettekben nagy, - kivált ha lóra tett.

88.

Itt Jack Bivaly, testőrök óriása,
S Bumm tábornok, kinek se taktikában,
Se spēkelésben nincs e földön mása.
(Több yankeet falt föl, mint a mennyit bátran
Lekaszabolt.) Itt bírók gyöngye, Kása,
Ki folyvást élcel a komoly talárban,
S az elitéltet, a ki sír, remeg,
Egy-egy tréfával vigasztalja meg.

89.

A »nagy világ« sakkjáték - van futó,
Lovag, király, pór benne s más egyéb;
Oly bábszínházhoz szintén fogható,
Hol minden báb magát rángatja. - Szép
Múzsám csak lepke; szárnya van, de ó!
Fulánkja nincs; csapong, leng, a hogy épp'
A kedve tartja. Volna csak darázs,
Gazok, csalfák közt lenne jajgatás!

90.

Egy szónokot, ni, majdhogy elfeledtem,
A sessió utolsó szónokát,
Ki legelőször szólt a parlamentben,
Mióta ott ül. Csínos, síma, hát
Szép szűzbeszéd volt. Megdicséri rendben
Kis és nagy hírlap, bókot bőven ad.
»Jobb szűzbeszédet« - most is konstatálja
Mint százszor már - »nem mondott senki szája!«

¹⁹⁸ A »preux« lovag: de Montrond gróf, XVI. Lajos udvarának egyik legérdekesebb alakja: kéjencz, udvaronc, hamis-kártyás és ördögös párbajvivő. A francia forradalomból csodálatos módon kivergődve, Talleyrand, Fouché és Bonaparte diplomáciai megbízásokban részesítették. Így került Angliába is, ahol minden kártyázó társaságot »plűre ejtett«. »Ki ez az ember?« kérdezte a yorki herczeg egy klub-estély alkalmával, Montrondra mutatva. »Franciaország legkedvesebb és legromlottabb embere«, volt rá a válasz. »Akkor mindjárt meghívom ebédre« szólott a herczeg. Ötleteitől, bon-motjaitól állítólag maga Bonaparte is félt. Mondják, hogy a Talleyrandnak tulajdonított híres mondás: »La parole a été donnée à l'homme, pour l'aider à cacher sa pensée« tőle származik.

91.

Büszkén a sok »Halljuk!«-ra, elveszett
Szüzességére, büszkén vótumára;
Szentül hivén, hogy mint szónok »vezet«
Immáron ő is; - hogy nagy a tudása
(Mert tud czitálni) és hogy a rezet
Nehány magolt ötlettel jól kivágta:
Kis érdemmel (de nagy az önhittsége)
Most haza jött, mint a »hazának éke«.

92.

Van itt még két hatalmas, fényes elme:
Irlandból Bomba, Skóciából Pompa;¹⁹⁹
Remek jogászok; Pompa ő kegyelme
Sokkal műveltebb, finomabb; de Bomba
Merész, tüzes, s ha nincs rideg fegyelme,
Fantáziája annál több; robogva
Száguld mint ménló, bár gyakran botol;
Míg Pompa mindig Kátó, hogyha szól.

93.

Pompánk derék, jól hangolt zongora,
Bombánk ellenben vad aeóli hárfa,
Melyből akkordok nagyszerű sora
Magától zendül, szellő hogyha járja.
Pompánk hibás szót nem mondhat soha,
Míg néha túlzó Bombánk szó-dagálya;
Az nagy tanulmány s higgadt fő - emez
Vér alkat és szív révén szellemes.

94.

E társaságnak zagyva jellegére
Ne nézz ámulva; jobb, ha értenéd,
Hogy többet ér osztályok keveréke,
Mint untató egyrangú tête-à-tête.
A vígjáték korának vége, vége!
Congrévi clown és molière-i »bête«
Nem versenyez már; modor, öltözet
Az úri rendnél mind egyforma lett.

95.

Nevetségesség nincs többé, barátom,
Azaz hogy van, de zugba rejtve. Már
A rangosztályok nyegléit se látom!
Bolond van bőven, ámde mind kopár,
Meddő, unalmas; nincs bohóc a gáton,
Kit érdemes vón megtréfálni. Kár!
Művelt világunk áll ma két csoportból:
Az untatókból és unatkozókból!

¹⁹⁹ Azt hiszik, hogy Byron e két alakban két híres kortársát, az ír Curran-t és a skót Erskin-t kívánta jellemezni. Mind a kettő egyformán kitűnő volt mint jogtudós, parlamenti szónok és társalgó.

96.

De nem vagyunk mi aratók, csupán
Böngészek az igazság mezején;
Hú olvasóm, jer, van mit szedni tán,
Te vagy Boáz s szelid Rúth leszek én.
Idéznék még a bibliából, ám
Adamsné hangja tiltva int felém:
»Istenkáromló, bűnös gyászvitéz,
Ki templomon kül szentirást idéz!«²⁰⁰

97.

Gyéren kínál csak ez a polyva-kor
Itt-ott szemecskét, - szedjük össze hát.
De hó! Nem szóltam még a bölcs, vidor
Locsfecsről, a ki élczet, adomát
Bebifláz reggel, - s este, hogyha forr
A társaság jó kedve, ontja rád.
»Szegény szellem! Jaj!« Ah! mily szenvedés ül,
Mily kín azon, ki ötletére készül.

98.

A társalgást úgy csűrni és csavarni,
Hogy élczeit mind elsüthesse jól;
Az alkalomhoz menten oda varrni
Egy-egy darabkát adomáiból;
S ha némely úrnak kedve jó zavarni
A nagy hatást, ha durván közbe szól,
Elnyelni mindent és mint a kerep
Csörögni folyvást - ó milyen szerep!

99.

Lordunk e díszes vendégeknek osztott
Pompás ellátást és ez oly remek,
Hogy csábíthatna - bővebb földi kosztot
Habzsolni fel - Styx mellől szellemet.
A sok ragout-t s hogy mit sütött a rost ott,
Nem sorlom el; bár e falánk nemet
(Az éhes embert) Évánk tette óta
Egy jó ebéd leginkább meghatotta.

100.

Gondolj a »tejjel és mézzel folyó«
Országgra, mely zsidók eszménye volt.
Nekünk azóta *pénzünk* is van, - ó!
Tartós gyönyör csak ez! Kereket old
Az ifjuság, elolvad mint a hó
A szerelem; de tégedet, csiszolt,
Tündöklő jószág, akkor is imádunk,
Ha nem lehetsz már üdv-szerzőnk, se átkunk.

²⁰⁰ Fielding »Andrew József«-ében Adams asszonyosság mondja férjének, hogy »templomon kívül szentírásról beszélni istenkáromlás.« És ezt a dogmát a legjobb kereszténynek prédikálták, aki könyvben valaha előfordult. - *Byron*.

101.

A férfi-nép reggel vadászni jár,
Ifjabbja kedvvel (mert gyönyört fakaszt
Fiúban játék, sport, gyümölcs) kopár
Napot kurtitni vénebb úri kaszt;
Mert britt növény az *ennui*, habár
Nincs rá nevünk; de itt tenyésztik azt,
Ráng-görcsöt kapva gyötrő ásitástól
Mely meg nem gyógyúl szendertől, se mástól.

102.

Idős urak lézengtek szanaszét
Könyvtárban, kertben; festményt kritizáltak,
Vagy az üvegház egy-egy remekét
Vették szemügyre; kóvályogva jártak,
Megültek egy-egy jámborabb gebét,
Vagy egy-egy széles ujságot kitártak;
Vagy leste, hogy mikor lesz már hat óra,
E tétlen hatvan évesek csoportja.

103.

De senki sem volt itt »feszélyezett«;
A míg ebédre nem kondult a jel,
Mindenki járt-kelt és kényére tett;
Tölthette mással vagy magában el
A sokszor oly nyomasztó perczeket;
Tetszés szerint kelt itt mindenki fel,
S mindenkinek zsinóros szolga vitt,
A hol s mikor kívánta, reggelit.

104.

A részben halvány és részben kifestett
Hölgyecskék bájjal unták magukat;
Nyargaltak vagy hosszabb sétába kezdtek,
Ha nap sütött; mikor zápor szakadt,
Táncz, pletyka, dal folyt s olvasmányt kerestek;
Vitáztak a divatról is sokat;
Vagy összeírtak rögtönözve, délben,
Tizenkét ívet egy kicsiny levélben.

105.

Mert mindegyiknek volt barátja (édes!)
Sőt szeretője is tán. Földön, égen
Nincs fogható egy asszony leveléhez -
Sosem végződik! Ah! rejtélye nékem
Fölötte kedves. Mit gondol, mit érez,
Csak félig mondja; úgy cselekszik éppen,
Mint cselszövő Ulyss, hálóba vetve
Szegény Dolont. - Vigyázz a feleletre!

106.

Volt billiárd és kártya; koczka *nem*;
(Klubbon kívül honett úr egy se játszsza);

Volt csónakázás, majd - ha hirtelen
Beállt a tó - röptek korcsolyázva;
Üzték a horgász csöndes, díztelen
Vérengzését is; mert az, dalolászsa
Dicsét bár Walton. (Hogy nőjön horog
Torkában és ficzkándjon rajta tok!)²⁰¹

107.

Estére bankett és borok jövének;
Dalok, duók, oly búbájjal tele,
Hogy égben jártak ifjak s mind a vének.
(Szívem, fejem most is sajog bele.)
Együtt dalolt a négy miss Csupaének,
De szívesebben ült hárfázni le
A két ifjabbik, - szebbé téve két
Fehér kar és egy szép nyak a zenét.

108.

Volt táncz is olykor (hogya agarászat
Az urakat nem fárasztotta el),
Pár szilfidet, kik díszíték a házat,
Meg-megforgatván; hangzott néha fel
Egy-egy tisztos bók, nem okozva lázat;
Dicsértek bájt, mely senkinek se kell;
Vad-kergetők itt is vadat hajsoltak,
S tíz órákor már mind az ágyba voltak.

109.

Ablak-fülkékben államférfiak
Osztották szét a földet. Élczelők
Lesték mohón, hogy - pillanatra csak -
Vezethessék a társaságot ők.
Elmés embernek kín a sorsa; vak
Véletlen játszik évekig velők,
Mig elsüthetnek egy fél percznyi bon-mót;
S még azt is elmondhatja ott azon mód'

110.

Egy tök-kolop. - Előkelő világ
Gyűlt össze itt: hideg, nyugodt, sima,
Mint fidiászi márvány; összevág
Arcz, szem, modor; egy Western úrfi ma
Abszurd alak vón'²⁰²; és a Zsófiák
Sem oly rajongók, mint egy hő ima,
De szebbek. Nincs ripők Tom Zsón ma már,
Csak nyalka úr, ki vállfüzőbe' jár.

²⁰¹ Mint Virgil a földművelést, úgy énekelte meg Sir Isaak Walton a horgászást. Byron a horgászás ellen valóságos dühvel kél ki, és a legkegyetlenebb, leghidegebb, legszellemtelenebb sportnak titulálja.

²⁰² Fielding »Tom Jones« című regényében szerepel; faragatlan, korlátolt, nagyokat ivó rókakergető; a régi angol vidéki nemes, egyik típusa. Zsófiának hívják a regény hősnőjét.

111.

Korán oszlott a szép kör - illetőleg
Éjfél előtt, mely Londonnak dele;
De itt falun nem várja úri nő meg,
Míg a fogyó hold száll nyugatra le.
Aludj, hervadt miss! Meglásd, újra nőnek
Arczod rózsái, bíborral tele.
Korán lefekvés, lányok, szó mi szó,
Legjobb s legolcsóbb arcz-pirosító!

TIZENNEGYEDIK ÉNEK.

1.

Ha e talányos, árnyék-födte létben
Tisztábban látnánk, bár csak egy kicsit,
Nem botlanánk tán annyit a sötétben,
De sok bölcsészet elfityúlna itt.
A rendszerek egymást falják föl, éppen
Mint agg Szaturnusz zsenge magzatit;
Sőt jobban, mert követ kapván nejétül,
Ő gyermeket nem használt többet étül.

2.

Szaturnként, ám fordítva früstököl
A bölcselem: szülőit falja fel,
Bár fekszi gyomrát. Kétely kit nem öl?
Ki mondja: így van s toldja esküvel?
Hány rendszer eltűnt s bukkant újra föl
Idők során, gondoljuk kérem el.
Érzékeink megbízhatók-e? Nem!
De *más* bizonyosság hol van, Istenem!

3.

Semmit se tudván, mitse állítok,
Semmit se kétlek. S mit tudtok ti? Tán
Hogy meg kell halni? Hátha ez se fog
Beválni majd a végső percz után,
Ha földerül a mély, örök titok?
Rémült szemed mint rettentő csudán
Függ a halálon; jötte gondot ad;
Pedig elalszod élted' harmadát.

4.

Álomtalan, mély alvás bármikor
S főleg nehéz munkára, mily gyönyör;
Mélyebb alvástól mégis fél a por!
Az is, ki önnön életére tör,
Nagy tartozását (más nem ily botor)
Prompt megfizetvén: mily sietve dől
Az elmulásba, űzve undorától,
De még jobban remegvén a haláltól.

5.

Les rá mindenhol, - fenyegetve néz, -
S van félelem-szült bátorság, a mely
A legrosszabbal szembe állni kész,
Hogy végre *lássa*. Hágván csúcsra fel,
Sziklás oromra, mely föllegbe vész,
Mélység fölé, a hol kering a fej,
Szived borzalmas vágygyal lesz tele,
Hogy szinte húz: ugorj' a mélybe le.

6.

Igaz, nem ugrol; nyomban visszalépve
Sápadsz, remegsz; de vizsgáld meg magad',
S borzongva látod lelked tűkörébe'
A titkos ingert, mely folyvást ragad
Az ismeretlen' bűbajos körébe,
Hogy menj s temesd el minden vágyadat...
De hát hová? Ki tudja! S itt az ok,
A mért zuhan, vagy - nem zuhan le sok.

7.

De mindez - kérded - hogy' van itt helyén?
Bizony sehogy; csupán elmélkedések;
Mentségem az, hogy - már így szoktam én;
Azt írva csak mindétig, a mit érzek,
Az alkalmat sosem mérlegetem;
Én nem azért mesélek, hogy meséljek;
Művem köznapi események tára,
Regényes bázis közhelyek számára.

8.

Bacon ajánlá: »Dobj szalmát a légbe,
És megtudod, hogy merről fú a szél«;
Ily szalma, lásd, poéták zöngeménye,
Mely jelzi azt, hogy lelkükben mi él;
Papír-sárkány (sosem jut föl az égbe)
Árnyék, a mit vet benső szenvedély;
Enyém csak szappan színes búboréka,
Nem hírért fújom, csak játékból néha.

9.

Előttem a világ, avagy - megettem;
Mert egy részét már ismerem nagyon,
S volt módom benne, hogy megemlegetsem.
Ah! volt hibám is, annyi mint a gyom,
S a jó világ gyönyörrel látta vesztém',
Mert szívesen vág »egy kisé« agyon
Szép hírnevet; és én híres valék ám,
Míg meg nem rontott egynehány poémám.

10.

Magamra böszítettem e világot
S a másikat - tudn' illik a papok
Jámbor hadát, mely mennydörögve vágott
Hozzám brosurát. (Hej! volt eféle sok!)
Hetenként mégis csak kadenciázok,
Bár olvasókat már gyéren kapok;
Ifjonta írtam, mert hév lelkem áradt,
Most, mert úgy érzem, hogy hervad, kiszárad.

11.

De »mért nyomtatni?« - Hírnév vagy haszon
Mit ér, ha mindent únunk rémitőn?

S te mért kártyázol, kedves olvasóm?
Miért iszol? - Hogy könnyíts az időn!
Multamba nézve, mulatok azon,
- Öröm vagy bú - a mi élémbe jön...
Megírtam ezt, azt, és hiába tán,
De legalább, míg írtam, álmodám.

12.

Ha *biztos* volna mindig a siker,
Tán egy betűt sem tudnék írni. Rég
Viaskodom már; nem riaszthat el
Múzsáktól engem még oly vereség.
Más ezt az érzést tán nem fogja fel,
De nem szenvedgek, úgy segítsen ég!
Állítom, ámbár különösnek látszó:
Ha nyer, ha vesz, élvez mindég a játészó.

13.

E mellett Múzsám nem *költ* dolgokat,
Csak tényeket gyűjt össze lankadatlan;
S bár itt-ott símit, elhallgat sokat,
Az embert festi mégis hű alakban;
Sok ellensége épp ezért akad,
Mert az igazság szép, de - kis adagban.
Ha célja más nem volna csak dicsőség,
Pompás mesékben vón' itt cifra bőség.

14.

Harcz, szerelem, vihar a tengeren,
Hát ebben is van tarkaság no; adtam
Néhány bölcs mondást s a ki jött velem,
A »társaságot« annak megmutattam
Madár-távolból; és kétségtelen:
Itt jóllakott, kit tán éhezni hagytam;
Lehet, hogy egykor ládát töm dalom,
Hát akkor áld majd üzlet, forgalom.

15.

A nagy világnak az a része, melyről
Most prédikálni egyetmást fogok,
Kellőleg még lefestve nincs semerről;
És eltalálni könnyű az okot:
Látszólag szép, víg, minden gyöngy-szemerről
Fensőbbiség árad, de valóban ott
Egyforma minden: holt, unott, rideg;
Költőt nem csábít, hogy dalolja meg.

16.

Izgalma van, de semmi lendület;
Nincs semmi benne, a mi szívre hat;
Minden hibát modor fénymáza fed;
Még bűne is banális; indulat
Mesterkelt; élcze sötlan módfelett;

Erő, igazság, mely fenséget ad
Mindennek, ott nincs: jellemük (ha nem
Veszett ki végkép) egyként színtelen.

17.

Van rá eset, hogy megbontják a sort,
Mint szétfutó parádés katonák;
De szól a jel s azzá lesz a ki volt
Mindenki rögtön; képet újra vág
(Álarczot néha) díszeset, komolyt;
Ó nagyszerű e maskarás világ,
E szép, unalmas éden eleintén,
De csakhamar csömört kapsz tőle, mint én.

18.

Csömört, ha már játszottál és szerettél,
Figyeltél egypár parlamenti harczra,
Öltöztél, vívtál és dandykkal ettél;
Láttad, hogy' visznek hölgyeket piarczra,
És hogy' csinál hitvány kéjenczből egy tél
Hitványabb férjet! Ó nézz e sok arczra,
Nézd, hogy' küzd némely »ci-devant jeune homme«,
Pedig kaczagják, mert már csupa rom.

19.

Beszélik - általános e panasz -
Hogy a »világot« még nem írta toll
Teljes hiven le; és onnét van az
- Mondják - mert csak a portásig hatol
Egy-egy író és attól szerzi gaz
Bolond pletykáit, megspékelve jól.
Mylady traccsol és a szobalány
Elnyelveli - s ezt írja mind a hány.

20.

Lehet, hogy *eddig* így volt; ámde most
Mágnás-világ az írot befogadja,
S egy rangba tészí - főleg a csinost -
Jeles vivókkal. Hát aprója, nagyja
E »beau monde«-nak, hol oly dicső a koszt,
Hübb rajzát most vajjon miért nem adja?
Miért nem festi ékességeit?
Miért?... No mert alig van írni mit!

21.

»Haud ignara loquor«; ezeknek én
»Pars *parva* fui«, de mégis némi része.
Harczot, szerelmet, háremet, szegény
Hajósok vesztét inkább írom én le,
Mint ezt a kört; és van néhány szerény
Okom, hogy őket jó Múzsám kimélje.
»Vetabo Cereris sacrum qui vulgarit« -
Azaz: köznép ne lássa szent csudáit.

22.

Ezért festem csak eszményítve, szépen,
Szabadkőmíves burkolt modorába',
Mely a valóhoz úgy viszonylik éppen,
Mint Jázon utja Parryéhoz. Kába,
Ki nem tart meg egyet-mást a begyében!
Van egy-egy hang akkordjaim sorába',
A mit néhány szakemberen kívül
Nem érthet meg avatlan, durva fül.

23.

Világok buknak! És a nő, mióta
Bukásba vitte a világot (Ó!
Inkább igaz, mint szép e régi nóta),
Szintén bukik. Szegény, szegény bohó!
Tűr, még úgy bántva, hisz, még úgy csalódva,
Martyr s játékszer, - folyvást áldozó,
Folyvást gyötört, mikor fekszik, mikor kél;
Szülés az átka, mint nekünk a - borbély.

24.

Add össze: hányszor nyúz meg és kijő
Sok apró kínból egy egész szülés.
De hogy folytassam: mit szenved a nő,
Ki mondja meg? A férfi vágya és
Szerelme is jobbára, bármi hő,
Önzés csupán. Bájj, szépség, nevelés,
Erény, jelesség végső célja: szülni
Uj nemzedéket s szépen otthon ülni.

25.

Hisz jól van így, nem is lehetne jobban;
Ám még ez is mily súlyos állapot;
Kezdetől fogva nyíltan és titokban
Annyit gyötrődik; oly hamar kopott
Aranyzott láncza; sírni annyi ok van,
Hogy - - kérdezz csak meg asszony-állatot
Mi lenne inkább (bármilyen hiú):
Királyné avagy iskolás fiú?

26.

Nagy vád a »szoknya-befolyás«; e vádtól
Még szoknya-hős is szörnyen rettegő;
Fut tőle, mint apró hal a csukától.
Pedig hát létünk omnibusszá ő,
(A szoknya); ő ráz e világra mától
Holnapra minket. Ennélfogva hő
Barátja voltam s most is tisztetem -
Remek ruha: ha csinvat, ha selyem.

27.

Rajongva néztem egykor e burokra,
E szűz lepelre (míg uj volt a lét)

Mely, mint a fösvény jól elzárt fiókja,
Fokozza még a rejtett kincs becsét!
Damaszk-aczél aranyzott, drága tokja,
Szerelmes kis levélkén a pecsét,
Gond gyógyszerere! Mert minden bú szalad, ha
Szoknyácska int s formás bokák alatta.

28.

És egy-egy tikkadt, lankasztó napon,
Teszem, mikor scirocco fujdogál,
Ólom-suly ül a zöld tenger-habon,
Bár reng a hullám; lustán folydogál
Csermely, patak s az égen, mint rabon
A kényszer-köntös, szürke felleg áll -:
Öröm nekünk (ha *még* tudunk örülni)
Pór lánynyal is bár, szemtől szemben ülni.

29.

Ott hagytam hősöm, ama szép vidéken,
Hol változatlan égaj vesz körül,
Mintha nem is vón állatkör az égen.
Nehéz dalolni szépségeirül!
Nap, csillag s mindaz, a mi csillog, ég fenn,
Hegy, völgy s mindaz, minek a szív örül,
Ott bágyadt, álmos, fojtó szürke-szín!
Unalmas, mint egy árú-magazín.

30.

Dalnak megárt a szoba-levegő;
De künn meg dér van, minden csupa fagy;
Rózsás idyll ily ködben sose nő;
Előre mégis, ha poéta vagy,
Bukjál vagy győzz: fejezd be, ez a fő,
Ne rémitsen nehézség, bármi nagy;
Verd meg, mint szellem a matériát,
Bár tűz és víz előtte némi gát.

31.

Juán - e *pontban* ő valódi szent -
Otthon volt mindütt, és mindenkivel
Jól összefért, akár kunyhóba ment,
Akár kastélyba. Nem rontotta el
Jó kedvét semmi; élte a jelent,
Mértéket tartva, bármit is művel.
Hölgyekre szintén nagy mérvben hatott,
Bár nem feszített, nem kakaskodott.

32.

A róka-üzés angolnak való;
Már idegent kettős veszélybe dönt;
Először: csúnyán leveti a ló,
Másodszor: brittünk kicsufolja Önt.
De már mint gyermek pompás nyargaló

Volt kis Juán s ennek sokat köszönt;
Megüli ménjét - jobban mint sok angol:
Mint egy arab - bárhogy rug és ficzánkol.

33.

Átugrik mindent; nincs előtte gát,
Árok, sövény, rács, korlátforma rend;
Nem nyujtogatja fürkészőn nyakát,
Nem is dühös, csak ha fogyik a »scent«;
Igaz - de bölcs ifjú is téved - át
Hágván a »törvényt«, párszor neki ment
Az ebfalkának s párszor egy csoport
Ácsorgó gentryt csaknem letiport.

34.

De nagyszerű volt, mindent összevéve,
S az »idegent« bámulják most: urak
Higgadt szavakkal, míg tűzzel »fenézve«
Mokány fiúk; - akárhány tisztos agg,
Sport Nestora, megifjúl közelébe',
S Juánra bókot káromkodva rak;
A fővadász, ki eddig néma volt,
Az is koczkáztat egy fanyar mosolyt.

35.

Dicséri sok, sok diadalmi jel,
Nem dárda, pajzs, de róka-fark, dicső!²⁰³
És mégis - ámbár csak pirúlni kell,
Ha britt vagy, ily tréféért - titkon ő
A Chesterfield mondását súgja el,
Ki árkon-bokron szélként futva hő
Vadász-lovon, utána így sohajtott:
»Van-é halandó, a ki *kétszer* hajtott?«

36.

S volt egy becses tulajdonsága még,
Vadásznál ritka, a ki hamarabb
Talpon van reggel, semmint a derék
Kakas szavára lomha téli nap
Fölkászolódnék; nagy tulajdon, ég
Ajándoka, - kivált ha szóra kap
Beszédes hölgy s órákig kerepel:
Ebéd után nem szunnyadt rögtön el.

37.

Üdén, vidáman, lankadatlan állt,
S művészi volt a társalgása: telve
Mély áhitattal, míg más diskurált;
Akárki mit mond, mindent helyeselve;
Merészsze vagy lapossá sose vált;

²⁰³ Amelyik lovas legelső ér oda, ahol a hajtó ebek rókakomát megcsípik, annak jut diadalmi jelül a róka farka.

Mást nem nevet ki, csak titokban; elve:
Nem vágni közbe, sem javítani - ő
Nincs nála jobb, perfektebb hallgató.

38.

Hát még a tánca! (Ebben a komoly
Brittet minden nép túlszárnyalja.) Van
Varázsa, lelke; nem rúg, nem bomol;
Lejt könnyedén és mindig okosan.
- Enélkül még nem tánczolt senki jól -;
Édeskés arcczal körbe' nem rohan,
Mint ballet-hős tanult nimfáival;
Tartása, tánca gentlemanre vall.

39.

Mozgása báj; kíséri telivér
Előkelőség hódító lebegtét;
Mint gyors Camilla, földet alig ér,²⁰⁴
Fékezve inkább, mint tüzelve kedvét;
S mindent oly biztos, szép ütemre mér,
Hogy zord ítész is tapsra lelkesednék;
»Pas«-k, lebbenések fénylő csillaga,
A hús-vérré vált Boleró maga.²⁰⁵

40.

Vagy - mondhatnám - úgy tánczol mint a Hóra
Guidó freskóján.²⁰⁶ (Hogyha más egyéb
Dicső Rómából mind kiveszne sorra,
Méltóvá tenné ez a csoda-kép,
Hogy oda fáradj.) Gráckiák mosolyja
Igéz e tánczban, - ő eszményi szép,
Leírhatatlan; mert a vers, a szó,
- Nagy bánatunkra - szín nélkül való.

41.

Hát érthető, hogy Ámorként imádják,
Elkényeztetve kissé a fiút,
Bár a tapintat féken tartja vágyát,
S nyugodt külsője nem mutat hiút;
Szűz lányok épp oly örvendezve látják,
Mint érett hölgyek, kik előtt e rút
Világ nyitott könyv! Már belé kötött, ni,
Fitz-Fuk herczegné, ki szeret kötődni.

42.

Kiváncos, telt keblü dáma, fényes
Szép szőke hajjal; »grand monde« hírese

²⁰⁴ Camilla, Virgil egyik hősnője, akiről az udvarias római azt dalolja Éneisében, hogy léptei alatt a mező kalásza nem hajoltak volna meg.

²⁰⁵ *Bolero*: spanyol táncz, mely épp annyi kellemet, mint élénk mozgást követel.

²⁰⁶ Guidó Reni leghíresebb képe (tánczoló Hórák a nap szekere körül) Rómában, a palazzo Rospigliosiban.

Több télen át; beszéltek sok regényes
Kalandról... ám ne álljon semmi se'
Dalomban erről, mert a téma kényes,
S ily traccsban annyi a koholt mese!
Ujabban - mondják - Lord Plantagenet
Ágost a boldog, kit híven szeret.

43.

Orrolt a lord, látván a drága nő
Kaczérkodását, bár ily gyermekes
Tréfákra húnyjon elmés szerető
Mindig szemet; nők szabadalma ez;
Békén viseld, ne duzzogj, ez a fő;
Jaj annak, jaj, ki megfordítva tesz!
Nőkkel számolván, minden kalkulussa
Dugába dől és másé lesz a jussa.

44.

A társaságban kél gúnyos moraj;
Miss elfehéřült, asszony sárga lett;
Sok még reméli, hogy »nincs semmi baj«,
Sok tudja, hogy »nő nem csinál ilyet!«
Sok »semmitsem hisz«, mert lágy, mint a vaj.
Sok arcz mosolygós és sok arcz ijedt;
Sokan részvéttel, szinte keseregve
Néztek szegény lord Fitz-Plantagenetre!

45.

De - különös - a herczeget magát
Nem szánta senki, bár a fő-személy
Ő lenne tán; igaz, hogy soha gát
Nem volt a herczeg; mindig távol él;
Mit tesz neje, csöppet se bánja; hát
Remegjen más, ha ő csöppet se fél?
Ó mint a frigy volt; szép összhangban éltek,
Mert hát egymással - sohasem beszéltek.

46.

De ah! hogy ezt le kell most írni nékem!
Még szűz Adél is, virtus minta-képe,
Efézusi Diannám, büszkeségem,
Neheztel és gyanút táplál szívébe';
Víg herczegnőnkre búsan néz a szép szem,
S a nyájasságnak immár vége, vége;
Borong magában, hűvös lesz iránta,
Mert jó barátnőt az ilyesmi bántja.

47.

Rokonszenv nélkül ez az élet átok!
Lelket meg arczot bájjal övez át,
Sóhajjait dallamként fűjja rátok,
Csipkébe göngyöl mindent, a mit ad.
Ember, mi volnál, hogyha jó barátok

Nem ostromoznák gyöngéden hibád’?
Vigasztalván így -: »Buktál úgy-e, lám!
Kellett ez? Bár hallgattál volna rám!«

48.

Két jó barátod volt, ó Jób! neked;
Egy is elég nagy bajban; mind silány
Hajós, mikor vész éles szirtre vet;
Kontár, de drága orvos mind a hány.
Ha elhagynak barátaid, ne vedd
Szivedre; őszszel nincsen lomb a fán;
Ha jó szerencséd újra fölragad,
Menj kávéházba s válassz újakat.²⁰⁷

49.

Hej! nem lett volna annyi bánatom,
Ha így teszek! De szám panaszt nem ejt.
Nem óhajtok fenn úszni a habon,
Mint lomha teknőcz, kit pánczélja rejt.
Jobb, hasznosabb: próbálnod magadon,
Mit bír az ember! Nem könnyen felejt
A szív ily leczkét; józan lesz a kába,
S nem önti többé tengerét szitába.

50.

Nincs rémitőbb hang, a kuvik maga
Nem sír búsabbat, sem éjféli szél,
Mintha barátod, multak látnoka,
»Előre mondtam«! hozzád így beszél;
Nem arra néz, hogy mit kell tenni ma,
Csak arra, hogy rád sujtott a veszély,
És ő ezt látta; s szív-erősítőül
Botrányokat sorol föl mult időkből.

51.

De nemcsak a barátnő hírnevére,
Mely (erkölcsét ha nem javítja meg
Okvetlen elvész) volt - haragban égve
Adél féltékeny; - bosszus némileg
Juánra is; de itt nemes dühébe
Részvét vegyült, szűz-tiszta és meleg:
Tapasztalatlan ifjuságát szánta!
(Hat héttel volt idősebb mint Juánka.)

52.

Életkorának e hat heti pluszsza
- S az ő korát még lehetett idézni,
Nem rezzent össze pontos kalkulusra,
S bátorkodott peer-almanachba nézni -

²⁰⁷ »Gondolom, Swift vagy Walpole Horáczi leveleiben történik említés arról az úrról, aki hűtlenné vált barátja fölött kesergett és akit egy általános Pylades ezzel vigasztalt: »Ha elvesztek egy jó barátot, megyek a St.-James kávéházba és találok újat.« - *Byron*.

Komolylyá tette; hitte, hogy van jussa
Anyáskodással érdemét tetézni,
Bár a szökő év messze még, mikor
Kezd fogyni, tűnni minden női kor.

53.

A harmincz év körülbelül e pont,
Vagy a huszonnyolcz; tud számolni bár
Sok tisztes hölgy, ám asszony volt-e, mondd,
Ki éveit jól adta össze már?
Mohó idő, lassabban! Neki ront
Rozsdás vasad mindennek. Ó be kár!
Vágj finoman, mértéket tartva, lásd,
Hogy tisztelhessünk, mint derék kaszást.

54.

De messze volt még szép Adélom attól
Az érettségtől, mely - fanyar; sokat
Tudott ugyan, de csak tapasztalattól
Vált bölcsesé, látván czifra dolgokat,
S maradvá szűz. (Megirtam már... ugyan hol?...
Mindegy! Számokra Múzsám mitsem ad.)
De vonj hatot huszonhétből le szépen,
S korát megkaptad tündöklő diszében.

55.

Tizenhat éves volt vagy annyi sem,
Mikor meggyújtott minden grófi keblet;
Tizenhét évvel, mint fodros vizen
Vénus, szalonban úgy járt. Édesebb lett
Egy évvel később. Ám ezernyi szem
Csodálta bár s kérő csak úgy sereglett
A lány körül: egyet se »boldogított«,
Csak azt, kiről már volt szó nálam itt-ott.

56.

Azóta három tündöklő telet
Hódítva élt át, ámde nem hatolt
Hozzá gyanú, a magaviselet
Oly végtelen' korrekt és tiszta volt;
A rágalom e szép márvány felett
Hiába sandít: nincsen rajta folt.
Mint anya sem játszott eközbe' tétlent:
Elsőbb fiút szült, másodszor - idétlent.

57.

Körül zummogta pille, moly, falánk
Kis fénybogárkák London éjjelébe',
De mindebből hiányzott a fulánk:
Magas volt arra, hogy kéjencz fölépje.
Tán fölhevítné mély, valódi láng,
De bármit óhajt, jól vigyáz szivére;

Ha jó a nő, ha nem hajol a roszra,
Mindegy: erény, gőg vagy közöny okozza!

58.

Ok? Gyűlölöm, mint a bedugaszolt
Palaczkot, melyre szomjjal és keservvel
Tekintgetünk; ízlelnők már a bort,
De házigazdánk állam-ügyről nyelvel.
Hah! gyűlölöm, mint országúti port,
A mit számumként marha-csorda ver fel;
Utálom, mint a szolgál-lelkű költőt,
S a servilis peer-t, a »Helyes«-t üvöltőt.

59.

Nehéz a dolgok gyökeréig hatni,
Úgy összenő földjével ez; ha nyárba'
Virúl a tölgy, és árnyékot tud adni,
Nem bánom: makkból szökkent-é sudárba;
Ámbár a tettek forrását kutatni
Nagy s szomorú multság bizonyára;
Ám ezzel most nem vágyok ölni senkit,
Bölcs Oxenstirnhhoz utalok mindenkit.²⁰⁸

60.

Hogy a dologból botrány ne legyen,
S megmentse őket: szép Adél, mikor
Már látja, hogy hanyatt-homlok megyen
Juán a bajba s szenvedélye forr -
(Mert azt nem tudja csélcsap idegen,
Hogy egy »*faux pas*« nehéz és hosszú sor
Minálunk, hol verdiktet zsűri mond,
Mely megtisztítja ily büntől e hont);

61.

Adél tökéli szép-magában el,
Hogy meggátlandó a további vést,
Föl fog használni mindent, a mi kell.
Igaz, hogy terve gúnymosolyra kész,
Oly együgyű; de ártatlan kebel
Mindig merész; ingyen se' kérne részt
Oly nő sánczából, a ki hű, derék,
Erényes, mert - nem kapták rajta még.

62.

A legrosszabbtól nem fél egyelőre;
Jó férj a herczeg, elvisel sokat;

²⁰⁸ A híres kancellár fia valami diplomáciai misszióval lett volna megbizandó. A fiú (még naiv lévén s az államokat mozgató »tényezőket« szörnyű nagyra tartván) szerénykedve kételkedett abban: megbír-e felelni a fontos feladatnak? Ekkor a tapasztalt, bölcs kancellár mosolyogva jegyezte meg: »Nescis mi fili, quantula scientia gubernatur mundus.« Más följegyzés szerint így mondta volna: parva sapientia regitur mundus. De akár scientia, akár sapientia, tény az, hogy igazat mondott: a világot kevés bölcsesség kormányozza.

Remélhető, hogy nem fog nyakrafőre
Igénybe venni bíróságokat;
De attól tart, hogy győzve ront előre
A hercegné s Juán lépen ragad;
Meg attól, hogy féltő dühvel tele
Plantagenet lord összevész vele.

63.

És baj az is, hogy egy kissé »méchante«
A hercegnő; szerelme csupa tör;
Kedves balvégzet, mely gyakorta bánt
Egy-egy szeszélylyel s édesen gyötör;
Ha van, ha nincs ok: szóvitába ránt,
S pöröl veled, mert eleme a pör;
Taszít, vonz, eldob, hévvel karol át,
És (legnagyobb baj) többé nem bocsát!

64.

E bűvös mód az, mely sziven talál
Ifjú legényt és Wertherré teszi;
Hát csoda-é, ha védelemre száll
A gyöngédség s barátját fedezi?
Inkább házasság, inkább a halál,
Semhogy nyakát ilyen frigy törje ki!
(Fiú, ne köss viszonyt azonnal, ó ne!
Vizsgáld előbb: a »bonne fortune« ha »bonne«-e?)

65.

Túláradó buzgalmának hevében
(Önzetlen érzés, bárhogya kétkezel)
Férjéhez fordul és megkéri szépen,
Hogy kis Juánt tanácscsal lássa el.
Nevet lord Henry, hallván, hogy miképen
Kivánná óvni Don Juánt; s felel
Proféta avagy államférfi-módon,
Azaz: mitsem mond, hogyha nem csalódom.

66.

»Mások dolgával nem törődik ő,
Kivéve a királyét«; - »soha nála
Nem ok a látszat, mások fecsegő
Beszéde, hogy ítéljen«; - »imponál a
Spanyol neki«; - »nem fog ki rajta nő,
Megbízik benne«; »nincs elég szakáll,
De esze sok van«; »aztán«, (ó! hiszem!)
»Okos tanács bakot lő rendesen.«

67.

E végső axiómából folyólag
Nejét fölkeri, hogy semmit se lászon;
Ne bánja, titkon bármit szőnek-fonnak,
Csupán a külső illemre vigyázzon;
Idő lehúti majd vérét a Donnak;

Nem aszkéták az ifj'urak; világon
Nincs jobb kerítő, mint az akadály - itt
Sürgöny-csomaggal egy inas beállít.

68.

Lévén a »Privy council« tagja, hát
Menten vonúl a dolgozó szobába,
Hogy a jövők egy új Líviuszát
Ellássa bőven nagy dolgokkal. Ám ha
E sürgöny-halmazt itt nem nyujtom át,
Onnan van, mert saját szemem se látta
De könyvem végén appendix leszen,
Az éposz és index közé teszem.

69.

S távozva, pár szót lanyhán oda vet,
Hideg, banális, finom szavakat
(Használjuk mint az apró pénzeket,
Ha társalgásban jobb ércz nem akad.)
Sürgönyt, írást aztán nyalábra szed,
S futó pillantást vetve rájuk, ad
Nejének egy hús csókot - mintha nem
Hitves de hűg vón - illedelmesen.

70.

Derék, jó ember, úr a szenvedélyén,
Kevély rangjára és sok más egyebre;
Méltó haladni fejedelmek élén,
Oly szálas, vállas; arra van születve
Hogy udvarok tündöklő ünnepélyén
A sort megnyissa, csillagokkal fedve;
Nincs messze földön ily fő-kamarás -
Volnék király, nekem se kéne más.

71.

E szép egésznek *egy* hiánya, félek,
Mégis van; hogy mi, nem tudom; e mit
Jó lelkű némberek mind úgy hívja: *lélek*.
És húsuk tényleg nincs hiánya itt;
Sugár mint nyárfa s férfias tökélyek
Fokozzák teste dús előnyeit;
Egyensúlyát minden viharral szemben
Meg tudta óvni, harczban, szerelemben.

72.

Van mégis - mint jeleztem - egy hiánya,
Az a csodás »je ne sais quoi«, mely
Alkalmat ad hajdan az Iliászra;
Mert szép Helént, kit megdalog Homer,
A hellen Évát, épp ez ejti lázba,
Hogy Páriszal Trójába szökni mer,
Ámbár hős férje százszor többet ér -:
De hát némely nő ily furcsán itél.

73.

Ó hogyha tudnók, mint Tiréziász:
Miben s mikép különbözik a két nem
Szerelme, vágya; hogy mi az a láz,
Mely föllángol a férfi s nő szívében!
Érzékiségünk elmuló varázs,
Érzésünk »tartós«, mint az üdv az égben;
De Centaurrá olvad ez a kettő,
A min nyargalni igazán rettentő.

74.

Mind azt keressük, a mi teljesen
Betöltheti a sóvárgó *szívet*,
Ám ezt azt ürt hogy' töltsük hát be? Nem
Könnyű dolog! Hab ide-oda vet
Íránytalan hajóst a tengeren,
Ki nyugtalan, merész vágyat követ;
Gályája ing-leng és ha végre látom,
Hogy partot ér: hajh! nem rév az, de zátony!

75.

Van egy virág: »Henyélő szerelem«-nek
Hívják s virúl Sekszpír örök kertjében;²⁰⁹ -
Kontár-ajakkal én nem czirpelem meg,
Miről Te már daloltál csodaszépen,
Csak hozzá nyúlok, mert tetszik szememnek,
- Bocsáss meg, brittek istensége, nékem! -
És azt kiáltom jó Rousseauval én:
»Voilà la Pervenche!«²¹⁰ (bár ez más növény).

76.

Heuréka! Megtaláltam! A szerelmet
Nem mondom én merő időlopásnak,
De tény, hogy egy kissé heverve, kelmed
Erős kedvet kap udvarolni másnap,
A míg e vágy súlyos munkában elmegy.
Szerelme gyér kalmár, üzér-világnak,
Jól tudjuk ezt, mióta amaz »Argó«-n
Medéa tartott zord szemlét a cargón.

77.

»*Beatus ille, qui procul negotiis*«
Mond kis Horác, a nagy költő; de téved.
(Másik mondása: »*Noscitur a sociis*«
Találóbb, jobb tant talál már elébed,
Bár még jeles kompániákat is
Sokszor megúnunk, ha e nyájas népet

²⁰⁹ »Love in Idleness« a Szentivánéji álomban. Arany »égő szerelem«-nek fordította, de nekem szó-
szerint kellett vennem, hogy a következő stanza pajkos elmélkedését reprodukálhassam.

²¹⁰ (Itt az örökzöld!) idézet Rousseau »Vallomásai«-ból.

Nem rázhatjuk le.) Kontrát mond szavam:
Boldog, kinek foglalkozása van!

78.

Ádám, a szép Édent otthagya, szánt,
Fügek lombjából Éva dísz szabott,
Fölhasználván az első tudományt,
A mit a híres, bölcs fától kapott.
S azóta sok csömör, kín a mi bánt,
Onnét van, mert nem osztod bé napod,
Nem dolgozol, mint szorgalmas cseléd,
Hogy legalább élvezhesd a felét.

79.

Innét van, hogy a főrang fénye rút
Unalmat rejt, sivár gyönyört, a melybe
Erővel kell kavarnunk némi bút.
»Összhang«-ját költő még úgy énekelje,
Unottság az, prózában mondva; kút,
Melyből sok átok szökken szívbe, fejbe,
Melyből fakad kék strimpflik szörnyü hadja.
S botrány-regény, balettként bemutatva.

80.

Ó sok regényt olvastam én, sokat,
De olyat egy sem, a minőket láttam;
Ha egyszer én leírnám azokat,
Nem hinné senki, hogy ilyen világ van;
De nem! Maradjon számon a lakat;
A mit beszélek, mondom általában;
Egy-egy igazság fal mögé való,
Kivált ha úgy fest, mint egy vén csaló.

81.

»Szerelmi bú emészthet osztrigát«, ²¹¹
Mért? Mert tunyán ül és eped sivár
Sötét magányban esztendőkön át,
Mint szerzetes, kit halk czellája vár...
Ad vócem csuklyás! Ájtatos-magát
Restséggel ez sem párosítja már:
E szent burján, e tömjénszagu gyom
Mindenfelé nő és terjed nagyon.

82.

Ó Wilberforce! Dalolva s szónokolva
A kit dicsérni kéne untalan:
Szörnyű kolosszust sujtottál te porba,
Afrika Washingtonja! Ámde van
Más munka is számodra még e korba',
Mivélünk szintén jót tehetsz, uram:

²¹¹ Sheridan »Critic« című vígjátékából.

Szabaddá tetted fekete fivérünk,
Most a fehéret - csukd kóterbe, kérünk!

83.

Ó csukd be Sándort, a kopasz bagolyt,
S a »Szent Hármát« küldd Szenegálba gályán,
Tanulják meg: a korbács-marta folt
Mily szörnyen ég, s hogy rabnak lenni fáj ám!
Csukj tűz-gyikot be, a ki (mert a zsold
Olyan csekély a hadvezéri pályán!)
Tűzet grátis fal; csukd be - Györgyöt? Nem! Nem!
Csak kéj-lakát, mely kárt tesz nemzetemben.²¹²

84.

Okost, meg bölcset csukj be sorra, és
Bocsáss ki minden tébolyult urat:
Meglátod, nem lesz változás, - egész
Világ a kedves régiben marad.
Vón emberekben egy csöpp józan ész,
E mondásom megállná a sarat;
De nincs ily »támpont«, - hát mint Archimédes,
Ott hagylak, hol vagy, ó szép föld, te édes!

85.

Adélünknek van egy defektusa:
Üres a szíve (bár háznak dicső);
Korrekt lényében semmi sincs kusza,
Mert nem bajlódott még lakókkal ő;
Az ingatagnak nem kell sok tusa,
Könnyebben romlik, mint e fajta nő;
De hogyha ily szív egyszer lánggra lobban,
Mindent ledönt, hogy földrengés se jobban.

86.

Urát szerette vagy szeretni vélte,
De nem hevült mellette soha fel;
Ily érzelem a Sisifus kövére
Emlékeztet -: toljuk, mert tolni kell.
Nem mondott soha egy rossz szót a férje,
Kedvét házsárttal nem rontotta el,
Példás frigyük' mi sem zavarta meg,
Kimért s nyugodt volt, finom és hideg.

87.

Korban alig, véralkatban nagyon
Különbözők; de nincs kollízió;
Megférnek, mint a mennyboltozaton
Egy csillag-pár; vagy mint a genfi tó
S a bele ömlő kék hullámu Rhon';
Áthömpölyög rajt' a sebes folyó,

²¹² IV. György Brightonban nagyszerű »mulató-kastély«-t építtetett, mely milliókba került. Az építés költségeit a parlamenttel szavagtatta meg magának.

Ámbár a tó hús, tiszta mélye lenn
Hab-kisdédét altatná szívesen.

88.

Ha egy és más megkapta, érdekelte,
Azt hitte, vést nem hozhat semmi rája,
Mivel szándéka tiszta, mint a lelke;
De ily szándéknak gonosz ám a bája;
A »béhatás« úgy nőtt e hús kebelbe'
Mint áradó víz terjedő dagálya;
S most annál jobban ostromolja, mert
Minden hatást sokáig visszavert.

89.

Egy démont dajkál most e hús kebel,
Kinek kettős a lénye és neve:
Királyoknál erőként szerepel.
Hősöknél is - sikerrel járva; de
Makacssággá lesz, a mit ütni kell,
Ha törve, bukva hull a mélybe le
A vesztes ember. Hol van moralista,
Ki a határt itt jól megállapítsa?

90.

Napóleon Waterloonál ha nyer,
»Szilárd« lett volna; így csupán »nyakas«;
Nincs más különbség? Ej, csak a siker
Biró közöttük? Jöjjetek, magas
Tudásu bölcsek és döntsétek el:
Mi a hamis hát és mi az igaz?
Az én gondom Adél most, úri szépem,
Ki szintén hősnő a maga nemében.

91.

Nem volt tisztában a saját szívével,
S én még kevésbbé; ámde azt hiszem,
Hogy ő Juánt *még* nem szerette hévvel!
Ha támadt volna ily rémségesen
Vad érzés benne: roppant erejével
Legyőzte volna. Nem szerette, nem!
Szimpáthiát érzett csupán iránta,
S mert ifju volt és bajban vélte: szánta.

92.

Barátság volt ez, nem aféle hő
Eszményi túlság, mely rombolva hat,
S melytől Párisban elbukik a nő;
Olyan se, mint az, mely erős divat
Germániában, hol a senyvedő
Barátnak hölgye *szűzi* csókot ad;
Barátság volt, milyenre férfi lép
Más férfival. (Asszonynál ritka szép.)

93.

Igaz, hogy itt is gyakorolt a nem
- Mint mindenütt, a hol pezsdül a vér -
Egy kis fölényt ártatlan-kedvesen,
De a barátság így még többet ér.
Úgy, mint a nő, nem ért meg senki sem,
Nincs jobb barátod, hogyha szenvedély
(Mely mindent elront) nem lép közbe; ha
Nem szereted s nem szereted soha.

94.

A szerelem magában hordja már
A változást. Tekints csak vizsga szemmel
A természetre s látod, hogy mi vár
Heves dolgokra. És a szerelemmel
Más történjék, legtöbb a tüze bár?
A villámlás örökké tartson, ember?
Hisz már a cím megmondja hogy mit ér:
Lehet-e szívós »gyöngéd szenvedély«?

95.

Ah! nincs szerelmes (főleg hallomásból
Beszélek én) ki meg ne nyögte volna
E szenvedély szent lángját egyszer-másszor.
(Gondolatok szegény bölcs Salamonra.)
Ismertem némbert - otthon is, meg máshol -
A férjes rendből (minden rend legjobbjá
Vagy legrosszabbja), a ki tönkre tett
- Bár *mintá-nő* volt - egypár életet!

96.

Viszont ismertem nőnemű *barátot*,
- Nagy ritkaság, de itt-ott föllelem -
Ki hű maradt, mikor sujtott az átok,
Sokkal hivebb, mint minden szerelem;
Ki nem hagyott el, bár megvetve látott,
Kitartott bajban, botrányban velem;
Megvédte s védi még most is barátját,
A »társaság« bárhogy sziszegje vádját.

97.

Hogy mily barátság fűzi és bogozza
Juánt Adélhoz, - hogy mily kötelék
Képződött köztük: napvilágra hozza
Későbbi vers. Hagyom vergődni még
A kedves párt. Ez a hatást fokozza,
S bőszen olvasót (van ilyen is elég)
Függőben tart: könyv és fehér cselédek
Horgán a legjobb, legbiztosb csalétek.

98.

Sétáltak-e, vagy lovagoltak-e,
Olvasták-é - hispánul - Don Quixottot,

(Nagyobb gyönyör nincs!) zordak voltak-e
Társalgás közben vagy tréfáltak ott-ott:
Mindezt e könyv jövődő Éneke
Beszéli el; s fogok találni módot,
Hogy egynehányszor tárgyamnál maradjak,
S eszemhez képest sok jó dolgot adjak.

99.

De mindenkit sürgősen arra kérek:
Ne kombinálja, hogy mi lesz Juán
S Adélom sorsa; könnyelmű ítélet,
Vádló hamarság csúfot vallhat ám.
Most ugyanis más régiókba térek,
S komolylyá lesz regényes szatirám.
Nem bizonyos még, hogy balgán kirugnak
A hámból; ámde ők lássák, ha buknak.

100.

De kis dolgokból lesznek a nagyok.
Ifjú koromban romboló, kegyetlen
Vad szenvedélyt olyan parányi ok
Fejlesztett ki, hogy szinte hihetetlen;
Ha e viharban részes nem vagyok,
Magam se hittem volna én ilyet, nem!
Ó sejtéd-é, nagy ember-milliárd,
Mi volt az ok? Egy parthie billiárd!

101.

Hát furcsa ez, de mégis szent igaz;
Mert az igazság mindig furcsa; sokkal
Furcsább regénynél, versnél; mennyi gaz
Cserélne polczot sors-üldözte jókkal,
Hány szép bárányból válnék rút csikasz,
Ha ez kisülne! Czifrább monstrumokkal
Pompáznánk mint az új világ, ha volna
Egy új Colomb, ki lelkünkig hatolna.

102.

Hány »sivatag, rettentő szakadék«²¹³
Tárolna föl! Nagy emberek szívében
Mily hómezők, övezvén szörnyű jég
Önzésüket, lelkük pólussa-képen!
Ember-falóvá vedlett volna rég
Egy raj király, uralkodók a népen!
Ne szépíts semmit csalfa címeiddel,
S hírét szégyelné Cézár maga, hidd el!

²¹³ Othello. (I. felv. III. jelenet.)

TIZENÖTÖDIK ÉNEK.²¹⁴

1.

Ah! - - a következendőt már feledtem!
De bármit irjak most utána: lesz
Értelme szintén, hogyha rímbe szedtem.
Reményt, töprengést majd csak kifejez.
A lét egy interjekció, kegyetlen
Kín óh!-ja vagy kéj ah!-ja; így van ez;
Egy ásitás, egy »Hó!« »Hah!« »Haha!« »Jaj!«
S legigazabb tán az utóbbi. (Hajj!)

2.

E kurtitott szavakban tör ki néha
Egész valónk rejtett tartalma, lám!
Igy pattan itt-ott színes buborékba
Egyhangu létünk, mint az óceán,
A nagy örök e vizenyős portré-ja,
Jelképezvén (de csak kicsinyben ám)
A végtelent, mely úgy vonz, úgy bűvöl,
Bár vaksi lelkünk nem foghatja föl.

3.

De minden »ah« jobb, mint a csöndesen
Dúló keserv, melytől a szív beteg;
Képünkre csalfa álarczot teszen,
S elmesterkéli a természetet.
Bensőd' - jó vagy rossz - ritkán vagy sosem
Mered kitárni; mindenféle tett
Külső burokja színlés; épp ez okból
Áll példa-tárunk fényes - fikciókból.

4.

Ki mondja meg - vagy ki nem ismeri
(Ha mítse mond) gyötrelmid', szenvedély?
A dőzsölő telt kancsókból meri
A feledést, de bor, mámor mit ér?
Látszólag bár a hús Lethét nyeli,
Reggelre kelve új bánatban él;
Bibor-nedű kupáját béragyogja,
De lenn csúf alj ül: az idő homokja.

5.

S a szerelem - hát még a szerelem!
Menjünk tovább. Amundevill Adélke -

²¹⁴ »Don Juan« utolsó énekeit 1823-ban írta Byron, de csak 1824 márczius havában nyomatta ki, pár héttel halála előtt. Az, amit sokáig rebesgettek, hogy több kiadatlan ének maradt volna Guiccioli grófnő birtokában, alaptalannak bizonyult. Már azért sem lehetett igaz - jegyzi meg helyesen Gildemeister, akinek érdekes kommertárjaiból én is sokat átvettem - mert Byron, aki ritka őszinteséggel írt meg mindent, leveleiben egy szóval sem említi, hogy művét a XVI. éneken túl folytatta volna; és Moore Tamás sem tudott róla, pedig Byron nem titkolódzott előtte.

(Mily dallamos név; párját nem lelem;
Zenévé válik tollam perczegése;
Egyébként mindütt hall az én fülem
Nótát, zenét: nád-suttogásba', szélbe',
Erdőben, hol morajlik a patak;
E por-világ szférák visszhangja csak.)

6.

Amundevill Adélke tisztességét
Veszély fenýíti: egy parányi folt;
Kevés delnő van, a ki élte végét
Úgy éri el, hogy egyszer sem botolt;
Borhoz hasonlók, mely - fölbontva - czégét
Azaz czímlapját megczáfolja; bort
És asszonyságot, míg vén kort nem érnek,
Meghamisít gyakorta bűnös érdek.

7.

De tiszta bor volt Adelínom; ő
Valódi nektár; friss zamatja van;
Értékes, mint a metszett drága-kő,
Tündöklő, mint uj veretű arany;
Lap, melyre írni sajnálj óh! idő!
És kölcsönét engedd el: zordonan
Pontos természet, nagy hitelezőnk,
Egyetlen, kit nem szed rá semmi tönk!

8.

Halál! Legszörnyebb zaklató! Naponta
Kopogsz ajtónkon; halkán kezded el,
Mint félénk kalmár, a ki sáppadozva
Megy a gavallér lépcsőjére fel;
Elküldve sokszor és méregbe hozva,
Dörömböl végre, durván követel;
Tappot se megy, míg készpénzt nem kapott,
Vagy egy kitöltött váltó-úrlapot.

9.

Dúlj mindent, csak a szépséget ne öld!
Oly ritka, lásd, s te falsz ügyis sokat.
Ha téved olykor, mégse' gyömöszöld
Mindjárt agyon, sőt vezekelni hadd!
Szikár inyencz, ki megrágod a föld
Népségeit, nőkkal ne légy te vad!
Szüntess meg egypár női nyavalyát,
S falj annyi hőst, a mennyit bír a szád.

10.

Ha Adelint valami érdekelte,
Igen naiv volt (mint már mondtuk ezt)
Talán mivel nem könnyen gyúlt a lelke,
Vagy nem mutatja, ha lobogni kezd,
Főrangú lévén s pompásan nevelve.

Egy szó mint száz: kedvelte a nemest,
Az ártatlant, s gyanútlan adta át
Szeplőtelen, szent érzésnek magát.

11.

Hallott Juánról egyet-mást a fáma:
E lármás, élő hírlap révin; ám
Enyhébb bíró e pontban szende dáma,
Mint mord erkölcsü férfi; és Juán
Morálra tett szert immár Angliába';
A régiből nincs benne semmi tán;
Olyan volt, mint Alkibiád: tudott
Jól élni mindütt, ahová jutott.

12.

Talán azért oly csábító a lénye,
Mert nem kíván csábítani nyakra-főre;
Szavában nem cseng a gavar fölénye,
S tanult mosolylyal nem tekint a nőre;
Tekintetének nincsen büszke fénye,
Nem játszik Ámort, mint a hiu dőre:
»Tessék, ha tudtok, ellentállni!« - Ez
Ficsúr-erény, de férfit tönkre tesz.

13.

Hibás modor, mely célhoz nem vezet
(Bevallanád, ha nem röstellenéd)
S Juán ily móddal nem szövetkezett;
Sajátos báj áradt belőle szét;
Őszinte volt - vagy legalább hiszed,
Hogy az, ha édes hangja cseng feléd.
Szívekre Sátán sok nyillal lövöldöz,
De szép hanggal legbiztosabban öldös.

14.

Szelíd valója, finom modora
Minden gyanút kizár, lefegyverez;
Szeméből látszik: bár nem fél soha,
Inkább kerül pörpatvart mint keres.
Talán nem tudja hogy mit ér, noha
Boldog hiány tulajdonképen ez,
Mert a szerénység önmagát díjazza,
S igénytelenség sokszor visz magasra.

15.

Derült, kecses; nem lármás, csak vidor;
Kedvelték, ámbár bókot nem hadart;
Mások gyöngéit megfigyelte jól,
De nem csufolta nyiltan a badart.
Büszkével büszke; nem gőgös botor,
Csak mást becsülván, önmagára tart;
Elsőnek lenni célja sose volt,
Fölényt nem tűrt el és nem gyakorolt.

16.

Azaz csak férfiakkal szembe' -: nő
Azzá tehetted, a minek kívánta;
S asszony képzelme pompás színező:
A csinos rajzot dús fantáziája
Remekké festi; - úgy van, az a fő,
Hogy ez működjék, mert akkor kiállja
- Alakjait transzfigurálva hévvel -
Hölgyünk a versenyt Ráfael színével.

17.

Adél, magából indulván ki, más
Emberre is szép színeket rakott;
Jót így visz jégre jámbor ön-csalás,
S ez okból lőnek bölcsek is bakot.
Jobb mester nincs mint a tapasztalás,
De jaj, jaj annak, kit megoktatott,
Jaj, balga bölcs, ki nagy tanoknak élész,
Feledvén, hogy bolondoknak beszélsz!

18.

Nincs így, nagy Locke? És Bacon, te még
Sokkal nagyobb? Nagy Szokrát lelke? Hát
Te legdicsőbb, kinek beszennyezék,
Hóhérrá tették tiszta szent tanát?²¹⁵
Bigottokért haltál kereszten Ég
Szelíd fia!... Ez lett a vége, ládd!
Ha összeírnám, kötetekre menne,
S minden nemzetnek része volna benne.

19.

De én nem járok ily magasba'; lenn
Vizsgálgom a zajgó tömeget;
Nem a dicsőt: a tarkát keresem,
A mit elém az élet árja vet
E történet számára; rímre sem
Nézek nagyon; ontom, ahogy lehet;
Múzsám fecseg, fesz nélkül, könnyedén,
Mint séta vagy lovaglás-közben én.

20.

E rögtönző poézis mennyit ér,
S kell-e tehetség hozzá, nem tudom,
De így fecsegve fölpezsdül a vér,
S megkönnyebbülsz, ha órák súlya nyom;
És lompos versem senkitől se kér
Bért vagy kegydíjat, bátran állitom;
Világ forgását érdeklődve nézem,
És a mit érzek, azt elfütyörésem.

²¹⁵ Mivel manapság kerülni kell a kétértelműséget, kimondom, hogy a »legdicsőbb« alatt Krisztust értem. Ha Isten valaha emberré vagy ember Istenné lehetett, ő az volt mind a két alakban. Én sohasem támadtam meg tanait, csakis azokat, akik éltek vagy visszaéltek vele.« - *Byron*.

21.

»Omnia vult *belle* Matho dicere - dic aliquando
Et *bene*, dic *neutrum*, die aliquando *mále*.«²¹⁶
Az első ritkán sikerül, halandó,
A másik inkább (szent lélek ha száll le);
A harmadik szintén nagy föladat; no
A negyedikhez ért mindenki (áll-e?);
Nos hát, hogy kaphass egy jó harapást,
E négyet gyúrom itt egészbe, lásd.

22.

Szerény vagyok; - ez volt az én erényem
Mindenha, mint a büszkeség hibám;
Rövidre vágytam szabni költeményem,
De most mind terped, úgy eljár a szám!
Ha kritikusnak bókólnék keményen,
S a zsarnokságot nagyra tartanám,
»Kompaktabb« lennék, ó elismerem,
De opponálás a karakterem!

23.

Ám rendesen a gyöngébbel vagyok,
Úgy hogy valóban azt hiszem: ha tán
A most kevélyen henczegő nagyok
Mind elbuknának, egy perczig vidám
Lennék bizonynyal (van rá némi ok),
De royalista lennék azután!
Utált előttem minden udvaronc,
Még akkor is, ha mokráké a koncz.

24.

Hiszem, hogy jó férj tudtam volna lenni,
Ha Hymen kissé meg nem süti számat;
Csuklyás-barátnak tudtam volna menni,
Hogy mindenütt meglássák babonámat.
Rímmel magam' nem vágyom tönkre tenni,
Hiú sovárgás bennem sose támad
A versírók tarkálló köpenyére,
Ha nem rántják le rólam elejénte.

25.

De »laissez aller« - én a mai kor
Rajzát adom. Könnyűnek látszik ez,
És azt hiszed, hogy szárnyalás (komoly,
Longinnak tetsző) itt fölösleges.
Tévedsz. E rajt nehéz színezni jól!
Természetet kell hogy vászonra vess,
S az általánost kell mutatnod: ám itt
Csak a különöz mesterkéltsege számít.

²¹⁶ Martial epigrammja. Értelme: »Szépen akarsz mondani mindent? Mondd néha jól, néha se így se úgy, mondd néha rosszul!«

26.

Ember csinált hajdanta divatot, - ma
Fordítva megy: - embert divat csinál;
Úgy állnak ott, megnyírva és szorongva,
- Kilencz közül nyolcz - mint a birkanyáj;
E torz, lapos jelen fölött borongva,
Értem, ha most a költő szíve fáj:
Vagy régi jobbat kell másolnia,
Vagy rólad írni, meddő kor fia!

27.

Föl, Múza, föl! A mit tudsz adni, add;
Csapongj, ha nem bírsz fenn szárnyalni; szádön
Ha fenséges, remek dal nem fakad,
Légy kómikus, mint ők, a kik hazádon
Uralkodók ma; lelsz majd tárgyakat;
Kolumbus egypár kis hajón, naszádon
Az óceánnak bátran neki vágott,
És úgy talált fel egy nagy új világot.

28.

Látván Adélom, hogy hálóba lép be
Már-már Juán, becsét is látva tisztán:
Mély érdeklődés költözött szívébe,
Tán mert az érzés új előtte s friss... tán
Mert ártatlan volt hősöm ifju képe;
(Mely ártatlant némelykor jégre visz tán);
Némber levén, fél-rendszabályt gyűlöl;
Juánt megmenti, ezt fogadja föl!

29.

Nagy súlyt helyez baráti jó tanácsra,
Mint mindazok, kik ingyen kérik, adják
(Bár hálátlanság rendes napi ára
E portékának); - elméjét ragadják
Morális eszmék; úgy van, a morálra
Legüdvösebb lesz (csak gazok tagadják),
Ha Don Juán megnősül; jobb paizs
Nem létezik; mindjárt ajánlja is.

30.

Mély tisztelettel jegyzi meg a Don,
Hogy a dologhoz kedve van... de hát
A végrehajtás nem könnyű; nagyon
Nehéz rábirni most mindjárt magát
A választásra; meg hát hol vagyon
A kedves miss, ki kosarat nem ad?
És hogy volnának itt számára nők,
De régesrégen - férjnél vannak ők.

31.

Egy hölgy ha már jól elhelyezte mind:
Lányát, nővérit s több tuczat rokont,

Nagyobb gyönyör nincsen számára, mint
A házasítás, - mintha összefont
Két szívet, bárhol, bármikor, ha int
A kedvező percz; bűnnek ezt ne mondd,
Sőt inkább: ettől lesz ritkább a bűn;
Csupán ez okból csüngnek rajta hűn.

32.

Mondom, - kivéve hajadont, a kit
Nem vettek el még, vagy másféle dámát,
Kit semmikor se vesznek nőül - itt
Hölgy nincs olyan, ki házassági drámát
Ne forgasson fejében egy kicsit,
Követve a tudós görög irányát,
És ágyat, asztalt »egység«-gé csinálva
(Csakhogy némelykor farce-szá lesz e dráma).

33.

Vagy egyetlen fiának kell a nő,
Vagy egy nemes, vállalkozó rokonnak,
Kinek nincs pénze (csak vénája bő);
Egy-egy magányos, tiszta vérű don-nak,
Kinek utód kell, mert hát rémitő
Nagy vesztesége, kára vón a honnak,
Ha elpusztulna sarj (s vagyon) hiján;
Ezek számára van sok úri lány.

34.

De válogatnak is közülök: ez
Dúsgazdagot kap, az meg csodaszépet;
Ezé a dalban módfölött jeles,
Azé a jó, ki nem vág soha képet;
Ezé a képzett és tökéletes,
Ki a műveltség csúcspontjára lépett;
Egy nőt ajánl a nagy konneksziója,
Más nőt meg az, hogy mit se tudni róla.

35.

A házasságra »harmonista« Rapp²¹⁷
Mikor telepjén zárlatot vetett, -
(S e szekta - mondják - folyvást gazdagabb,
Virágzóbb lészen, mert a kisedet
Adagban méri; pluszt ott egy se kap,
Mindenki csak szükséges szájt etet) -
Miért nevezte garçon-gyarmatát
»Harmóniának«? Gúny ez vagy mi hát?

²¹⁷ Ez a rendkívüli és virágzó amerikai német gyarmat nem zárja ki teljesen a házasságot, mint a quakerek, de korlátok közé szorítja a szülést. Évek sorára kiméri, hogy ennyi meg ennyi gyermek lesz születendő és ragaszkodik az »engedélyezett« számhoz. Emiatt azonban a gyermekek bizonyos időben (néha mind ugyanabban a hónapban) csapatostul jönnek a világra, olyanformán, mint a bárányok.

36.

Csak gúny lehet: vagy rád, harmónia,
Vagy rád, házasság, szétválasztva ekkép;
De bármikép van: Némethon fia
Jól megcsinálta összhangos telepjét;
Különb az, mint szektáid, Anglia,
Ámbár te többet »termelsz« ó remek nép!
Helyeslem a szokást, csak a czimét nem,
Bár hogy' szoktak meg ily szokást: nem értem.

37.

De Rapp bizonynyal durva ellentéte
A matrónáknak, kik Malthus daczára
Hévvvel tanítják, hogy az ember léte
Csak arra van, hogy buzgón propagálja
Kedves faját; bár Európa népe
Nem fér el itt már s tódul új világba,
Lévén szerelmet s burgonyát imádó!
E két növénynyel nem bír semmi Kátó!

38.

Nem olvasott tán - jó lett vón pedig -
Malthusból semmit szép Adél. E bús
Elméből folyt a tizenegyedik
Parancs: »Leányt ne végy el - csak ha dús!«
Tisztellek én, nem illetlenkedik
Múzsám veled, te bölcs és koszorús,
De aszkezist szül tényleg ez a thézis,
Vagy hát a házasságból lesz mathézis.

39.

Adél úgy vélte, hogy telik Juántúl
Egy háztartásra, sőt - *kettőre* is,
Ha úgy fordulna vőlegény-korán túl,
Hogy erre jut; s e részben némi kis
Chance mindenütt van; sokszor tönkre sántúl
A házasságban mátkák lába - hisz
Kör-táncz az is! (Festőt hiressé tenne
Mint a Halál-táncz Holbeint, - egyre menne!)

40.

Adél magában eldöntötte már:
Juán megnősül - és ennél marad.
De *kit* vesz el majd? Itt van miss Agár,
Miss Pék, miss Kék, miss Lék és miss Garat;
És itt a két szép, dús Aranysugár;
Ezeknél biztos diadalt arat;
Bármelyikét nejévé udvarolja,
Mind úgy fog járni, mint a pontos óra.

41.

Itt van miss Tejhab, síma mint a tó
Hév nyár szakán; valója csupa krém,

Egykedvűség tejszíne; híg savó
Lappang ugyan lenn, míg a felszíné
Kék árnyalat: mindegy, elvenni jó!...
A szerelem vad: tűzbe-vízbe mén,
De béke és tej-kúra kell - hatásos -
A házasságnak, lévén sorvadásos.

42.

S itt van miss Zabszár Audácia,
Vállalkozó hölgy, a kinek csupán
Dús hercegek elsőszülött fia
Lett volna jó. (De napjainkba' tán
Végkép kihalt a hercegek faja,
Vagy rossz csapáson járt a büszke lány:
Horgon csak egy kis idegen akadt,
Török vagy muszka - egy sem ér sokat).

43.

S itt van - de mért beszéljek róluk én,
Ha Don Juán egyet se méltat szóra?
Egy mégis tetszik: - bájos arczu lény,
Főrangú s jobb rangjánál: Raby Róra!
Ugy néz le ránk - valója csupa fény -
Mint égi csillag aljas földi porra;
Gyöngéden fejlőd, kedves, szép alak,
Igéző rózsza, félig nyílván csak.

44.

Egyetlen gyermek; dús, nemes, de árva;
Figyelmes gyámja jól gondját viselte,
És mégis oly bús, - oly magába zárva
Tekint körül borongó ifju lelke.
Nem víz a vér! Fáj a szülők halála,
S a vesztett otthont vágyaid betelte
Nem pótolhatja. Az a tudat éget,
Hogy porrá vált legdrágább köteléked!

45.

Gyermekekre vall bimbózó kelleme,
S még inkább finom, serdülő alakja,
De fenséggel néz, mint szeráf szeme;
Ifjú - de mintha kőből vón faragva;
Tündöklő és bús, mintha szelleme
Szánná a vétkest s másokat siratna;
Minthogyha ülne Éden gátja mellett,
S gyászolná azt, kinek távozni kellett.

46.

Katólikus volt, buzgó, szigorú,
A mennyiben megfér nemes szívével;
Bukott hitét a rajt' ülő ború
Még szebbé tette s csüggött rajta hévvel;
Nagy dolgokat vitt véghez ércz-karú

Ősök csoportja és egysem vevé fel
Az új hit jármát; végső sarjuk ő,
Vallásukból betűt sem engedő.

47.

Nem tudja még, hogy milyen a világ,
S szeméből látszik: tudni sem kívánja;
Magányosan nőtt, mint rejtett virág,
S szívének volt saját derült világa;
A hódolat mély tiszteletbe vág
Ha néki szól; úgy tetszik, trónra hágva
Magasból néz le; és - ifjakinál éppen
Nem gyakori - erős önerejében!

48.

Csodálatoskép Adelin listája
Róráról nem tőn említést, pedig
A többienél származási fája
Sokkal különb s utól sem érhetik
Vagyon dolgában; sőt erénye, bája
Szintén van annyi, hogy nem mérhetik
Hozzá a többi; párosodni kész
Magányos úrnak kincset ér e kéz.

49.

Hiányzott onnan, mint a Brútus szobra
Tibérius pompázó körmenetjén.
Juánnak is feltűnt ez s mosolyogva,
Félkomolyan tett róla szót, szeretvén
Okát megtudni; ám redőkbe fogva
Szép homlokát s gögös pillantást vetvén,
Adél nem érti, mit talál Juánom
»E prűd, hideg, éretlen, néma lányon!«

50.

Juán felel: »Katholika levén,
Hozzávalóbb lány nincs e nők sorába;
Sebet hasítna anyjának szívéen,
S okvetlenül kiátkozná a pápa,
Ha -« Itt Adél, mélységesen hívén,
Hogy nincs ember (ha csak nem bamba, kába),
Kit meg ne győzzön: azzal áll elő,
A mit már mondott (mint a többi nő).

51.

S vajjon miért ne? Egy ok, ha okos,
Nem romlik el, ha százszor újra mondod;
Viszont nem árt ismétlened, ha rossz,
Más-más szavakkal; mondj bármily bolondot
S tartsd fön merészen - ez zavarba hoz
Még bölcsset is: meggyőződ, porba ontod,
Vagy - épp olyan jó - végül holtra fárad.
Csel, ostrom mindegy, csak bevedd a várat!

52.

Mért volt Adélban ily előítélet
(Mert *az* volt, nem más) egy leány iránt,
Kinek diszéhez nem nyúlt még az élet,
Kinél arcz s termet bájos egyaránt?
Itt véleményt megkoczkáztatni félek.
Nemes természet volt Adél: se' bánt
Se' korhol embert kisszerűleg; ám
A természet bolond egyáltalán!

53.

Komoly nyugalma nincs talán inyére,
A hogy' néz Róránk e komédiára,
Melytől kigyúlad ifjak könnyü vére?
Mert sértőbb nincs ember hiú fiára
S lányára nézvést, mintha érdemére
Gáncsolva néznek s szégyenkezve állja
- Mint Mark Antón' Cézár verő szemét -
Néhány magasb lény fenkölt jellemét.

54.

Nem volt irigység - nincs Adél szívében,
Rangjához sem fér; megvetés se volt;
Hisz a leányka összes bűne éppen
Csak az lehetne, hogy nincs rajta folt.
Nem féltékenység - ej, de mért eképen
Lidérczet űzni? Hogy megindokold?
Azt, hogy mi *nem* volt, könnyű eltalálnunk,
De hogy mi volt - e részben rosszul állunk.

55.

A kis leánynak nincs fogalma sem
Minderről. Itt vendég gyanánt van ő...
Hullám a rang s báj ünnepélyesen
Lejtő folyóján, melyre a tünő
Percz vet sugárt, hogy elvakúl a szem.
Ha sejtené e kedves kicsi fő,
Hogy min vitáznak, mosolyogna tán;
Oly gyermeteg, vagy oly bölcs volt e lány.

56.

Nem imponál Adél kevély fölénye,
Nagy csillogása néki; az egész
Szemében csak János-bogárka fénye,
S tisztább sugárért csillagokra néz.
Juán valója, nagyvilági lénye
Rejtély előtte, ámde nem igéz,
Nem bűvöl itt e csábos meteor,
Mert szép arcz láttán vére sose' forr.

57.

Még híre sem hatott rá - mert híresség
Volt osztályrésze, az a fajta, mely

Ritkán olyan, hogy asszonynak ne tessék,
Mert fél erényt s egész hibát kever;
Együtt: vonzó bűn és dicső gyerekség,
Botlás: erőben s hévben oldva fel; -
Még ily pecsét sem hathat viaszára,
Olyan hideg, vagy úgy vigyáz magára.

58.

Ily jellemet Juán nem ért; nemes,
De mégse Hajdó, bár azzal rokon,
És bámulatra szintúgy érdemes
Szép tündöklése; hullám-vert fokon
Nőtt az, természet gyermekéül; ez
Szintén igaz, de már nem hisz vakon;
A szív műveltebb, elmésebb a fő;
Különbözők, mint rózsza s drágakő.

59.

E szép hasonlatot kivágva (látom
Hogy sáppadoztok), még tovább s »fuvom
A riadót«, mint mondja Scott barátom,
Nagy Scott, az én szuperlativusom,
Ki mórt, keresztényt, szolgát, kancza-háton
Lovagló hőst oly pompás versbe nyom,
Minthogyha kettős örökkössé volna
Sekszipír s Voltairenek s nyelvükön dalolna.

60.

Megyek tovább és festem a világot
Szerény ecsettel, úgy mint rendesen;
Leírom, ember, gőgöd, hiuságod,
S nincs gondom arra: olvasod-e, nem?
E könyv miatt sok bosszus ember vágott
Keztyűt elém s fog vágni még, hiszem;
De mindegy! Sujts bármily csapással Ég:
Költő vagyok - vagy legalább valék!

61.

Juán s Adél kongresszusa (miképen
Ma-napság minden kongresszus) felette
Kemény zúrhangba készült csapni éppen,
(Adélt a tárgy nagyon makacscsá tette).
De most harang szól és jelenti szépen:
»Ebédig egy órád van készületre!«
Időtartamnak tán hosszú is ez,
Hisz hölgyeinken oly kevés a mez.

62.

Az asztalnál nagy harcz kezdődik el!
Pajzs, fegyver ott: kés, villa, cifra tál;
Hatalmasan, pompásan énekel
Lakmározásról vén Homér, ez áll;
De hogy soroljon a poéta fel

Modern menút? Több fejtörést csinál,
Rejtélyesebb egy sauce, egy ragout néha,
Mint orvosok s boszorkák kotyvaléka.

63.

»Soupe à la *bonne femme*« kezdte meg a sort,
Igy nevezik, de hogy mért? Tudj' a kő;
Pisztráng jött aztán, - képes telt gyomort
Igézni - s »Dindon à la Perigieux«;
Volt ott - szent Isten, e nagy úri tort
Lesz-é erőm leírni? - volt dicső
»Soupe à la Beauveau« és utána fris
Bárányszelet, meg némi malacz is.

64.

De összesítem mindet egy tömegbe,
Mert részletezván a fogásokat:
Múzsám vadabb exczesszusokba menne,
Mint más mezőn, a hol rá gáncs szakad;
Hogy kissé gourmand, nem tagadja meg, de
Gyomrával eddig nem vétett sokat;
Egy kis falás most mindamellett jó lesz,
Ettől, ha lankad, víg és vágtató lesz.

65.

Tyúk »à la Condé«, vad-sült, porhanyó,
Lazacz-cottlettek genfi szósza'; bor,
Mely Nagy Sándort megölné újra - (Ó
Remélem, ily hőst nem szül földi por
Még egyszer); és vékonyra szelve jó
Westfáli sódar; Champagne nedve forr;
Fehér a habja - szüntelen veti -
Mint Cleopatra olvadt gyöngyei.

66.

Volt mindenféle, majd »à l'Allemánd«
Majd »à la timbale« és »à l'Espanyól«;
Nem érti senki, ám ez kit se bánt,
Lévén a mártás elkészítve jól;
Volt sok nyalánkság »entremets« gyanánt
(Majszolni kissé, míg ábrándozol)
És - ó dicsőség, te hatalmas bástya! -
Sült foglyokon Lucull' »triumf-palástja«.²¹⁸

67.

Mérhetjük-é Cézároknak ünnepét
E gombás léhez? Vajjon hova lett
A dísz-kapú, mely büszkén nézve szét,

²¹⁸ Étél »à la Lucullus«. Ez a hős, aki meghódította Ázsiát, sokkal nagyobb hírességre tett szert azzal, hogy a cseresznyét legelőször ő hozta be Európába és még néhány fogás kitűnő étek elnevezésével; és igazán kérdés: nem használt-e többet az emberiségnek (eltekintve a csömörtől) szakácsművészetével, mint diadalaival? - *Byron*.

Görnyedni látott hódolt népeket?
Elmúlt, akár csak egy hosszú ebéd.
Tovább nem vágok gyászos képeket:
De ah modern hősök ti, hagytok-é
Olyan nevet, mely jobb lesz, mint e lé?

68.

A szarvas-gomba csábitólag int,
S ingerlő étel a »puits d'amour«, ²¹⁹
Ámbár a konyha sok művésze mind
Másképp vegyíti; vedd hát finom úr
A legjobb könyvet s készítsd a szerint,
A legjobb könyvet, mely szabályba gyúr
Húst és halat; e »kút« kedves nagyon,
Kivált ha benne - confiture vagyon.

69.

Elmélkednünk kell e fölött valóban:
Csak két fogás is mily sok észre vall!
Mennyit haladtunk indigestióban,
Számítsa más ki, - gyöngé rá e dal.
Ádám szimplán élt a paradicsomban;
Ki hitte vón, hogy étel és ital,
A természet nyers, egyszerű szüksége
Művészetté lesz? Nagy vivmány, az égre!

70.

Pohárka csengett és székén feszengett
A nagyszerűn ebédlő férfi had;
Finom hölgy babrált s mindenből szűken vett
Kecses villája; ifjabb urakat
Belső tűz enni éppen így nem enged,
Mert a suhancz nem ínyencz; többet ad
Csinos szomszédnők suttogó szavára,
Mint minden sültre és crèmek havára.

71.

Jaj! őzről, nyúlról már nem írhatok,
Se rólatok: purée, consommé, salmi!
Pedig mily finnyás, csengő hangzatok!
Ilyen zenét rostbeef nem tud sugalni.
Nem illenék immár dalomba sok,
A mit bevágván, meg lehetne nyalni
Utána szánkat - véget ért a lakma!
Dicső »bécasse«, téged se rajzollak ma!

72.

Se téged, fagylalt és száz más, a mit
Remekké kotyvaszt nyers szörpből a *goût*;
Izlésnek is bátran mondhatjuk itt;

²¹⁹ »Petits puits d'amour garnis desconfitures.« A legklasszikusabb mellékételek egyike. Lásd: Almanach des gourmands, Code gourmand, Le cuisinier royal stb. stb.

Ebéd előtt e szép, parfum-szagú
Frank szót használom -: később egy kicsit
Megdöbbszent, lévén baljós hangzatú,
Rokon a *goutte*-tal! Nem vagyok göthös vén,
De még gyötörhet (s téged is) a köszvény!

73.

Ambróziád' szintén mellőzni kell
Olajbogyó, szőlőnek ízes párja,
Nekem mindenhol kedvencz eledel,
Athénben épp úgy mint Hispániába';
Gyümölcsödet vígan költöttem el,
Ülvén Hymett vagy Súnium fokára,
Ebéd gyanánt, mint hajdan Diogén,
Kitől származtam félig-meddig én.

74.

E szárnyas, hal, növény s hús-ételek
Fölcziczomázott chaosza körül
Volt elhelyezve a vendég-sereg,
Oly tarka-barkán, mint a tálak. Úl
Egy »Espanyól«-nál a Juán-gyerek,
Nem hölgy az: - étel, szemnek gyönyörűl;
Csak abban mintáz dámát, úri lányt,
Hogy kívül pompás és belől pikánt.

75.

A véletlen még azt is elkövette,
Hogy Don Juán kis Róra és Adél
Közé került. Tessék ily környezetbe'
Jól enni annak, kibe szenvedély
És szív szorúlt! Különben sincs ma kedve.
Már disputájuk elrontotta. - Mély,
Szuró pillantást vetve rájuk, itt-ott
Egy szót Adél Juánnak is hajított.

76.

Hinnem kell, hogy a szemnek füle van,
Mert némely hölgyhöz egy-egy röpke szó
Nagy messziről is eljut pontosan,
Hang, mely fülekkel már nem hallható;
Ily hangot ad a csillag, mely rohan,
Hatalmas zaj, de hozzánk nem ható;
A nő megérti, - ó csodák csodája! -
Azt is, a mit nem mondott senki szája.

77.

Közönynyel ült ott Auróra, - ez
Sért meg legjobban büszke daliát,
Mert azt jelenti, hogy »nem érdemes
Tisztelt uram szót vesztegetni rád«.
Juán nem önhitt (bár önérzetes),
De ily hidegség törként járja át;

Olyan, mint jég közé szorult hajó,
És annyi jó tanács daczára - ó!

78.

Sok semmiségre nem szólt mitse még,
Vagy annyit csak, a mennyit megkíván
Az illemtan. Arczocskán pír nem ég,
Nem mosolyog, sőt rá se néz a lány.
Ej hát mi ez? Szerénység? Büszkeség?
Vagy másra gondol? Vagy butácska tán?
Az Isten tudja! Ám Adél e kint
Már észrevette s győztesen tekint.

79.

Azt mondja mintegy: »Mondtam én előre!«
De nem helyes ekép ujjongni, mert
Épp e miatt lesz még dőrébb a dőre;
E káröröm vészes kalandba vert
Sok jó urat, ki már most nyakra-főre
Kereste juszt is a komoly sikert;
Aztán mindnyájan jósolunk s ha nem
Válik be, hát haragszunk rémesen.

80.

Juán is egypár bókkal áll elő;
A mit mond, inkább finom mint merész,
De benn' van (érti nagyvilági nő),
Hogy czifra szónál sokkal többre kész.
S a krónikás azt írja (vagy merő
Sejtés csupán?) hogy Róra olvad és
Szép börtönét elhagyja lelke; bár
Még nem figyel, de van mosolyja már.

81.

Előbb felelget, majd kérdez; s Adél,
Ki hitte, sőt meg volt győződve róla:
Beteljesül jövendölése -: fél,
Hogy csábító kaczérrá lesz e Róra;
Két véglet, hogyha elmés főben él,
Ily szörnyü gyorsan jut találkozóra;
De most szempontja túl-előkelő,
Mert Róra nem volt ily szabásu nő.

82.

Nem, e csodát írjuk Juán javára!
Kevély alázat ül hódítva benne,
Mely úgy figyel nő legkisebb szavára,
Minthogyha mind trónok parancsa lenne;
Tapintat, mely az alkalmat bevárja,
S mal-à-propos-ra egy lépést se tenne;
Ha kell, merész; ha kell, félénk, komoly;
Mindent kifürkész vagy megostromol.

83.

Rórán nem látszott mindjárt a hatás.
Hizelkedő elméncznek nézte, bár
Hamar belátta, hogy Juánka más,
Jobb mint azok; de most elkezd már
(E kis kezdetből lesz nagy folytatás)
Élvezni bókját, mely nem csapodár
Hizelkedés, sőt csupa hódolat,
S büszkére éppen ennél fogva hat.

84.

Aztán Juán csinos volt, - ezt a nők
Beismerték mind, bár ez által - Ég! -
Sok szarvat kaptak tisztes úri fők!
De döntsön ebben a birói szék.
Megyek tovább, a perczek sürgetők!
Gyakran csalárd (van példa rá elég)
A csinos arcz, - és mégis! Nincsen oly
Derék könyv, mely több búbájt gyakorol.

85.

Kis Róra inkább könyv- mint arcz-buvár,
Ifjú, de mély bölcsesség hatja át;
Minerva több előtte, mint a báj
Szelíd nemtői, lenge gráciák.
De hát a virtus, szűk ruhájú bár,
Nem hordja vén-kor kényszer-zubbonyát!
S még így is -: Szokrát' vallja, hogy a szépen
(Diskrétül) csüggött teljes életében.

86.

Kis lány e pontban mind Szokrát hive,
S ártatlanok, mint maga Szokrates;
Mert hogyha e dicső görög szive
Igy ég, lobog, mikor már hetvenes
(Páros beszédben Plátó írta le),
Bizon nem bűn leánykákban sem ez,
Csak tulságig ne égjenek soha!
Mérték: - rám nézve ez a »sine qua«.²²⁰

87.

Ha mondok egy vitás dologgal szemben
Két véleményt, mint lord Coke,²²¹ a magas
Pártatlan ész, ezennel kijelentem:
A második valódi és igaz.
Van tartalékul több is a fejemben,
Sőt néha - egy sincs (s legjobb mindig az);
Ah! jó poétám, konzequens maradhatsz,
De akkor rólunk *hű* képet nem adhatsz!

²²⁰ Subauditur »non«; a rím kedvéért maradt el. - *Byron*.

²²¹ Anglia legkiválóbb jogi tekintélye.

88.

Ha minden ember ellentmond magának,
Egész világnak ellentmondok én,
S magamnak is! De nem! nem! Sose támad,
Sosem veszekszik az, ki e tekén
Mindent kétségbe von. (Tartom a számat.)
Forrásod tiszta pályád kezdetén
Igazság, ámde kontradikciókon
Lejtesz tovább, sőt néha - fikciókon.

89.

Vers, védírat, mesécske: mind csaló,
És mégis mind igazságot terem,
Ha a talaj szántás-vetésre jó.
Mesék hatása sokszor végtelen!
Szebbé lesz bennük - mondják - a való,
De a való mi? Kulcsát hol lelem?
Bölcs adja? Nem! Sok mindent félre vet.
Vallás? Igen! De mék felekezet?

90.

Pár millió lény téved, annyi szent,
Vagy - még kisül - mindnek igaza van!
Segítsd meg Isten e fagyos jelent,
Mert oltár-lángja már-már hamuban;
Küldj új prófétát, vagy költsd fel a lent
Rég szunnyadót. Egy-egy hit csakugyan
Megkopna végkép néhány ezer évvel,
Ha Isten néha nem frissítené fel.

91.

Tessék! Megint az absztrakt bölcselem
Titkát piszkálom! Nincs ember talán
Békésebb mint én, - és mégis (velem
Kaján a sors vagy hóbot mér rám)
Minduntalan bezúgom a fejem'
A múlt, jövő vagy a jelen falán!
Pedig mérsékelt presbyter levén²²²:
Tróját s Tyrust egykép kedvellem én.

92.

De teológusnak bár szelíd vagyok,
S méltányos a metafizika-félém,
És szellemem pártatlanul ragyog,
Mint Eldoné²²³ bolond-bizottság élén:

²²² Presbyter: a skót államegyház tagja, higgadtan gondolkozó, nyugodt, megfontolt embert, aki kerüli a szélsőségeket és gyűlöli a szekták disputáit. Byron anyja skót nő volt és ő maga is Aberdeenben részesült a nevelés első áldásaiban.

²²³ John Scott, Earl of Eldon 1801-től 1830-ig (csekély megszakítással) Anglia főkancellárja. A főkancellár egyúttal az országos főgyám s ennek révén tébolyodott egyének ügyében a legfelsőbb fórum.

John Bullnak addig békét nem hagyok,
Míg föl nem rázom csúf bukása szélén.
Ha e czudar királyokat szemlélem,
Vad düh fog el s forr mint a Hekla vérem.

93.

Morálom az, mely emlegetni kész
Egyházat, státust, nem víg ösztönöm;
A vágy, hogy erkölcs hassa át egész
Világot! Czéлом (tartsa észbe Ön)
A társadalmat »föltálatni«, - és
E lúdat ergó virtussal tömöm.
S hogy minden izlést felszolgáljak itt,
Kisértetekről mondok valamit.

94.

Most száműzők minden bölcsészetet,
És mindenféle filozófiát,
A mely bolonddá főt valaha tett;
Most más emberré alakúlok át.
De konkolyt Múzsám eddig sem vetett,
És nem viselte rosszabbúl magát
(Bármit beszélsz) mint más, ki dolgozabb,
Kapaszkodóbb, de tapsot mégse kap.

95.

Zord olvasó, lelket láttál-e már?
Nem, - csak hallottál róla... csitt! tudom!
Ne sajnáld, hogy szemed nem látta -: vár
Még e gyönyör rád földi útagon;
S ne gondold, hogy tréfálok itt sivár
Elménczkedőként s gúnynyal duggatom,
Tömöm be kútját nagy titkoknak én: -
Hitem *komoly*, mert hát alapja tény.

96.

Komoly? Nevetsz. Csak tessék. Ámde nékem
Nincs kedvem hozzá. Egy helyet tudok
Hol kísértet jár; - hol van? mely vidéken?
Nem! Nem mondom meg; inkább hallgatok;
Szeretném, bár feledtem volna régen,
Mert »árnyak rémitik Richárdot«; ok
Van nálam is, hogy lelkemet betöltse
A félsz s borzongjak, mint Malmsbury bölcse.²²⁴

97.

Éjfél... (Dalolni éjjel szoktam én,
Majd mint bagoly, majd mint fülemüle):
Tudós Minerva bús szárnyassa rém-
Hangan süvölti házamat tele;
Falakról ódon kép mered felém

²²⁴ Hobbes. - Kétkedett a saját lelkében, de félt a másokéitól.

(Ah! nyájasabban is nézhetne le) -;
Kályhám parázsa hamvad csöndesen -
Talán sokáig is voltam ma fenn.

98.

Ezért, bár verset nappal sosem írok
(Gondolnom akkor más egyébre kell,
Ha általában gondolkozni bírok) -
Ezért most némi borzongás fog el;
Jó lesz, ha témám, melyből néma sírok
Lakói kelnek, délig szünetel.
Ó! meggondolnád, csak helyemben volnál,
A míg erről mint babonáról szólnál!

99.

Az élet két világ között lebeg,
Mint rezgő csillag éj s nappal határán.
Mi vagy, mi voltál, ah! ki mondja meg?
Ki mondja meg, hogy eztán még mi vár rám?
Hullámanak a mély évezredek,
S mi buborékként pattogunk el árján
Roppant tömegben; és nem magasabb
Itt népek sírja, mint egy piczi hab.

TIZENHATODIK ÉNEK.

1.

Három dolog perzsáknál becsben állt:
Igazmondás, lovaglás, nyílvetés,
Nagygyá tevén a jó Cyrus királyt.
Ó! e divat ma sem kopott el... és
Modern urficska úzi legkivált:
Lovat mindig agyon-nyargalni kész,
Húrt túlfeszít és hajlong mint az ív,
Csak az *igazhoz* nem mindegyre hív.

2.

E hűtelen hiánynak vég-okát
Nem firtatom most; azt mondom csupán
(És állításom en-magamnak ad
Elismerést) hogy nem volt soha tán
E földön Múzsza, a kiért magát
Ifjoncz epeszti s bűnnek adja lány,
Őszintébb, hübb, valóság-kedvelőbb
Mint az enyém, bár van hibája több.

3.

Fölléptet mindent, a mi lét, világ,
És nem lép vissza soha semmitől;
Van is nótámban annyi furcsaság,
Hogy máshol azt nem lelné senki föl;
Ha méze olykor keserűbe vág,
Attól se félj: csikland csupán s nem öl;
Marhatna jobban, minthogy versem itt
Meglantol »mindent és még valamit«. ²²⁵

4.

De igazabb még nem volt soha jó
Múzsácskám, mint jelen kantómba' lesz,
Kerülvén mindjárt kísértetre szó - -
Hogy' történt, nem t'om, ámde faktum ez.
Jártál-e ott, a merre utazó
Mindenki léssen, pór úgy mint nemes?
Pirúljatok már, szájas kétkedők,
Mint a Kolumbust tömlöczbe vetők!

5.

Monmouth Gottfrídet és Turpint czitálja ²²⁶
Sok ember mint tekintélyt; fő ok erre,
Hogy mindakét jelesnek krónikája

²²⁵ »De rebus cunctis et quibusdam aliis.«

²²⁶ Regés krónikák szerzői. - Monmouth Arthus király, Turpin Nagy Károly történetét írta meg, hihetetlen és csodálatos epizódokkal fűszerezve.

Mirákulummal bőven van keverve.
De nagyszerűbb a Szent-Ágoston szája,
Még nagyszerűbb az »absurdum«-nak elve;
Mindent levág, ha vígan sujt feléd
Egy »credo, quia impossibile«-t.

6.

Higyj hát! Ne töprengj balgán, tehetetlen'!
Hinned kell, a mi bizonyítva nincs,
És hinned illik, a mi lehetetlen;
Mondd azt, a mit más, és igen-t gyökints.
Nem a dicsőről szólok, a ki Bethlem
Jászlába hullott, mint menyei kincs,
Nem arról, a mi fényes, mint a nap,
S tagadva lesz még szebb, hatalmasabb:

7.

Nem; - csak Johnsonnal annyit mondok én,²²⁷
Hogy mindenütt - s hat ezer éve már -
Szentül hiszik: időnként e tekén
Egy-egy halott sírjából visszajár;
Csodálatos; s még furcsább az a tény,
Hogy e hitet az ész csufolja bár,
Van egy hang bennünk, mely ránk kényszeríti.
Ez áll. Hiába disputáitok itt ti.

8.

Ebéd, souper sorjában véget ért;
Megitták a theát is; ünnepelt
Asszonyosság, víg úr már mind ágyba tért;
Múdalra, tánczra éj borít lepelt;
Nem látunk szoknyát, lebbenőt, fehért,
Bárány-felhőként mind-mind tova kelt;
Végsőt lobognak gyertyák a teremben,
S benéz a hold az ablakokkal szemben.

9.

Szünő multság kelletlen dolog:
Végső pohár sampányi, lanyha lé,
Mely nem pezseg már, volt bár gyöngye sok;
Vagy rendszer, hogyha kétely út belé;
Vagy szódavíz, mely addig párolog,
Míg csípős nedve nem száll fölfelé;
Vagy rengő hullám, vándorló halom,
Mely még dagad, bár nincs több fuvalom.

²²⁷ Johnson Sámuel, az angol nagy szótár szerzője, »Raffales« című regényében így nyilatkozik: »Az a hit, hogy elholtak lelkei visszajárnak, minden népnél és minden korban el volt terjedve és csak azért terjedhetett úgy el, mert igaz; azért hiszik, mert tapasztalták. Egyes csufondárosok kétkedése semmit sem ér az általános hiedelemmel szemben; és sokan, akik szájukkal tagadják, félelmükkel tesznek mellette bizonyosságot.«

10.

Vagy mákony, mely zavart álmodt szerez,
Vagy - - ej de mit hasonlítom, hiszen
Más földi tárgyhoz nem hasonlít ez,
Épp' mint az ember furcsa szíve sem;
Páratlan; mint a bíborszínű mez,
A mit Tyrus szőtt hajdan ékesen,
S nem tudni: kagyló vagy más nedv színezte?²²⁸
(Ilyen legyen tyrann-palástok veszte!)

11.

Öltözni bála kínos rendkívül,
De bál után vetkőzni kínosabb;
Testünkön ah! mint Nesszus inge ül
Hálókabátunk s búskomorba csap
Elmélkedésünk; szívben, agyban űr.
Títusz nyögött, ha »elveszett a nap«;
Én arra kérlek, vallanád be: hány
Napot vagy éjet *nyertél* czimborám?

12.

Juán levert volt, nyugtalan, zavart,
Mikor termébe visszament. Szívében
Kis Róra képe több érzést kavart,
Semmint Adél - tanácsot adva szépen -
Sejthette volna, óván e gavart.
Tudná baját Juánom: némiképen
Bölcselkednék tán, mert e módszer ajtót
Mutat sok láznak; - így csupán sohajtott.

13.

Van még egy eszköz -: fönn a tele hold,
Minden sohaj raktára. Most az ég
(Nagy ritkaság Britthonban) tiszta volt,
S fénylett a szűz gömb, mint ezüst kerék;
Juánka már-már túlárada szolt
A bús vándorhoz: »óh! te! óh! te!« - Még
Nem volt szerelmes, kit bántott eféle
Sovárgás, hogy ne lett vón »per tu« véle.

14.

Szerelmes, költő, pásztor, csillagász,
Ha elmereng e tündöklő golyón,
Fenkölten érez; nagyszerű, csodás
Eszméket kap (s náthát is olykoron);
Mély titkot annyit nem hall senki más
Mint e bolyongó; bűv-körébe von
Tenger-habot, gondolkozó velőt,
És szíveket, - mondják a lant-verők.

²²⁸ Vita tárgya még most is: bíbor-csigából, kagylóból vagy alkörmösből készült-e a tyrusi bíbor? Sőt színe fölött is vitáznak: egyik bíbornak, másik skarlátnak mondja; én semmit se mondok. - *Byron*.

15.

Juán sem álmos... sőt elmélkedő lett;
Ágyat nem óhajt éber szelleme;
Rejtelmet áraszt góth szobája s főleg
A víz-moraj, mélán szűrődve be;
Az ablaknál (magától érthetőleg)
Bús fűz borongott; álmatlan szeme
A távol habzó zuhatagra néz,
Mely fölragyog s megint árnyékba vész.

16.

A szekrénykén vagy író-asztalán
(Hogy melyiken, nem tudni biztosan,
Megjegyzem ezt, mert tényt kutatva, rám
Minden detailnak mély hatása van)
Lámpácska ég. Fülkében áll Juán,
Mely csupa díszes cifraság, olyan
Góthstíli zug: metszett kő, színes ablak,
Minővel bír még egy-egy ódonabb lak.

17.

Az éj hideg, de fényes, tiszta, szép;
Juán az ajtót szélesen kitárja
És hosszukás, komor karzatra lép;
Pánczélos hősök dús gallériája
S delnő-csoport - erényes, szűzi nép,
Mint úrhoz illő - néz merengve rája;
De ott, hol fényt a hold bús gömbje hint,
Holtak portréja rémesen tekint.

18.

A sáppadt szentet, durva daliát
Éledni látod; borzalom fog el
A mint halk lépted döng a csenden át,
S ijedve bámulsz a falakra fel;
Sírból jövő hang támad súgva rád,
Vásznáról egy-egy bűsz alak ki-kel:
Ki az, ki köztünk most imetten áll,
Hol más virasztó nincs csak a halál?

19.

A sírban nyugvó szépség szeme rebben,
Kilobbant bája mosolyog feléd;
Porló hajfürtje még mindegyre lebben;
Csodásan villog pillantása szét,
Mint csillogó érez mély, sötét üregben,
De fénye álom, nem valódi lét.
A kép a mult; míg keretét hozod,
Modellje részben már elváltozott.

20.

Juán a hűtlen sors fölött mereng,
Majd - a mi egy - az asszonyokra tér;

A néma házban csak lépése reng,
S nyögő visszhangot csak sohajja vér.
De most... mi nesz? Ki jár itt vagy ki leng?
Hah! ki zörög? Felsőbb lény - vagy egér,
Melytől sok ember félt már és szökött,
Ha rágicsált a kárpitok mögött.

21.

Nem - nem egérke... hah! csuklyás barát,
Majd hold-sütötten, majd homályba fedve,
Fejére húzván a sötét harát,
S nehézkesen, de zajtalan lépkedve;
Halk, suhogó neszt csak csuhája ád;
Oson, mint Macbeth rút banyái, szedve
Kisértet-lábát, lassan, rémesen,
S Juánra néz egy pár mély tűzü szem.

22.

Juán megdermedt. Mondták néki már
Hogy e falak közt egy aféle rosz
Bolyongó lélek össze-vissza jár,
De babonának hitte, mely gonosz
Kisértetet gyakorta kultivál,
És vert aranyként forgalomba hoz,
Bár - mint arany pénz - lélek sincs sehol ma!
S nem volt-e álom? Láttá-e valóba'?

23.

Kétszer, háromszor fel s alá vonúl
A légben, égben vagy másutt lakó;
Juán csak néz rá, mozdulatlanúl,
Márvány-szoborként... ó irtóztató!
Minden hajszála kunkorodva hull
Kigyó-tekercként homlokára; - szó
Ajkára nem jön, hogy megkérde: mért
Láthat magánál ily tisztos személyt?

24.

Harmadszor aztán, kissé tétovázva,
Eltűnt az árny - de merre? Hosszukás
Lévén a csarnok és tág a nyílása,
Talán úgy ment el, mint akárki más;
Sok ajtó volt a régi-módi házba',
Kilépni rajtuk nem kellett varázs;
De bár Juán a logikához értett,
Nem tudja, hogy s mint tűnt el a kísértet?

25.

Ott áll, de meddig, azt nem tudja - tán
Száz év is eltelt - fordítván fejét
Némán, merőn az eltűnt rém után;
Majd összeszedvén végső erejét,
Kotolni kezd a rettentő csudán;

Álomnak véli s úzné szerte szét,
De hát ébren van; megy végtére kába
Szédelgő fejével vissza a szobába.

26.

A lámpa még világított, de nem
Kék lánggal, mint a bolygó rémeket
Köszöntő mécsek nagy-rejtelmesen.
Szemét dörzsölte, majd kezébe vett
Egy régi, régi hírlapot s a szem
Tisztán betűzte; gúnyolódva tett
Megjegyzést egy cikk a királyra; máshol
Dicshymnuszt írtak a subiczkolásról.

27.

Föld-íze volt ezeknek, annyi szent;
Ajtót bezárva és átfutva még
Egy cikket Tookról,²²⁹ vánszorogva ment
A pompás ágyba, hol gyönyörűség
Kinyújtózni; teste már pihent,
De lelke folyvást titkos lázban ég;
Végtére - bár nem mákony, a mivel
Agyát táplálja - békén szunnyad el.

28.

Korán fölébred és képzelhető,
Hogy látványára gondol újra, meg
Hogy mit tegyen? Ha ezt elmondja ő,
Kaczagják majd a józan emberek.
Habozva töpreng s tétovája nő;
De most inassa - megjövén a regg,
S pontos levén, mert pontosság Juán
Erénye is - kopogtat ajtaján.

29.

Felöltözik; mint sok más finom úr
Magát kinyalta ő is rendesen;
Ma nem csinálja épp oly finomúl,
Ma nincs szüksége még tükörre sem;
Bomlott a hajfürt és arczába hull,
És a kabáton ránczot lát a szem;
Sőt félre áll hajszálnyit - Isten ójja! -
Nyakkendőjének Gordius-csomója.

30.

Megy a szalónba és se hall se lát,
Mikor merengve dejeunéhez ül;
Csak arról vette észre a theát,
Hogy - forró levén - gőzöl rendkívül;
Elmélyedt arczczal kanalazza hát,

²²⁹ Horne Tooke, lelkész és radikális író a mult században. Sokan hitték, hogy a »Június« álnévvel közölt híres leveleknek ő a szerzője.

A míg a háznép mind köréje gyűl;
Látják, hogy sáppadt, látja jól Adél, de
Fogalma sincs: mi baj vagy bánat érte?

31.

Halványnak látja és halványra vál'
Ő maga is; szemét lesütve, súg
Nehány szót; hogy mit, versemben nem áll.
Zsömléje nincs végig-vajazva, zúg
Jó Henry lord; fátylával babrikál
S fürkészve néz Juánra lédy Fúk.
Rá pillant Róra nagy, sötét szemével,
A hús, nyugodt tünődés egy nemével.

32.

Látván, hogy hősünk szótlan és rideg,
Rosz sejtelem kél valamennyiben;
Adél megkérdi, hogy »talán beteg?«
Rezzen Juán: »Nem - egy kissé - igen!«
Épp ott időz s aggódva nézi meg
A házi orvos: nincs-e láza? nem
Rosz-é a pulzus? Ő segít, ha kell.
De »nincs bajom!« Juánka így felel.

33.

»Igen - nem - nincs baj!« Válasznak bizon
Rejtélyes ez, de rátekintve: állhat
Ez is, az is; van rajta némi nyom
Hogy szenvedő, - de láz, mely roszra válhat,
Nem rémit ott; ha lelki fájdalom
Rabjának nézed, inkább eltaláltad
Futó baját; - doktorra nincs szüksége,
Minthogy protestál, ezt belátják végre.

34.

A lord, lenyelve finom csokoládját,
S a kifogásolt zsömle-szeletet,
Csodálja - úgy mond - hogy Juán-barátját
Oly búsna látja, bár ma nem esett!
»S a herczeg hogy van? Hébekorba látják.«
»Öröklött köszvény dül egy keveset
Csontjában«, rá a herczegné hamar.
(Nemes vasat ily hitvány rozsdá mar!)

35.

Juánhoz fordul lordunk azután,
S pár részvevő szót úri kegygyel ad.
»Olyan színben van« - úgymond - »mintha tán
Zavarta volna éjjel a barát.«
»Milyen barát?« szól gondtalan Juán,
De hirtelen borzongás futja át,
Bár rajta van, hogy senki meg ne lássa;
De még sárgább lesz külső sáppadása.

36.

»Nem hallott semmit a komor barátról,
E ház kísértetéről?« - »Semmit én!«
»Sokat beszéltek e sötét csodáról,
Kivált hajdanta, bár aligha tény;
Talán ritkábban jó a más-világról,
Vagy már szemünk nem oly szilárd, serény,
Egy szó mint száz: bár fönnáll még a hit,
Elvértve látják a barátot itt.

37.

»Utólszor -«, »Csitt!« vág közbe most Adélke
(Juánomat sáppadni látva, sőt
Az összefüggést fölfedezni vélve
A mord barát s e halványság között);
»Nem alkalmas tárgy a barát regéje,
Hogy tréfaképen adomába sződd;
El van csépelve mindenféle módon,
S az által jobbra nem válik hogy ódon.«

38.

»Mit, tréfa!« szól a lord; - »emlékezel,
Mézes hetünk még« - »Szót se róla, kérem;
Olyan régen volt; inkább, hogyha kell,
E régi mondát dallammal kísérem.«
És mint Dianna, ívet ajzva fel,
Hárfát ragad; - merő báj, szűz-szemérem -;
S a termeken szelíden surran át
A méla dal: »Volt egyszer egy barát.«

39.

»A verset is hadd halljuk, művedet -
Mert félig-meddig költő Adél!«
Kiált a lord és mosolyogva vet
Pillantást szerte. S most mind kérve kér
Galáns bókok közt egy kis szöveget,
Attól, kiben *három* talentum él; -
Hárfáz, dalol, költ és nincsen hiba
Egyikbe' sem; ilyet nem tud liba.

40.

Egy kis igéző habozás után
- E bájos nép varázsa; tettetés,
Melylyel magának vél tartozni tán -
Rákezdí hát; előbb a földre néz,
Mintegy mereng a gyászos balladán,
Aztán dalol - lágy hangja mint a méz -
Halk-egyszerűn; ez a művészet titka;
Nagy érdem és annál nagyobb, mert ritka.

1.

Vigyázz, vigyázz! Feketén mint a gyász
Ott ül a komor barát;
Dünnögve súg, mise és ima zúg
Éjféli csöndön át.
Mindent letiport a büszke lord
Amundevill e helyen,
Futott a barát, ki merre lát,
Csak egy volt, a ki nem!

2.

Tűz, vér a táj; Henrik király
Küldötte gyujt, ölet;
Osztotta szét a papokét,
S ház, föld hűbére lett...
Ám ott marad egy; árnyként ki-be megy;
Oly szabad, oly merész;
Templomba ül, majd jár kívül,
De nappal nyoma vész.

3.

Jó vagy gonosz, nincs arra jel,
De ott van, mindig ott;
Velük marad s nem hagyja el
Az Amundevill-lakot.
Ha lakzi van, végig suhan
A csöndes nász-szobán;
A szemfedő is vonzza: jó,
De nem sír, kit se szán.

4.

Ha fiú-gyerek születik, kesereg;
S holdfényben szerte jár,
Ha vész, csapás vagy bármi gyász
A benn lakókra vár.
Látod ha lép, de rejtve a kép,
Csuklyája földi bé;
Csupán a szem néz mereven
Mint a kisérteté.

5.

Vigyázz, vigyázz! Övé a ház,
Övé a zárda még,
Bár benne most más úr tanyáz,
Főrangú ivadék.
Nappal Amundevill az úr,
De éjjel a barát;
Nem űzi el táncz, dal, kehely,
Jogából mitsem ad.

6.

Mikor bolyong, hozzá ne szólj,
S nem szólít ő se meg;

Mint fűre hulló harmat, oly
Halk-csendesen lebeg.
Köröszöt vess, ha lengi át
A hold-sütötte tért,
S imája bármi: egy imát
Mondj lelke üdvéért!

41.

Megszűnt az ének, hallgatott a hárfa,
Elhalt a húrok reszketése; - áll
A hallgató, mintegy magába zárva,
S elbűvölt lelke hangot nem talál;
De a szünet zajos tetszésre válva
Tapsokba tör most; mind ünnepli már;
Dicső a hang, érzés, előadás,
Hogy szinte fojtja, bántja e hatás.

42.

A bájos asszony hús, előkelő
Közönnyel üzte ezt a mesterséget,
Időtöltésül rángatván elő,
Mintegy a maga kedvtelése végett;
Másoknak játszva, úgy tett, mintha ő
Most »áldozat« vón (bárha titkon égett
A tapsokért); büszkén mutatni vágyott
Hogy el *tudná* ragadni a világot.

43.

Ez persze annyi (pardon, hogy e képpel
Állok ki mostan) mint »rálépni Plátó
Kevélységére még több büszkeséggel,«²³⁰
A hogy tett hajdan szenny- és rongy-imádó
Diógenes, hivén, hogy dühben ég el
Nagy társa majd, a menny titkába látó,
Ha megtapodja durván szőnyegét; de
Élczzel felelt az, mely fölényét védte.

44.

Adél legyőzni így akarta éppen
(Mert könnyedén végezte azt, a mit
Műkedvelők nagy garra, pávaképpen)
A *fél-művészet* félbolondjait.
Ismerjük őket. Ó e furcsa népen
Mind szörnyűködtünk. Hallók ott vagy itt
E buzgó missek bűgő dallamát,
Mely elbűvöl bennünket - s a mamát.

²³⁰ Gondolom lábszőnyeg volt, amire Diogenes e szavakat mondva taposott: »Igy tiprom meg Plato büszkeségét!« - »Még nagyobb büszkeséggel« felelt rá a másik. De mivel *szőnyegek* arra valók, hogy rájuk *tapossanak*, emlékezetem hihetőleg tévúton jár s talán valami ünnepi köntös, függöny, asztalterítő vagy egyéb drága és cinikusnak nem való szövet volt a megtaposott tárgy. - *Byron*.

45.

Ó drága esték, kettősök, triók!
Hol taps, megszólás egymást követik.
Ó »mamma mia-k!« és »Ámor mió«-k!
Szív s fülrepesztő »Tanti palpiti«-k!
Ó »Lasciámi«-k, trillás »Addió«-k
Zenés Britthonban, hol nagyok, kicsik
Mind, mind dalolnak. Majd a portugál
»Mi chámás«-t halljuk, rendre, mint dukál.

46.

Fényes bravour-dalt, ír nép-éneket,
Skót balladát, - varázsszal úgy teli,
Hogy annak, kit sors távol partra vet,
A szép felföldet visszabüvöli;
Patakját, bérczét, a borús eget,
Ámbár csak álom, ujra megleli,
S míg szól a dal, hűs otthonában él -
Csodás tökélyel ad elő Adél.

47.

Kétségkívül van rajta némi »kék«;
Gúnyverseket költ egy-egy kedves úr
Vagy hölgy-barátra (mint minden derék
Művelt egyén) s több rímet versbe gyúr
De a ma dívó kékszín-keverék
Nincs benne meg: a magasabb azúr!
Azt tartja Pópról, hogy költő, zseni,
S nem is pirúl ezt kijelenteni.

48.

Kis Róra -¹ minthogy izlésről beszélek,
Mely csálhatatlan fokmérője ma
Mindünk dolgának, mindünk jellemének -
Inkább Sekszpírhez vonzódik vala.
A szűk világ korlátjait e lélek
Áttörve büszkén, fönnen szárnyala;
Érzése nagy, mély, gondolatja fenség,
S nyugodt és csöndes, mint a végtelenség.

49.

Fitz-Fuk herczegné, ez a csábos Hébe,
Már más egészen; képén hordja lelkét
(Ha lélek az) és tényleg szép a képe,
A férfiak őszintén ünnepelték.
Egy kis hamisság is van a szemébe',
De hát nagy bajnak ezt seholse lelték;
Ha nőkhöz némi árnyék nem hatolna,
A föld nem föld, hanem menyország volna.

50.

Költői nem volt egy csöppet se, bárha
Látták a híres »Bath Guide«-et kezében

S Hayley »Triumph«-ját pompásnak találta,²³¹
Mert a poéta, úgymond, csodaszépen
Festette azt, a mit - hitvessé válva -
Átélt s átérzett szíve rejtekében.
De legjobban hozzá írt versikét
Kedvelt a donna, azt, meg »bout rimé«-t.

51.

Nehéz belátni, hogy mi célja volt
Adélnak e románczczal, látva jól
Hogy Don Juánra az a mit dalolt,
Derűs hatást éppen nem gyakorol;
Vagy így akarja eltréfálni zord
Hangulatát? Vagy éppen e komoly
Hangulatot vágyik fokozni? - Mért?
Hja, hogyha tudnám; inkább tőle kérdd.

52.

De önuralmát visszanyerte már
Juánom, - azt, a mi nagy úrnak éke;
Annak, ki fínom társaságba jár,
Legelső sorban erre van szüksége;
Divat szerint lehet bigott, sivár
Csúfolkodó, csak egy nem (akkor vége): -
Nyilt nem lehet! Csak perfekt színlelő
Hódithat itt: csak azt becsüli nő.

53.

Magát Juán is végkép összeszedve,
A hallgatásnak most nyakát szegi
És vígan élcel az kísértetekre;
Fitz-Fuk herczegné kontrázott neki,
S e tárgy körül szikrázott könnyü kedve;
Az ott levőket sorban kérde ki:
Mit tudnak e barátról, a ki násznál
Épp úgy jelen van, mint halálozásnál.

54.

Nem mondhat senki bővebb adatot;
Sokan káprándnak, babonának vélik,
Míg mások, kikre mélyebben hatott
E rém-történet, hisznek benne félig...
Választ Juán csak így meg úgy adott,
Bár kérdésekkel majd agyon-beszélik,
»Mert *valamit* kell hogy látott legyen!«
De ő ügyes; lépükre nem megyen.

²³¹ Afféle elegáns »fürdőkalauz«. - Hayley didaktikus költeményeket írt és ezelőtt 100 évvel »olvasott poétája« volt a magasabb köröknek. - »Bouts rimés«: rímekeket írnak le és azokat ki kell tölteni, természetesen udvarias, bókoló tartalommal.

55.

Eközben déli egy órát ütött
S a társaság nagy része szétoszolt
Hogy - mert korán van még nagyon - időt
Ásítva töltsön vagy mulatva. Volt
Kopó-roham (a lord rendezte) sőt
Lóverseny is; egy ifju kancza (folt
Nincs származásán, ősi címerében,
S tavasszal fut majd) nyargalt próbaképpen.

56.

És ott ödöng egy kép-kereskedő,
A »legvalódibb« Ticziánt ajálva;
Értéke ah! meg sem fizethető;
Dús herczegek versenyt alkudtak rája,
Sőt György is; ámde (bár évdíja bő
S elkölti azt, hogy örvendjen hazája)
Lemondott róla - könnyezvén magában -
A szűkre mért adók e korszakában.

57.

A lord műértő s ha nem a művészet,
De a művészek pártfogója; hát
Elhozta most, hogy páratlan, bevégezett
Izlésével bírálja e csodát;
Ha pénz-zavarral nem verné a végzet,
Ajándékképen adná néki át,
Demonstrálendő, hálával teli,
Hogy Ő Lordságát mélyen tiszteli.

58.

Van ott egy góth is, értsd: góth-stílü kövel
Dobálódzó úr (vulgó építész),
Ki lordunk házát - elkopván idővel
Még oly derék fal - renoválni kész.
Végig kutatja plánum-nyomta fővel
A régi kastélyt, fűt-fát sorra néz
S a terv ez: eldönt mindent a mi áll,
És újat épít. Így - *restaurál*.

59.

»A költség semmi!« - Ó e régi nóta,
E csábos refrain hány ezrest kihajt
Ember zsebéből, tudja ég mióta!' -
E »semmi pénzt« is kárpótolja majd
Az épület, - fenséges mint egy óda,
S tömör mint kőszirt; elmerengve rajt',
Csodálják Henry Gusztusát, a mely
Britt pénzen ily góth tüneményt emel.

60.

Van ott ügyvéd, kontraktust írva, mert
Lordunk vásárol több uj birtokot;

Azonkívül folytat régóta pert,
Vitatva taksát és tized-jogot,
A mely pap ellen sokszor ingerelt
Jámbor hívót, ki tűréshez szokott;
Van dísz-ökör, dísz sertés (Henry lord
Egy kissé gazda) s több ily dísz-csoport.

61.

Van ott vadorzó, kit sodrony-zsinegje
Véresre vág (heged majd börtönében);
Van pórleány, vállán piros köpenyke,
Fején szűk sapka - - (ó! e látvány nékem
Gyűlölt, utált, mert - - mert - - részem volt benne,
Ámbár csak egyszer... ifju korba'... régen!).
Nézik, mit rejt a kis köpeny s im ott van
A problema: két élet egy burokban.

62.

Flaskóban orsó rejtélyes dolog!
Hogy' ment be és hogy' jön ki? Szent igaz
Hogy misztikus; de én nem gondolok
Megfejtésére; tisztem itt csak az,
Hogy konstataáljam: ő lordsága jog-
Védő bíró is, - és hajdúja, Gaz,
Cserkészvén a bíróság erdejében:
E kis vadat megkerítette szépen.

63.

Egy békebíró mindenféle vád
Latolgatója; sujt, vág, hogy leverje
Vad- s erkölcs-orzók bűnös csapatát,
A kiknek nincsen szabadalmuk erre!
De minden baj közt legtöbb gondot ad
(Bár a tized s bérszerződés, keverve
Hátralékokkal, szintén szörnyű gond)
Megóvni fáczánt s csinos hajadont.

64.

Oly sápadt, mintha festve vón a lány,
Mert máskor arcza rózsaszínű, mint
Nagyúri delnök - legalább korán,
Mosdás előtt - fehérek - rendszerint;
Bűnét, bukását szégyenelte tán;
Szegény! Vadon nőtt zugfalúba', kint,
És szégyenében csak sáppadni bír,
Mert dámát illet meg csupán a pír.

65.

Leszegzi fényes, nagy bogár-szemét,
S a mint egy könnycsepp gyűlt meg ott ragyogva,
Kezével gyorsan morzsolgatta szét;
Mert mély fájdalmát nem ütötte dobra,
Sem oly merész, hogy tudva szégyenét

A gúnyos szókat gúnynyal visszadobja;
Reszketve tűr, elfojtva szíve lázát,
Ott áll merőn, várván kihallgatását.

66.

Természetes, hogy e vegyes csapat
Nem a szalónok mellé van helyezve;
Ökör, vadorzó künn vár a szabad
Friss levegőn; ügyvéd a kabinetbe';
A kép-kufár, ki görcsösen tapad
Remekművéhez és a góth, ki egyre
Ront-bont papíron, mind más-más helyen
Számítanak, tervelnek szüntelen.

67.

A pór-leány a nagy csarnokban áll,
A míg a hajdu - hűséges juhásza
Tévedt báránynak, kit előtalál -
Morális sört nyakal be egyre-másra.
Ott áll szegény, bizony régóta már,
Indulni készen a kegyes hívásra,
Leleplezendő, hogyha majd fakgatják,
- Szűznek bús téma - a gyerekek atyját.

68.

Mint látható: van itt elég dolog
Lordunk számára eb s lovon kívül.
Hát még a trakták! Hogy' sűrög-forog
A vendég-had, mely földszintjére gyűl!
Mert dús nagy-úr, kinek van földje sok,
Ki négy vagy öt domíniumban ül,
Illő hogy tartson, ha nem is »nyílt házat«,
De »nyílt asztalt«, hol mindünk lakomázhat.

69.

Hetenkint kétszer meghivatlanúl
(Azaz: *mindenki* meg van híva) jó
A kis nemesség: apró földesúr,
- Hét szilvafás - százával áll elő,
Fal és iszik s fensőbb mámorba fúl,
Bor és beszéd lévén előkelő;
Aztán - e híd kapcsolja össze őket -
Vitat választást, múltakat s jövőket.

70.

Korteskedéshez ért a lord nagyon,
Furfangja patkány, hörcsög a keze,
De a megyében ellenzék vagyon:
Nemes szomszédja, gróf Adsza-nesze,
Sok tévelygőt hatáskörébe von!
A gróf fia, nagyságos Nincsesze,
A »másik érdek« (azaz a maga
»Önérdékének«) lelkes bajnoka.

71.

Méz és vaj éppen ennélfogva hát
Lord Henry most; soknak kedvére tett,
Soknak kegyes szót, soknak pénzt is ad,
S egész világnak bő ígéretet;
De némiképp elszámítván magát,
Utóbbiból rettentő summa lett;
Sebaj! Beváltva és nem váltva be
Négy-öt csomót: szótartó a neve.

72.

Szabadság híve s egyszersmind a trón
Igaz barátja; bölcsen közbül áll;
Osztóznak rajta udvar és a hon;
Adott nagy állást néki a király,
De (akkor mondja, hogyha Albion
Rebellis részét kell megnyerni) fáj
Lelkének minden színekúra; ám
Az államot ez tartja fenn csupán.

73.

Akárki mit mond, »bátor vallani«
(E szóvirág a parlamentbe' nőtt),
Hogy több merész reformról hallani,
Mint például száz évvel ezelőtt;
Pártszenvédélyt nem fog sugallani,
De közügyekben nem kimél erőt;
Ezért tört nagyra, bár csöppet se hálás,
Sőt inkább kín s teher a magas állás.

74.

Ég látja lelkét: nincs becsvágya más,
Mint boldogítani a családi kört!
De a mikor silány pártoskodás
Királya ellen ficzkó-módra tört,
Mikor honának mély sírgödröt ás
A demagóg s abban talál gyönyört,
Hogy ketté vágjon szentelt köteléket:
Maradni kell a haza üdve végett!

75.

A sorssal is dacolni kész; marad
A míg helyéről el nem űzik; ő
Jutalmat nem vár; csak vet s más arat
(Ó tudja jól), más, ki utána jő!
De hogyha lesz kor, mely követ, sarat
Dob mindazokra, kik előkelő
Állásban vannak -: nemzetének vége!
»Angol«-nak lenni legfőbb büszkesége.

76.

Független volt, sokkal függetlenebb
Azoknál, kik függetlenségükért

Nem húznak díjat. (Mindig ügyesebb,
Mesterségéhez sokkal jobban ért
Szabad csapatnál rendes hadsereg,
S szerelmes lánynál rendes - szajha. Mért?
Mert így van.) Státusférfiú a mobra
Ez okból néz le göggel mosolyogva.

77.

Mindezt (a végső versszakot kivéve)
Mondotta és gondolta Henry. Nos
Ne többet erről! Hisz tudjuk betéve.
Hogy mit tartalmaz ily hivatalos
Jeles jelöltek független beszéde.
Elég! Ebédre csendül a dalos
Kis csengetyű s már mondják a fohászt.
Dalolnám, csak késő ne volna, lásd!

78.

Tovább megyek. - Hatalmas trakta volt,
Minőre britt még most is büszke (bár
Dicső dolognak a falánk gyomort
Nem mondhatom, kivált ha megzabál);
Nagy dísz-ebéd, hol esznek hosszú sort,
Hol vendég forró és hideg a tál,
Feszesség roppant, kedv parányi; hol
Magát nem érzi egy lélek se jól.

79.

Bizalmasan feszeng a kis nemes,
És dölyfösen nyájaskodó a lord;
Zavartan lőt-fut a művelt, szemes
Lakáj-had is; vigyázva, félve hord
Mártást körül és arcza kellemes;
Mert szósz kiöntve s arcz, mely durva, zord,
Gazdát, inast egyként blamál; na meg
Sokszor mindkettőt *helytől* fosztja meg.

80.

Van ott merész nyúl- s róka-kergető;
Villám se gyorsabb mint »Szellő«-je lába;
Vadász, ki foglyot mind halomra lő
A szúrós tarlón szeptember havába’;
Van ott néhány szent házasság-kötő
S tized-szedő pap (ég és föld javába’
Nyakig dúskáló) kit tisztelni kell,
Bár több bordalt mint zsoltárt énekel.

81.

Van ott vidéki elméncz egy csomó,
S pár számüzött, Londonnak hű fia,
Kinek kilenczkor kell fölkelni (Ó!)
S aszfalt helyett fűvön kell járnia!
És - mily szerencse - ott a csillogó

Nagy lelkipásztor; tudjátok ki a' ?
Hát Tréfa Péter! Élcze egy sereg,
S az ember tőlük földön hempereg.²³²

82.

Káplán-korában ismerém, mikor
Londonban élt; mindjárt kacagni kezdtünk,
Ha szája megnyilt; élcze mint a bor
Fejünkbe szállt s fölvilanyozta testünk'-
Lelkünket egykép. Fényes volt e kor,
De (ó sors! néha adományod vesztünk!)
Szeszét kiölte Lincoln gőzös tája,
És gondüző kövér parokhiája.

83.

Mocsárba hullott prédikációja,
Mely élcz volt (s élcze prédikáció);
Ott nem figyeltek minden röpke szóra
(Hideglelés nép nem kaczag, ha jó
Ötlet csiklandja) nem jegyezték sorra
Mondásait se; háj-fejnek való
Józsággal szólt s eldurvult a szája,
Hogy néha-néha megröhögje nyája.

84.

»Királyné meg koldus közt« van különbség,²³³
A dal szerint, vagy *volt* (mert most amannak
Rosszabb a sorsa; ámde, jó közönség,
Ez állam-ügy, tehát ne bántsuk); - vannak
Különbzetek ezüst s pakfon között még,
Plébános és püspök közt; masszivabbak
Az angol beefek Sparta levesénél
(Bár hőseink nem jobbak az övéknél).

85.

De két tárgy még úgy nem különbözött,
Nagyobb, jellemzőbb differenciát
Annál, mely város és falú között
Mindenha volt, szemünk seholy lát.
Jobb a falú, ha ranghoz nincs közöd,
Ha kaczagod a hír mohó fiát,

²³² Valószínűleg Sydney Smith, Byron korában a legélczesebb ember Angliában. Lelkész volt s hosszabb ideig élt mint esperes-plébános a lincolnshire-i mocsaras vidéken, ahol jó humorából sokat vesztett. A »Peter Plimley« álnévvel közölt »víg-leveleket« állítólag ő írta.

²³³ Vonatkozás a tréfás angol nótára:

»Királyné meg koldus közt van különbség,
Megmondjam hogy mi? Mert
Királyné nem tud úgy vígadni, mint én,
S úgy nem tud inni sert!«

A zárjelbe foglalt sorok a szerencsétlen Karolin királynéra vonatkoznak.

Ha meg tudsz vetni cselt és érdeket;
De hogyha nem -: a város jobb neked!

86.

De »en avant«! - Hosszúra nyúlt ebéd
Magát Ámort is elbusítja, bár
Egy kis falástól a szerelmi éd
Sokkal nagyobb; Vénusznak (tudja már
Apró diák is) hű barátja két
Jeles személy: Bacchus s Ceres; e pár
Vidítja föl pezsgővel, majonézzel;
Jó kedve bőjtben dideregve vész el.²³⁴

87.

A tálakkal már száguldoznak és
Juán leül - hová, nem nézi meg;
Zavart, levert, étvágya is kevés;
Úl, mint a kit székéhez köttenek;
Bár harczi zajként csörren villa, kés,
Ő mit se hall és hallgat mint a szeg,
A míg egy szomszéd (ah! harmadszor éppen)
Halat kér tőle és mormog dühében.

88.

No harmadszorra végre fölriad,
S a gúnyoros pofákat látva, most
Irúl-pirúl e kis botlás miatt;
(Mert semmi sem zavar meg úgy okost,
Mint a buták csúfos röhejje); ad
Kemény döfést a díszes hálnak, oszt
Nagy gyorsasággal, meg se nézve, mit,
S egy fél süllőt a szomszédnak hajít.

89.

Az illető ur nem haragudott,
Inyencz levén s hal-kedvelő; de más,
Kinek csupán fej s némi fark jutott,
Roppant dühös; nagy a csodálkozás:
Ily sült kamaszt lord Henry hogy' tudott
Vendégül hívni? Arcza, kedve fás,
Még azt se tudja: lanyhul-é a zab?
És három vokssal lordunk koldusabb.

90.

Sejtelmük sincsen, hogy mult éjszakán
Szellem járt nála, mert ha sejtik ők,
Szimpáthiát éreztek volna tán;
Ha tudniillik volna e ripők
Testes butákban némi szellem; ám
Ezek csak poczkok és háj-nyomta fők!

²³⁴ »Sine Cerere et Baccho friget Venus.« A latin nyelv révén tudja minden gimnazista.

Hogy ily testekben lélek existálhat,
Avagy hogy lélek ily testekbe szállhat!

91.

De hősiemet nagyobb zavarba ejti
Mint ténsurak gúnyos kompániája,
Mely most szemét ámulva rajt' felejt
S ügyetlenségét, zordságát csodálja
(Hisz azt »hallották«, hogy víg, fürge, - lejt
A legtöbb tánczot és erős a bája
Hölgyek körül; kis emberekre rá vall:
Törődni buzgón nagy urak dolgával).

92.

Nagyobb zavarba Rórának szeme,
Mely néz merőn rá és az a mosoly,
Mely ajkán játszik; ez leverte, le;
Nem mosolyog ok nélkül, a ki oly
Tartózkodó, mint Róra; nincsen e
Mosolyban édes biztatás, ha jól
Szemügyre vesszük, semmiféle jel,
Mi bikfizet reményre ingerel.

93.

A szemlélet nyugodt mosolyja volt,
Részvét s csodálat csöndes vegyületje,
De kis Juánba mély keservet olt:
Lenézésnek gondolja; rosszúl tette,
Mert *érdeklődés* szülte a mosolyt;
A várnak egyik sánczát már bevette;
Láthatta volna, mert ilyenhez értett,
De megzavarta szörnyen a kisértet.

94.

Csak az a baj, hogy nem pirúl a lány
A mint néz, néz rá hosszan, csöndesen,
És nincs zavar nyugodt ábrázatán;
Elfordította szép szemét, de nem
Sütötte le; csak halványabb - talán
Az aggodástól? Én nem sejthetem.
Halvány volt mindig, ritkán piruló,
Fényes, fehér, mint napsütötte tó.

95.

Adél eközbe dolgozott keményen
E szárnyas-, vad- s hal-pusztítók között;
Fáradt a szent dicsőség érdekében;
Méltóságából most kivetközött,
Azaz keverte nyájassággal, éppen
Kellő arányban! Ó csodáld a nőt,
Ki rajta van, hogy férj, öcs vagy rokon
Átvergődjék a - választásokon!

96.

Eszköznek mindez jó s hasznos lehet,
De Don Juán mikor Adélra néz
És látja, hogy e fényes szerepet
Úgy játszsza végig, mintha az egész
Csak egy táncz volna és csak néha vet
Olyan pillantást - míg ragyog, ígéz -
Melyben fölvilan lelke bosszusága:
Adél *valóját* kétesnek találja.

97.

E móka néki oly pompásan áll,
Mindent oly könnyen és oly játszva tesz,
Hogy azt kell hinnünk: szívtelen, sivár;
Pedig csalódunk: élénkség csak ez,
Véralkat, nem mesterség műve, bár
Csinálnak látszik, oly tökéletes;
Csalárd s igaz; mert - úgy van úgy, Tamás-had -
Legőszintébb az, kire benyomás hat.

98.

Ez hat költőre és művészre; hőst
Ritkábban nyűgöz, bölcsét soha; nem
Ragadja meg az igazán erőst,
De udvaronczt, tánczmestert igen,
Meg szónokot, ki sátánt falra füst;
Nem ül győzelmet pénzügyéreken,
Bár művészekké váltak a mai
Fináncz-zsenik: kincstárunk lordjai.

99.

A számvetés költője mind e meddő
Korszakban! Ó rád sózza minden áron
Ha nem is azt, hogy öt a kétszer-kettő,
De azt igen, hogy négyet ér a három.
(Te négyet adtál s hármát fizetett ő.)
A »törlesztés« nem törleszt, úgy találom;
Mindent benyel, mint éhes tenger-ár;
Bús liquidum, mely mitsem liquidál.²³⁵

100.

Míg osztja bókját és kegyét Adélem,
Fitz-Fuk herczegné pompásan mulat,
Nem nyiltan ám (sokkal műveltebb, kérem),
De mindenütt meglátja percz alatt
A »ridikül«-t, lappangjon bármi mélyen
A divatos méhek' e méze; hat
A kómikum rá s összegyűjti mind
Gyors kék szeme; ma is, szokás szerint.

²³⁵ Erről bőven szól a 12-ik ének utolsó jegyzete.

101.

De mint egyéb nap, hát ez is lejár;
Hozzák a kávé és előüget
Hintó meg cséza. Búcsút véve már:
Vidéki delnő vág pukedliket;
Szintúgy a jó férj, ki sorára vár,
S hajlong, csoszog az asszonyság megett;
Tetszett nekik a házi-úr s a trakta;
Hát még Adélem! Mindet elragadta.

102.

Egész uton csodálják: mily nemes,
Mily kedves, bájos és udvarias;
S e nyájasság benső, őszinte -: vess
Egy pillantást rá és látod, hogy az...
»Sugárzik« róla! Már ez érdemes
Magas rangjára!... Úgy van; szent igaz!
S mily izléses volt a ruhája! Még
Nem hódított így szép egyszerűség.

103.

De gyöngy-Adélem, hogy magát a sok
Kegyért és bókért kárpótolja végre
(Melyért csodálták, dicsérték *azok*),
Most megjegyzést tesz a derék »vidék«-re
S bizalmas körben jámbor pugrisok
»Rajzát« hallgatja: - (Elmés rajz, az égre!)
»Mily öltönyök! Mily arcok! Mily furák
A fejdisek! S a nők mily figurák!«

104.

Igaz, hogy ő csak ritkán szól bele,
A míg a többi tombol bösz hevében,
De hogyha szól: »bágyadt dicsérete«²³⁶
(Gáncs legjobb módja) illik szörnyüképpen
A hangulathoz s mint kellő zene
A melodramát, úgy kíséri éppen.
Távol barátot védni szép! Esengem
A magamétól, hogy - ne védjen engem.

105.

A megszólás e rohamába csak
Kettő nem áll be: szende arczu Róra,
Ki - mint szokott - merengő, hallgatag,
Meg Don Juan, ki gúnyos, röpke szóra
Máskor nagyon kész; most ül mint a vak,
Mint a siket; élcz nem hat a komorra;
Hiába omlik ötlet, tréfa csőstül,
Szó sem kerül a máskor oly csipőstül.

²³⁶ Addisonról mondja Pope, hogy »bágyadt dicsérettel kárhoztat«.

106.

De Róra képén rögtön észrevette:
Helyesli, hogy most nem szólalt meg ő;
Azt hitte tán, hogy irgalomból tette,
Mely tartozásunk a kívül-levő
Személy iránt? (Bár ritkán fizeted te,
Meg én s ti mind.) Bármit hisz, az a fő,
Hogy Don Juán, bár alig néz körül,
Ezt mégis látja és látván -: örül.

107.

A lélek annyiban javára vált,
Hogy mint egy lélek, épp oly néma lett,
Mert becsülést e réven ott talált,
Hol ezt kinyernünk legfőbb tisztelet.
S tényleg Juánom szebb időkbe szállt,
El-elmélázván e leány felett...
Tán érzésével csak képzelme játszik,
De oly felséges, hogy valónak látszik!

108.

Ó szép idők -: vágy és remény kora,
Áldott, szent vakság, mely semmitse lát
E »nagy« világból! Egy percz mámore,
Egy pillantás több üdvösséget ad,
Mint hír, dicsőség, kincs egész sora,
Melyér töri a férfiú magát,
De hasztalan, mert semmi sincs oly drága,
Mint a teremő szív külön világa!

109.

»Αἰ αἰ τῶν Κυθερειῶν« így nyög az,
Kinek memóriája *van*, vagy szíve *volt*!
Ah! kéje tűnik, mint rövid tavasz,
A durva vénség fényt, sugárt kiolt.
Anakreon az egyetlen, ki vas
Kezét nem érzi és dalolva hord
Örökzöld myrtust. Rosszúl bánsz velünk
»Venus Genetrix!«... Mégis - tisztelünk!²³⁷

110.

Magasztos érzés reng Juán szívében,
Mint túlvilág határát verdeső
Fenséges hullám. Éjfél uti éppen;
Aludni megy; de mélasága nő;
Ah! elszunnyadni nem tud semmiképpen,
Álom szemére országért se jó;
Töprengve tűri édes bú marását,
Melytől ifjoncz sír és világfi ásít.

²³⁷ ».....genetrix hominum, divumque voluptas
Alma Venus!« - (Lucretius. Lib. I.)

111.

Minden ruhát levetve, úgy ül ott
Komor magányban; csak hálókabát
Van rajta még -: különben »sans culotte«;
Csodálatos szorongás hatja át,
Várván a szörnyü testnélkül-valót,
A kit ma éjjel - sejti - újra lát!
E helyzetet nem méltányolja más,
Csak az, kit ért már ily látogatás.

112.

Figyel - s zörejt hall! Úgy van! Hallga! Ha!
Már látom - látom! Ott - ott - nem - nem - itt!
Nagy ég! Mi az? Hát - hát - Bah! a czicza!
Ördög vigye a puha lépteit!
Kisértetként tapog a lábicza,
Vagy mint szerelmes hajadonka, kit
Trémáztat a czipőnek szűz echója,
Mikor vonúl első találkozóra.

113.

Megint - mi az? A szél tán? Nem, nem - ím
A szerzetes közelget újra. Toppan
Lépése künn, mértékre mint a rím,
Sőt (mert a versláb sántikál ma) jobban.
A míg pihen halk álom karjain
Egész világ, - csillag kék lángja lobban
S gyémántos övként szikrázik a menny:
Juánt a pap kísérti rémesen.

114.

Hang, mint mikor nedves kéz üveget
Nyomorgat, melyre vásni kezd a fog,
Vagy halk eső, mely éjfélkor csepeg,
És szerfölött rejtelmesen pocsog,
Hatol Juánhoz és sáppasztja meg:
Hús-vért a köd. Hja! ez nem tréfa! Sok
Jó ember is fél lelket látni (félek),
Ki bízik abban, hogy örök a lélek.

115.

Lát? Szeme nyitva? Úgy van, sőt a szája
Hah! még az is. Eláll a szó egészen,
De a kapú, honnan kizúg dagálya,
Feltárul, mintegy szónoklatra készen,
Ha ámulsz, döbbensz. Nő a borzadálya,
Mert nő a zaj s már ott döng közelében;
Kinyílt a szája, mondtam már; azonban
Mi nyílt ki még? Az ajtó nyílt ki nyomban.

116.

Recsegve nyílt meg, mint az alvilág
Kapúzata. »Lasciate ogni speranza!«

E bős nyikorgás úgy a szívbe vág
Mint Dante verse vagy pedig e stanza,
Vagy - ámde hitvány minden szóvirág!
Egy szimpla árny elég, hogy megriaszsza
A legnagyobb hőst; ily csodát művel
A szellem, mert *több* mint a porhüvely.

117.

Röppül az ajtó, nem gyorsan, de mint
A vészjós csüllő: lassan, biztosan;
Aztán behúzza egy rántás megint,
De nem egészen; félig nyitva van,
S két gyertya fényt egy zord árnyékra hint
Mely végig reszket a szobán. Uram
Kegyelmezz! Ott áll, a küszöbön éppen.
Ott áll a csuklyás, szentelt öltönyében.

118.

Juán megborzad, épp úgy mint a mult
Éjfél szakán; de mert borzadni restel,
Most arra gondol, hogy tán nyomorult
Tréfának ül föl és pirúlni kezd el.
A maga lelke szintén lángra gyúlt,
Birokra kelt s elbánt a gyáva testtel.
Eszébe jut, hogy test és lélek egy
Üres léleknél tán csak többre megy.

119.

A borzadály dühös haragba csap,
S Juán fölláll, lép - hátrál a barát;
Juán utána; mindig lázasabb
Szemekkel nézi a sötét harát;
Nyitjára jön ma, hogy mit rejt e pap,
Átgázol rajta, tűzzel-vassal át!
Megáll a szellem, fenyegetve int,
Falhoz suhan s szoborként áll megint.

120.

Karját Juán kinyújtja - Istenek!
Se test, se más... nem érint csak falat,
Melyen szép, halvány holdsugár remeg,
Megtörve czifra boltívek alatt;
S szivén a fázás - hős sem állna meg
Iszony nekül itt - újra átszalad.
Mily furcsa! Egy kobold *nem léte* jobban
Lever mint egy had, mely támad valóban.

121.

De nem mozdúl az árnyék; tiltva néz
Két bájos kék szem (holtnak túl-vidám);
És úgy tetszik: nem ártott doh, penész
Lehének sem, mert édes; ejnye, lám,
E fürt szökére vall itt; hát e kéz,

S e gyöngy-soros száj; mind egymásután
Csodálhatók, a mint kisüt a hold,
Mely egy kicsit felhők közt bujdokolt.

122.

Másodszor is tappingat elhülő
Juánunk és - ó égi hatalom! -
És megragad... mit? Egy kemény, de hő
Kebelt, mely úgy ver, mintha szíve vón.
Most látja csak, hogy tévedt szörnyen ő,
(Igy jár az ember, ha siet nagyon)
Hogy zavarában téglát és meszet
Fogott csupán meg, bár mást keresett.

123.

Kedves léleknek látszik ez a szellem
(Ha szellem); szebb még nem viselt csuhát;
Kis gödrös áll, ivor nyak (csupa kellem)
Bújik ki most hús-vér alakba' ládd;
Lehull a kámzsa - elszorúl a mellem -
S a legszebb teltség néz ragyogva rád,
A legüdébb arcz nevető szeme:
Fitz-Fuk herczegnő pajkos szelleme!